

SZOCIÁLIS VISZONYOK

Új munkabérhelyzet a magyar mezőgazdaságban.

Les nouvelles conditions de salaires agricoles en Hongrie.

MÁSODIK RÉSZ. — DEUXIÈME PARTIE.

Résumé. D'après les principes obligatoires pour la fixation des salaires, le salaire minimum doit être fixé, en tenant compte des possibilités de produire, des conditions de l'agriculture et des besoins vitaux, de telle sorte qu'il assure à l'ouvrier le minimum vital, au-dessous duquel, dans l'intérêt de l'équilibre social, il ne faut pas descendre.

Les conditions de l'agriculture se sont considérablement améliorées en Hongrie à cause de l'agrandissement du territoire et de l'économie autarcique répandue en Europe depuis la guerre. De la conjoncture favorable, les ouvriers agricoles ont particulièrement bénéficié; nous avons indiqué en détail ce qu'on a fait pour eux en réglementant les salaires.

Les salaires agricoles minima fixés pour 1941 représentent en moyenne par jour pour la Hongrie entière quant aux journaliers de Ire classe, 3 pengős, quant à ceux de IIe classe, 2 pengős, quant à ceux de IIIe classe, 1 p. 50 f. Pour les journaliers, le gouvernement a fixé les salaires minima par l'arrêté n° 1.520/1941, prescrivant qu'aux bons ouvriers on paye, en sus du salaire, une prime de 10%. En outre, plusieurs Commissions ont, en fixant des salaires maxima, relevé les salaires minima.

Quant aux ouvriers saisonniers engagés au moins pour 6 mois, les salaires minima représentent par mois, pour les ouvriers de Ire classe, 75 pengős 60 fillérs, pour ceux de IIe classe, 60 p. 48 f., pour ceux de IIIe classe, 44 p. 36 f. De sorte que, en comptant par mois 25 journées de travail, il en revient, par jour, auxdits ouvriers, respectivement 3 p. 02 f., 2 p. 42 f. et 1 p. 77 f. Là aussi, on a accordé une prime de 10%.

Pour les valets agricoles, le salaire minimum est, en moyenne, de 950 pengős. Mais la valeur réelle en est d'un tiers de plus, soit près de 1240 pengős. Ainsi donc, ils gagnent, en été comme en hiver, plus de 4 pengős par jour.

Chez les jardiniers qualifiés, les salaires hebdomadaires minima sont fixés de telle sorte qu'ils gagnent par jour 4 à 6 pengős à Budapest et 3 p. 65 f. à 5 pengős dans les villes autonomes et départementales. Et en plusieurs endroits, ces salaires ont augmenté du fait de la fixation de salaires maxima.

Ce sont les salaires pour travaux partiaires qui furent le mieux relevés. En tenant compte des

moyennes des récoltes de 10 années et des prix à la ferme, calculés d'après les prix taxés au début de cette année, le salaire partiaire minimum d'un couple de moissonneurs, y compris les travaux de battage (et en prenant pour base une superficie de 10 arpents cadastraux, considérée comme moyenne générale), représente en moyenne 276 pengős pour le froment, 185 pengős pour le seigle, 245 pengős pour l'orge d'automne, 235 pengős pour l'orge de printemps et 235 pengős pour l'avoine, soit, en moyenne, 240 pengős.

Selon que l'ouvrier a un tiers ou un quart de la récolte, le salaire partiaire minimum représente, par arp. cad., pour la pomme de terre, respectivement 82 pengős 62 fillérs et 61 p. 97 f., pour le maïs, respectivement 88 p. 29 f. et 66 p. 22 f., pour la betterave à sucre, respectivement 118 p. 96 f. et 89 p. 26 f., pour la betterave fourragère, respectivement 101 p. 99 f. et 76 p. 50 f.

Quant aux salaires forfaitaires, (où l'ouvrier ne court guère de risque), la moyenne des minima par arp. cad. représente, suivant que le sol est difficile ou facile à cultiver, pour la pomme de terre, respectivement 70 et 60 pengős, pour le maïs, 50 et 45 pengős, pour la betterave à sucre, 90 et 80 pengős, pour la betterave fourragère, 70 et 60 pengős. Pour les salaires forfaitaires viticoles, le minimum est par arp. cad. de 160 pengős, respectivement 230 pengős. Ajoutons que pour les travaux forfaitaires, les salaires effectivement payés dépassent sensiblement le minimum fixé.

Pour que les salaires restent au niveau actuel, il faudrait rendre l'agriculture tellement intensive que les ouvriers travaillent, en moyenne, par an, au lieu de 200 jours environ, 250 à 300 jours.

*

A munkabérmegállapításra kötelező irányelvek és az 1941. évre megállapított legkisebb gazdasági munkabérek.

Az 1940 : XV. t.-c. szabályozta munkabérmegállapítás nem más, mint döntés abban a kérdésben, hogy mi legyen, illetőleg mi lehet a legkisebb gazdasági munkabérek határa. Hogy a gazdasági munkabérmegállapítás hazánkban közérdekű feladattá és rendszerré vált, abban a komoly szociális fejlődés tényét állapíthatjuk meg.

A törvény ezt a feladatot a munkaadók és a munkavállalók arányos képviseléből alakult munkabérmegállapító bizottságokra bízta. Ez a megoldás megfelelt a korszerű munkaalkotmányok ama alapelvének, hogy a fontos szociális problémák érdekképviselői úton oldassanak meg.¹⁾

Sehol annyira nem fontos, mint éppen a mezőgazdaságban, hogy a szociális szempontokat igyekezzünk összeegyeztetni a termelés szempontjaival és annak mindenkori adottságaival. Szükségképpen tanulmányunk első részében foglalkoztunk a termelés magyar adottságaival és vizsgáltuk a munka és a munkabér kérdését mind munkaadói, mind munkavállalói szempontból. Ennek során mindenütt reámutattunk arra is, hogy a mezőgazdasági termelés sajátos viszonyai között munkabértörvényünk a szociális érdekeket miként érvényesítette.

A legkisebb munkabérek megállapítása a munkavállalók munkaerejének kihasználásával szemben kíván védelmet nyújtani a gazdaságilag gyengébb fél, a munkavállaló részére. A legnagyobb gazdasági munkabérek megállapítására utóbb csak azért került sor, mert közismert okok (honvédelmi védkötelezettség visszaállítása, katonai intézkedések, felfokozott ipari termelés és ennek következtében munkaerők elvonása, a mezőgazdaságban elemi csapások miatt előállott munkatorlódás) folytán a munkapiac legalább is átmenetileg a munkakereslet lett túlnyomó s minthogy a magas munkabérek követelésekkel szemben a gazda a rögzített árak mellett indokolt esetben sem folyamodhatott az áthárítás eszközéhez, a munkaadók teherbíróképességének kihasználásával szemben ott, ahol ennek szüksége felmerül, védelmet kellett nyújtani. Ezt a termelés folytonosságához fűződő közérdek is, valamint az árrögzítés fenntarthatásának szempontjai is indokolták.

A szabályozatlan munkabérhelyzetről a szabályozott munkabérhelyzetre való átérés nem ment volna zökkenő nélkül, ha a törvényhozói előrelátás ennek módját meg nem teremti. Ez pedig abban állott, hogy a törvény felruházta az országos munkabérmegállapító bizottságot annak jogával, hogy a munkabérmegállapításra

kötelező irányelveket szabhasson meg. Az országos bizottság élt is ezzel a felhatalmazással és az 1940. évi december hó 2-án tartott ülésében a gazdasági munkabérmegállapításra kötelező irányelveket állapított meg.¹⁾ Az irányelvek felállításával az országos bizottság biztosítani akarta azt, hogy a legkisebb munkabérek megállapításánál legyen egy határvonal, amelyen alul kisebb munkabérek megállapítani már sehol sem lehet. A cél tehát a létminimum biztosítása akart lenni és közvetve a bizottságok szakszerű támogatása abban, hogy a munkabérrendezés feladatához hogyan fogjanak hozzá. Ennek a közvetett célnak érvényesítésére az első ízben szerzett tapasztalatok alapján a munkabérszabályozás komoly megindulásánál szükség volt.²⁾

Az irányelvek megállapítása nem egyoldalú elgondolás alapján történt. A döntés előtt az irányelvekben foglalandó legkisebb munkabérekre vonatkozólag meghallgatták az összes munkaadói és munkavállalói érdekképviselői szerveket és bekérték helyi vonatkozásban a vármegyei m. kir. gazdasági felügyelőségek véleményét és helyzetjelentését. Ezenkívül egyes munkabérekre vonatkozólag a földművelésügyi minisztérium hírszolgálati osztályának adatgyűjtése is rendelkezésre állott. Mindezek alapján az irányelvekben érvényesülő szempont az lett, hogy az irány-munkabérek a termelés adottságaival, a gazdálkodás mai viszonyaival és a megélhetés szokásos feltételeivel számolva, a lehetőség határai között biztosítsák legalább azt a létminimumot, amely alá leszállni a társadalmi egyensúly érdekében nem kívánatos. Hogy a megoldásra más járható út nem kínálkozhatott, azt e tanulmány első részében kifejtett okok eléggé megvilágították. Kétségtelen, az irányelvek révén a multban fennállott, de szociális szempontból tovább fenn nem tarthatott nagy munkabérkülönbségek szűkebb határok közé szorultak. Történt azonban ez olyan időpontban, amikor a mezőgazdasági termelvények árszintje az évekkel azelőtti állapothoz képest lényegesen megjavult és mostohább gazdálkodási

¹⁾ A kötelező irányelveket a 167.000/1940. F. M. számú rendelet hagyta jóvá.

²⁾ *Nádujfalvy* József dr.: Az első gazdasági munkabérmegállapítás eredményei. Magyar Statisztikai Szemle. 1940 október havi száma.

¹⁾ *Perneczky* Béla dr.: Újabb mezőgazdasági szociálpolitikánk. Közigazgatástudomány 1940. évi 6. száma.

viszonyok között is az ekként megszabott létminimum megfizetése lehetővé vált.

Az országos bizottság fokozatosan kívánt eljárni az irányelvek alkalmazásánál. Az irányelveket egyelőre megállapította az aratás, cséplés, burgonya, tengeri, répa, réti széna és sarjú, valamint a szántóföldi takarmánynövények legkisebb részes- és szakmáymunkabéreire, továbbá a szőlő szakmáymunkabérére, az egyes foglalkozási csoportok közül pedig a szakképzett kertészek, az idénymunkások (summások, hónaposok), az egészbéres gazdasági cselédek, végül a községi mezőőrök és hegyőrök heti, havi, illetőleg évi legkisebb béreire. Az elsőbbség az irányelvek megállapítása terén tehát olyan munkanemekre és munkáscsoportokra esett, amelyek jelentősége a termelésben széles körben fennáll és amelyek a munkásság megélhetését legközelebből érintik. Ahhoz, hogy az irányelvekben foglalt adatokat helyes kritikai érzékkel mérlegelhessük, az irányelveket röviden méltatnunk kell abból a szempontból is, hogy a gazdálkodás változó viszonyaihoz mennyire képesek símulni, továbbá, hogy gyakorlati alkalmazásukat az élet lehetővé teszi-e, végül, hogy egységsítő szerepük az irányítás terén miben nyilvánul meg.

A mezőgazdasági napszámbérekre áll elsősorban az, hogy a helyi viszonyok figyelembevétele nélkülözhetetlen. Éppen ezért a napszámbérek legkisebb mértékére az országos bizottság kötelező irányelveket nem állapított meg, tehát a legkisebb napszámbérek megállapításában a vármegyei bizottságoknak teljesen szabad kezük maradt. Az országos bizottság az irányelvekben egyidejűleg megállapította nemcsak a részes, hanem a szakmáybérek legkisebb mértékét is. Ez a kettősség szabad választási lehetőséget hagy mind a munkaadóknak, mind a munkavállalóknak abban, hogy a helyi viszonyok szerint bármelyik szabályozott munkabérnemhez igazodóan kössenek megállapodást. Mind a két munkabércsoportban a kötelező irányelvek különbséget tesznek aszerint, hogy a művelés jó vagy gyenge földön történik és ehhez képest eltérő legkisebb iránymunkabért állapítanak meg. Ezenkívül megkülönböztetés van aszerint is, hogy a munkabér élelmezést is magában foglal-e, vagy nem. Az élelmezés legkisebb mértékét azonban a vármegyei bizottság szabadon állapítja meg.

Az sem kerülheti el a figyelmet, hogy a termés eredményéhez igazodó részes munkabérek már magukban véve olyanok, amelyek számolnak a termelési viszonyok eltéréseivel. Tehát az irányelvekben foglalt legkisebb munkabérek rugalmasak és a gazdasági viszonyokban mutatkozó eltéréseket figyelembe veszik.

Az országos bizottság a részes- és szakmáymunkabérekre vonatkozó irányelvek megszabásánál akként járt el, hogy az illető munkabérnemekben az összes munkák elvégzését (tehát az összes művelési, betakarítási és behordási munkálatokat) vette figyelembe. A termés intenzitásának fokozása érdekében a kapásnövényeknél háromszori kapálást vett alapul. Az idénymunkásokra és a gazdasági cselédekre vonatkozó legkisebb iránymunkabéreket pedig a leggyakrabban szokásos részletezéssel állapította meg. Mindez távolról sem jelenti azt, hogy a vármegyei bizottság me-reven ragaszkodni köteles ezekhez a normákhoz. Az irányelvek kifejezetten kimondják, hogy a bizottságoknak módjában áll a kötelező irányelvekben foglalt legkisebb munkabért más összetételben, illetőleg más rendszer szerint megállapítani, de ebben az esetben is legalább olyan értékű keresetet kell a munkavállaló részére biztosítani, mint amilyent a kötelező irányelvek megszabnak. Példával élve, legkisebb munkabérek a bizottságok tetszés szerint megállapíthatnak csupán a munkák egyes részeire, vagy aszerint, hogy az összes munkákból milyen munkákat hagynak ki, megállapíthatnak arányosan kisebb munkabért. Továbbá a legkisebb munkabérekben, pl. a cselédek bérében az egyes járandóságok mibenlétét és arányát a helyi szokásoknak megfelelően, vagy a szükséglet szerint részletezhetik. Ezzel a lehetőséggel a legtöbb bizottság messzemenően élt is, bizonyosságául annak, hogy az irányelvek gyakorlati alkalmazása a helyi viszonyok között sem ütközhetett akadályokba. Abban az esetben, ha a bizottságok a kötelező irányelvekben foglaltaknál magasabb legkisebb munkabérek nem kívánnak megállapítani, az iránymunkabéreket szószerint át is vehetik. Ez — mint látni fogjuk — túlnyomólag az északi és északkeleti vármegyékben fordult elő, aminek magyarázata abban keresendő, hogy itt (főleg a visszatért területen) a kisüzemek túlsúlya miatt a munkabérek részle-

tezése iránt kevesebb kíváncsi mutatkozik és a mezőgazdálkodás az őstermelés egyéb ágai (erdészeti, bányászati) mellett nem annyira kizárólagos tényező, mint pl. az Alföldön. Ebből következik az is, hogy itt még bizonyos idő kell ahhoz, hogy az érzék az üzemi szempontokhoz jobban alkalmazkodó munkabérendszert ki-munkálása iránt messzebbmenően jelentkezék. Ezekről függetlenül is, egyes munkabérendszerekben a megállapított legkisebb munkabérek szintje országos viszonylatban közelíthetett az iránymunkabérek szintjéhez, aminek magyarázatára ismeretünk során esetenként térünk ki. Végül az irányelvek hatása alatt kialakult munkabérendszert gyakorlati alkalmazhatóságát legjobban jellemzi az, hogy a munkaadó (gazda) és a munkavállaló (cseléd) egymás között kiköthetnek olyan munkabérek, amely tartalommal vagy összetételben egészen más, mint a vármegyei bizottság által megállapított legkisebb munkabér, de azzal azonos értékű. (Például a gazda a szalma, vagy a kukoricaszár-részt meg is válthatja.)

Az országos bizottságnak az irányelvek felállításánál gondoskodni kellett arról is, hogy bizonyos kérdésekben a munkabérmegállapító bizottságok állásfoglalása egyöntetű legyen. Ez vonatkozott első sorban a napszámosok és az idénymunkások osztályozására, amely az irányelvek szerint a következő:

Első osztályú munkás az a férfi, aki a 19. életévét betöltötte és aki nehéz munka kifejtésére (pl. kaszálásra, zsákolásra, stb.) is képes.

Másodosztályú munkás *a)* az a teljes munkabírási nő, aki a 17. életévét betöltötte, de 55. életévét még nem töltötte be; *b)* az a teljes munkabírási férfi, aki a 16. életévét betöltötte, de a 19. életévét még nem töltötte be; *c)* nehéz munkára nem képes az a férfi, aki a 19. életévét betöltötte.

Harmadosztályú munkás *a)* az a férfi, aki a 16. és az a nő, aki a 17. életévét még nem töltötte be; *b)* az a férfi, aki a 60. és az a nő, aki 55. életévét betöltötte.

Kimondják az irányelvek azt is, hogy a legkisebb munkabérek megállapításánál minden osztályra vonatkozóan rendszerint a szokásos átlagmunkát és teljesítményt kell alapul venni. Ebből következik, hogy ha a bizottság a teljes munkaidőt kitöltő

nehéz, vagy szakszerűséget igénylő egyes munkákra (pl. aratás, kaszálás, nehéz zsákhordás, kézi műtrágyaszórás, permetezés, szénkénegezés, borsajtolás, rigolirozás, stb.) állapít meg legkisebb munkabért, ezek mértéke az átlagos munkabérekénél magasabb lehet.

A szakképzett kertészeknél az irányelvek a képzettség feltételeit is meghatározzák és őket külön csoportokba sorolják. Szakképzett kertészeknek kell tekinteni azt, aki legalább három éven át folytatott kertésztanulói tanulmányok után sikerrel legalább kertészsegéd-vizsgát tett.

Az 1-es csoportba tartoznak azok a szakkertészek, akik legfeljebb két évi gyakorlattal rendelkeznek. A 2-es csoportba tartoznak, akiknek gyakorlata a két évet meghaladja, de négy évnél nem több, úgyszintén azok, akik négy évnél hosszabb gyakorlattal rendelkeznek, de 60. életévüket már betöltötték. A 3-as csoportba tartoznak, akik négy évet meghaladó gyakorlattal rendelkeznek és 60. életévüket még nem töltötték be. A gyakorlatot a kertészsegédvizsga letételétől kell számítani. A legkisebb heti munkabérek megállapításának alsó határa szempontjából az ország a következő három körzetre oszlik.

Az I. körzetet alkotják a székesfőváros, továbbá Budafok, Kispest, Pestszentlőrinc, Rákospalota és Újpest megyei városok, valamint Budatétény, Csepel, Nagytétény, Pestújhely és Soroksár nagyközségek.

A II. körzetet alkotják a törvényhatósági jogú városok és az I. körzetbe nem tartozó megyei városok.

A III. körzetet alkotják az I. körzetbe nem tartozó nagy- és kisközségek.

Az irányelvekben még két olyan rendelkezés van, amelyek a bizottságok eljárását egységes vonalra terelik. Az egyik, hogy a bizottságoknak a munkaszüneti napon teljesített munkáért legalább 25%-kal felemelt legkisebb napszámért kell megállapítani. Ez pedig megilleti nemcsak a napszámot, hanem az idénymunkást (summást) és a gazdasági cselédet is, utóbbi kettő azonban munkaszüneti napon külön napszám nélkül is köteles ellátni az állatok etetését, takarítását és fejését. (1907: XLV. t.-c. 30. §.). A másik, hogy a bizottságoknak az aratási és cséplési legkisebb munkabérek megállapításánál a szükséghez képest meg kell állapítani azt a napszám munkamennyiséget, amelyet a

12. Az I. osztályú munkások részére az 1941. évben megállapított legkisebb napszámérék.

Salaires minima à la journée, fixés en 1941 pour les ouvriers de Ire classe.

Vármegye, város Comitats et villes	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Évi átlag Moyennes annuelles
	hó — pour les mois indiqués par chiffres romains												
	P e n g ő — P e n g ő s												
Abaúj-Torna vármegye	1.60	1.70	1.80	2.—	2.60	3.—	3.40	3.20	2.50	2.—	1.80	1.60	227
Baranya	1.80	1.80	2.20	2.20	2.20	3.—	3.—	3.—	2.20	2.20	1.80	1.80	227
Barš és Hont k. e. e. vm.	2.—	2.—	2.20	2.60	2.80	3.20	3.60	3.20	2.80	2.60	2.—	2.—	254
Bács-Bodrog vármegye	2.24	2.24	2.52	2.80	3.08	3.36	3.36	3.36 3.08	3.08	2.80	2.52	2.24	279
Békésm. járások . . .	2.20	2.20	2.80	2.80	3.30	3.30	3.90	3.90	3.30	3.30	2.60	2.60	302
Békéscsaba megyei város. Gyula	2.50	2.50	3.10	3.10	3.90	3.90	4.40	4.40	3.90	3.90	2.80	2.80	343
Orosháza nagyközség .													
Bereg vármegye . . .	1.80	1.80	2.20	2.20	2.60	2.60	2.60	2.60	2.60	2.20	2.20	1.80	227
Borsód	2.—	2.—	2.50	3.—	3.60	4.20	4.80	4.20	3.60	3.—	2.30	2.—	310
Csanád, Arad és Torontál vm.	2.30	2.30	2.50	2.80	3.20	3.60	4.—	3.20	3.60	3.20	2.50	2.30	296
Esztergom vármegye .	1.70	1.70	2.60	2.60	3.20	3.20	3.40	3.20	3.20	2.60	2.20	2.20	265
Fejér	2.—	2.—	2.50	2.30	2.80	3.—	3.—	3.—	2.80	2.50	2.50	2.—	253
Gömör és Kishont k. e. e. vm.	2.—	2.—	3.—	3.—	3.20	3.20	3.50	3.50	3.—	3.—	2.20	2.20	282
Hajdu vármegye . . .	2.—	2.—	2.40	2.80	3.—	3.20	3.60	3.—	2.60	2.40	2.—	2.—	258
Heves	1.80	1.80	1.80	2.—	2.50	2.50	3.—	3.—	2.50	2.—	1.80	1.80	221
Jász-Nk.-Szolnok várm.	2.—	2.25	2.75	3.—	3.25	3.50	3.50	3.50	3.—	2.50	2.25	2.—	279
Komárom	1.80	1.80	1.80	2.20	2.40	2.60	3.—	3.—	2.60	2.20	1.80	1.80	225
Pest-Pilis-Solt-Kisk. vm.	2.—	2.—	2.60	2.60	3.20	3.20	4.—	4.—	3.20	3.20	2.20	2.20	287
Somogy vármegye . .	1.80	1.80	1.80	2.50	2.50	3.—	3.—	3.—	2.50	2.50	1.80	1.80	235
Sopron	1.80	1.80	2.—	2.20	2.60	2.80	3.20	3.20	2.60	2.20	2.—	1.80	235
Sopron tjv.	2.20	2.20	2.40	2.60	3.—	3.20	3.60	3.60	3.—	2.60	2.40	2.20	275
Szabolcs vármegye . .	2.12	2.25	2.62	3.—	3.25	3.37	3.37	3.—	2.75	2.50	2.12	1.87	269
Szatmár	1.40	1.60	1.80	2.—	2.40	2.80	3.20	3.20	2.50	2.20	1.60	1.40	218
Tolna	2.50	2.50	3.—	3.—	3.—	3.50	3.50	3.50	3.—	3.—	3.50	2.50	282
Ung	3.—	3.—	3.—	3.—	3.—	3.—	3.—	3.—	3.—	3.—	3.—	3.—	300
Zala	1.60	1.80	2.—	2.—	2.30	2.50	3.—	3.—	2.50	2.30	1.80	1.60	220
Beregi közigazg. kirend.	1.60	1.60	1.80	2.50	2.50	3.20	3.20	3.20	2.50	2.—	1.60	1.60	211
Máramarosi		2.—	2.—	2.20	2.50	3.—	3.—	3.—	2.80	2.60	2.40	2.—	250
Ungi	2.—	2.—	2.—	2.50	2.50	3.—	3.—	3.—	2.50	2.50	2.50	2.—	246
Budapest székesfőváros	2.60	2.60	3.60	3.60	4.50	4.50	4.50	4.50	3.60	3.60	2.60	2.60	357
Debrecen törvényh. j. v.	2.—	2.20	2.40	2.80	3.—	3.20	3.40	3.—	2.60	2.40	2.—	2.—	258
Kecskemét	2.20	2.20	2.80	2.80	4.—	4.—	4.—	4.—	3.—	3.—	2.20	2.20	303
Szeged	2.50	2.50	3.—	3.—	3.50	4.20							
Országos átlag — Moyennes générales	202	204	241	260	298	323	345	333	280	261	234	206	265

munkás azért tartozik külön teljesíteni, mert a munkaadó egyes munkák elvégzéséhez gépiert (pl. marokrakó, kéveköti aratógépet, lófogatú gereblyét, cséplőgép-nél elevátort, stb.) szolgáltat.

A törvény szerint a vármegyei (városi) bizottság a helyi viszonyok mérlegelése alapján határoz abban is, hogy az illető törvényhatóság területére megállapít-e legkisebb munkabérek, vagy nem. A bizottságnak ez a diszkrecionális joga természetes is, mert kedvező munkabérhelyzet mellett a minimum megállapítása felesleges, sőt el-

lentétes hatások kiválthatása miatt nem is kívánatos. De felesleges lehet a munkabér-szabályozás akkor is, ha az illető törvényhatóság területén nem folytatnak olyan termelést, amely ezt indokolhatná. Annak, hogy a bizottság a munkabérmegállapítást a szociális érdekek rovására mégse mellőzhesse, kettős biztosítéka van. Az egyik, hogy a földművelésügyi miniszter ezt kötelezővé teheti, a másik, hogy az országos bizottság a vármegyei bizottság mulasztását pótolhatja. Amikor az országos bizottság a kötelező irányelvek megszabásával valósággal a

13. A II. osztályú munkások részére az 1941. évben megállapított legkisebb napszámok.
Salaires minima à la journée, fixés en 1941 pour les ouvriers de IIe classe.

Vármegye, város <i>Comitats et villes</i>	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Évi átlag <i>Moyennes annuelles</i>
	hó — pour les mois en chiffres romains												
	P e n g ó — P e n g ó s												
Abauj-Torna vármegye	1·10	1·20	1·30	1·50	2—	2·20	2·40	2·30	1·80	1·60	1·30	1·10	165
Baranya	1·30	1·30	1·80	1·80	1·80	2·20	2·20	2·20	1·80	1·80	1·30	1·30	173
Bars és Hont k. e. e. vm.	1·60	1·60	1·80	2·20	2·40	2·60	3·20	2·60	2·40	2·20	1·60	1·60	215
Bács-Bodrog vármegye	1·92	1·92	2·16	2·40	2·64	2·88	2·88	2·88	2·64	2·40	2·16	1·92	231
Békésm. járások . . .	1·65	1·65	2·10	2·10	2·48	2·48	2·93	2·93	2·48	2·48	1·95	1·95	226
Békéscsaba megyei város	1·88	1·88	2·32	2·32	2·93	2·93	3·30	3·30	2·93	2·93	2·10	2·10	255
Gyula													
Orosháza nagyközség .	1·20	1·20	1·40	1·40	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60	1·40	1·40	1·20	143
Bereg vármegye													
Borsod	1·60	1·60	1·80	2·20	2·80	3·20	3·40	3·20	2·80	2·20	1·80	1·60	235
Csanád, Arad és Torontál vm.	1·77	1·77	1·87	2·10	2·40	2·70	3—	2·40	2·70	2·40	1·87	1·77	223
Esztergom vármegye .	1·30	1·30	2·20	2·20	2·40	2·40	2·60	2·40	2·40	2·20	1·80	1·80	208
Fejér	1·50	1·50	1·80	1·80	2—	2·20	2·20	2·20	2—	1·80	1·80	1·50	186
Gömör és Kishont k. e. e. vm.	1·30	1·30	2—	2—	2·20	2·20	2·80	2·80	2—	2—	1·60	1·60	198
Hajdu vármegye	1·32	1·32	1·60	1·86	2—	2·12	2·40	2—	1·72	1·60	1·32	1·32	171
Heves	1·30	1·30	1·30	1·50	2—	2—	2·50	2·50	1·80	1·50	1·30	1·30	169
Jász-Nk.-Szolnok várm.	1·25	1·45	1·75	2—	2·20	2·50	2·50	2·50	2—	1·70	1·45	1·25	188
Komárom	1·20	1·20	1·20	1·50	1·60	1·80	2—	2—	1·70	1·60	1·20	1·20	152
Pest-Pilis-Solt-Kisk. vm.	1·80	1·80	2·10	2·10	2·50	2·50	3·20	3·20	2·50	2·50	1·80	1·80	232
Somogy vármegye . .	1·50	1·50	1·50	2—	2—	2·40	2·40	2·40	2—	2—	1·50	1·50	189
Sopron	1·40	1·40	1·60	1·80	2—	2·20	2·40	2·40	2—	1·80	1·60	1·40	175
Sopron tjv.	1·60	1·60	1·80	2—	2·20	2·40	2·60	2·60	2·20	2—	1·80	1·60	203
Szabolcs vármegye . .	1·60	1·80	2·10	2·40	2·60	2·70	2·70	2·40	2·20	2—	1·70	1·50	214
Szatmár	1·05	1·20	1·35	1·50	1·80	2·10	2·40	2·40	1·87	1·65	1·20	1·05	163
Tolna	1·80	1·80	2·20	2·20	2·20	2·60	2·60	2·60	2·20	2·20	2·20	1·80	212
Ung	2·25	2·25	2·25	2·25	2·25	2·25	2·25	2·25	2·25	2·25	2·25	2·25	225
Zala	1·20	1·30	1·50	1·50	1·70	2—	2·50	2·50	2—	1·70	1·30	1·20	170
Beregi közigazg. kirend.	1·20	1·20	1·40	1·80	1·80	2—	2·20	2·20	1·60	1·40	1·20	1·20	160
Máramarosi		1·45	1·75	2—	2·20	2·50	2·50	2·50	2·20	1·70	1·45	1·25	195
Ungi	1·50	1·50	1·50	1·80	1·80	2·25	2·25	2·25	1·80	1·80	1·80	1·50	
Budapest székesfőváros	2·20	2·20	3—	3—	3·80	3·80	3·80	3·80	3—	3—	2·20	2·20	183
Debrecen törvényh. j. v.	1·33	1·47	1·60	1·87	2—	2·13	2·27	2—	1·67	1·60	1·33	1·33	171
Kecskemét	2—	2—	2·50	2·50	3·60	3·60	3·60	3·60	2·60	2·60	2—	2—	271
Szeged	1·80	1·80	2·20	2·20	2·70	3·20							
Országos átlag — <i>Moyennes générales</i>	152	158	183	193	230	293	263	252	215	200	164	155	190

munkabérendezés alapjait teremtette meg, érthetően fontossá vált, hogy a kötelező irányelvek gyakorlati alkalmazása is biztosított legyen. Éppen ezért a földművelésügyi miniszter előírta¹⁾ mindazon munkabérek legkisebb mértékének kötelező megállapítását (kivéve a községi és hegyőrök munkabéret), amelyekre kötelező irányelvek állanak fenn. Ez alól csak akkor lehet kivétel, ha a törvényhatóság területén számottevően nem folytatnak olyan termelést, amelyben a felsorolt munkabérenem előfordulhat.

A következőkben ismertetjük várme-

¹⁾ A 168.600/1940. F. M. számú rendeletében.

gyénként az 1941. évre megállapított legkisebb gazdasági munkabéreket. (A dült betűs adatok az országos bizottság által megváltoztatott bértételek.) A munkabérmegállapító határozatok kimerítő ismertetésétől, így különösen a munkák egyes részeire megállapított legkisebb munkabérek, valamint a mellékesen végzett külön teljesítményért megállapított többletjuttatások ismertetésétől az anyag nagy terjedelme miatt természetesen el kell tekintenünk. Éppen ezért ismertetésünk csak a fontosabb munkabérek közlésére terjed ki, azokat azonban, amelyekre nézve kötelező irányelvek állanak fenn, kivétel nélkül ismertet-

14. A III. osztályú munkások részére az 1941. évben megállapított legkisebb napszámberék.
Salaires minima à la journée, fixés en 1941 pour les ouvriers de IIIe classe.

Vármegye, város Comitats et villes	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Évi átlag Moyennes annuelles
	hó — pour les mois en chiffres romains												
	P e n g ő — P e n g ő s												
Abaúj-Torna vármegye	0·90	1·—	1·10	1·20	1·40	1·50	2·—	1·80	1·40	1·20	1·10	0·90	129
Baranya	1·—	1·—	1·40	1·40	1·40	1·80	1·80	1·80	1·40	1·40	1·—	1·—	137
Bars és Hont k. e. e. vm.	1·20	1·20	1·40	1·80	2·—	2·20	2·80	2·20	2·—	1·80	1·20	1·20	175
Bács-Bodrog vármegye	1·44	1·44	1·62	1·80	1·98	2·16	2·16	2·16	1·98	1·80	1·62	1·44	179
Békésm. járások . . .	1·10	1·10	1·40	1·40	1·65	1·65	1·95	1·95	1·65	1·65	1·30	1·30	151
Békéscsaba megyei város	1·25	1·25	1·55	1·55	1·95	1·95	2·20	2·20	1·95	1·95	1·40	1·40	171
Gyula													
Orosháza nagyközség .													
Bereg vármegye . . .	0·80	0·80	1·—	1·—	1·20	1·20	1·20	1·20	1·20	1·—	1·—	0·80	102
Borsod " . . .	1·20	1·20	1·40	1·80	2·20	2·40	2·60	2·60	2·20	1·80	1·30	1·20	182
Csanád, Arad és Torontál vm.	1·15	1·15	1·25	1·40	1·60	1·80	2·—	1·60	1·80	1·60	1·25	1·15	148
Esztergom vármegye .	1·—	1·—	1·80	1·80	2·—	2·—	2·20	2·—	2·—	1·80	1·40	1·40	170
Fejér	1·—	1·—	1·20	1·20	1·50	1·50	1·80	1·80	1·60	1·40	1·40	1·—	132
Gömör és Kishont k. e. e. vm.	1·20	1·20	1·50	1·50	2·—	2·—	2·50	2·50	1·50	1·50	1·20	1·20	165
Hajdu vármegye . . .	1·—	1·—	1·20	1·40	1·50	1·60	1·80	1·50	1·30	1·20	1·—	1·—	129
Heves	1·—	1·—	1·—	1·20	1·40	1·40	1·50	1·50	1·20	1·20	1·—	1·—	120
Jász-Nk.-Szolnok várm.	1·—	1·10	1·30	1·50	1·60	1·80	1·80	1·80	1·50	1·20	1·10	1·—	139
Komárom	1·—	1·—	1·—	1·—	1·—	1·—	1·30	1·30	1·—	1·—	1·—	1·—	105
Pest-Pilis-Solt-Kisk. vm.	1·60	1·60	1·60	1·60	2·—	2·—	2·40	2·40	2·—	2·—	1·40	1·40	183
Somogy vármegye . .	1·—	1·—	1·—	1·40	1·40	1·60	1·60	1·60	1·40	1·40	1·—	1·—	128
Sopron	1·—	1·—	1·20	1·30	1·40	1·50	1·60	1·60	1·40	1·20	1·10	1·—	127
Sopron tjv.	1·10	1·10	1·30	1·40	1·50	1·60	1·70	1·70	1·50	1·30	1·20	1·10	137
Szabolcs vármegye . .	1·28	1·44	1·68	1·92	2·08	2·16	2·16	1·92	1·76	1·60	1·36	1·20	171
Szatmár	0·70	0·80	0·90	1·—	1·20	1·40	1·60	1·60	1·25	1·10	0·80	0·70	121
Tolna	1·20	1·20	1·50	1·50	1·50	1·80	1·80	1·80	1·50	1·50	1·50	1·20	150
Ung	1·80	1·80	1·80	1·80	1·80	1·80	1·80	1·80	1·80	1·80	1·80	1·80	180
Zala	0·80	0·90	1·—	1·—	1·10	1·30	1·50	1·50	1·30	1·10	0·90	0·80	110
Beregi közigazg. kirend.	0·80	0·80	1·—	1·30	1·30	1·50	1·50	1·50	1·—	0·90	0·80	0·80	110
Máramarosi " . . .		1·10	1·30	1·50	1·60	1·80	1·80	1·80	1·50	1·20	1·10	1·—	131
Ungi " . . .	1·20	1·20	1·20	1·50	1·50	1·80	1·80	1·80	1·50	1·50	1·50	1·20	149
Budapest székesfőváros	1·80	1·80	2·40	2·40	3·20	3·20	3·20	3·20	2·40	2·40	1·80	1·80	246
Debrecen törvényh. j. v.	1·—	1·10	1·20	1·40	1·50	1·60	1·70	1·50	1·30	1·20	1·—	1·—	129
Kecskemét	1·80	1·80	2·20	2·20	3·20	3·20	3·20	3·20	2·20	2·20	1·80	1·80	240
Szeged	1·60	1·60	1·80	1·80	2·10	2·60							
Országos átlag — Moyennes générales	114	121	137	149	171	181	196	182	159	148	123	115	150

jük. Azoknál a legkisebb munkabéreknél, amelyekben a bizottságot kötelező irányelvek figyelembevételére köti, a felsorolás előtt ismertetjük a kötelező irányelvekben foglalt legkisebb munkabéreket is. Ezen az alapon összehasonlítás útján tájékozódhatunk arról, hogy a bizottságok mennyire tértek el (felfelé) az iránymunkabérek vonalától. Minthogy érdekel bennünket az is, hogy a legkisebb munkabér mekkora megterhelést jelent területegységre (kat. holdra) vonatkoztatva, a kötelező irányelvekben foglalt legkisebb munkabéreknél a 10 éves természetátlag, valamint az ez év február hó végéig irányadó rögzített árak átlagai szerint

vett majori árak¹⁾ alapján ismertetjük a munkabérteher költségét is. Ezekkel összehasonlítás útján már könnyen mérhetjük a megállapított legkisebb munkabérek okozta költséghányadost. A tisztán készpénztételből álló legkisebb munkabéreknél az összehasonlítás lehetősége önmagától adódik.

A napszámberék.²⁾

Első helyre a gazdasági napszámberék ismertetését vettük, egyrészt mert ez a munkabértétel az, amely az egész év folyamán

¹⁾ Az Országos Mezőgazdasági Üzemi Termelési és Költségvizsgáló Intézet által végzett számítások.

²⁾ Ide tartoznak a 13—18. sz. táblák.

15. Az I. oszt. munkások részére az 1941. évben megállapított legkisebb órabérek.

Salaires horaires minima fixés en 1941, pour les ouvriers de 1re classe.

Vármegye, város Comitats et villes	I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X. XI. XII.											
	hónap — pendant les mois indiqués par chiffres romains											
	P e n g ő — P e n g ő s											
Bács-Bodrog vm.	egész évben 28 fillér az órabér — toute l'année, 28 fillérs											
Bihar "	egész évben 1.4 kg. 80 kg-os tiszavidéki búza — toute l'année, 1.4 kilo de froment de la région de la Tisza, de 80 kg											
Borsod "	0.25	0.2	0.25	0.28	0.30	0.35	0.40	0.40	0.30	0.28	0.26	0.25
Csongrád "	egész évben 28 fillér — toute l'année, 28 fillérs											
Győr, Moson és Pozsony "	egész évben 30 fillér — toute l'année, 30 fillérs											
Nógrád "	egész évben 26 fillér — toute l'année, 26 fillérs											
Nyitra és Pozsony "	egész évben 28 fillér — toute l'année, 28 fillérs											
Szabolcs "	egész évben 25 fillér — toute l'année, 25 fillérs											
Vas "	egész évben 1.2 kg. búza vagy 24 fillér — toute l'année, 1.2 kilo de froment ou 24 fillérs											
Veszprém "	0.23	0.23	0.23	0.23	0.26	0.26	0.26	0.23	0.23	0.23	0.23	0.23
Zemplén "	egész évben 25 fillér — toute l'année, 25 fillérs											
Hódmezővásárhely tjv.	egész évben 28 fillér — toute l'année, 28 fillérs											

16. A II. oszt. munkások részére az 1941. évben megállapított legkisebb órabérek.

Salaires horaires minima fixés en 1941 pour les ouvriers de 1^{1e} classe.

Vármegye, város Comitats et villes	I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X. XI. XII.											
	hó — pendant les mois indiqués par chiffres romains											
	P e n g ő — P e n g ő s											
Bács-Bodrog vm.	egész évben 24 fillér az órabér — toute l'année, salaire horaire de 24 fillérs											
Bihar "	egész évben az I. oszt. órabérnek 75%-a — toute l'année, 75% du salaire horaire de 1 ^{re} classe											
Borsod "	0.20	0.20	0.18	0.20	0.23	0.27	0.29	0.29	0.23	0.20	0.20	0.20
Csongrád "	egész évben 21 fillér az órabér — toute l'année, salaire horaire de 21 fillérs											
Győr, Moson és Pozsony "	egész évben 24 fillér az órabér — toute l'année, salaire horaire de 24 fillérs											
Nógrád "	egész évben 20 fillér az órabér — toute l'année, salaire horaire de 20 fillérs											
Nyitra és Pozsony "	egész évben 24 fillér az órabér — toute l'année, salaire horaire de 24 fillérs											
Szabolcs "	egész évben 20 fillér az órabér — toute l'année, salaire horaire de 20 fillérs											
Vas "	egész évben 0.9 kg. búza vagy 18 fillér az órabér — toute l'année, comme salaire horaire 0.9 kg de froment ou 18 fillérs											
Veszprém "	0.18	0.18	0.18	0.18	0.18	0.20	0.20	0.20	0.18	0.18	0.18	0.18
Zemplén "	egész évben 20 fillér az órabér — toute l'année, salaire horaire de 20 fillérs											
Hódmezővásárhely tjv.	egész évben 21 fillér az órabér — toute l'année, salaire horaire de 21 fillérs											

17. A III. oszt. munkások részére az 1941. évben megállapított legkisebb órabérek.

Salaires horaires minima, fixés en 1941 pour les ouvriers de 1^{11e} classe.

Vármegye, város Comitats et villes	I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X. XI. XII.											
	hónap — pendant les mois indiqués ci-dessus											
	P e n g ő — P e n g ő s											
Bács-Bodrog vm.	egész évben 18 fillér az órabér — toute l'année, 18 fillérs											
Bihar "	egész évben az I. oszt. órabérnek 60%-a — toute l'année, 60% du salaire horaire de 1 ^{re} classe											
Borsod "	0.15	0.15	0.15	0.17	0.18	0.20	0.21	0.21	0.18	0.17	0.15	0.15
Csongrád "	egész évben 15 fillér — toute l'année, 15 fillérs											
Győr, Moson és Pozsony "	egész évben 16 fillér — toute l'année, 16 fillérs											
Nógrád "	egész évben 14 fillér — toute l'année, 14 fillérs											
Nyitra és Pozsony "	egész évben 20 fillér — toute l'année, 20 fillérs											
Szabolcs "	egész évben 16 fillér — toute l'année, 16 fillérs											
Vas "	egész évben 0.70 kg. búza vagy 14 fillér — toute l'année, 0.70 kilo de froment, ou 14 fillérs											
Veszprém "	0.14	0.14	0.14	0.14	0.14	0.16	0.16	0.16	0.14	0.14	0.14	0.14
Zemplén "	egész évben 16 fillér — toute l'année, 16 fillérs											
Hódmezővásárhely tjv.	egész évben 15 fillér — toute l'année, 15 fillérs											

mint készpénzkiadás felmerül a gazdaságban, másrészt mert a munkavállalók közül a napszamosok csoportja a legnagyobb. Mondhatni nemre és korra tekintet nélkül minden munkabíró egyén tekintetbe jöhet a legtöbb napszámban végzett munkánál.

Előljáróban már reá mutattunk arra, hogy a napszamosok osztályozása és a napszámbéreknek az időszakkal, illetőleg a munkaidővel arányos emelkedése és csökkenése az eltérő munkateljesítményből, illetőleg a gazdálkodás természetéből adódik. Órabérrendszer esetén az időszaki változást rendszerint figyelembe nem veszik. Összesen 39 bizottság állapított meg legkisebb napszámbérek, ezek közül 3 egyidejűleg megállapított legkisebb órabérek is, míg 9 bizottság csak órabérek megállapítása mellett foglalt állást. Az órabérrendszernek

ez a fokozatos térhódítása örvendetes jelenség és feltételezhető, hogy a jövőben mind több bizottság fog erre az útra térni. Nem hagyhatjuk azonban megjegyzés nélkül, hogy mind napszám-, mind órabérek egyidejű megállapítása helytelen eljárás. Előbbi ugyanis a napkeltétől napnyugtáig szokásos munkaidőtartamot fedi, míg az órabér ettől független. A két rendszer tehát egymással összeütközésbe kerül és a gyakorlati alkalmazásban a termelés rendjét zavaró hatásokat válthat ki.

A napszámbérek a helyi gazdálkodási és megélhetési viszonyoktól függetleníteni nem lehet. Ennek okaival a tanulmány első részében behatóan foglalkoztunk. Ennek következménye, hogy az egyes osztályokba tartozó munkások legkisebb napszámbérei vármegyék szerint eltéréseket mutatnak.

18. Az 1940. évben ténylegesen fizetett férfinapszámbérek havi, évi és országos átlagai fillérekben.¹⁾
Moyennes mensuelles et générales, en fillérs, des salaires à la journée payés effectivement aux hommes en 1940.¹⁾

Vármegyék Comitats	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Évi átlag Moyenne ann.
Abaúj-Torna	176	156	200	220	235	323	365	318	216	213	186	176	232
Baranya	187	181	189	223	233	270	341	357	318	291	275	234	258
Bars és Hont k. e. e. . . .	175	210	200	210	225	325	400	400	375	300	250	240	276
Bács-Bodrog	260	227	260	267	353	353	423	387	327	276	270	180	298
Bereg és Úgocsa	179	179	183	187	205	230	239	419	254	219	200	223	226
Békés	180	162	191	245	310	337	417	461	380	320	290	220	293
Bihar	158	151	152	193	210	268	—	336	280	280	280	280	235
Borsod	256	257	263	258	293	338	433	403	350	301	271	251	306
Csanád	180	180	300	250	300	425	550	475	450	400	350	275	344
Csongrád	237	237	236	296	354	371	376	487	533	367	257	250	333
Esztergom	233	233	260	246	260	433	433	433	337	275	260	233	303
Fejér	153	160	170	191	233	533	583	533	475	319	261	215	319
Gömör és Kishont	200	250	250	300	350	400	550	450	325	275	250	225	319
Győr	158	182	180	222	224	321	320	300	247	260	260	247	243
Hajdu	170	190	192	213	277	337	482	415	346	365	255	261	292
Heves	218	218	222	231	233	300	475	475	475	320	250	270	307
Jász-Nagykun-Szolnok . . .	175	172	172	231	333	354	401	408	325	326	253	215	280
Komárom	182	147	157	194	233	344	364	414	378	324	197	181	259
Nógrád	179	197	204	230	235	359	392	375	322	278	275	241	274
Nyitra és Pozsony k. e. e.	160	180	220	215	240	240	300	300	250	220	200	200	227
Pest	268	205	253	275	343	384	423	408	354	323	308	271	318
Somogy	120	150	150	200	220	350	300	300	325	300	260	275	246
Sopron	186	170	183	197	224	285	312	316	277	301	134	162	229
Szabolcs	160	181	170	160	210	275	375	325	285	275	260	270	245
Szatmár	123	123	143	206	206	260	300	280	257	236	213	213	213
Tolna	153	181	196	262	285	314	384	400	357	285	274	257	279
Ung	262	250	225	237	288	333	427	425	290	276	333	425	314
Vas	170	177	189	188	222	273	284	343	286	254	217	211	234
Veszprém	153	218	211	258	330	436	494	404	361	293	274	268	308
Zala	190	187	187	243	264	330	374	353	304	283	257	212	265
Zemplén	171	173	186	230	275	375	325	—	320	320	320	250	265
Beregi község. kirend.	160	160	183	201	287	343	467	466	215	215	248	248	266
Máramarosi „ „	282	254	247	268	327	434	394	418	397	383	382	421	350
Ungi „ „	292	243	205	250	277	293	383	400	300	330	383	433	315
Országos átlag													
Moyenne générale	191	192	203	229	267	339	396	393	332	294	263	251	279

¹⁾ A gazdasági felügyelőségek havi jelentései alapján. — *D'après les rapports mensuels des Inspectorats agricoles.*

A napszámberék nagyságát illetőleg ugyancsak meg kell jegyeznünk, hogy ez, mint tisztán készpénzjavadalomból álló munkabér leginkább követi a mezőgazdaság készpénzbevételében előálló változásokat. A magyar mezőgazdaság készpénzbevétele 1935 óta fokozatosan emelkedett. A napszámberék javulása az 1940. év végéig ezzel az emelkedéssel arányos volt. Az emelkedés jellemzésére idézzük a fizetett férfi napszámberék országos átlagairól rendelkezésre álló adatokat. A férfi napszámberék átlagos összege 1935-ben 1·37, 1936-ban 1·42, 1937-ben 1·85, 1938-ban 2·06, 1939-ben 2·42, 1940-ben már a 18. sz. táblából kitűnően 2·79 pengő volt.

A legkisebb napszámberék rendszeres és általános megállapítása csak ebben az évben indult meg. Így tehát nincsen összehasonlítási alapunk, amellyel az emelkedést a multhoz képest kimutathatnánk. A 18. sz. táblában közölt napszámberaadatok ugyanis nem a legkisebb, hanem a ténylegesen fizetett napszámberéátlagoknak tekintendők.

Figyelembevéve azt, hogy a mai munkapiaci viszonyok között a fizetett napszámberék a rögzített, illetőleg a már maximált napszámberék szintjén alakulnak ki, az 1940. évi férfi fizetett napszámberéátlagokat az összehasonlítás szempontjából maximális bértételeknek lehet venni. Ha tehát a folyó évben megállapított legkisebb napszámberék a múlt évi, maximálisnak nevezhető fizetett napszámberék szintjét megközelítik, abból kettős következtetést vonhatunk le. Először, hogy a bizottságok a napszámberék javára a megélhetési költségek emelkedésével számoló jelentős emelést érvényesítettek. Másodszor, hogy a legkisebb napszámberékhez képest legnagyobb napszámberék megállapítására a megélhetési költségek emelkedésének csak az ez évre eső mértékéig lehet szükség. Az 1940. évben fizetett férfinapszámberék és az 1941. évre megállapított legkisebb napszámberék országos és évi átlagban — az alábbiakból kitűnően — közel állanak egymáshoz.

I. o. munkás napszámberé	(hó) I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	évi átlag
	P e n g ő												
1940. évi fizetett .	1·91	1·92	2·03	2·29	2·67	3·39	3·96	3·93	3·32	2·94	2·63	2·51	2·79
1941. évi legkisebb	2·02	2·04	2·41	2·60	2·98	3·23	3·45	3·33	2·80	2·61	2·34	2·06	2·65
Különbség	+·11	+·12	+·38	+·31	+·31	--·16	--·51	--·60	--·52	--·33	--·29	--·45	--·14

Az ezévi legkisebb napszámberéátlagok azonban nem fedik teljesen a való helyzetet. Az 1.520/1941. M. E. rendelet utólag lehetővé tette a gazdasági munkabérek maximalását, továbbá újabb megállapításig március hó 20-tól kezdve rögzítette a legkisebb napszámberéket és a maximált, illetőleg rögzített napszámberén felül becsületes munka teljesítése esetén 10% prémium fizetését is engedélyezte. A maximumra vonatkozó munkabérmegállapítások mind még nem voltak ismeretesek, de a már beérkezett határozatokból kitűnik, hogy különösen a nyári hónapokban a napszámberék mértéke ott, ahol azt túl alacsonyan állapították meg, kb. 5—15%-kal emelkedett. A 10%-os

prémiumot is figyelembevéve, a fizetett napszámberék országos és évi átlaga az I., II. és III. osztályú csoportban 3·30, 2·20, illetőleg 1·65 pengőre tehető.

A férfi napszámberék az új kötelező csoportosítás szerint I. osztályú munkásnak felel meg. A II. és III. osztályú munkás munkateljesítménye általában ennek 70, illetőleg 50%-át teszi ki. Ha e három csoport ez évre megállapított legkisebb napszámberéinek havi és országos átlagait hasonlítjuk össze egymással, a helyzet az alábbi kimutatás szerint alakul.

Az adatok egybevetéséből kitűnik, hogy az I. osztályú munkás részére megállapított napszámberék átlagához viszonyítva a II.

	(hó) I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	évi átlag
	P e n g ő												
I. o. munkás	2·02	2·04	2·41	2·60	2·98	3·23	3·45	3·33	2·80	2·61	2·34	2·06	2·65
II. o. "	1·52	1·58	1·83	1·93	2·30	2·93	2·63	2·52	2·15	2·00	1·64	1·55	1·90
III. o. "	1·14	1·21	1·37	1·49	1·71	1·81	1·96	1·82	1·59	1·48	1·23	1·15	1·50

osztályú munkás napszámbeirenek átlaga 71.7%-ot, a III. osztályú munkás részére megállapított napszámbeirek átlaga pedig 56.6%-ot tesz ki. Országos átlagban tehát a munkabérmegállapító bizottságok eljárása helyesnek bizonyult, mert az egyes osztályok közötti munkateljesítménykülönbséget megközelítőleg ezeknek az arányoknak felel meg. Anélkül, hogy annak különösebb jelentőséget tulajdonítanánk, megjegyezzük, hogy azokban a vármegyékben, ahol a megállapított legkisebb napszámbeirtétel nem végződik kerek összegben, a bizottságok a II. és III. osztályú munkások napszámbeireit nem ekként, hanem az I. osztályú munkás napszámbeireknek 75%-ában vagy kétharmad részében, illetőleg 50%-ában állapították meg.

Az eddigiekben ismertetett legkisebb napszámbeirek és órabérek az átlagos napszám munkákra vonatkoznak. Ezekon kívül vannak az átlagos munkakifejtést meghaladó, vagy az átlagosnál kisebb munkateljesítményt igénylő olyan munkák is, amelyeket túlnyomólag napszámbeiban végeztek. Ezekre a bizottságok a kötelező irányelvekben foglalt rendelkezések figyelembevételével külön napszámbeireket állapítottak meg és a munkaszüneti napon teljesített munkáért járó felemelt napszámbeirt is megállapították. Az erre vonatkozó eredményeket ismerteti a 19. sz. tábla.

19. Az 1941. évben megállapított felemelt, csökkentett és különleges legkisebb napszámbeirek vármegyénkint.

Salaires à la journée minima, augmentés, diminués, et spéciaux, fixés pour 1941, par comitats.

Abauj-Torna: aratás, kaszálás és cséplés:

	május	június	július	aug.	szept.
I. o. munkás . . .	3— P	3:50 P	4:50 P	4:10 P	3— P
II. o. munkás . . .	2:50 "	2:70 "	3:30 "	2:90 "	2:30 "
III. o. munkás . . .	1:90 "	2— "	2:50 "	2:30 "	1:90 "

	nyitás	met-szés	köfözés	1. ka-pálás	2. ka-pálás	perme-tezés	fedés
I. o. munkás . . .	2:30 P	2:55 P	—	3— P	2:50 P	3— P	2:30 P
II. o. " . . .	1:80 "	—	1:60 P	2:10 "	2:10 "	—	1:80 "
III. o. " . . .	—	—	1:40 "	—	—	—	—

Napszámbeirt munkaszüneti napon + 25%.

Baranya: Kaszálás 4— P, permetezés + 80 f, kézioltás, zöldoltás és szüret + 40 f, napszámbeirt munkaszüneti napon + 25%.

Bars és Hont: Permetezés + 80 f, porozás, kézioltás és zöldoltás + 40 f, munkaszüneti napon + 25%.

Bács-Bodrog: Kaszálás, cséplés, permetezés, zsákolás, állatgondozás + 20%, magszedés, gyógynövénytermesztés, gyümölcs- és szőlőszedés + 15%, napszámbeirt munkaszüneti napon + 25%, erdei napszám munka október—febrár hónapokra júliusi napszámbeirt + 25%.

Békés: Nehéz munka (kaszálás, zsákhordás stb.) + 25%, állatok gondozása + 10%, napszámbeirt munkaszüneti napon + 25%.

Bereg: Kaszálás és zsákolás 3:50 P, permetezés 3— P, szüret a március, április, október és november hónapokra megállapított napszámbeirek 50%-a, napszámbeirt munkaszüneti napon + 25%.

Bihar: Munkaszüneti napon + 25%.

Borsod: Aratás, cséplés, kaszálás, zsákolás, műtrágyaszórás, permetezés, borsajtolás, szénkénegezés, metszés, forgatás + 70 f, napszámbeirt munkaszüneti napon + 25%.

Csanád: Napkelte előtti és napnyugta utáni munka + 25%, napszámbeirt munkaszüneti napon + 25%.

Csongrád: Kaszálás + 2.5 f, műtrágyaszórás + 3 f, permetezés + 3.5 f, (órabérrhez), túlóradij 2 óráig + 25%, ezentúl + 40%, napszámbeirt munkaszüneti napon, ha fel van függesztve + 50%, ha nincs függesztve + 25%.

Esztergom: Napszámbeirt munkaszüneti napon + 25%.

Fejér: Szénkénegezés, permetezés, kaszálás, műtrágyázás, zsákolás + 30%, napszámbeirt munkaszüneti napon + 25%.

Gömör és Kishont:

	Aratás	Kaszálás	Cséplés	Permetezés	Metszés
I. o. munkás . . .	5— P	4— P	3:50 P	3:50 P	3:50 P
II. o. " . . .	3— "	3— "	2:50 "	—	—
III. o. " . . .	—	—	2— "	—	—

Napszámbeirt munkaszüneti napon + 25%.

Győr, Moson és Pozsony: Győr város területén a napszámbeirekhez + 10%, sarabolás, egyelés, kapálás I. o. munkánál 27 f órabérr, permetezés, kaszálás, műtrágyaszórás és cséplés + 20%, fakitermelés + 50%, illetőleg gyengébb munkaerőknél + 40%, napszámbeirt munkaszüneti napon + 25%.

Hajdu: Június 29-től augusztus 3-ig kaszálás és hordás 3—, aratás 30 kg búza, napszámbeirt munkaszüneti napon + 25%.

Heves: Kaszálás + 50 f, acatolás és gyomlálás a III. o. munkánál + 50%, napszámbeirt munkaszüneti napon + 25%.

Jász-Nagykun-Szolnok: Aratás, cséplés, zsákhordás, permetezés, szénkénegezés és forgatás + 25%, napszámbeirt munkaszüneti napon + 25%.

Komárom: Kaszálásért legközelebb eső magasabb napszámbeirt, aratás és cséplés + 50%, napszámbeirt munkaszüneti napon + 25%.

Nógrád: Kaszálás, zsákolás órabérr 36 f, napszámbeirt munkaszüneti napon + 25%.

Nyitra és Pozsony: Aratás, kaszálás, zsákhordás, műtrágyaszórás, szénkénegezés, borsajtolás és rigolirozás + 20%, permetezés + 25%, cséplés + 50%, napszámber munkaszüneti napon + 50%.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun: Aratás, cséplés, zsákolás, műtrágyaszórás, rigolirozás, permetezés, szénkénegezés + 20%, önállóan végzett metszés + 20%, napszámber munkaszüneti napon + 25%. Szüretnél napszámber szedésért II. o. munkásnak 2—P, III. o. munkásnak 1·30 P; puttonyozásért 3—P; taposásért és préselésért órabér 36 fillér.

Somogy: Kaposvár területén a napszámberéhez + 25%, kaszálás 4—P, állatok gondozása + 20%, permetezés + 25%, porozás, kézioltás és zöldoltás + 20 f, napszámber munkaszüneti napon + 25%.

Sopron:

		Kapálás	Permetezés	Kötözés	Szedés és hordás	Préselés	Metszés
Sopron és járása	I. o. munkás	3·20 P	4—P	2·50 P	4—P	4—P	2·50 P
	II. o. "	2·50 "	2·80 "	2·40 "	2·80 "	—	2— "
	III. o. "	1·70 "	2— "	1·50 "	1·80 "	—	— "
Többi járás	I. o. "	2·50 "	3— "	2·20 "	2·50 "	2·50 "	2·20 "
	II. o. "	2— "	2·50 "	1·80 "	2— "	—	1·70 "
	III. o. "	1·20 "	—	1·20 "	1·40 "	—	— "

Napszámber munkaszüneti napon + 25%.

Szabolcs: Aratás, cséplés, kazalozás, kaszálás, zsákhordás, permetezés, borsajtolás, szénkénegezés, rigolirozás, szekérrakás

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Órabérnél
h ó n a p												
P e n g ő												

I. o. munkásnál

2·40 | 2·70 | 3·15 | 3·60 | 3·90 | 4·05 | 4·05 | 3·60 | 3·30 | 3— | 2·55 | 2·25 | 0·30

II. o. munkásnál

2— | 2·25 | 2·62 | 3— | 3·25 | 3·37 | 3·37 | 3— | 2·75 | 2·50 | 2·12 | 1·37 | 0·25

III. o. munkásnál

1·68 | 1·90 | 2·20 | 2·52 | 2·73 | 2·83 | 2·83 | 2·52 | 2·31 | 2·10 | 1·78 | 1·57 | 0·21

Napszámber munkaszüneti napon + 25%.

Szatmár: Napszámber munkaszüneti napon + 25%.

Tolna: Munkaidőn túl + 10%, kaszálás, zsákolás, műtrágyaszórás, szénkénegezés, préselés, halászat, jégvágás, földmunka + 20%, napszámber munkaszüneti napon + 25%.

Vas: Napszámber munkaszüneti napon + 25%.

Veszprém: napszámber munkaszüneti napon + 25%.

Zala: Kaszálás és cséplés + 50%, igásállatok mellett + 20 f idénymunkásnak haszon és igásállatok mellett + 50 f, napszámber munkaszüneti napon + 25%.

Béregi közig. kirendeltség: Aratás, cséplés, kaszálás + 1—P, istálló munka + 50 f, erdőkitermelés 4—P, csemetekerti munka és ültetés 3—P, II. o. munkásnál 2·50 P, napszámber munkaszüneti napon + 25%.

Máramarosi közig. kirendeltség: Aratás, cséplés, zsákolás, fűrészelés, fafaragás, döntés, waggon és teherautók fel- és lerakása + 25%, napszámber munkaszüneti napon + 25%, erdei napszámbermunka december április hónapokra 3—P.

Ungi közig. kirendeltség: Napszámber munkaszüneti napon + 25%, erdei napszámbermunka december-április hónapokra 3—P.

Budapest: Aratás, cséplés, kaszálás, zsákhordás, műtrágyaszórás, rigolozás, permetezés, kénporozás, szénkénegezés, metszés, borsajtolás + 20%, napszámber munkaszüneti napon + 25%. Szüretelésnél napszámber puttonyosnak és préselőnek 3—P, naplemente után + 25%.

Debrecen: Július 1-től 31-ig kaszálás és hordás 6—P, vagy 30 kg búza, napszámber munkaszüneti napon + 25%.

Hódmezővásárhely: lásd, mint Csongrád vármegye alatt.

Kecskemét: lásd, mint Budapest alatt.

Szeged: 1 drb. 506 cm paprikafűzér hasítási díja a) nyersállapotban 25 kg súlyban 1—P, b) légszáraz állapotban 5 kg súlyban 0·80 P, vásárolt fűzér, fűzési díja fűzésenkint 25 f, paprika csipedés díja fűzésenkint 20 f, paprika zuzás, rostálás, magmosás óránkint 30 f, napszámber munkaszüneti napon + 25%.

A bizottságok mint láthatjuk, felemelt napszámberéket főleg az aratás, kaszálás, cséplés, zsákolás és egyes szőlőmunkákra, valamint az erdei munkákra állapítottak meg. Az átlagoshoz képest csökkentett napszámber megállapítása csak elvétve és csak a gyermekek által végzett egyes munkák után történt. A munkaszüneti napon teljesített munkákra a legtöbb bizottság átvette a kötelező irányelvekben megállapított 25%-os felemelt napszámberét.

Az élelmezési járandóságok.¹⁾

Az élelmezési járandóság különösen az aratási és cséplési, úgyszintén idénymunkáknál fordul elő, de lehet a különféle rész- és szakmáymunkák kiegészítő bére is. Az élelmezési járandóság nemcsak élelmezési anyagok kiszabásából, hanem készételek kiszolgáltatásából is szokott állani. A helyi viszonyok szerint az élelmezést bizonyos mennyiségű gabona kimérése is helyettesíti. Az említett munkákat tehát vállalják a gyakorlatban élelmezés mellett vagy élelmezés nélkül, miért is e kétféle esetre a bizottságoknak külön-külön munkabért kellett megállapítaniuk. A kötelező irányelvek az élelmezés részletezését és megállapítását a vármegyei bizottságokra bízzák. A bizottságok — az adatokból kitűnőleg — az élelmezési járandóságok megállapításánál a helyi szokások szerint jártak el és ennek következtében az élelmezési járandóságok összetétele és mennyisége vármegyénként eltéréseket mutat. Ezek a mennyiségek természetesen csak a minimumot jelölik, amelyhez

¹⁾ Ide tartozik a 20. sz. tábla.

20. A mezőgazdasági munkások, aratók, summások stb. részére az 1941. évben megállapított legkisebb élelmezési járandóság.

Aliments devant être fournis au minimum, en 1941, par les patrons, aux ouvriers agricoles (aux moissonneurs, aux travailleurs dits à somme, etc.).

Vármegye, város <i>Comitats et villes</i>	Hány személyre <i>A combien de per- sonnes?</i>	Mennyi időre <i>Pour combien de temps?</i>	Kenyérliszt - Farine <i>pour faire du pain</i>	Főzőliszt <i>Farine de cuisine</i>	Burgonya <i>Pommes de terre</i>	Szalonna - Lard	Zsír - Graisse	Hús - Viande	Főzelék <i>Légumes</i>	Só - Sel	Ecet - Vinaigre	Fűszerpéz <i>Argent pour ache- ter des épices</i>	Búzadara <i>Gruau de froment</i>	Búza - Froment	Rozs - Seigle	Tej - Lait	Cukor - Sucre	Ázálék <i>Légumineuses s.</i>	
																			kg
Vármegyék: - comitats:																			
Abaúj-Torna . . .	1	1 hó 1 mois	20	8	15	4	1	2	3	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—
Bács-Bodrog . . .	1	2 hét 2 semaines	10	4	7	2	0.5	1	1.5	0.5	0.5	1	—	—	—	—	—	—	—
Baranya	1	1 hó 1 mois	30	—	15	2	1	2	2	1	1/2	0.50	1/4	—	—	—	—	—	—
Bars és Hont k. e. e.	2	1 hét 1 semaine	—	—	7	1/2	1/2	1	2	1/4	—	1	—	10	10	7	1 ¹⁾	7	
Békés	2	1 hét 1 semaine	—	—	—	2	—	1	2	1/2	1/2	0.50	—	20	—	—	—	—	—
Bereg	1	1 hét 1 semaine	10	—	3	1	—	1 P	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Bihar	1	1 nap 1 jour	—	—	—	0.20	—	—	—	0.5	—	—	—	2	—	—	—	—	—
Borsod . . . . . Csanád Arad és Torontál ¹⁾	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Csongrád	—	Aratás tart. kh. <i>Pendant la moisson, arp. c.</i>	—	—	—	0.60	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—
Esztergom	1	1 hét 1 semaine	6	2	3	1	—	—	—	1/4	—	1.20	—	—	—	—	—	—	—
Fejér . . . . . Gömör és Kishont k. e. e.	2	4 hét 4 semaines	—	—	—	2	2	4	—	—	—	0.13	0.80	—	—	—	—	—	—
Győr, Moson és Pozsony k. e. e.	2	—	30	12	20	3	1.20	3	5	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Hajdu	1	1 hó 1 mois	30	10	12	4	1	4	4	—	—	1	0.60	—	—	—	—	—	—
Heves	2	1 nap 1 jour	1	—	1/2	—	4 dkg 4 d	18 dkg 18 d	13 dkg 13 d	4 dkg 4 d	1/4 ⁴⁾	50 f ⁴⁾	—	—	—	—	1/2 ³⁾	—	—
Jász-Nagykun Szolnok	1	Aratásra <i>Pendant la moisson</i>	—	—	—	4	—	4	4	2	—	2	—	33	1	—	—	—	—
Komárom	1	1 hó 1 mois	20	10	15	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nógrád ^{5) 6)}	2	1 hét 1 semaine	—	—	—	1.5	—	1.5	—	0.5	—	1	—	25	65	—	—	—	—
Nyitra és Pozsony k. e. e.	2	6 hét 6 semaines	2 q búza pénzértéke - <i>Une somme d'argent correspond. a la valeur de 2 q de froment</i>																
Pest-Pilis-Solt Kiskun	1	1 hó 1 mois	18	10	10	3	0.6	7)	1	1	1	0.50	—	—	—	—	—	—	3
Somogy	2	Aratásra <i>Pendant la moisson</i>	—	—	—	4	2	5	—	2	2	—	—	80	40	—	—	—	5
Sopron ²⁾	2	1 nap 1 jour	—	—	0.83	0.03	0.04	0.047	0.33	0.047	0.047	0.07	—	1.2	1.66	0.66	0.03	—	—
Szabolcs	2	1 hét 1 semaine	—	—	7	1	—	—	1	1/2	—	—	—	20	10	—	—	—	—
Szatmár	1	1 hó 1 mois	30	—	15	2	1	2	3	1	1/2	0.50	—	—	—	—	—	—	—
Tolna	1	1 hó 1 mois	20	10	15	—	1	1	5	1/4	—	0.50	—	—	—	—	—	—	—
Ung	1	1 hét 1 semaine	6	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vas	1	1 hó 1 mois	—	—	15	3	3	3	—	1	1	0.60	—	50	—	—	—	—	—
Veszprém	1	1 nap 1 jour	9)	9)	—	10)	—	h. 0.5	—	—	—	0.25	—	—	—	—	—	—	—
—	1	1 nap 1 jour	0.70	0.35	0.50	—	0.33	0.07	0.50	—	1.5	0.04	—	—	—	—	—	1/2	—
—	2	Aratásra <i>Pendant la moisson</i>	—	—	30	1.5	0.5	6	1	1	—	—	—	60	60	—	—	—	—

¹⁾ Szemtermés 1/3 része. Tüzelő. — 1/3 de la production de grains. Combustibles. — ²⁾ Vagy az aratásra 50 kg. búza, 50 kg. rozs. — Ou 50 kg de froment et 50 kg de seigle pendant la moisson. — ³⁾ Vagy 10 dkg. szalonna. — Ou 10 d de lard. — ⁴⁾ Hetenkint kétszer. — 2 fois par semaine. — ⁵⁾ 6 kg. sajt (jubgomolya). — 6 kg de fromage („gomolya“, de lait de brebis). ⁶⁾ — Szakmánymunkánál női élelmezés 1 személy 1 óra — A 1 ouvrière à forfait, pour 1 mois. — ⁷⁾ 3 kg. birka. — 3 kg de viande de mouton. — ⁸⁾ 1.5 kenyér. 1.5 — pain. — ⁹⁾ Heti 2 kg. 2 kg par semaine. — ¹⁰⁾ Heti 1 kg. — 1 kg par semaine. ¹¹⁾ jegy szerint. — Selon la carte de sucre.

Vármegye, város <i>Comitats et villes</i>	Hány személyre <i>A combien de per- sonnes?</i>	Mennyi időre <i>Pour combien de temps?</i>	Kenyérliszt - <i>Farine</i> <i>pour faire du pain</i>	Főzőliszt <i>Farine de cuisine</i>	Burgonya <i>Pommes de terre</i>	Szalonna - <i>Lard</i>	Zsír - <i>Graisse</i>	Hús - <i>Viande</i>	Főzelék <i>Légumes</i>	Só - <i>Sel</i>	Écet - <i>Vinaigre</i>	Fűszerpérez <i>Argent pour ache- ter des épices</i>	Búzadara <i>Gruau de froment</i>	Búza - <i>Froment</i>	Rozs - <i>Seigle</i>	Tej - <i>Lait</i>	Cukor - <i>Sucre</i>	Azalek <i>Léguminenses s.</i>	
			kg										l. - lit.	P	kg		l. - l.	kg	
Zala	1	1 nap <i>1 jour</i>	0.70	0.30	0.65	0.10	0.3	0.20	0.5	—	—	0.10	—	—	—	—	—	—	—
	1	1 hó <i>1 mois</i>	20	10	20	3	1	3	1.5	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—
Zemplén	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Közig. kirendeltségek:																			
Beregi	1	4 hét <i>4 semaines</i>	20	10	15	3	1	3	3	1	1	0.80	—	—	—	—	—	—	—
Máramarosi	2	Aratásra <i>Pendant</i> <i>la moisson</i>	—	—	—	1.5	—	1.5	1.5	0.5	—	1	—	25	—	—	—	—	—
Ungi	1	1 hét <i>1 semaine</i>	2)	2	—	1	—	0.5	—	—	—	0.25	—	—	—	—	—	—	—
Városok:																			
Budapest szföv.	2	1 hét <i>1 semaine</i>	10	4	7	2	0.5	1	1.5	0.5	0.5	1	—	—	—	—	—	—	—
Debrecen tjt.	2	Aratásra <i>Pendant</i> <i>la moisson</i>	—	4	1.	—	4	—	4	4	2	—	2	—	33	65	—	—	—
Hódmezővásárhely	1	1 hét <i>1 semaine</i>	6	2	3	1	—	—	—	0.25	—	1.20	—	—	—	—	—	—	—
Kecskemét tjt.	2	1 hét <i>1 semaine</i>	—	1	7	1	—	—	—	0.5	—	—	—	20	10	—	—	—	—
Szeged ³⁾ „	1	1 kh <i>1 arp. c.</i>	—	4	—	0.5	—	—	—	0.25	—	—	—	—	—	—	—	—	—

¹⁾ Jegy szerint. — *Selon la carte de sucre.* — ²⁾ 1.5 (1 n.) kenyér. — 1.5 pain. — ³⁾ A szükséges tüzelő és ivóvíz. — *Combustibles et eau potable nécessaires.*

képezt a munkaadó magasabb értékű ételmezést is adhat. Ez pedig a gyakorlatban gyakran elő is fordul, különösen ha nehéz munkáról, vagy a munka gyors végzésének szükséges serkentéséről van szó. A mai korlátozások mellett azonban helyenkint nehézségek is előfordulhatnak, amikor a gazda más élelmicikkek pótlásával, vagy ami kevésbé kívánatos, az ételmezés részbeni megváltásával kénytelen magán segíteni.

Az ételmezési járandóság összetételénél szerepe van annak, hogy az illető vidéken főleg mit termelnek és a munkásság minnek a fogyasztását szokta meg. Ezek a szokások különösen a visszacsatolt részeken kirívóak. Ez a körülmény éppen úgy, mint a mai korlátozások még jó ideig akadályául szolgálnak annak, hogy ezen a téren egységes eljárást kívánhassunk.

A kötelező irányelvek szerint a részes munkánál a munkást az ételmezés biztosítása esetében eggyel kevesebb rész illeti meg, a szakmáymunkabéreknél pedig a különbséget az ételmezésre vett napi 1 P adja. Ahhoz kevés kétség fér, hogy a mai megélhetési költségek mellett a megállapított legkisebb ételmezési járandóságok megfelelnek a napi 1 pengő értéknek. Ugyan-

ennek az ételmezési járandóságnak értéke, amint a következő fejezetben látni fogjuk, a részes munkabéreknél jóval felülmúlja a részkülönbözet értékét. Látszólag tehát itt számítási hiba van. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy a gyakorlati életben már hosszú idő óta az adott ételmezésért csak egy résszel csökkentett különbséget alkalmaznak. Az ételmezés többletértékével ugyanis a munkaadó kárpótolni kívánja a munkást azért, hogy a rendszerinti kisebb termésátlag, vagy a föld nehezebb megmunkálhatósága, vagy a kisebb munkaterület miatt csak kevesebb összkeresetre tehet szert. A munkaadót és a munkavállalót szabad egyezkedés illeti meg abban, hogy a munkabért ételmezés mellett vagy ételmezés nélkül kötik-e ki. A helyi viszonyok ismerete alapján ők természetesen el tudják dönteni azt, hogy melyik megoldás a méltányos. Magas terméshozam, vagy könnyebben megmunkálható föld, vagy nagyobb munkaterület mellett a munkás az ételmezés nélkül vett részbérrel is jól megtalálhatja a számítást. Az a körülmény tehát, hogy az ételmezési járandóság értékét a levont rész értéke nem fedezi, nem számítási hiba, hanem vagylagos munkabér, amelyet a gazdálkodás eltérő viszonyai szerint kell alkalmazni.

Az aratási és cséplési munkabérek.¹⁾

A) Aratás, hordás és asztagolás legkisebb részes munkabéreinek megállapítására kötelező irányelvek.

„Irányelvek szerint: a legkisebb munkabér élelmezés mellett jobb termőképességű földön a termés és a szalma 12-ik részénél, gyengébb termőképességű földön a termés és a szalma 11-ik részénél, élelmezés nélkül pedig jobb termőképességű földön a termés és a szalma 11-ik részénél, gyengébb termőképességű földön a termés és a szalma 10-ik részénél kevesebb nem lehet. A biztosíték (vagylagos bér) kataszteri holdankint számítva, jobb termőképességű földön 70 kg-nál, gyengébb termőképességű földön 60 kg-nál kevesebb gabonában nem állapítható meg.“

Számítási alap: 1930—39. évek országos termésátlaga alapján kat. holdankint búzánál 8'06 q (szalma 15'17 q), rozsnál 6'60 q (szalma 13'70 q), őszi árpánál 8'51 q (szalma 14'26 q), tavaszi árpánál 7'75 q (szalma 12'49 q), zabnál 7'11 q (szalma 12'37 q).

1. Búza.

élelmezés nélkül	11-ik részénél = 73 kg szem à 22·20 P = 16·21 P 138 „ szalma à 1·50 „ = 2·07 „ Összesen . . 18·28 P
	10-ik részénél = 81 kg szem à 22·20 P = 17·98 „ 152 „ szalma à 1·50 „ = 2·28 „ Összesen . . 20·26 P

élelmezés mellett	12-ik részénél = 67 kg szem à 22·20 P = 14·87 P 126 „ szalma à 1·50 „ = 1·89 „ Összesen . . 16·76 P
-------------------	---

Élelmezésre jut 1·52 P.

élelmezés mellett	11-ik részénél = 73 kg szem à 22·20 P = 16·21 „ 138 „ szalma à 1·50 „ = 2·07 „ Összesen . . 18·28 P
-------------------	---

Élelmezésre jut 1·98 P.

Biztosíték: jobb földön 70 kg = 15·54 P.
gyengébb „ 60 „ = 13·32 P.

2. Rozs.

élelmezés nélkül	11-ik részénél = 60 kg szem à 18·20 P = 10·92 P 125 „ szalma à 1·50 „ = 1·88 „ Összesen . . 12·80 P
	10-ik részénél = 66 kg szem à 18·20 P = 12·01 „ 137 „ szalma à 1·50 „ = 2·06 „ Összesen . . 14·07 P

élelmezés mellett	12-ik részénél = 55 kg szem à 18·20 P = 10·01 P 114 „ szalma à 1·50 „ = 1·71 „ Összesen . . 11·72 P
-------------------	---

Élelmezésre jut 1·08 P.

élelmezés mellett	11-ik részénél = 60 kg szem à 18·20 P = 10·92 „ 125 „ szalma à 1·50 „ = 1·88 „ Összesen . . 12·80 P
-------------------	---

Élelmezésre jut 1·27 P.

Biztosíték: jobb földön = 70 kg = 12·74 P.
gyengébb „ = 60 „ = 10·92 P.

¹⁾ Ide tartoznak a 21.—22. sz. táblák.

3. Őszi árpa.

élelmezés nélkül	11-ik részénél = 77 kg szem à 19·20 P = 14·78 P 130 „ szalma à 1·50 „ = 1·95 „ Összesen . . 16·73 P
------------------	---

élelmezés mellett	10-ik részénél = 85 kg szem à 19·20 P = 16·32 „ 143 „ szalma à 1·50 „ = 2·15 „ Összesen . . 18·47 P
-------------------	---

élelmezés mellett	12-ik részénél = 71 kg szem à 19·20 P = 13·63 P 119 „ szalma à 1·50 „ = 1·79 „ Összesen . . 15·42 P
-------------------	---

Élelmezésre jut 1·31 P.

élelmezés mellett	11-ik részénél = 77 kg szem à 19·20 P = 14·78 „ 130 „ szalma à 1·50 „ = 1·95 „ Összesen . . 16·73 P
-------------------	---

Élelmezésre jut 1·74 P.

Biztosíték: jobb földön = 70 kg = 13·44 P.
gyengébb „ = 60 „ = 11·52 P.

4. Tavaszi árpa.

élelmezés nélkül	11-ik részénél = 70 kg szem à 19·20 P = 13·44 P 114 „ szalma à 2·50 „ = 2·85 „ Összesen . . 16·29 P
------------------	---

élelmezés mellett	10-ik részénél = 78 kg szem à 19·20 P = 14·98 „ 125 „ szalma à 2·50 „ = 3·13 „ Összesen . . 18·11 P
-------------------	---

élelmezés mellett	12-ik részénél = 65 kg szem à 19·20 P = 12·48 P 104 „ szalma à 2·50 „ = 2·60 „ Összesen . . 15·08 P
-------------------	---

Élelmezésre jut 1·21 P.

élelmezés mellett	11-ik részénél = 70 kg szem à 19·20 P = 13·44 „ 114 „ szalma à 2·50 „ = 2·85 „ Összesen . . 16·29 P
-------------------	---

Élelmezésre jut 1·82 P.

Biztosíték: jobb földön = 70 kg = 13·44 P.
gyengébb „ = 60 „ = 11·52 P.

5. Zab.

élelmezés nélkül	11-ik részénél = 65 kg szem à 20·40 P = 13·26 P 112 „ szalma à 2·50 „ = 2·80 „ Összesen . . 16·06 P
------------------	---

élelmezés mellett	10-ik részénél = 71 kg szem à 20·40 P = 14·48 „ 124 „ szalma à 2·50 „ = 3·10 „ Összesen . . 17·58 P
-------------------	---

élelmezés mellett	12-ik részénél = 59 kg szem à 20·40 P = 12·04 P 103 „ szalma à 2·50 „ = 2·58 „ Összesen . . 14·62 P
-------------------	---

Élelmezésre jut 1·44 P.

élelmezés mellett	11-ik részénél = 65 kg szem à 20·40 P = 13·26 „ 112 „ szalma à 2·50 „ = 2·80 „ Összesen . . 16·06 P
-------------------	---

Élelmezésre jut 1·52 P.

Biztosíték: jobb földön = 70 kg = 14·28 P.
gyengébb „ = 60 „ = 12·24 P.

21. Aratás, hordás és asztagolás, valamint cséplés és kazalozás részes munkáiért az 1941. évben megállapított legkisebb részbérek.

Salaires partiaires minima fixés en 1941 pour travaux partiaires concernant la moisson, la rentrée de la récolte, la mise en meules et le battage.

(Jelmagyarázat: „u. a.” = ugyanaz, mint a kötelező irányelvekben foglalt legkisebb munkabér.)

Vármegye, város Comitats et villes	Aratás, hordás és asztagolás - Moisson, rentrée et mise en meules par des ouvriers				Biztosíték kat.-holdanként Garantie par arp. c. dans les exploitat.		Cséplés és kazalozás — Battage et mise en meules longues par des ouvriers	
	Élelmezés mellett — nourris		Élelmezés nélkül — non nourris		Jobb à bon sol	Gyengébb à faible sol	Élelmezés mellett nourris	Élelmezés nélkül non nourris
	dans les exploitations							
	Jobb à bon sol	Gyengébb à faible sol	Jobb à bon sol	Gyengébb à faible sol	földön			
Abaúj-Torna vm. Baranya	u. a. 11-ik rész		u. a. 10-ik rész		u. a. 60 kg.		u. a. u. a.	
Bars és Hont k. k. e. Bács-Bodrog vm. Bereg	12-ik kereszt vagy 8·5% 11-ik rész 11-ik rész		10-ik kereszt rész v. 10% 10-ik rész 10-ik rész		Élelmezés mellett 60 kg. Élelmezés nélkül 80 kg. 70 kg. 80 kg. 60 kg.		u. a. u. a. u. a.	
Békés	őszi 12-ik rész tavaszi 11-ik „ őszi 11-ik „ tavaszi 10-ik „		őszi 11-ik rész tavaszi 10-ik rész		Élelmezés mellett őszi 90 kg Élelmezés nélkül 110 kg tavaszi 80 „ 100 „		u. a.	
„ (Szeghalmi j.)								
Bihar vm. Borsod „ Csanád, A. és Tor. „	11-ik rész u. a. 12-ik rész és konvenció		10-ik rész u. a. /.		u. a. u. a. 90 kg. 80 kg.		u. a. u. a. u. a.	
Csongrád	Aratás, asztagbahordás és cséplés 1/8-ad rész vagy 12·5% Aratás és asztagbahordás 9% vagy 11-ik rész Aratás 12-ik rész vagy 8·5%		u. a.		70 kg.		u. a.	
Esztergom	11-ik rész		10-ik rész		60 kg. Élelmezés nélkül 70 kg. Élelmezés mellett 62 kg.		u. a. elevátorral 3·5% 4% 3·5% nélkül 4·5%	
Fejér	11-ik rész		10-ik rész					
Gömör és Kish.	u. a.		u. a.		/.		u. a.	
Győr, Mos. és Pozs.	u. a.		u. a.		u. a.		u. a.	
Hajdu	11-ik rész		10-ik rész		70 kg.		u. a.	
Heves	u. a.		u. a.		u. a.		u. a.	
Jász-Nk.-Sz.	12-ik rész		10-ik rész		65 kg.		u. a.	
Komárom	u. a.		u. a.		u. a.		u. a.	
Nógrád	u. a.		u. a.		u. a.		u. a.	
Nyitra és Pozs.	12-ik rész		u. a.		u. a.		elevátor nélkül 3·5% 4·5%	
Pest-P.-S.-Kk.	u. a.		u. a.		70 kg.		u. a.	
Somogy	11-ik rész		10-ik rész		u. a.		u. a.	
Sopron	11-ik rész		10-ik rész		70 kg.		u. a.	
Szabolcs	14-ik rész		11-ik rész		u. a.		u. a.	
Szatmár	u. a.		u. a.		u. a.		u. a.	
Tolna	11-ik rész		10-ik rész		Élelmezés mellett 70 kg. Élelmezés nélkül 80 kg.		u. a.	
Ung	11-ik rész		10-ik rész		/.		u. a.	
Vas	u. a.		u. a.		u. a.		u. a.	
Veszprém	u. a.		u. a.		u. a.		u. a.	
Zala	u. a.		u. a.		u. a.		u. a.	
Zemplén	Aratás, hordás, asztagolás, cséplés együttes bére 14%				70 kg.		4%	
Beregi közíg. kiren.	11-ik rész		10-ik rész		60 kg.		u. a.	
Máramarosi „	u. a.		u. a.		u. a.		u. a.	
Ungi „	11-ik rész		10-ik rész		/.		u. a.	
Budapest szfv.	11-ik rész		10-ik rész		70 kg.		u. a.	
Debrecen tjv.	11-ik rész		10-ik rész		70 kg.		u. a.	
Hódmezővásárhely tjv.	Aratás 12-ik rész vagy 8·5% Aratás és asztagolás 11-ik rész vagy 9% Aratás, asztagolás és cséplés 8-ik rész vagy 12·5%		/.		k. hold. kint 48 kg.		3·75% 4·75%	
Kecskemét tjv.	u. a.		u. a.		u. a.		u. a.	
Szeged tjv.	u. a.		u. a.		u. a.		u. a.	

B) Cséplés legkisebb részes munkabéreinek megállapítására kötelező irányelvek.

„Irányelvek szerint: a legkisebb munkabér élelmezés mellett a szem 3,5%-ánál, élelmezés nélkül pedig a szem 4%-ánál kevesebb nem lehet.“

Számítási alap: az aratórésszel csökkentett 1930—39. évek termésátlagai (lásd „Aratás részes-munkabéreinek”), az egységárak mint „Aratás részes-munkabéreinek”.

	10-ik résznél		11-ik résznél		12-ik résznél	
	3,5 %	4,4 %	3,5 %	4,4 %	3,5 %	4,4 %
Búza	25 kg 5,55 P	29 kg 6,44 P	26 kg 5,77 P	29 kg 6,44 P	26 kg 5,77 P	30 kg 6,66 P
Rozs	21 „ 3,82 „	24 „ 4,37 „	21 „ 3,82 „	24 „ 4,37 „	21 „ 3,82 „	24 „ 4,37 „
Őszi árpa	27 „ 5,18 „	31 „ 5,95 „	27 „ 5,18 „	31 „ 5,95 „	27 „ 5,18 „	31 „ 5,95 „
Tavaszi árpa	24 „ 4,61 „	28 „ 5,38 „	25 „ 4,80 „	28 „ 5,38 „	25 „ 4,80 „	28 „ 5,38 „
Zab	22 „ 4,49 „	26 „ 5,33 „	23 „ 4,69 „	26 „ 5,30 „	23 „ 4,69 „	26 „ 5,30 „

C) Aratás, hordás és asztagolás legkisebb szakmánumkabéreinek megállapítására kötelező irányelvek.

„Irányelvek szerint: a legkisebb munkabér kataszteri holdankint élelmezés mellett jobb termőképességű földön 90 kg, gyengébb termőképességű földön 80 kg gabonánál, élelmezés nélkül pedig jobb termőképességű földön 100 kg, gyengébb termőképességű földön 90 kg gabonánál kevesebb nem lehet.“

Élelmezés nélkül

	jobb földön	gyengébb földön
Búza	100 kg = 22,20 P	90 kg = 19,98 P
Rozs	100 „ = 18,20 „	90 „ = 16,38 „
Őszi és tavaszi árpa	100 „ = 19,20 „	90 „ = 17,28 „
Zab	100 „ = 20,40 „	90 „ = 18,36 „

Élelmezéssel

	jobb földön	gyengébb földön
Búza	90 kg = 19,98 P	80 kg = 17,76 P
Rozs	90 „ = 16,38 „	80 „ = 14,56 „
Őszi és tavaszi árpa	90 „ = 17,28 „	80 „ = 15,36 „
Zab	90 „ = 18,36 „	80 „ = 16,32 „

Biztosíték

	jobb földön 100 kg	gyengébb földön 90 kg
Búza	22,20 P	19,98 P
Rozs	18,20 „	16,38 „
Őszi és tavaszi árpa	19,20 „	17,28 „
Zab	20,40 „	18,36 „

Ha a gazdasági cselédek és a legalább hat hónapra szerződötett idénymunkások csoportjaitól eltekintünk, túlzás nélkül mondhatjuk, hogy a mezőgazdaságban a téli megélhetése nincs biztosítva annak a munkáscsaládnak, amely nyáron aratási munkához nem tud hozzájutni. Az aratási részkeresetből adódik ugyanis a mezőgazdasági munkások tekintélyes keresete, amely a család téli kenyérszükségletét biztosítja. Innen van ennek a munkabérkeresetnek a magyar viszonyok között fontos szerepe.

39 bizottság közül 15 bizottság a legkisebb aratási részt a kötelező irányelvekben foglalt mérték szerint, vagyis a föld jobb vagy gyengébb minősége szerint változóan

22. Aratás, hordás és asztagolás szakmánumkáiért az 1941. évben megállapított legkisebb munkabérek.

Salaires forfaitaires minima fixés en 1941 pour travaux forfaitaires concernant la moisson, la rentrée et la mise en meules.

(Jelmagyarázat: „u. a.” = ugyanaz, mint a kötelező irányelvekben foglalt legkisebb munkabér.)

Vármegye, város Comitats et villes	Pour ouvriers			
	Élelmezés mellett nourris		Élelmezés nélkül non nourris	
	dans les exploitations			
	Jobb à bon sol	Gyengébb à faible sol	Jobb à bon sol	Gyengébb à faible sol
	földön		földön	
Vármegyék:				
Abaúj-Torna . . .	u. a.		u. a.	
Baranya	80 kg.		90 kg.	
Bars és Hont k. e. e.	u. a.		u. a.	
Bács-Bodrog . . .	u. a.		u. a.	
Bereg	80 kg.		90 kg.	
Békés	110 kg.		130 kg.	
„ (Szeghalmi j.)	100 „		120 „	
Bihar	100 kg.	90 kg.	110 kg.	100 kg.
Borsod	u. a.		u. a.	
Csanád-Arad-T.	u. a.		u. a.	
Csongrád	u. a.		u. a.	
Esztergom	u. a.		u. a.	
Fejér	u. a.		u. a.	
Gömör és Kishont	u. a.		u. a.	
Győr, Moson és Pozsony	u. a.		u. a.	
Hajdu	u. a.		u. a.	
Heves	u. a.		u. a.	
Jász-Nagyk.-Sz.	85 kg.		95 kg.	
Komárom	u. a.		u. a.	
Nógrád	u. a.		u. a.	
Nyitra és Pozsony	50 kh. alul	80 kg.	90 kg.	100 kg.
	50 kh. felül	90 kg.	100 kg.	
Pest-Pilis-Solt Kk.	90 kg.		100 kg.	
Somogy	80 kg.		90 kg.	
Sopron	u. a.		u. a.	
Szabolcs	u. a.		u. a.	
Szatmár	u. a.		u. a.	
Tolna	90 kg.		100 kg.	
Ung	80 kg.		90 kg.	
Vas	u. a.		u. a.	
Veszprém	u. a.		u. a.	
Zala	u. a.		u. a.	
Zemplén	u. a.		u. a.	
Beregi közig. kirend.	u. a.		u. a.	
Máramarosi „ „	u. a.		u. a.	
Ungi „ „	80 kg.		90 kg.	
Budapest szfv. . .	90 kg.		100 kg.	
Debrecen tjv. . . .	u. a.		u. a.	
Hódmezővásárhely tjv.	u. a.		u. a.	
Keckemét tjv. . . .	u. a.		u. a.	
Szeged tjv.	u. a.		u. a.	

élelmezés mellett 12-ik, illetőleg 11-ik, élelmezés nélkül pedig 11-ik, illetőleg 10-ik részben állapította meg. A többi bizottság a föld minősége szerinti megkülönböztetés-től eltekintett és a minimumot túlnyomó részben élelmezés mellett a szem és szalma 11-ik, élelmezés nélkül pedig ezeknek 10-ik részében állapította meg. (Lásd 21. sz. táblát.)

A kötelező irányelvek szerinti legkisebb részben átvétele csaknem kivétel nélkül a felvidéki, kárpátaljai és a Dunántúl nyugati vármegyéire esik. Ezek köztudomásúan nem a kimondottan jó gabonatermő területei az országnak, tehát az iránymunkabérek az itteni mostohább gazdasági viszonyok között elérik a teljesítőképesség határát.

Az érdeklődés elsősorban arra irányul, hogy a megállapított legkisebb munkabérek szerint pénzben mennyire értékelhető a munkást megillető rész? Minthogy az általános helyzet megközelíthetése érdekében tíz éves termésátlagokkal számolunk, ami tehát nem a jó termőföldek magasabb hozamának felel meg, a helyzet általános jellemzésénél helyesen járunk el, ha az élelmezés nélkül vett 10-ik részt vesszük a számítás alapjául. Ez érvényesül egyébként is a munkabérmegállapító határozatok többségében. Figyelembe veendő az is, hogy számításainkban az ez év február hó végéig irányadó terményárakkal számolunk, azóta pedig bizonyos mérvű áremelés érvényesült, ami ugyancsak a 10-ik résznek az alapulvételét indokolja. Az üzemtani számítások eredménye szerint a szem- és szalmarésznek ennek megfelelő értéke kat. holdankint búzánál 20·26 P, rozsnál 14·07 P, őszi árpánál 18·47 P, tavaszi árpánál 18·11 P és a zabnál 17·58 P. Az 1938. évi részleges statisztikai felvétel szerint egy aratópárra átlagban 10 kat. hold nagyságú aratóterület esik. Ennek megfelelően az átlagban 14 nap alatt elérhető legkisebb kereset összege aratópáronként (2 személy részére) kereken 203, 141, 185, 181, illetőleg 176 pengőt tesz ki. Igen jelentős keresetről van tehát szó, igaz, hogy ezzel szemben rendszerint napi 18 órás izzó napfényben végzett kemény munka a teljesítmény.

Az irányelvek betűszerinti alkalmazása esetén az élelmezés nélkül vett 10-ik résznek élelmezés mellett 11-ik rész felel meg. Ha terményenként vesszük a 11-ik rész pénzbeli egyenértékét és kiszámítjuk azt a különbözetet, amely a 10-ik és a 11-ik rész

között mutatkozik, amely tehát az élelmezés ellenértékének felel meg, akkor kat. holdankint a búzánál 1·98, a rozsnál 1·27, őszi árpánál 1·74, tavaszi árpánál 1·82 és a zabnál 1·52 P jutna az élelmezésre. Az átlagos 10 kat. hold után számítva ez 19·80, 12·70, 17·40, 18·20, illetőleg 15·20 pengőt tenne ki. Másszóval ennyiből kellene fedezni az átlagos 14 napon át egy aratópár élelmezési költségét. Ha csak személyenként napi 1 pengőt számítunk, vagyis aratópáronként napi 2 pengőt (ami a mai megélhetési költségek mellett elég alacsony összeg), akkor is aratópáronként 28 P kiadással kellene számolni. A felsorolt összegek pedig, amelyek az élelmezési értékkülönbötet fejeznék ki, ezt nem fedezik. A bevezető részben azonban reámutattunk arra, hogy ez nem számítási hiba, hanem a helyi körülmények szerint alkalmazandó vagylagos munkabér. Azt pedig, hogy a helyi viszonyok szerint e kettő közül melyik a megfelelő és méltányos, csakis a helyi viszonyokat ismerő két érdekelt fél megegyezése döntheti el.

A számok összehasonlításából jelentős különbségek adódnak aszerint, hogy minek az aratásáról van szó. Az aratómunkás szempontjából ezek az értékkülönbségek a javadalom legnagyobb százalékát kitevő búzánál és rozsnál kisebb szerepet játszanak, mert hiszen az ekként megkeresett részmennyiség otthon a családban kerül elfogyasztásra, az értékesítésük pedig ritkábban fordul elő. Az árpánál és a zabnál is a részkereset csak akkor kerül piacra, ha azokat a munkáscsalád az állatok takarmányozásánál fel nem használja.

Az aratásnak szakmában való végzetése csak kisebb jelentőségű. Hogy ennek ellenére az országos bizottság az aratás legkisebb szakmáymunkabéreiből kötelező irányelveket szabott meg, az különösen azoknak az aratóknak érdekében történt, akiket szakmában mellett túlnyomó részben kisgazdaságok alkalmaznak. Az irányelvek szerint a szakmáymunkabér minimuma kat. holdankint élelmezés mellett a föld jobb vagy gyengébb minősége szerint 90 illetőleg 80, élelmezés nélkül pedig 100, illetőleg 90 kg. gabona.

Míg a részes munkabéreknél az irányelvek a gyengébb termőképességű földön végzett munkánál egyel magasabb részt állapítottak meg, addig a szakmáymunkabéreknél éppen fordítva, a gyengébb földön végzett munkánál érvényesül a kisebb minimum. Ennek magyarázata az, hogy részes

24. Egyéb szakmány munkákért az 1941.
Salaires minima fixés en 1941

(Jelmagyarázat: „u. a.” = ugyanaz, mint a kötelező irányelvekben foglalt)

Vármegye (város) Comitats (et villes)	Burgonya — <i>Pommes de terre</i>				Tengeri — <i>Mais</i>				
	Nehezebb művelésű talajon — <i>en des terres difficilement cultivables</i>		Könnyebb művelésű talajon — <i>en des terres facilement cultivables</i>		Nehezebb művelésű talajon — <i>en des terres difficilement cultivables</i>		Könnyebb művelésű talajon — <i>en des terres facilement cultivables</i>		
	élelm. mellett *) <i>nourris</i>	élelm. nélkül — **) <i>non nourris</i>	élelm. mellett <i>nourris</i>	élelm. nélkül <i>non nourris</i>	élelm. mellett <i>nourris</i>	élelm. nélkül <i>non nourris</i>	élelm. mellett <i>nourris</i>	élelm. nélkül <i>non nourris</i>	
Vármegyék — Comitats									
Abaúj-Torna	u. a.		u. a.		u. a.		u. a.		
Baranya		—							
Bars és Hont k. e. e.		é. 40 P	é. n. 70 P			é. 30 P	é. n. 50 P		
Bács-Bodrog	u. a.		u. a.			u. a.	u. a.		
Bereg, Ugoesa		é. 40 P	é. n. 70 P			é. 30 P	é. n. 50 P		
Békés		é. 45 P	é. n. 65 P			é. 60 P	é. n. 80 P		
Bihar	u. a.		u. a.			u. a.	u. a.		
Borsod	u. a.		u. a.						
Csanád, Arad és Torontál	u. a.		u. a.						
Csongrád	összes kézimunkákért magyar holdankint				kézi munkákért k. holdankint				
Esztergom		é. n. 72 P			é. 30 P	é. n. 50 P			
Fejér		k. holdankint 60 P			é. 30 P	é. n. 45 P			
Gömör és Kishont		k. holdankint			k. holdankint				
Győr, Moson és Pozsony		é. 40 P	é. n. 60 P		é. 25 P	é. n. 45 P			
Hajdu		u. a.			u. a.				
Heves		u. a.			u. a.				
Jász-Nagykun-Szolnok		u. a.			u. a.				
Komárom		u. a.			u. a.				
Nógrád		u. a.			u. a.				
Nyitra és Pozsony		é. 50 P	é. n. 75 P		é. 30 P	é. n. 50 P			
Pest-Pilis-Solt-Kiskun		é. agyagos földön 40 P	é. n. 70 P		é. agyagos földön 30 P	é. n. 55 P			
Somogy		homokos „ 30 „	60 „		homokos „ 25 „	50 „			
Sopron		é. 40 P	é. n. 70 P		é. 30 P	é. n. 50 P			
Szabolcs		u. a.			u. a.				
Szatmár	u. a.		u. a.		u. a.		u. a.		
Tolna		é. 40 P	é. n. 70 P		é. 30 P	é. n. 50 P			
Ung		é. 40 P	é. n. 70 P		é. 30 P	é. n. 50 P			
Vas	55 P	85 P	40 P	70 P	42 P	62 P	35 P	55 P	
Veszprém		u. a.				u. a.			
Zala	—	70 P	—	60 P	—	52-50 P	—	47 P	
Zemplén	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	40 P	70 P	30 P	60 P	
Beregi közig. kirend.		é. 50 P	é. n. 80 P			é. 45 P	é. n. 75 P		
Máramarosi közig. kirend.		u. a.				u. a.			
Ungi közig. kirend.		é. 40 P	é. n. 70 P			é. 30 P	é. n. 50 P		
Budapest szfv.		u. a.				u. a.			
Debrecen tjv.		u. a.				u. a.			
Hódmezővásárhely tjv.		u. a.				u. a.			
Kecskemét tjv.		u. a.				u. a.			
Szeged tjv.		u. a.				u. a.			
		m i n t C s o n g r á d				v á r m e g y é n é l			
		u. a.				u. a.			
		u. a.				u. a.			

*) et **) = quand il s'agit d'ouvriers etc.

évben megállapított legkisebb munkabérek.
pour d'autres travaux forfaitaires.

legkisebb munkabér; „é“ = élélmezéssel, „é. n.“ = élélmezés nélkül.)

R é p a — B e t t e r a v e				Széna (sarjú) Foin (et regain)		Lucerna, lóhere, zabos bükköny stb.— <i>Lucerne, trèfle, vesce cultivée avec de l'avoine, etc.</i>		Vármegye (város) Comitats (et villes)
Nehezebb művelésű talajon — <i>en des terres difficilement cultivables</i>		Könnyebb művelésű talajon — <i>en des terres facilement cultivables</i>		első kaszálás <i>premier fauchage</i>	többi kaszálás <i>les autres fauchages</i>	első kaszálás <i>premier fauchage</i>	többi kaszálás <i>les autres fauchages</i>	
élelm. mellett <i>nourris</i>	élelm. nélkül <i>non nourris</i>	élelm. mellett <i>nourris</i>	élelm. nélkül <i>non nourris</i>					
u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Abaúj-Torna
Szedés (fejeléssel és levelezéssel) k. holdankint élelm. mellett 28 P, élelm. nélkül 28 P k. holdankint é. 50 P é. n. 90 P				—	—	—	—	Baranya
u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Bars és Hont
é. 45 P é. n. 90 P őszi betakarítás bérei é. 50 P é. n. 75 P				20 P	15 P	20 P	15 P	Bács-Bodrog
u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Bereg, Ugocsa
u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Békés
50 P	100 P	40 P	90 P	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Bihar
összes kézimunkákért m. holdankint é. n. cukorrépa 84 P, tak. répa 66 P				széna 16 P, sarjú 10-50 P	u. a.	17 P	13 P	Borsod
k. holdankint cukorrépánál 80 P, tak.répánál 60 P k. holdankint é. 50 P é. n. 80 P				u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Csanád, Arad és Torontál
k. holdankint é. 30 P é. n. 60 P				u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Csongrád
u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Esztergom
u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Fejér
k. holdankint cukorrépa é. n. 45 P tak. répa é. n. 20 P u. a.				kaszálás k. holdankint 4.60 P	u. a.	u. a.	u. a.	Gömör és Kishont
é. 45 P é. n. 90 P				u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Győr, Moson és Pozsony
cukorrépa	é.	é. n.		u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Hajdu
agyagos földön	55 P	90 P		u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Heves
homokos	45	80		u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Jász-Nagykun-Szolnok
szedés k. holdankint é. 28 P é. n. 36 P				u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Komárom
é. 45 P é. n. 90 P				csak kaszálás	u. a.	csak kaszálás	u. a.	Nógrád
u. a.				k. holdankint é. n. 5 P	u. a.	k. holdankint é. n. 6.50 P	u. a.	Nyitra és Pozsony
cukorrépa				u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Pest-Pilis-Solt-Kiskun
u. a.				u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Somogy
tak. répa é. 40 P é. n. 70 P				u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Sopron
cukorrépa	é. 45 P	é. n. 90 P		u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Szabolcs
tak. répa	„ 40 „	„ 70 „		u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Szatmár
cukorrépa				u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Tolna
55 P	100 P	45 P	90 P	összes munka	u. a.	17 P	13.50 P	Ung
u. a.				széna	15 P	12 P	u. a.	Vas
—				u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Veszprém
105 P — 94 P				összes munka	18 P	14 P	21 P	Zala
u. a.				széna	u. a.	u. a.	u. a.	Zemplén
u. a.				u. a.	18 P	12 P	20 P	Beregi k. k.
u. a.				u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Máramarosi k. k.
é. 45 P é. n. 90 P				u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Ungi k. k.
u. a.				20 P	15 P	24 P	18 P	Budapest szfv.
u. a.				u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Debrecen tjv.
m i n t C s o n g r á d v á r m e g y é n é l				u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Hódmezővásárhely tjv.
u. a.				16 P	12 P	u. a.	u. a.	Kecskemét tjv.
u. a.				u. a.	u. a.	u. a.	u. a.	Szeged tjv.

kereset mellett a gyengébb földek hozama lényegesen kisebb lehet, mint az általános értelemben vett jobb földeké és így méltányosan gondoskodni kellett arról, hogy a munkást ugyanazért a munkakifejtésért lényegesen kevesebb kereset ne érhesse. Ezenkívül, míg a részbér a termés eredménye szerint alakul, tehát a termés kockázatát nemcsak a gazdálkodó, hanem a munkás is viseli, addig a szakmánymunkabéreknél a munkást kockázat nem terheli. Egyébként is a szakmánybér az általános szokásokhoz alkalmazkodva az átlagosnál nagyobb keresetet biztosít és ezért a gyengébb termőképességű földre előírt 80 kg. minimum is megfelelő munkabérnek tekintendő. A 80 kg. egyébként is eléri az országos átlagot, amelynél magasabb minimumnak előírása már gyengébb földön a teherbíróképeséget meghaladná.

Szakmánymunkabér mellett a munkás keresete természetesen magas lehet mindott, ahol a termésátlag az országos átlagot el nem éri. Az irányelvek szerinti legkisebb szakmánybér egyenértéke jobb földön élelmezés nélkül kat. holdankint búzánál 22·20, rozsnál 18·20, őszi és tavaszi árpánál 19·20, zabnál pedig 20·40 pengőt tesz ki. Ugyanez gyengébb földön 19·98, 16·38, 17·28, illetőleg 18·36 pengő keresetet biztosít. A legtöbb bizottság az iránymunkabéreket juttatta érvényre (lásd a 22. sz. táblát), tehát ezek az összegek nagyrészen fedik a tényleges helyzetet. Szándékosan mellőzzük azonban a szakmánybéreknél azt a számítási alapot, hogy egy aratópárra átlagban 10 kat. hold nagyságú terület megművelését vegyük. A részes munkabérenél drágább szakmánymunkabér mellett aratók alkalmazására csak azok a kisgazdák vannak rászorulva, akik saját földjeiken az aratást a család kézimunkaerejével elvégezni már nem képesek és a fennmaradó egypár hold learatására idegen erőt kénytelenek igénybe venni. Minthogy a munkás pl. 2—3 hold learatása mellett nem tud annyit keresni, mint az esetleg alacsonyabb részes munkabér mellett 10 kat. hold nagyságú területen, természetesen ezt a munkát csak magasabb szakmánymunkabér mellett hajlandó vállalni, annál is inkább, mert egyrészt ugyanakkor a hosszabb idejű aratási munka vállalásának lehetőségétől elesik, másrészt kisbirtokon a rendszerint alacsonyabb termésátlaghoz igazodó részes javadalommal rosszul járhatna. Az aratási keresetnél tehát a szakmánymunkabér jelentősége alárendel-

tebb és ez túlnyomó részben csak a kisbirtokok vonalán érvényesül.

Az aratási munka rendszerint a cséplési munka elvégzésével is kapcsolatos, minek következtében az aratómunkások keresete az aratási résznél jóval nagyobb. Az irányelvek szerint a cséplési legkisebb rész-bér élelmezés mellett a szem 3·5%-a, élelmezés nélkül pedig annak 4%-a. Nagyon érdekes, hogy két bizottság kivételével valamennyi ezeket fogadta el minimumként (lásd 21. sz. táblát), jeléül annak, hogy ebben a munkabérben az irányelvek nemcsak a munka értékével arányos és túlnyomóan szokásos átlagot, hanem a teherbíró-képesség határvonalát is érintő mértéket szabtak meg. Ez az eljárás mégis helyes volt, mert a munkamennyiség, valamint a kereset is fix mennyiségekhez igazodik.

Ha az élelmezés nélkül fizetett 4% részt vesszünk a számítás alapjául, úgy az átlagos 10 kat. hold nagyságú terület után aratópárokint búzánál 64·40, rozsnál 43·70, őszi árpánál 59·50, tavaszi árpánál 53·80 és zabnál 53·30 pengő cséplési kereset jut. Az aratás és cséplés vállalásával tehát az aratópár, élelmezés nélkül vett 10-ik rész juttatása mellett, búzánál kereken 267, rozsnál 185, őszi árpánál 245, tavaszi árpánál 235 és zabnál 229 pengő összkeresetre tehet szert. Vagyis aratási és cséplési munkából az aratópár összkeresete országos átlagban 230 pengő.

Az aratás munkabéreköltsége (nem a munkás személyére, hanem a termény és terület egységére vonatkoztatva) Magyarországon a múltban is és ma is kétségen kívül magasabb, mint bárhol másutt. Gazdáink ugyanis szociális szempontból (a munkapiac túlsúfoltsága és a mezőgazdasági kereseti lehetőség 6—8 hónapra korlátolt volta miatt) az aratást kézi munkaerővel végeztetik és a gazdaságosabb gépi aratást mellőzik. Ez a kényszerű állapot, amely a fejlődésnek eddig útját állotta, a gazdálkodás feltételeinek javulásával meg kell, hogy változzék. Sem a mezőgazdasági munkabérek általános, de szociális szempontból szükséges emelkedése, sem a termelés olcsóbbodásához fűződő szociális és nemzeti érdekek tartós fenntartását lehetővé már nem teszik. A normális viszonyok beállása után a gépi aratás szükségszerű elterjedésével számolhatunk, ami a munkás keresetét csökken-

teni ugyan nem fogja, sőt tőle kevésbé megerőltető munkakifejtést is fog követelni, de az aratásban résztvevő munkások számát majd jelentősen korlátozza. Az aratástól eleső munkástömegek számára tehát ezt a kieső jelentős keresetet más munkalkalmak megteremtésével kell majd pótolni.

Egyéb részes- és szakmáymunkabérek.¹⁾

D) Burgonyamívelés legkisebb részesmunkabéreinek megállapítására kötelező irányelvek.

„Irányelvek szerint: a legkisebb munkabér nem lehet kevesebb jobb termőképességű földön, mint a termés egynegyede, gyengébb termőképességű földön, mint a termés egyharmada.“

„Munkateljesítmény: A munkást terhelő kézi munka alatt érteni kell a vetéssel (ültetéssel), műveléssel (háromszori kapálással és töltögetéssel), betakarítással (beleértve a válogatást is) és behordással (beleértve az elvermelést is) kapcsolatos összes kézi munkát.“

Számítási alap: 1931—40. évek országos termésátlagalapján 40·57 q (ebből hozzávetőlegesen 40% étkezési és 60% ipari burgonya).

Egységár: 6·11 P. Ennek 40%-a, P 4·06 étkezési burgonya (1940. évi majori ára 10·16 P), 60%-a, P 4·08 ipari burgonya (1940. évi majori ára 6·80 P) ára összesen 8·14 P, mely összegből 25%-ot levonunk hulladékburgonyára, marad 6·11 P.

	¹ / ₃ -ad rész	¹ / ₄ -ed rész
40·57 q burgonya à 6·11 =	247·88 P	82·62 P 61·97 P.

E) Tengerimívelés legkisebb részesmunkabéreinek megállapítására kötelező irányelvek.

„Irányelvek szerint: a legkisebb munkabér mint a termés egynegyede, gyengébb termőképességű földön, mint a termés egyharmada. (A részelés a szárra és a köztes terményre is kiterjed.)“

„Munkateljesítmény: A munkást terhelő kézi munkák alatt érteni kell a vetéssel (ültetéssel), műveléssel (egyeléssel, háromszori kapálással), betakarítással (beleértve a válogatást, a szárvágást és kötözést is) és behordással (beleértve a görébarakást is) kapcsolatos összes kézi munkákat.“

Számítási alap: 1930—39. évek országos termésátlaga alapján 10·46 q szem (19·41 q szár).

Egységár: szem q-ja 22·54 P, szár q-ja 1·50 P majori áron.

	¹ / ₃ -ad rész	¹ / ₄ -ed rész
10·46 q szem à 22·54 P =	235·77 P	78·58 P 58·94 P
19·41 q szár à 1·50 „ =	29·12 „	9·71 „ 7·28 „
Összesen	88·29 P	66·22 P

F) Cukorrépa mívelés legkisebb részesmunkabéreinek megállapítására kötelező irányelvek.

„Irányelvek szerint: a legkisebb munkabér nem lehet kevesebb jobb termőképességű földön, mint a gumótermés egynegyede, gyengébb termőképességű földön, mint a gumótermés egyharmada. A munkást a cukorrépánál a leveles cukorrépafej, úgyszintén a cukorgyár által juttatott cukor egyharmad, illetőleg egynegyed része is megilleti.“

„Munkateljesítmény: a munkást terhelő kézi munkák alatt érteni kell a műveléssel (egyszeri sara-

bolással, egyeléssel és kétszeri kapálással), betakarítással (beleértve a prizmábarakást is) és behordással kapcsolatos összes kézi munkát.“

Számítási alap: 1930—39. évek országos termésátlaga alapján 117·88 q gyök és (30%) 35·36 q levelesrépafej, cukortermés átlag után 5·70 kg.

Egységár: fuvar költség nélkül vett átvételi ár q-kint 2·80 P, levelesrépafej q-kint 0·60 P, cukor kg-ként 1— P.

	¹ / ₃ -ad rész	¹ / ₄ -ed rész
117·88 q répa à 2·80 P =	109·99 P	82·52 P
35·36 q répafej à 0·60 „ =	7·07 „	5·31 „
5·70 kg cukor à 1— „ =	1·90 „	1·43 „
Összesen	118·96 P	89·26 P

G) Takarmányrépa legkisebb részes munkabéreinek megállapítására kötelező irányelvek.

„Irányelvek szerint: a legkisebb munkabér nem lehet kevesebb jobb termőképességű földön, mint a gumótermés egynegyede, gyengébb termőképességű földön, mint a gumótermés egyharmada. A munkást a cukorrépánál a leveles cukorrépafej, úgyszintén a cukorgyár által juttatott cukor egyharmad, illetőleg egynegyed része is megilleti.“

„Munkateljesítmény: a munkást terhelő kézi munkák alatt érteni kell a műveléssel (egyszeri sarabolással, egyeléssel és kétszeri kapálással), betakarítással (beleértve a prizmábarakást is) és behordással kapcsolatos összes kézi munkát.“

Számítási alap: 180 q becsült átlag, minthogy az 1930—39. évek országos átlaga 125 q irreális.

Egységár: q-kint 1·70 P majori ár.

	¹ / ₃ -ad rész	¹ / ₄ -ed rész
180 q répa à 1·70 P =	101·99 P	76·50 P

H) Szántóföld takarmánynövények legkisebb részes munkabéreinek megállapítására kötelező irányelvek.

„Irányelvek szerint: a legkisebb munkabér a munkájával járó alább megjelölt kézi munka nem lehet kevesebb lucernánál az első kaszálás után, mint a termés egyheted, a második kaszálás után, mint a termés egyötöd, a harmadik kaszálás után, mint a termés egynegyed része, lóherénél az első kaszálás után, mint a termés egyheted, a második kaszálás után, mint a termés egynegyed része, zabos bükkönynél, mint a termés egyheted része.“

„Munkateljesítmény: a munkást terhelő kézi munkák alatt érteni kell egyszeri kaszálást, szárítást, gyűjtést, behordást és kazalozást.“

Számítási alap: 1930—39. évek országos átlaga alapján lucernánál 22·17 q (első kaszálásra 50%, második kaszálásra 30%, harmadik kaszálásra 20%), lóherénél 18·27 q (első kaszálásra 60%, második kaszálásra 40%), zabos bükkönynél 14·84 q.

Egységár: q-kint lucernánál 9.— P, lóherénél 8.— P, zabos bükkönynél 7.— P majori ár.

	Első kaszálás	Második kaszálás	Harmadik kaszálás
Lucernánál			
11·09 q à 9.— P	6·65 q à 9.— P	4·43 q à 9.— P	
¹ / ₇ rész 15·53 „	¹ / ₅ rész 11·97 „	¹ / ₄ rész 9·97 „	
Lóherénél			
10·96 q à 8.— P	7·31 q à 8.— P		
¹ / ₇ rész 12·28 „	¹ / ₄ rész 14·62 „		
Zabos bükkönynél			
14·84 q à 7.— P			
¹ / ₇ rész 14·54 „			

¹⁾ Ide tartoznak a 23.—26. sz. táblák.

I. Réti széna és sarjú legkisebb részes munkabéreinek megállapítására kötelező irányelvek.

„Irányelvek szerint: a legkisebb munkabér a réti széna részes munkájánál nem lehet kevesebb, mint a termés egyötöd része; a réti sarjú részes munkájánál kevesebb, mint a termés egyharmad része.“

„Munkateljesítmény: a munkást terhelő kézi munkák alatt érteni kell egyszeri kaszálást, szárítást, gyűjtést, behordást és kazalozást.“

Számítási alap: 1932—39. évek felkerekített ország termés átlaga alapján kat. holdankint 15 q (10 széna és 5 sarjú).

Egységár: q-kint 7.— P majori ár.

	$\frac{1}{5}$ -öd része	$\frac{1}{3}$ -ad része
10 q rétiszéna à 7.— P	= 14.— P	—
5 q rétisarjú à 7.— „	= —	11.67 P

J. Egyéb szakmáymunkák legkisebb munkabéreinek megállapítására kötelező irányelvek.

„Irányelvek szerint: a megállapított legkisebb szakmáymunkabérek kat. holdankint nem lehetnek kevesebbek az alábbi összegeknél.“

„Munkateljesítmény: összes kézi munka, mint a részesmunkáknál. A szőlő szakmáymunkája magában foglalja a nyitást, metszést, karóigazítást, háromszori kapálást, a szükség szerinti kötözést és permetezést, valamint a fedést (a szüretelési munkák kivételével).“

Számítási alap: kataszteri holdankint fizetendő készpénzmunkabér.

	Nehezebb művelésű talajon		Könnyebb művelésű talajon	
	élelmezés mellett	élelmezés nélkül	élelmezés mellett	élelmezés nélkül
1. Burgonyánál	40.— P	70.— P	30.— P	60.— P
2. Tengerinél	30.— „	50.— „	25.— „	45.— „
3. Cukorrépanál	45.— „	90.— „	35.— „	80.— „
4. Takarmányrépanál	40.— „	70.— „	30.— „	60.— „
	Első kaszálásnál		A többi kaszálásnál	
5. Réti szénánál (sarjúnál)	14.— P		10.— P	
6. Szántóföldi takarmánynövényeknél (lucerna, lóhere, zabosbüköny, muhar stb.)	16.— P		12.— P	
	Kötött talajon		Homokos talajon	
7. Szőlőnél	200.— P		160.— P	

25. A szőlő szakmáymunkájáért az 1941. évben megállapított legkisebb szakmáymunkabérek.

Salaires forfaitaires minima fixés en 1941, pour travaux viticoles effectués à forfait.

A kötelező irányelvekben foglaltaknak megfelelő mértékben állapították meg: Abauj-Torna, Bereg, Borsod, Fejér, Gömör-Kishont, Győr-Moson-Pozsony, Hajdu, Heves, Jász-Nagykunszolnok, Nógrád, Somogy, Szabolcs, Szatmár, Ung, Vas és Veszprém vármegye, az ungi közíg. kirendeltség, valamint Debrecen, Hódmezővásárhely és Szeged városok területén.

A kötelező irányelvekben foglaltaktól eltérő mértékben állapították meg: Bács-Bodrog: kat. holdankint 160 P, 1000 n. ölenként 100 P, kötött talajon kat. holdankint 208 P, 1000 n. ölenként 130 P. Fedés kat. holdankint 25 P, forgatás 70—

80 cm mélyen n. ölenként 18 fillér. Baranya: egységesen 200 P. Bars és Hont: egységesen 200 P. Csongrád: kisholdankint 132 P. Nyitra, Pozsony: homokos talajon kat. holdankint nyitás 22 P, metszés 26 P, karóigazítás 10 P, első kapálás 16, 2. és 3. kapálás 16 P, kötözés 21 P, permetezés 10 P, fedés 33 P. Agyagos talajon: nyitás 28 P, metszés 26 P, karóigazítás 10 P, első kapálás 34 P, 2. és 3. kapálás 30 P, kötözés 21 P, permetezés 10 P, fedés 41 P. Pest-Pilis-Solt-Kiskun: kat. holdankint nyitás agyagos talajon 22 P, homokos talajon 16 P, fedés agyagos talajon 18 P, homokos talajon 12 P, szőlőkapálás agyagos talajon 20 P, homokos talajon 16 P. Sopron: kat. holdankint kapálás a soproni járásban és Sopron tj. városban 20 P, a vármegye többi részében 16 P, fedés kat. holdankint a soproni járásban és Sopron tj. városban 18 P, a vármegye többi részében 14 P. Tolna: homokos és kötött talaj szerint kat. holdankint nyitás 5—10 P, metszés 30—30 P, karóigazítás 30—30 P, fedés 10—20 P. Zala: kötött talajon kat. holdankint nyitás 20 P, metszés 25 P, karóigazítás 5 P, kötözés, fattyazás 20 P, kapálás $4 \times 20 P = 80 P$, permetezés $3 \times 15 P = 45 P$, fedés 20 P, összesen 215 P. Homokos talajon nyitás 16 P, metszés 25 P, karóigazítás 5 P, kötözés, fattyazás 20 P, kapálás $4 \times 20 = 80 P$, permetezés $3 \times 15 P = 45 P$, fedés 16 P, összesen 187 P. Zemplén: kat. holdankint nyitás 15 P, tőketisztogatás 10 P, karófelhordás, karóigazítás és karópótlás 10 P. Első kapálás 40 P, 2. kapálás 30 P, 3. kapálás 30 P. Első kötözés (nyakbavetés) 3'60 P, 2. kötözés 10'80 P, csonkázás 3'60 P, 3. kötözés 10'80 P, hónaljzárás 3'60 P, igazítás hónaljzárással 3'60 P. Első permetezés 5 P, 2. permetezés 12 P, 3. permetezés 12 P, fűrtpermetezéssel 15 P, fedés 15 P, porozás 2'50. Homoktalajon a földmunkáknál 35%-kal olcsóbban számítható a szakmáymbér. Budapest: kat. holdankint nyitás nehezebb talajon 30 P, könnyebb talajon 25 P, fedés nehezebb talajon 25 P, könnyebb talajon 20 P, kapálás nehezebb talajon 25 P, könnyebb talajon 20 P, szüret: szedőnő (II. o. munkás) napi 2'20 P, szedőgyerek (III. o. munkás) napi 1'50 P, puttonyos napi 3'30 P, napszámber, préselő 40 fillér órabér. Kecskemét: kat. holdankint a) karós szőlőművelés 180; b) gyalogszőlőművelés 110 P, nyitás úgy a karos-, mint a gyalogszőlőművelésnél 16 P, kapálás 16 P.

26. Az erdei szakmáymunkákért az 1941. évben megállapított legkisebb szakmáymunkabérek.

Salaires forfaitaires minima fixés en 1941, pour travaux forestiers à forfait.

Abauj-Torna haszonnafakitermelés után köbméterenkint 1'25 P, tűzifakitermelés után $1 \times 1 \times 1.15$ ürméterenkint 1'30 P, faszéntermelésnél q-ként 1'25 P.

Csongrád: 1. Kötött talajú és ártéri erdő kitermelésénél kapja a részes keményfánál a törzs- és dorongfa $\frac{1}{5}$ -öd részét, puhafánál a törzs- és dorongfa $\frac{1}{4}$ -ed részét, rőzsének $\frac{1}{3}$ -ad részét, a tuskónak $\frac{2}{3}$ -ad részét, gyökeret, csörmőt teljes egészében. Ahol tuskókitermelés nincs, ott a munkásnak jutó rész keményfánál a törzs- és dorongfa $\frac{1}{6}$ -od része, puhafánál a törzs- és dorongfa $\frac{1}{5}$ -öd része, a rőzsének $\frac{1}{3}$ -ad része.

A könnyebb és homokos talajú erdők kitermelésénél a munkást illeti a törzs- és dorongfából keményfánál $\frac{1}{7}$ -ed rész, puhafánál $\frac{1}{6}$ -od rész, rőzse és csörmő (a rőzsét kévébe kötve) $\frac{1}{4}$ -ed rész, tuskó (tuskó alatt csak a földalatti rész értve) $\frac{1}{2}$ -ed rész. Fakitermelésnél: az ürméterbe rakott fáért ürméterenkint 1'20 P, emellett a rőzse, csörmő, gyökér és tuskó $\frac{1}{2}$ -es (feles).

Heves: 1 ürm. hasábfa kitermelése $100 \times 100 \times 1'20$ -as méterekbe rakva, puha —'90, kemény 1'20 P; 1 ürm. dorongfa kitermelése $100 \times 100 \times 1'20$ -as méterekbe rakva, puha —'90 P, kemény 1'20 P, 1 ürm. botfa kitermelése $100 \times 100 \times 1'20$ -as méterekbe rakva, kemény 1'— P, 1 rakat gallyfa (a szokásos részelés szerint) rőzse kévéként kemény 0'06 P; 1 ürm. tuskó $100 \times 100 \times 1'20$ -as méterekbe rakva, puha 1'— P, kemény 1'20 P. Műfa köbméterenkint kemény 0'30 P. Bányafa köbméterenkint, kemény 3'— P. Szőlőkaró (2 méteres) darabonkint 0'03 P. Faközéltetés fuvarbér 1 napra 10 P.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun tűzifakitermelés 1 ürméter ($100 \times 100 \times 1'20$) hasáb-, dorong- és botfa kitermelésének munkabére: 1'— P készpénz, ezenkívül a gally, tuskó és gyökér fele része; ha a munkahely a munkás lakóhelyétől 3 km-nél nagyobb távolságra van, a készpénzjárandóság 1'20 P.

Vas: Tüzifa: ürm³-ként, kemény, hasáb 1'90 P, puha, hasáb 1'70 P, kemény, dorong 1'50 P, puha, dorong 1'40 P, ágfa (külön kitermeltetve) 7 cm alatt 1'30 P, botfa 1'30 P; kemény szerfa, gyűrűzött 1'70 P; puha szerfa, kérgezett 1'90 P; gömbölyű épületfa, nem kérgezett 1'50 P; fafaragás (a faragott fa után) m³-ként 6'— P és fele forgács. Ha a fakitermelésnél a döntés tuskóirtással történik, úgy a tuskóirtással, gyökérszedéssel és a talaj kiegyenlítésével kapcsolatos munkáért a kitermelt tuskónak és a gyökérnek legalább fele része jár a munkavállalónak. A tuskó hosszúsága a legfelső gyökérnyaktól számítva 30 cm-nél nagyobb nem lehet.

Zemplén: Tüzifakitermelés: 1. főhasználatból hasáb tüzifa 1'30 m magasra rakva ürméterenkint minimum 1'60 P, maximum 2 P, dorong tüzifa ürméterenkint ugyancsak 1'30 m magasra rakva minimum 1'50 P, maximum 1'80 P, botfa ugyanolyan méretben ürméterenkint minimum 1'30 P, maximum 1'50 P. 2. előhasználatból dorongfa fenti méretekben minimum 1'70 P, maximum 2 P. 3. hántott fánál tűzifatermelés 1'35 m magasra rakva ürméterenkint hántolással együtt minimum 3'50 P, maximum 4'50 P. 4. rakatokva termelés (kopka) egy rakat 8 m hosszú, 1 m magas, 1 m széles méretben minimum 3'50 P, maximum 3'70 P, egy rakat 4 méter hosszú, 1 méter magas, 1 méter szélességben minimum 1'50 P, maximum 1'70 P. 5. ürméterekbe termelt tüzifa gallyfájának összerakása egy szekeres mennyiségű rakatonként minimum 1'— P, maximum 1'20 P. b) Műfatermelés: 1. köbméterenkint minimum —'80 P, maximum 1'20 P. 2. gérendatermelés és faragás folyóméterenkint minimum 7 fillér, maximum 8 fillér, I. oszt. szarufa minimum 6 fillér, II. oszt. szarufa minimum 4 fillér, maximum 5 fillér. 3. szőlőkarótermelés, hasítás és faragás minimum 3 fillér, maximum 4 fillér darabonkint. c) erdei fuvarozási munkadíjak

5 km-ig q-kint minimum 40 fillér, maximum 60 fillér, 5—10 km-ig q-kint minimum 70 fillér, maximum 1'— P.

Beregi k. k. Kitermelésnél ürméterenkint 2'50 P. A munkaadó köteles a munkások kiszállításáról a szükséghez képest alkalmas elhelyezéséről és a munkások élelmiszerszükséglete beszerezhetőségének biztosításáról gondoskodni.

Máramarosi k. k. Hasábos tűzifakészítés tő mellett erdei ürméterenkint ($100 \times 100 \times 1'30$) 1'50 pengőnél kevesebb nem lehet.

Ungi k. k. ugyanaz, mint a máramarosi k. k.-nél.

A részesmunka és a szakmáymunka ma fokozódó mértékben terjed. Előbbinek irányvonala a kisbirtok és a kevésbé tőkeerős közép vagy nagyobb birtok, utóbbié a tőkeerős gazdaság, különösen pedig a nagybirtok. Magyarázata ennek a következő.

A munkabér és a munkapiac mai helyzete folytán, valamint a földbirtokpolitikai intézkedések hatása alatt számos gazda a saját kezelésnél ma előnyösebbnek tartja a földnek részes munkára való kiadását. Áll ez első sorban azokra a kisgazdákra, akik a család munkaerejét meghaladó területen a magas munkabérek, vagy a munkapiac megbízhatatlansága miatt nem kívánják vállalni az önálló gazdálkodás kockázatát. A szakmáymunka fokozódó terjedését főleg a közép- és nagybirtokok vonalán a modern gazdálkodás irányzata magyarázza meg. A magas munkabérek mellett az intenzive gazdálkodó munkaadónak különös érdeke, hogy a munkateljesítmény mennyiségileg és minőségileg kifogástalan legyen. Éppen ezért a munkásait fokozódó mértékben alkalmazza szakmáymunkára, mert a kifogástalan munka ellenőrzésére a lehetőség messzemenően fennáll. Amíg a részes munkajuttatással a gazda a nagyobb kockázatot kívánja magától elhárítani, addig a szakmáymunka-juttatással a gazda teljes kockázatot vállal magára, s különösen az intenzív gazdálkodás érdekében kívánja kiküszöbölni azt a kockázatot, amely részes munkánál a munkás nem megfelelő igyekezete és tudása, vagy hiányos gazdasági eszközei miatt állhat elő. Mindkettő a napszámbérekre és az idénymunkabérekre eső költséghányados csökkenését eredményezheti. A nyugati államokban már ma is a szakmáymunka uralkodik a mezőgazdaságban (a Németországba kivitt munkásokat is ilyen munkabérfeltételek mellett alkalmazzák), s ez a fejlődési

folyamat gyorsan és az eddigieknél nagyobb mértékben fog érvényesülni nálunk is. Ezek a szempontok eléggé indokolták a részes- és szakmánymunkabérek rendezésének szükségét.

Az országos bizottság a hazai viszonyok között legfontosabb burgonya, tengeri, cukorrépa, takarmányrépa, továbbá a szálastakarmánynövények, ugyancsak a réti széna és sarjú részes és szakmánymunkáinak legkisebb munkabéreire szabott meg kötelező irányelveket. A szőlő munkáival kapcsolatban az irányelvek a szükségletnek megfelelően csak a legkisebb szakmánybérek tekintetében rendelkeztek. A szakmánymunkavégzés az erdei munkálatoknál is fontos szerepet tölt be, de ezekre vonatkozólag kötelező irányelvek megszállására még sor nem került. Annak következtében, hogy a nagykiterjedésű erdővidékeken a konjunktúra hatása alatt ma kedvező munkabéreket fizetnek és a fakitermelés helyi viszonyai rendkívül eltérők, a vármegyei bizottságok megkötése célszerűségi szempontokból nem is kívánatos. Tájékozódás kedvéért azonban az erdei szakmánymunkákra megállapított legkisebb munkabéreknek a felsorolásban helyet adtunk (l. a 26. sz. táblát).

A burgonyánál, a tengerinél és a répánál, aszerint, hogy jobb vagy gyengébb termőképességű földről van szó, a megállapítható legkisebb részber mértékét a kötelező irányelvek $\frac{1}{4}$ -ed, illetőleg $\frac{1}{3}$ -ad részben írták elő. Ez a rész a munkást az összes munkák elvégzése esetén illeti meg és a részelés a tengerinél a szárra, a cukorrépánál a cukorrépafejre és a cukorgyár által juttatott cukorra is kiterjed. A szénánál és a takarmánynövényeknél a rész természetszerűleg aszerint változik, hogy a kiadósabb korábbi, vagy a csökkenő mértékben kisebb hozamú későbbi kaszálásokról van szó. Ugyanezekre a munkálatokra az irányelvek a megállapítható legkisebb szakmánybért kataszteri holdankint számított fix összegekben szabták meg.

A bizottságoknak kb. a fele a burgonya, tengeri és répa részes munkáiért járó legkisebb bért a kötelező irányelvek vonalán szabályozta (l. a 23. sz. táblát). A többi ettől csak annyiban tért el, hogy a föld minősége szerinti megkülönböztetéstől eltekintett és a helyi átlagos viszonyok szerint az egyharmados vagy az egynegyedes részt juttatta érvényre. A kimutatásban szereplő

lucerna, lóhere, valamint a réti széna és sarjú legkisebb részes munkabérei túlnyomó részben az iránymunkabérekkel azonosak. Magyarázata ennek az, hogy az irányelvekben foglalt legkisebb részberék már maguk is azt a vonalat érvényesítik, amely a munkásoknak megfelelő részkeresetet biztosít. A kérdés lényegét megvilágíthatjuk a kötelező irányelvekben foglalt részes- és szakmánybérminimumok értékeinek összehasonlításával is. Az ugyanazon munkákat magában foglaló részes- és szakmánybérek értéke között ugyanis jóval nagyobb különbség van, mint amit a részes munkavállalással járó, s a szakmánymunkánál nem szereplő kockázat indokolna. A munkabér értéke:

	Részes munka mellett		Szakmánymunka mellett éielmezés nélkül	
	(kat. holdankint)			
	$\frac{1}{3}$ -ad rész-nél	$\frac{1}{4}$ -ed rész-nél	nehézabb talajon	könnyebb talajon
	P e n g ő			
burgonyánál	82·62	61·97	70·—	60·—
tengerinél	88·29	66·22	50·—	45·—
cukorrépánál	118·96	89·26	90·—	80·—
takarmányrúpánál	101·99	76·50	70·—	60·—
	$\frac{1}{7}$ -ed rész-nél	$\frac{1}{5}$ -öd rész-nél	első kaszálásnál	többi kaszálásnál
lucernánál	15·53	11·97	16·—	12·—
		$\frac{1}{4}$ -ed rész-nél		
lóherénél	12·28	14·62	16·—	12·—
	$\frac{1}{5}$ -öd rész-nél	$\frac{1}{3}$ -ad rész-nél		
rétiszénánál	14·—	11·67	14·—	10·—

Az adatok szembeállításából ebből a szempontból az első négy terménynél indokoltabb. Ugyanis a lucerna, lóhere, valamint a réti széna részes munkája mellett elérhető kereset az időjárás alakulása (bővebb esőzés, szárazság) szerint és a helyi viszonyokhoz (domborzat, stb.) képest annyira változik, hogy a valóságos eredmény a számításainkban használt átlagoktól nagyon eltérhet. Ennek megfelelően csak helyben lehet elbírálni azt, hogy a méltányos keresetet a részben vagy szakmányban végzendő munka biztosítja-e? Ilyen mérvű kilengések azonban kevésbé fordulnak elő a burgonya, tengeri, cukorrépa és takarmányrépa művelésénél. Éppen ezért az egyenértékek összehasonlítása ezeknél indo-

koltabb. Mind a részes, mind a szakmá-
bérek csoportjában azonos elméleti kézi-
munkanap-szükséglet volt feltételezve (a
burgonyánál 30, a tengerinél 25, a cukor-
répánál 45 és a takarmányrépánál 30
munkanap), amelytől a gyakorlatban az
időjárás beavatkozása szerint természetesen
eltérések adódhatnak. Ezekért az elté-
résekért a részes munkabérekre eső na-
gyobb értékkülönbözöt kárpótlást nyújt.
A szakmáymunkabéreknél azonban ez a
kárpótlás önmagától nem adódik, mert
a közölt bérösszegekben egy elméleti
munkanapra átlagosan 2 pengő kereset
esik (a részmunkák ugyanis olyanok, ame-
lyeket jelentős részben II. o. munkások
végeznek). Igaz viszont, hogy egy rossz
termés esetében részesmunka mellett a ke-
reset a különbözethetnél is nagyobb mérték-
ben csökkenhet, ekkora kockázat pedig a
szakmáybéreknél nem igen fordul elő. A
szakmáymunkabéreknél tehát fontosabb
a megélhetési költségek mikénti alakulása.
Éppen ezért, ha valahol a bizottság a szak-
máybérekben a legkisebb mérték mellett
a legnagyobb mértéket is megállapítani
kívánná, úgy különösen figyelemmel kell
lennie arra, hogy a napi munkateljesít-
ményre eső keresetet a megélhetési költsé-
gekben ezután előálló emelkedéssel arányba
hozza. Leghelyesebb azonban a maximu-
m megállapításának mellőzése, mert hi-
szen a legkisebb munkabér nem zárja ki
azt, hogy a munkaadó és a munkavállaló
magasabb munkabér mellett kössön meg-
egyeződést. A helyi viszonyok között fontos
az is, hogy a munkás mekkora területre
kap szakmáymunka lehetőséget, vagyis
az ezzel elérhető összkereset mennyiben jár-
ul hozzá megélhetésének biztosításához.
Ehhez képest a megállapított legkisebb
munkabértől csak kisebb mértékben eltérő
munkabér is méltányos lehet.

Összegezve a mondottakat, megállapít-
hatjuk, hogy a részes munkabérek a mun-
kások részére tekintélyes kereset elérését
teszik lehetővé. A szakmáymunkabéreknél
viszont hasonló tájékozódást csak ak-
kor nyerhetnénk, ha a szerződések szerint
fizetett szakmáybéreket ismerni módunk-
ban állana. A szülő szakmáymunka-
béreire is (l. 25. sz. táblát) nagyjában álla-
nak az egyéb szakmáymunkabérekre vo-
natkozólag mondottak.

A szakképzett kertészek, az idénymunká- sok (summások), a gazdasági cselédek, valamint a mező- és hegyőrök munka- bérei.¹⁾

K) A szakképzett kertészek legkisebb heti bé- reinek megállapítására kötelező irányelvek.

„Irányelvek szerint: a szakképzett kertészek
részére megállapított legkisebb munkabér hetenkint
nem lehet kevesebb a következő összegeknél:

az 1-es csoportban		a 2-es csoportban		a 3-as csoportban	
nyáron	télen	nyáron	télen	nyáron	télen

a z I. k ö r z e t b e n

24·50 P | 22— P | 30— P | 27— P | 35— P | 30— P

a II. k ö r z e t b e n

22— „ | 20— „ | 27— „ | 25— „ | 30— „ | 27— „

a III. k ö r z e t b e n

20— „ | 18— „ | 25— „ | 23— „ | 27— „ | 25— „

Ezek a legkisebb munkabérek április 1-től
október 30-ig 70 órás és november 1-től március
31-ig 65 órás heti munkaidő mellett irányadók, még
pedig a munkaidőt a pihenőidő nélkül számítva.

A 70, illetőleg 65 órán felül teljesített külön-
órákért a kertésznek 50%-kal felemelt arányos leg-
kisebb munkabér jár.“

27. Szakképzett kertészek részére az 1941. évben megállapított legkisebb heti bérek.

A kötelező irányelvekben foglaltaknak meg-
felelő mértékben állapították meg:

Abaúj-Torna, Bács-Bodrog (külön órabér nagy-
és kisközségekben I. csoportban 30, II. csoportban
35, III. csoportban 40 fillér, Baja város területén
35, 40, illetőleg 45 fillér. Szakképzett kertmunkás
órabére élelmezéssel 28 fillér, élelmezés nélkül
+ 25%. Közönséges munkás órabére ugyanaz, mint
a mezőgazdasági munkások órabére), Baranya,
Bars és Hont, Békés, Bereg, Bihar, Borsod, Gömör-
és Kishont, Győr, Moson és Pozsony, Hajdu, Heves,
Jász-Nagykun-Szolnok, Komárom, Nógrád, Nyitra
és Pozsony, Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Szabocs, Tolna,
Ung, Vas, Veszprém, Zala és Zemplén vármegye, a
Beregi, Máramarosi és Ungi közigazgatási kiren-
deltség, valamint Debrecen és Szeged város terü-
letén.

A kötelező irányelvekben foglaltaktól részben
eltérő mértékben állapította meg:

Budapest 1-es csoport nyáron 32 P, télen
34·50 P, 3-as csoport nyáron 43 P, télen 38·50 P.

L) A legalább 6 hónapra szerződötett idény- munkások (summások, hónaposok) legkisebb havi munkabéreinek megállapítására kötelező irányelvek.

„Irányelvek szerint: a havi legkisebb munka-
bér nem lehet kevesebb az alább feltüntetett járan-
dóságoknál.“

A munkások osztályozása: kor és munkatelje-
sítmény szerint I., II. és III. o. munkás (lásd a
bevezető részben).

Számítási alap: búza q-ája 22·20 P, rozs q-ája
18·20 P.

¹⁾ Ide tartoznak a 27.—30. sz. táblák.

	gabona		kézpénz
	50% búza, 50% rozs		
a) élelmezés mellett			
I. o. munkásnál	200 kg		8.— P
II. o. "	160 "		6.— "
III. o. "	120 "		4.— "
b) élelmezés nélkül			
I. o. munkásnál	300 "		15.— "
II. o. "	240 "		12.— "
III. o. "	180 "		8.— "
A havi gabona és kézpénzjárandóság együttes értéke:			
	a) élelmezés mellett	b) élelmezés nélkül	
I. o. munkásnál	48.40 P	75.60 P	
II. o. "	38.32 "	60.48 "	
III. o. "	28.24 "	44.36 "	

28. Az idénymunkások (summások, hónaposok) részére az 1941. évben megállapított legkisebb havibérek.

A kötelező irányelvekben foglaltakkal azonos mértékben állapították meg: Abaúj-Torna, Bács-Bodrog, Baranya, Bars és Hont, Bereg, Bihar, Csanád, Arad és Torontál, Esztergom, Fejér, Gömör és Kishont, Győr, Hajdu, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Szabolcs, Szatmár, Ung, Vas és Veszprém vármegye, a beregi, máramarosi és ungi közigazgatási kirendeltség, valamint Hódmezővásárhely, Kecskemét és Szeged városok területén.

A kötelező irányelvektől eltérő részletezéssel állapították meg:

Békés:

1. Nyári hathónapos munkás (májustól—októberig) havonta:

a) élelmezés mellett:

I. o. munkás	210 kg	búza és	10 P	kézpénz
II. "	180 "	"	8 "	"
III. "	140 "	"	6 "	"

b) élelmezés nélkül:

I. o. munkás	310 kg	búza és	18 P	kézpénz
II. "	250 "	"	16 "	"
III. "	190 "	"	14 "	"

2. Tavaszai kéthónapos munkások (május—június) havonta:

a) élelmezés mellett:

I. o. munkás	220 kg	búza és	10 P	kézpénz
II. "	190 "	"	8 "	"
III. "	150 "	"	6 "	"

b) élelmezés nélkül:

I. o. munkás	320 kg	búza és	18 P	kézpénz
II. "	260 "	"	16 "	"
III. "	200 "	"	14 "	"

3. Téli hathónapos munkás (októbertől—áprilisig) havonta:

a) élelmezés mellett:

I. o. munkás	200 kg	búza és	8 P	kézpénz
II. "	160 "	"	6 "	"
III. "	120 "	"	4 "	"

b) élelmezés nélkül:

I. o. munkás	300 kg	búza és	15 P	kézpénz
II. "	240 "	"	12 "	"
III. "	180 "	"	8 "	"

4. Az állatok (ridegmarha) telettéséhez fel-fogadott téli hónapos munkás legkisebb havi bére:

a) élelmezés mellett:

I. o. munkás	120 kg	búza és	5 P	kézpénz
II. "	100 "	"	4 "	"
III. "	80 "	"	3 "	"

b) élelmezés nélkül:

I. o. munkás	170 kg	búza és	10 P	kézpénz
II. "	140 "	"	8 "	"
III. "	110 "	"	6 "	"

5. Kilenc hónapos munkás (márciustól—novemberig): a kilenc hónapra szegődött mezőgazdasági munkás legkisebb bére az egész időre élelmezés mellett:

I. osztályú munkás 12 q gabona, amelyből 8 q kenyérgabona, 1100 n. öl tengeri föld, 100 n. öl veteményföld, 1 drb sertés legelőntartása, 54 P kézpénz.

II. osztályú munkás: 10 q gabona, amelyből legalább 6 q kenyérgabona és 45 P kézpénz.

III. osztályú munkás: 8 q gabona, amelyből legalább 5 q kenyérgabona és 40 P kézpénz.

Csongrád: A munkabérek azonosak a kötelező irányelvekben foglaltakkal.

Ha a munkásokat négy hónapra vagy ennél hosszabb, de hat hónapnál rövidebb időre szerződtesik úgy, hogy az aratás és cséplés ideje a szerződéses időbe beleesik, úgy a fenti munkabérekhez 10% pótlék jár.

Az aratás előtti időben tavaszi munkára szerződtesített egy és fél, vagy két hónapi munkaidőre fogadott idénymunkások munkabére:

élelmezéssel I. o. munkásnak egy óra	40.— P
" II. "	32 "
" III. "	24 "
élelmezés nélkül I. o. munkásnak egy óra	64.— P
" II. "	56 "
" III. "	50 "

Somogy: A munkabérek azonosak a kötelező irányelvekben foglaltakkal. Ha 15 napi felmondással fogadják a hónapszámosokat, a részükre megállapított legkisebb munkabér havonként nem lehet kevesebb mint:

	I. o.	II. o.	III. o.
téli idényben	55 P	45 P	35 P
tavaszi, őszi idényben	60 "	50 "	40 "
nyári idényben	70 "	60 "	50 "

Élelmezés esetén a fent megállapított munkabér 20 P-vel kevesebb.

Sopron:

Havibér élelmezés nélkül:

I. o. munkás	140 kg	búza	36 P
II. "	100 "	"	30 "
III. "	80 "	"	20 "
IV. "	60 "	"	15 "

Havibér élelmezéssel:

I. o. munkás	100 kg	búza	14 P
II. "	50 "	"	10 "
III. "	30 "	"	10 "
IV. "	25 "	"	5 "

Tolna: élelmezés mellett: gabona irányelv szerint, kézpénz. I. o. munkás részére 10 P, II. o. munkás részére 8 P, III. o. munkás részére 4 P.

Téli hónapokra leszerződött hónapos munkások legkisebb havibére:

I. o. munkásnál	100 kg	10 P	200 kg	10 P
II. "	100 "	—	200 "	—
III. "	50 "	—	150 "	—

29. Az egészszéres gazdasági cselédek részére az 1941 évben megállapított legkisebb évi bérek:

Salaires annuels minima fixés en 1941 pour les valets agricoles. (En argent et en nature.)

(Az 1907: XLV. t. c.-ben előírt lakáson, továbbá a 167.000/1940. F. M. sz. rendelettel jóváhagyott kötelező irányelvekben előírt tüzelőjárandságon és baromfitartáson kívül.)

Vármegye, város <i>Comitats et villes</i>	Gabonajárandság <i>Céréales</i>			Föld- járandság <i>Terre</i>		Allattartás <i>Soins aux bestiaux des valets</i>		Vagylagos tejjárandság <i>Lait (facultatif)</i>		Kézpénz — <i>Argent</i>	Só — <i>Sel</i> , kg	Egyéb <i>Autres</i>	Gyermek- pótlék <i>Allocation pour enfants</i>
	búza <i>froment</i> q	rozsa <i>seigle</i> q	árpa <i>orge</i> q	szántó n. öl <i>terre arable toises²</i>	kert n. öl <i>jardin toises²</i>	tehén <i>vache</i>	sertés <i>porc</i>	alap <i>base</i> 1	gyermek 1 <i>enfant</i>				
Varmegyék													
Abaúj-Torna . . .	6	8	q egyéb gabona	1600	200	1	1	1	3-iktól 1/2	60	24	—	—
Baranya	8	8	—	1200	200	1 ¹⁾	2	2	—	40	24	—	4-ik gyermektől kezdve fejenkint 50 kg búza 50 kg rozs
Bars és Hont k. e. e.	8	8	2	800	200	1	1	1	3-iktól 1/2	160	—	—	—
Bács-Bodrog	10	6	4	2000	—	1	1	2	"	60	24	—	—
Békés	összesen 18 q (14 q kenyérgabona)			össz. 1800 □-öl (1200 tengerif.)		1	1	1	"	60	24	40 kg szalonna	—
Bereg	7	7	2	1600	200	1	1	1	"	60	24	—	—
Bihar	8	8	2	1400	200	1 ²⁾	1	1	"	60	32	—	—
Borsod	7	7	2	1600	200	1	1	1	"	60	24	—	—
Csanád, Arad és Toront.	13	—	4	1200	200	1	1	1	"	100	24	44 kg szalonna	a 2-ik gyermektől fejenkint 25 kg búza
Csongrád	8	8	6	1200	300	1	1	1	"	60	24	20 kg szalonna	—
Esztergom	7	7	2	1200	200	1	1	1	"	120	24	—	—
Fejér	7	7	4	1200	200	1	2	1 ⁵⁾	"	80	24	Szül. s. 10 P, tem. s. 40 P	—
Gömör és Kishont	7	7	2	1600	200	1	1	1	"	60	24	—	—
Győr, Moson és Pozs.	7	7	2	1600 ³⁾	200	1	1	1	"	60	24	—	—
Hajdu	7	7	2	1600 ⁴⁾	200 ⁵⁾	1	1	1	"	60	24	—	—
Heves	7	7	2	1600	200	1	1	1	"	60	24	—	—
Jász-Nagyk.-Szolnok	16	—	4	1600	200	1	1	1	"	60 ⁶⁾	24	—	—
Komárom	7	7	4	1000	200	1	1	1	"	120	24	—	—
Nógrád	7	7	2	1600	200	1	1	1	"	60	24	—	—
Nyitra és Pozsony .	6	8	2	1000	200	1	1	1	"	132	24	—	—
Pest-Pilis-Solt-Kisk.	7	7	2	1600	200	1	1	1	"	60	24	—	—
Somogy	8	8	—	1200	200	1 ⁷⁾	2	2	—	60	24	—	4-ik gyermektől kezdve fejenkint 50 kg búza és 50 kg rozs
Sopron	7	7	2	1000	100	1	1	1 ⁵⁾	3-iktól 1/2	60	24	—	—
Szabolcs	8	8	—	1600	200	1	1	1 ⁵⁾	"	60	24	—	—
Szatmár	összesen 16 q (14 q kenyérgabona)			1600	200	1	1	1	"	60	24	—	—
Tolna	"	"	"	1600	200	1	1	2	"	60	24	—	3-ik gyermektől fejenkint 50 kg gabona
Ung	"	"	"	1600	200	1	1	1	"	60	24	—	—
Vas	"	"	"	1600	200	1	1	1	"	60	24	—	—
Veszprém	"	"	"	1600	200	1	1	1	"	60	24	—	—
Zala	7	7	2	1200	200	1	1	1	"	60	24	—	—
Zemplén	Évi bére a részjárandságok külön értékelése mellett 1.064 P.												
Beregi közig. kirend.	összesen 16 q (14 q kenyérgabona)			1600	200	1	1	1	"	60	24	—	—
Máramarosi	"	"	"	1600	200	1	1	1	"	60	24	—	—
Ungi	"	"	"	1600	200	1	1	1	"	60	24	—	—
Budapest szfv.	"	"	"	1600	200	1	1	1	"	60	24	—	—
Debrecen tjt.	"	"	"	1600	200	1	1	1	"	60	24	—	—
Hódmezővásárh. tjt.	"	"	"	1100	300	1	1	1	"	60	24	—	—
Kecskemét tjt.	"	"	"	1600	200	1	1	1	"	60	24	—	—
Szeged tjt.	"	"	"	1600	200	1	1	1	"	60	24	—	—

1) Ha nincs tehéntartás, akkor a gazda a földjárandságon felül további 400 n. öl tengeriföldet köteles a cselédnek adni.

2) Ha nem lehetséges a tehéntartás, 40 kg szalonna az alapjárandság. Tehéntartás vagy tejmegváltás esetében a legkisebb szalonnajárandság 20 kg.

3) Ha a föld csökkentetik, 100 n. öl értéke 7 P-vel megváltható.

4) Szántóföld rozsvideken 2.000 □-öl.

5) Helyette 32 kg szárazfölzék adható.

6) Az első évben 5 P-vel, második évben 10 P-vel, harmadik évben 15 P-vel, negyedik évben 20 P-vel, ötödik évben 25 P-vel emelkedik a fizetés.

7) Ha a gazda tehéntartást nem ad, akkor 400 n. öl tengeri vagy burgonyaföld is jár a napi 2 liter tejen felül.

M) Egészbéres gazdasági cseléd legkisebb évi bérének megállapítására kötelező irányelvek.

„Irányelvek szerint:

a) gabonajárandóság: 16 q gabona (ebből legalább 14 q kenyérgabona);

b) földjárandóság:

1. szántóföld megszántva tavaszinak 1600 négyszögöl;

2. kertföld 200 négyszögöl;

c) állattartás:

1. egy tehéntartás (a helyi szokásnak megfelelő tartáson) és a tehén borjának tartása elválasztásig nős vagy családos cseléd részére. A nőtlen cselédnek is jár tehéntartás, ha családfenntartó. A nőtlen cselédnek naponként egy liter tej jár.

A tehéntartást a munkaadó naponként kiszolgáltatandó tejjárandósággal megválthatja. A tejjárandóság címén családonként napi egy liter tej, mint alaptéjjárandóság, ezenfelül a harmadik gyermektől kezdve gyermekenként és naponként fél-fél liter tej jár a gyermek 12-ik életévének betöltéséig.

A cselédtehén részére istállóról, alomszalmáról és megfelelő apaállatról és a feleköltség erejéig pásztorról a munkaadó gondoskodik;

2. egy anyasertés és egy évi szaporulatának legelőn tartása.

A cselédsertések részére ólról, legelőről, megfelelő apaállatról és a feleköltség erejéig kanászról a munkaadó gondoskodik. Ha a munkaadó saját sertéseit szimultánoztatja, a munkaadó a cseléd kívánságára a cseléd sertéseinek egyidejű szimultanoztatásáról is gondoskodni köteles. Ebben az esetben a szérum árának felét, az állatorvosi költségeknek pedig teljes összegét a munkaadó viseli;

3. baromfitartás hat darab tyúkra szaporulatával és egy kakasra vonatkozóan legelőn vagy ház körül.

A cselédállatok trágyájával a munkaadó szabadon rendelkezik;

d) tüzelőjárandóság: legalább 18 q darabos szén, vagy legalább 6 ürméter kemény hasábfa, vagy 8 ürméter kemény, 5—9 cm átmérőjű dorogfa, vagy legalább 12 ürméter kemény, 2—5 cm átmérőjű botfa, vagy legalább 200 kéve rözse;

e) lakás: az 1907. évi XLV. t.-c. és az annak alapján kiadott szabályrendelet rendelkezései szerint:

f) sójárandóság 24 kg;

g) készpénzárandóság 60 pengő;

Az ekként megszabott *minimum* alapján:

1. Gabona :

búza 8 q	à 22·20 P	177·60 P	
rozs 6 „	„ 18·20 „	109·20 „	
árpa 2 „	„ 19·20 „	38·40 „	325·20 P

2. Föld :

1600 □-öl kukoricaföld bér és adó	47·80 P	
trágyázás (3 év)	29·20 „	
őszi szántás	19·50 „	
tav. talajmívelés, vetés	8— „	
betakarítás	8·30 „	
200 □-öl burgonyaföld bér és adó	5·98 „	
trágya (2 év)	7·30 „	
tarlóhántás és őszi szántás	2·94 „	
tav. talajelőkészítés	0·67 „	
betakarítás	1·56 „	131·25 P

3. Tüzelő :

40 q fa ab gazdaság (8 m²) à 3·20 P 128— P

4. Tej :

547 liter . . . . . „ —20 „ 109·40 „

5. Készpénz :

60— „

6. Orvos, gyógyszer, kórház, baleset stb. 50— P

7. Sertéstartás :

1 drb szaporulattal (átlag évi 2) legelőbér és kantartás . . . . . 4— P
 cselédkanász*) . . . . . 12— „ 16— „

8. Baromfitartás darabonként

6— „

9. Só: 24 kg. . . . . à —40 „ 9·60 „

10. Lakás :

újérték 2.000 P után amortizáció és tatarozás 2% = 40— P
 jelenlegi 1.000 P érték után kamat és biztosítás 5·5% 55— 95— „

Összesen évente: 980·45 P

300 munkanap esetében 1 munkanap: 3·10 P. Összegre értékelhető.

*) Cselédkanász 924— P., felerésze 462:40 = 11·55 P.

N) A községi mező- és hegyőrök legkisebb évi bérének megállapítására kötelező irányelvek.

„Irányelvek szerint: a községi mezőőrök és hegyőrök részére megállapított legkisebb évi bér — tekintet nélkül arra, hogy a javadalmazásukat készpénzben vagy természetbeniekben, vagy mindkettőben kapják — nem lehet kevesebb négyszáz pengőnél.

A mezőőrt és hegyőrt a megállapított évi legkisebb munkabér megilleti akkor is, ha a mezőőri, illetőleg hegyőri szolgálata nem tölti ki teljesen az egész évi szolgálati időt.“

30. A községi mező- és hegyőrök részére 1941 évben megállapított legkisebb évi bér.

Abaúj-Torna: 400 P, Bács-Bodrog: 500 P, Banya: 400 P, Bars és Hont: 400 P, Békés: 480 P, Bereg: 400 P, Borsod: 400 P, Bihar: 400 P, Csanád, Arad és Torontál: 400 P, Csongrád: 400 P, Esztergom: 400 P, Fejér: 400 P, Gömör és Kishont: 400 P, Győr, Moson és Pozsony: 400 P, Hajdu: 400 P, Heves: 400 P, Jász-Nagykun-Szolnok: 400 P, Komárom: nem állapított meg, Nyitra és Pozsony: havi 40 P. Ha működési területe 1000 kat. holdnál nagyobb, havi 50 P. Nógrád: ha I. oszt. teljes munkának egészében kitöltött szolgálat esetén az egész béres cseléd legkisebb évi bére, különben 400 P. Pest-Pilis-Solt-Kiskun: 400 P, Somogy: 500 P, Sopron: 400 P, Szabolcs: havi 50 P és lakás, vagy havi 10 P lakberváltság. Minden évben egy nyári ruha. Kétévenként egy rend meleg téli ruha. Négyévenként egy darab bekecs. Minden évben egy pár meleg téli csizma. Szatmár: 400 P, Tolna: 600 P, Ung: 400 P, Vas: 400 P, Veszprém: 400 P, Zala: 400 P, Beregi k. k.: 500 P, Máramarosi k. k.: 400 P, Ungi k. k.: 400 P. Budapest: nem állapított meg. Debrecen: 400 P, Hódmezővásárhely 500 P, Kecskemét: 400 P, Szeged: nem állapított meg.

A megélhetés biztonságát tekintve a legjelentősebb munkavállalói csoportokról van szó a mezőgazdaságban. A többi csoport helyzetéhez viszonyítva a biztonság tényezőjét ezeknél a munkavállalás állandóbb jellege és az elérhető kereset magasabb évi átlaga adja meg. A munkateljesítmény tekintetében is az első vonalbeli munkások zöme esik ezekre a csoportokra és ennek megfelelően a munkabérek viszonylagosan is magasabbak.

A szakképzett kertészeknél az iránymunkabérek, amelyekkel csaknem mindenütt azonosak a bizottságok által megállapított munkabérek (l. 27. sz. táblát), Budapest környékén napi 4, 5, illetőleg 6 pengőt, a törvényhatósági jogú és megyei városok környékén pedig napi 3·65, 4—, illetőleg 5— pengőt biztosítanak. A kereset viszonylagos mértéke tehát meghaladja a minimális cselédbérnek fizetési alapon vett mértékét is. A szakképzett kertészek legnagyobb részét a városkörnyéki modern kertgazdaságok alkalmazzák. A kertgazdálkodás természete olyan, amely nem annyira állandóan megerőltető munkakifejtést, mint inkább többirányú, de állandó lekötöttséget jelentő munkát kíván. Éppen azért a munkaidő szükségszerűen hosszú. Ezek a túlnyomóan készpénzfizetésből álló munkabérek rögzítve nem lettek és a fokozódó munkáskereslet következtében a ténylegesen fizetett munkabérek ezeknél magasabb szinten mozognak.

Az idénymunkások (hónaposok, summások) azok a munkavállalók, akik a közép- és nagybirtok területén végzendő munkák tekintélyes részét különösen a gazdálkodás főidőszakában vállalják. Keresetük ellátáson kívül rendszerint gabona- és készpénzjárandóságból áll. A kötelező irányelvekben foglalt munkabérek alapján — legalább 6 hónapos szerződés esetén — a havi munkabér készpénz egyenértéke élelmezés nélkül az I. oszt. munkásnál 75·60, a II. oszt. munkásnál 60·48, a III. oszt. munkásnál pedig 44·36 pengőre tehető. Élelmezés esetén ugyanez havi 48·40, 38·32, illetőleg 28·24 pengő. Havi 25 munkanap mellett tehát egy napra jut:

	élelmezés mellett	élelmezés nélkül
	p e n g ő	
I. o. munkásnál	1·94	3·02
II. o. „	1·53	2·42
III. o. „	1·13	1·77

Az egy napra eső kereset nemcsak eléri a napszámbérek országos állagát (lásd „A napszámbérek“ c. fejezetet), hanem mindenütt, de különösen a II. oszt. munkások csoportjában azt lényegesen meg is haladja. Ez a magyarázata annak, hogy az iránymunkabérek valamennyi bizottság átvette s egynéhány ezektől csak a részletezésben tért el (l. 28. sz. táblát). Ugyanazok a megfontolások, mint a napszámbérek esetében, szükségessé tették itt is a megállapított legkisebb munkabérek rögzítését, illetőleg a maximális munkabérek megállapításának a lehetővé tételét.

A teljes munkabírású (egészbéres) gazdasági cseléd legkisebb bérének megállapításánál a kötelező irányelvek minimumként olyan mértéket szabtak meg, amely fizetési alapon 930·45 pengőre értékelhető. Ez évi 300 munkanap mellett egy napra 3·10 P keresetet ad. Köztudomású azonban, hogy a természetbeni járandóságok birtokában, valamint az állattartás élvezetében a gazdasági cseléd ennek a keresetnek értékét saját gazdálkodással jelentékenyen fokozhatja. Az ekként előálló használati, helyesebben mondva tényleges érték a fizetett bér egyharmadával nagyobb. A 931 pengőre értékelhető minimális bér tehát a cselédnek 1.240 pengőt ér. Ez pedig a téli és nyári időszakban egyaránt több mint napi 4 pengő keresetet biztosít a számára. A szegődményes cselédbér önköltségei országos átlagban 1938-ban 680 pengőt, használati értékben pedig 905·50 pengőt tett ki.¹⁾ Az értékelkedés látszólag 200, illetőleg 300 pengőt is elér. A valóság azonban az, hogy a természetbeniek egyenértékének kiszámításánál akkor lényegesen alacsonyabb terményárakkal (és átszámítási kulcsokkal) lehetett számolni. Így tehát a cselédbér összetételénél fogva önmagától követte a megélhetési költségek emelkedését. Ez is mutatja azt, hogy a naturáliákban való fizetés éppen a drágulás idejében mennyire védi a munkavállalót a fizetés elértéktelenedésével szemben.

A megállapítható legkisebb cselédbér az irányelvek részletezése szerint a lakáson és betegellátáson kívül a következő évi járandóságokból áll: 16 q gabona (ebből legalább 14 q kenyérgabona), 1.600 n. öl szántó- és 200 n. öl kertföld, 60 P kész-

¹⁾ Szeberthy János dr.: Mezőgazdasági munkabérkérdés. Közgazdasági Szemle, 1939. évi 10—11. száma.

pénz, 24 kg só, egy tehéntartás borjával, vagy az ezt helyettesítő tejjárandóság, egy anyasertés és egyévi szaporulatának tartása, baromfitartás (6 tyúk és 1 kakas), valamint tüzelőjárandóság: legalább 18 q darabos szén, vagy legalább 6 ürm. kemény hasábfá, vagy 8 ürm. kemény 5—9 cm átmérőjű dorongfa, vagy legalább 12 ürm. kemény 2—5 cm átmérőjű botfa, vagy legalább 200 kéve rözse. Szociális szempontból különösen értékelhető az irányelveknek az a rendelkezése, hogy a többgyermekes családoknál tejjárandóság esetén a 3-ik gyermektől kezdve 12 éves korig napi $\frac{1}{2}$ liter tejet kell kiszolgálni, továbbá megfelelő apaállat biztosításáról és szimultánóztatásáról is a munkaadó gondoskodik. Ez utóbbi a cselédállatok gyakori elhullásának kockázatát kívánja csökkenteni, ami érthetően fontos, mert a cselédnek az állattartásból van a legnagyobb jövedelme.

Az irányelvekben lefektetett minimumoktól természetesen a bizottságok lefelé nem térhettek el, de azoktól felfelé igen. Magasabb gabonajárandóságot 10, magasabb földjárandóságot 1, magasabb pénzjárandóságot 5 (de kisebb földjárandóság mellett) és egy helyett két sertéstartást összesen 2 bizottság állapított meg. Különjárandóság (szalonna, családi pótlék, születési és temetkezési segély) összesen 6 bizottság határozatában szerepel. A baromfitartást több bizottság nem korlátozta. A megállapított cselédkonvenció magasabb a tiszántúli és a kisalföldi vármegyékben (l. a 29. sz. táblát). Maguk a tételek azonban nem lehetnek teljesen irányadók a konvenció tényleges értéke tekintetében, mert a föld minősége és hozama területenként igen változó. Mindenesetre a Kisalföldön, a Tiszántúl déli és a Dunántúl egyes megyéiben kisebb föld is értékesebb lehet, mint az irányelvekben megjelölt 1.600 n. öl. A cselédbér értékesebb ott is, ahol a cseléd a tehéntartás lehetőségével élni tud. A családvédelmi alap működése folytán mind több sokgyermekes család juthat abba a helyzetbe, hogy magának tehenet szerezessen. A cselédbér értéke azonban a cselédnek, különösen pedig feleségének rátermettségétől és szorgalmától függ. Aszerint, hogy a családtagok mennyi munkával, szorgalommal és ügyességgel használják ki a cselédjárandóságok útján biztosított házi gazdálkodás előnyeit, a cselédbér

tényleges értéke igen számottevően emelkedhetik.

Ami a gazda szempontjából az új helyzetben fizetendő cselédbérekre illeti, emelkedést az ezelőtti állapothoz viszonyítva csak az északi és az északkeleti vármegyékben állapíthatunk meg, ahol általában a gabonajárandóság 1—2 q-val, a földjárandóság pedig 200—300 n. öllel kisebb volt. A készpénzjárandóság országos viszonylatban emelkedett (kb. 20—30 pengővel). Az emelkedést azonban a vásárló-erő csökkenése bizonyos mértékig ellensúlyozta.

A községi mező- és hegyőrök részére az irányelvekben foglalt évi 400 P minimumnál nagyobb bért csak 9 bizottság állapított meg (l. a 30. sz. táblát). Ezek közül a cselédbérekre érvényes minimumot egy bizottság (Nógrád megye) terjesztette ki. Kétségtelen, hogy 400 P minimum a megélhetést nem fedezi. Nem hagyható azonban megemlíetés nélkül, hogy a legtöbb község erre az állásra még ma is túlnyomólag elaggott és csökkent munkaképességű egyéneket alkalmaz, akiknek javadalma azelőtt a 400 P minimumon jóval alul volt. Az országos bizottság tagjai is átlátták, hogy ezen az állapoton csak fokozatosan lehet segíteni, hacsak őket a tömeges elbocsátás veszélyének nem akarjuk kiténi. Ez azonban csak egy rövid átmenet, amelyben a községeknek mielőbb át kell térni a törvényes állapotra, amely teljes munkabírási mező- és hegyőrök alkalmazását teszi kötelezővé. Ilyenek természetesen csak teljes megélhetést biztosító munkabérek mellett hajlandók foglalkozást vállalni.

Az eredmények összefoglalása.

A továbbfejlődés feltételei.

E tanulmány a mezőgazdaságban kialakult új munkabérhelyzetről adott átfogó ismertetést. Az a tény, hogy új helyzet alakulhatott ki, elsősorban a gazdasági munkabérmegállapítás törvényes rendezésének volt köszönhető. Mérlegre helyeztük a mezőgazdasági termelés magyar adottságait, úgyszintén munkaadói és munkavállalói szemszögből a munkának és a munkabérnek szerepét, hogy a rendezésnél lefektetett alapelvek helyességét és a kialakult rendszer fejlődőképességét bírálhassuk. A feladat megoldásához nagy körültekintés kellett, mert a szabályozás olyan területet érintett, ahol elsősorban természeti és

élettani tényezők érvényesülnek. Az ezektől való függés pedig a termelés magyar adottságai között igen erős, következésképpen a gyakorlat individuális mérlegeléssel is kénytelen számolni.

Az országterületnek örvendetes gyarapodása és Európa háborús önellátási viszonyai a magyar mezőgazdaság helyzetében jelentős javulást idéztek elő. A munkabérek rendezése folytán a mezőgazdasági munkásság ennek a konjunktúrális helyzetnek nagy mértékben vált haszonélvezőjévé. Az agrármunkásság szociális helyzete miatt erre szükség is volt. Az ekként kialakult munkabérhelyzetben az 1941. évre megállapított legkisebb gazdasági munkabérek országos átlagban a következő összegekre értékelhetők.

A legkisebb napszámbérek országos és évi átlaga az I., II. és III. osztályú munkások csoportjában 2·65, 1·90, illetőleg 1·50 pengőt tesz ki. Az 1520/1941. M. E. sz. rendelet utólag lehetővé tette a munkabérek maximálását és ezen felül 10% prémium fizetését is. A rendelet alkalmazása következtében az országos és évi átlag az I., II. és III. osztályban 3·30, 2·20, illetőleg 1·65 pengőre becsülhető.

A legalább hat hónapra szerződötött idénymunkások legkisebb munkabére az I. o. csoportban havi 75·60, a II. o. csoportban 60·48, a III. o. csoportban 44·36 pengőt tesz ki, ami 25 munkanap mellett egy napra 3·02, 2·42, illetőleg 1·77 pengő minimális keresetet jelent. A 10%-os prémium a gyakorlatban itt is emeli a keresetet.

A gazdasági cselédek legkisebb munkabére a fizetési értéket tekintve országos átlagban 950 pengőre tehető. Ez a minimális bér azonban a cselédeknek $\frac{1}{3}$ -dal többet ér, vagyis közel 1.250 pengő valóságos értéket képvisel. Ez pedig a téli és nyári időszakban egyaránt több mint 4 pengő keresetet biztosít a számukra.

A szakképzett kertészek legkisebb heti bérei országos átlagban olyan keresetet biztosítanak, amely Budapesten és környékén napi 4—6, a th. jogú és megyei városokban pedig 3·65—5·00 pengő minimális keresetnek felel meg. Több helyen ezeket a munkabéreket a maximálás során emelték is.

Legnagyobb emelkedés észlelhető a részesmunkával elérhető keresetknél. A 10 éves termésátlagok, valamint az év eleji rögzített árak alapján számított majori árak figyelembevételével a legkisebb rész-

kereset országos átlaga aratásnál és cséplésnél aratópáronként (országos átlagnak tekinthető 10 kat. hold nagyságú területen) búzánál 267, rozsnál 185, őszi árpanál 245, tavaszi árpanál 235, zabnál 229, átlagosan tehát 230 pengő minimális keresetet biztosít.

A minimális részkereset aszerint, hogy a munkást a termés $\frac{1}{3}$ vagy $\frac{1}{4}$ része illeti meg, burgonyánál 82·62, illetőleg 61·97, a tengerinél 88·29, illetőleg 66·22, a cukorrépánál 118·96, illetőleg 89·26, a takarmányrépánál 101·99, illetőleg 76·50 pengőt tesz ki kat. holdankint.

Az ugyanezen munkák után megállapított legkisebb szakmáymunkabérek átlaga (amely munkabér mellett a munkást kockázat alig terheli) nehezebb és könnyebb talaj szerint burgonyánál 70, illetőleg 60, tengerinél 50, illetőleg 45, cukorrépánál 90, illetőleg 80, a takarmányrépánál 70, illetőleg 60 pengő minimális keresetet jelent kat. holdankint. A szőlő szakmáymunkáinál biztosított legkisebb kereset kat. holdankint 160, illetőleg 230 pengő minimális keresetet foglal magában. A ténylegesen fizetett munkabérek azonban a minimális vonaltól felfelé meglehetősen eltérnek.

A kiragadott munkabérek jelentőségét aszerint kell mérlegelni, hogy a munkabérekre fordított összköltségből ezekre egyenkint hány százalék jut. Statisztikai alapon a tájékozódás csak a nagyobb üzemek vonalán megbízható. Az OMGE-nek az 1939. évre vonatkozóan közölt idevágó adatai szerint átlagosan a munkabérek költségnek 51%-a jut az éves alkalmazottakra, 9%-a a summásokra, 12%-a részes munkabérekre, 15%-a szakmáymunkabérekre és 13%-a napszám-munkabérekre.

Két fontos kérdésben a tájékozódás országos viszonylatban még nehézségekbe ütközik. Az egyik kérdés, hogy mekkora összeget képvisel a fizetett, illetőleg juttatott munkabérek (készpénz- és egyéb szolgáltatások) értéke az egész mezőgazdaságban? A másik kérdés, hogy évenként összesen hány napon át és milyen minőségben jut kereset a munkásoknak az a nagyobb csoportja, amelynél az alkalmazás nem állandó jellegű? Vagyis miből tevődik össze egy-egy személy évi keresete? A pontos tájékozódáshoz a mezőgazdaság munka- és termelés intenzitásának helyi és általános mérése kellene, az utóbbihoz pedig minden

munkásra kiterjedőleg kereseti statisztika felvétele. Az előbbi megoldás komoly anyagi áldozatokon múlik, az utóbbinak akadálya főleg személyi vonatkozásban keresendő.

A mezőgazdaságban kifizetett, illetőleg kiadott munkabérek hozzávetőleges becslése tekintetében Prack László akadémiai tanár kétféle eljárást alkalmazott. Az egyiknél az 1930-as népszámlálás adatai alapján a munkavállalók számából, továbbá munkáscsoportonként vett átlagos foglalkoztatottságból és átlagos napi keresetből indult ki. A másiknál a számítás alapja az OMGE számtartási üzemstatisztikája szerint évenként és kat. holdanként kimutatott átlagos munkabéreköltség volt, amit művelési ágak szerint kulcsolt. E számítások szerint az összes munkabéreköltség önköltségi alapon, mind a két művelet szerint kereken 410 millió pengőt eredményezett. A munkás szempontjából vett használati (tényleges) értéke ennek 102·5—106·3 millió pengővel több. Ez a hozzávetőleges számítás az erdőgazdaság munkabérkiadását nem foglalta magában és mint-hogy az 1939/40. év termelési viszonyaira vonatkozott, csupán a trianoni országterületet érintette. Azóta pedig mind az ország területe, mind a mezőgazdasági népesség száma lényegesen nagyobb lett és az erdőtermelés igen fontos kereseti tényezővé vált. Végül a munkabéreköltség is lényegesen emelkedett.

A Gazdaságkutató Intézet a mezőgazdaság pénzbevételét az utolsó termelési évben a Felvidékkel bővült országterületen 1.450 millió pengőre becsülte. Kárpátalját is figyelembevételre, becslése szerint a mezőgazdaság pénzbevétele 1.700—1.800 millió pengő lehetett. Ez évben már a keleti és erdélyi országrészekkel, valamint Bácskával is számolunk. Az ezekkel is bővült országterületen a múlt évi terméseredmények mellett és az áremelkedést is figyelembevételre, a mezőgazdaság ezévi pénzbevételének 2700—3000 millió pengő körül kellene mozognia. Kérdés, hogy ilyen bruttójövedelem mellett a munkavállalói keresőnépesség megélhetése miként alakulhat?

Az 1940. évi népszámlálás eredményét még nem ismerjük, de igen valószínű, hogy az ország mai területén legkevesebb 1.200.000 munkavállalóval és legalább 1.500.000 olyan személlyel kell számolnunk, akik mint törpe, vagy kisbirtokosok

részben idegenben való munkavállalására is rászorulnak. A rászorultság mértéke változik aszerint, hogy a család munkakerejét az önállóan végzett gazdálkodás milyen mértékben veszi igénybe. A családtagok számához képest a gazdálkodás módja (extenzív, vagy intenzív) és a művelt terület nagysága kisebb vagy nagyobb igénybevételt támaszthat. Az igénybevételre vonatkozólag csak a munka- és termelésintenzitás országos ismerete alapján tájékozódhatnánk, de mert ezt nélkülözzük, önkényes becslésre vagyunk utalva. Ha ez utóbbi csoportnak (azaz az 1—10 kat. hold birtokterületre eső kereső és segítő családtagok csoportjának) a munkavállalási szükségletét 300 ezer rendszeres munkavállalóval vesszük egyenértékűnek, ami a csoport 20%-ának felel meg, akkor ma 1·5 millió munkáskéz megélhetésének biztosítása, illetőleg teljes kihasználása jelenti az országos feladatot. A legtöbb, amit optimumnak tekinthetnénk, hogy az egy főre eső kereset országos átlaga akkora lenne, amit átlagos napszámber mellett évi 300 munkanapon át folytatott munka biztosíthat. Minthogy ma az I., II. és III. osztályú munkások aránya az összmunkásság létszámában 64%, 21%, illetőleg 15%, az átlagos napszámber pedig 10%-os prémiummal számítva osztályonként, kereken 3·30 P, 2·20 P, illetőleg 1·65 P, 1·7 millió munkás után.

Az I. osztályú munkások csoportjában
(64%) $960.000 \times 300 \times 3.30 \text{ P} = 950.4$ millió P
a II. osztályú munkások csoportjában
(21%) $315.000 \times 300 \times 2.20 \text{ P} = 207.9$ millió P
a III. osztályú munkások csoportjában
(15%) $225.000 \times 300 \times 1.65 \text{ P} = 111.4$ millió P
(100%) 1,500.000 személy után összesen 1.269·7 millió P

évi munkabérkeresetet kellene kitermelni. Ezzel szemben a mezőgazdaság várható (feltételezett) bruttó évi pénzbevétele a legjobb esetben 3 milliárd pengőre tehető. Ebből legfeljebb 2 milliárdot terhelhet munkabér, minthogy a törpe- és kisbirtokosok nagyobb része a család munkakerején kívül idegen munkaerő igénybevételére nem szorul. 1269·7 millió kívánatos munkabérkereset pedig 2 milliárdnak a 63·5%-át teszi ki.

Könnyű rámutatni arra, hogy a termelés és a gazdálkodás mai állása mellett mezőgazdaságunk ekkora terhet semmi körülmények között elviselni nem tudna. Az OMGE számtartási üzemstatisztikája

szerint 1939-ben az 1 kat. hold szántóföldi egységre eső üzemköltség a nyershozamnak 77·7%-át tette ki, az üzemköltségből pedig 56% esett a munkabérekre. (Ez a hányados azonban a munkabérek azóta bekövetkezett emelkedése folytán minden bizonnyal emelkedett.) Ha önkényesen alkalmazzuk ugyanezt a hányadost az ország teljes szántóföldi gazdálkodására, úgyszintén a mezőgazdaság egyéb területeire (erdészet, halászat, stb.), akkor a 2 milliárd bruttó pénzbevételből 870 millió pengő esne a munkabérekre. Vagyis 400 (1270—870) millió pengővel kevesebb, mint ami a munkakapacitás teljes kihasználása mellett előállhatna és kívánatos volna. Ebből a tényből igen fontos következtetések vonhatók le.

1. A mezőgazdasági munkásság problémája teljesen megoldott csak akkor lenne, ha a foglalkoztatottság ideje valamennyi csoportban az évi 300 munkanapot már elérné. Szakvélemények szerint komoly eredmény lenne az is, ha a foglalkoztatottság mértéke országos átlagban már 200—225 munkanapot tenne ki.

2. A mezőgazdaságban a mai munkabérek a teherbíróképességnek a határán vannak. A termelés mai állása mellett a munkabérek további emelése az árak arányos emelése nélkül a gazdálkodást visszafejlesztene, ami éppen szociális szempontból volna veszedelmes. Az árak emelése viszont a népesség többi foglalkozási rétegeinek a megélhetését veszélyeztetné.

3. Figyelembevételre nagy agrár népsűrűségünket és szociális viszonyaink fejlődését, a mezőgazdasági munkásság mai életszintje is csak azért tartható fenn, mert a fejlődő iparunk a fölös munkavállalói népességből nagy tömegeket szívott fel.

4. Ahhoz, hogy a mezőgazdasági munkásság helyzete tovább javulhasson, egyedül számbajöhető feltétel, hogy a mezőgazdasági termelésünk hozama rendkívüli mértékben fejlődjen és az ipari foglalkoztatottság mérve is tovább emelkedjen. Az iparfejlesztésnél fontos feltétel, hogy a mezőgazdasági lakosság részére az ipar valóban olcsó iparcikkeket termeljen.

5. A hiányzó 400 millió pengő munkabérkeresetnek 1.200 millió pengő értékű termeléstöbblet felelne meg. Ezt a többleteredményt azonban máról-holnapra nem lehet megvalósítani a mezőgazdaságban, tehát a népesség jelentős szaporodása is előállana, mire az eredmény a gyakorlat-

ban jelentkeznék. Éppen ezért, hogy az eredmény a járulékos szükséglettel és az életszint emelkedésével is lépést tarthasson, 2 milliárd pengő értékű termeléstöbbletre kellene törekedni, vagyis 20—25 év alatt a mezőgazdasági termelésünket meg kellene kétszerezni.

6. A mezőgazdasági termelés hozamának 100%-kal való fokozása az ország népét nagy és súlyos feladatok elé állítja, mert arról van szó, hogy a természeti tényezőktől való függést szűkebb határok közé szorítsuk és a tömeges foglalkoztatás idejét az év teljes idejére kiterjesszük. Erre alkalmas módok: az állattenyésztésnek és a minőségi takarmánytermelésnek nagymérvű továbbfejlesztése; olyan növényfajták kitenyésztése, amelyek tenyészideje rövidebb és a szélsőséges éghajlati viszonyainkhoz is alkalmazkodnak; a mainál nagyobb kiterjedésű kert- és gyümölcsgazdálkodás kifejlesztése; a téli idényre beállított mezőgazdasági ipar és a tömegszükségletre dolgozó háziipar előmozdítása. Nem hagyható megemlítés nélkül, hogy ezeken a tereken, úgyszintén a gazdasági szakoktatás mezején az utolsó években sok nagyarányú intézkedés történt és a hozott anyagi áldozatok is tekintélyesek voltak. A termelés továbbfejlesztésének alapfeltétele olyan piacoknak a biztosítása is, amelyek az ekként felfokozott termeléstöbbletet biztosan és megfelelő áron felveszik. E feltételek megteremtése Európa gazdasági viszonyainak alakulásától is függ. A kedvező helyzet kialakulása esetén sok múlik azon is, hogy a helyzeti előnyt mikor és milyen mértékben tudjuk kihasználni.

7. A feladatok rendkívül nagyok, hasonlókép az érték hozandó anyagi és munkaáldozatok. A szellemi és fizikai munka terén a magyar népnek csaknem rendkívülit kell teljesítenie. Éppen azért fontos, hogy a fiatalság érdeklődése teljes mértékben erre a nagy munkaterületre irányíttassék, hogy tudásban, találékonyságban és lelkes munkakedvben felkészüljön a komoly munkára.

8. A pontos, lelkiismeretes és szakszempontról is kifogástalan munkateljesítésnek a mezőgazdaságban nagyobb jelentősége van, mint bárhol másutt. A munkateljesítés idejét az időjárás diktálja és a gazdaság üzemrendje a munkáknak csoportokban való egyidejű végzését nem nélkülözheti. Tehát a munkás pontatlan megjele-

nése, vagy elmaradása az üzemrendet felboríthatja és emiatt olyan munkatorlódás állhat elő, ami a termelésben jóvá nem tehető károkat okoz. Súlyosak azok a károk is, amelyeket a szakértelem nélkül vagy lelkiismeretlenül végzett munka a növényben vagy a gazdaságban okozhat. Az ekként kimaradó terméstöbblet ugyanis országos viszonylatban már a nemzeti jövedelmet és a szociális teherbíróképeséget csökkenti. Rendkívül fontos tehát, hogy a munkamorál magas színvonalon álljon, továbbá, hogy a munkateljesítmény és a szaktudás fokozásának szüksége a munkásréteget maradéktalanul áthassa. Ehhez pedig a munkásérdekképviselők támogatása a saját érdekükben is szükséges, mert a mai munkabérszint a munkamorál romlása esetén állandóan fenn nem tartható. A munkateljesítmény visszaesése emellett a szociális fejlődésnek állhatja útját. Éppen emiatt a munkaállamok a munkateljesítmény sikerét messzemenő intézkedésekkel védik. Olaszországban a munkások hivatásrendje felelősséggel tartozik, hogy a rend tagjai becsületes munkát végezzenek és hogy szakmai téren megszerezzék maguknak mindazt a gyakorlati és elméleti tudást, amely a nagyobb eredményt biztosító munkához szükséges. Németországban a munka megtagadásáról vagy tetszés szerinti végzéséről szó sem lehet. Oroszországban a pontatlan megjelenést rendkívül súlyosan büntetik és a munkahely megválasztásában vagy változtatásában a munkások szabadságát messzemenően korlátozzák. Mindez a legnagyobb közkinccs, a közös jólétet szolgáló termelés biztonsága érdekében történik. A szigorított intézkedések oka azonban nemcsak a hadviselés állapotában, hanem a munkások magatartásában is keresendő.

9. Amennyire fontos, hogy a szociális törekvések a mezőgazdaságban a termelés szempontjaival mindenkor számoljanak, ma már éppannyira elengedhetetlen, hogy a termelés fejlesztésénél és irányításánál a foglalkoztatottság fokozása és új munkaalakalmak teremtése tervszerűen és hathatósan mozdítsák elő. Mind termelési, mind szociális szempontból fontos a gépesítés, valamint a munkaeszközök tökéletesítése a mezőgazdaságban. Mindkettővel együtt

kell haladjon a munkaidő rugalmas szabályozása.

10. Mielőbb meg kell teremteni annak lehetőségét, hogy a munka- és termelésintenzitás alakulását országos viszonylatban mindenkor mérni tudjuk. Különösen fontos, hogy a kisbirtokok termelési és munkaintenzitásában világosan tájékozódhassunk. A figyelmet el nem kerülheti, hogy az éves gazdasági cselédnek 1250 P-re értékelhető évi jövedelmét országos átlagban nagyüzemi gazdálkodás keretében 4 és fél kat. hold nagyságú terület biztosítja, míg önálló gazdálkodás mellett ehhez legalább 7—8 kat. hold nagyságú terület kellene. Ez a tény szükségszerűen arra mutat, hogy a kisüzemek gazdálkodása irányításra szorul mind a maguk, mind a nemzetgazdaság érdekében.

11. A mezőgazdasági munkapiac tehermentesítésének leghathatósabb eszköze üzemi vonalon a termelésnek akként való fejlesztése, hogy területegységre számítva minél nagyobb legyen az állandóbb jellegű alkalmazottak (cselédek, 6—9 hónapos summások) száma, a birtokpolitikai intézkedések terén pedig annak a tervszerű előmozdítása, hogy már kisebb területen (4—5 k. holdon is lehetővé váljék az önálló gazdálkodáshoz juttatandó sokgyermekes munkás családok boldogulása. Minthogy ez a cél az öntöző kertgazdálkodás mellett nem elérhetetlen, a kérdés megoldásához előzetes előfeltételek (öntözőcsatorna rendszer, szakismeret, újabb termelő és értékesítő szövetkezetek, stb.) megteremtése is szükséges.

12. Mezőgazdasági munkabérrendszerünknek jellegzetes és nagyon előnyös vonása, hogy a munkásoknak a munkavállalás mellett is lehetőséget hagy az önálló gazdálkodásra. Ezt a lehetőséget a kertigazdálkodást is célzó házhelyjuttatási akció, továbbá a termelvényeik (baromfi, sertés, háziipari készítmények) értékesítését vállaló szövetkezetek fejlesztése hivatott előmozdítani.

13. Mindezeknek a szempontoknak szociális mérlegelése és köztudatbavitele is kívánatos, hogy e kérdésekben a kibontakozást kereső, de gyakran helytelen utakon járó közvéleményt helyes irányba terelhessük.

vitéz Nádújfalvy József dr.

MEZŐGAZDASÁG

Általános időszaki erdőgazdasági összeírás időszerűsége és lehetőségei.

L'actualité et les possibilités, en Hongrie, d'enquêtes générales périodiques sur les exploitations forestières.

Résumé. Il y a longtemps qu'on insiste chez nous sur la nécessité de faire une enquête générale sur les exploitations forestières. L'idée s'est mise au premier plan depuis l'application de la nouvelle loi forestière, la loi IV de 1935, qui créait plusieurs nouvelles catégories, de l'état desquelles on ne pourrait se rendre compte que par une enquête générale.

L'enquête est nécessaire pour cette raison aussi que la superficie forestière ayant triplé par suite de l'agrandissement du territoire national, la politique sylvicole a besoin de connaître l'état des forêts des régions recouvertes, forêts fort maltraitées par les Etats successeurs qui, procédant à des coupes irraisonnables, avaient bouleversé l'équilibre forestier du bassin des Carpathes.

A l'heure actuelle, on projette pour 1942 une enquête générale sur les forêts.

Cette enquête aurait pour objet l'étendue et le sol des forêts; l'effectif des arbres, par espèces; les forêts mixtes (âge, densité, proportions et modes de mélanges); les principes d'exploitation (mode d'exploitation, révolutions, etc.); l'outillage des exploitations forestières; la production (exploitation principale, préalable, secondaire), suivant les produits et les profits; le personnel forestier, y compris les ouvriers; les besoins en main d'oeuvre; le nombre des heures de travail effectuées; les charges (charges sociales, charges patronales, etc.).

La Hongrie de Trianon avait des exploitations sylvicoles peu considérables, situées en plaine et aux confins de montagnes. C'est pourquoi on n'y avait pas besoin d'employés forestiers possédant une instruction technique du degré moyen, de sorte que nous n'avons, comme personnel sylvicole, que des ingénieurs forestiers et des gardes forestiers.

Pour répondre à une partie des questions de l'enquête projetée, et surtout à celles concernant le sol et l'effectif des arbres, il faudra des connaissances spéciales. Mais dans le personnel forestier de l'Etat, seuls les ingénieurs forestiers possèdent de telles connaissances.

De nos forêts, environ 16% appartiennent au fisc et 33% sont confiés à la gestion de l'Etat; ainsi donc, pour 49% des forêts, les réponses à l'enquête pourront être faites par les ingénieurs

forestiers de l'Etat. Il y a encore 31% de forêts pour lesquelles la besogne pourra également être faite par les techniciens y employés (26% de forêts de domaines, gérées par des ingénieurs forestiers, et 5% d'autres exploitations sylvicoles ayant, d'après la loi IV de 1935, des conseillers techniques pris parmi des ingénieurs forestiers diplômés).

Pour les autres forêts, représentant 20%, et qui sont en général si petites qu'on n'y a jamais fait de plan d'exploitation, l'enquête devra enregistrer sur place l'effectif des arbres. Or, cette besogne ne pourrait pas être faite par les 400 ingénieurs forestiers de l'Etat, surchargés de travail du fait de l'agrandissement du territoire.

Voilà pourquoi nous proposons qu'on fasse aussi appel aux autres ingénieurs forestiers (employés par des domaines ou exerçant une profession libérale), y compris les retraités. Ces personnes (qui sont 600), pourraient être employées à l'enquête comme commissaires, en vertu de la loi sur la Défense nationale; il faudrait que chacune en ait un secteur pour y enregistrer, contre une certaine rétribution, les exploitations forestières qui n'ont pas d'ingénieur forestier.

L'enquête devrait porter, pour l'étendue et le sol, ainsi que pour l'effectif et l'état des arbres, sur toutes les forêts, et pour les autres questions, sur toutes les exploitations forestières. Les unités prises pour base devraient être identiques aux unités sylvicoles. Il faudrait considérer comme exploitation forestière chaque forêt gérée d'après un plan d'exploitation, et chaque propriété où la sylviculture prédomine. Il faudrait aussi se rendre compte des forêts non exploitées et des exploitations (agricoles etc.) auxquelles elles appartiennent.

Les enquêteurs auraient, comme sources d'informations, les plans d'exploitation forestière approuvés par les autorités. Là où il n'y a pas de tels plans, ils devraient consulter les autorisations accordées pour couper des arbres, ou à défaut d'autorisations de cette sorte, les enquêtes faites en vue du Registre forestier. Sur l'état des forêts, ils se renseigneront sur place.

La direction et le contrôle de l'enquête devraient être confiés aux services forestiers des

trois degrés et à la Statistique de l'Etat; le dépouillement des chiffres, à une administration centrale.

En fixant la date de l'enquête, il conviendra de tenir compte des changements saisonniers si importants dans la sylviculture. D'après la présente étude, elle devrait être faite le 1er juillet, date séparant deux années sylvicoles.

*

Az 1936-ban Budapesten megtartott II. nemzetközi erdőgazdasági kongresszuson szót emeltem az általános időszaki erdőgazdasági összeírás fontossága mellett.¹⁾

Kifejtettem, hogy ez a felvétel az erdőgazdaságok ingó és ingatlan vagyonának s üzemének, valamint az erdőnek, mint nemzeti vagyonnak s közszükségleti cikkeknek termelő tőkének megismerésére nélkülözhetetlen. Kiterjeszkedik az erdőgazdaságok területére, talaj- és faállományviszonyaira, gazdasági alapelveire és berendezésére, üzemi felszerelésére és munkálataira, szükségleteire, termelésére, termékeire és hasznvételeire, személyzeti és munkáviszonyaira, munkaerőszükségletére, szociális, kegyúri és egyéb terheire, egyszóval mindenre, ami az erdőgazdaság lényegét és életét teszi.

Teljességével és az erdőgazdaságok összes számottevő ismervére és életmegnyilvánulására kiterjedő alaptulajdonságánál fogva minden további erdészeti statisztikának biztos alapját s egyben kiindulópontját adja meg, amelyre a gyakoribb, vagy állandó észlelést kívánó erdészeti jelenségek (fatermelés, erdőkárok stb.) folyamatos megfigyelésekor nyugodt biztonsággal építeni lehet. Az erdőgazdaságnak egy adott időpontban olyan keresztmetszetét adja meg, mint a népszámlálás a nemzeti társadalomét s éppen úgy, mint amaz, ez sem helyettesíthető semmiféle más statisztikai megoldással.

Erdészeti statisztikánk mindezideig a folyamatos nyilvántartás rendszerén épült fel. Ennek jellemző alakja a legfontosabb erdészeti nyilvántartás: az erdők törzskönyve. Első felfektetése a tényleges helyszíni állapottal nagyjából azonosított földadókataszteri adatok alapján az 1880-as években történt s azóta keresztül vezetik rajta a hatósági rendelkezésen ala-

puló, avagy egyébként beállott s a hatóság tudomására jutott erdőterületváltozásokat s ezeket külön naplószerűen is elkönyvelve, a naplónak időközi (évvégi) lezárásával alapítják meg az időről-időre változó erdőterületállományt.

Ez a nyilvántartás — nem kell külön kiemelni — terhelt minden folyamatos nyilvántartás hátrányaival. Jósága attól függ, hogy milyen rugalmasan, mennyire szorosan idomul az élet változásaihoz. Nyugodt fejlődés idején, ha a kellő közigazgatási szakszemélyzet is rendelkezésre áll, még megfelelő lehet. De nyomban messze lemarad a megállás nélkül tovarohanó élettől, amikor nehezebb idők jönnek, amikor a közigazgatási tennivalók tartamos, vagy esetleg csak időleges megsokszorozódása elvonja a munkaerőt nyugodt kerékvágásban gördülő rendes munkájától s kizökkenti megszokott egyenletes bedolgozottságából. Egyszeri zökkenő — a hatóság éberségében féléves, egyéves szünet — elegendő ahhoz, hogy a nyilvántartás az élettől messze s oly mértékben lemaradjon, hogy javítással, foltozgatással, vagyis anélkül, hogy egészen újból össze ne állítsák, helyrehozható többé ne legyen.

Olyan ez, mint a népmozgalmi statisztika segítségével *kiszámított népesség* két népszámlálás között: bizonyos támpontot jelent, de többet aztán semmiesetre sem. De míg az évről-évre így kiszámított népesség legfeljebb kilenc egymást követő esztendő lélekszámadatának többé-kevésbé megközelítésére nyújt lehetőséget s e kilenc év előtt és után egy-egy népszámlálás szilárd és biztos záróköve rögzíti a valóság hullámozó népterepéhez, nem engedvén attól messze eltávolodni, addig erdőterületadatunk immár közel 60 év óta ilyen kiszámított terület csupán.

Az 1885-ben először és utoljára országosan egyszerre megállapított, tehát valóban az időszaki összeírás, az álló statisztikai felvétel biztonságos jellegével felvértezett törzskönyvi erdőterületadatokat azóta évről-évre és évtizedről-évtizedre mind mostanig kiszámított adatok követték: az idő múlásával s a kiinduló adattól távolodás során mind több hibaforrással terhelt s mind bizonytalanabb, elágazó, ködbevesző utakon. Pedig a változások szoros nyomkövetésére itt korántsem állt annyi támpont rendelkezésre, mint amennyit az időközi népesség kiszámíthatására a demográfiai adatok jelen-

¹⁾ Földváry L. dr.: „Általános időszaki erdőgazdaságstatisztikai felvétel.“ Megj. a Kongresszusi Kiadványok II. kötet 120—128. oldalakon.

tenek. Az 1879:XXXI. t.-c., a törvénytarunkban több mint ötven évig élő jogként helyet foglalt liberális erdőtvény a „nem feltétlen erdőtalajon álló erdők” fenntartására semmiféle kötelezettséget sem írt elő, ezeket szabadon lehetett másnemű művelésre átalakítani s az átalakítás megtörténtét be sem kellett jelenteni. Mint ilyenekre, a nem feltétlen erdőtalajon álló erdőkre az erdészeti közigazgatás figyelme 1918-ig nem terjedt ki, az azokban beállott területváltozásokat nem kísérték figyelemmel, erdő voltuk megszüntetését nem vették számba s a törzskönyveken sem vezették át. A törzskönyv s az élet útjai szétváltak, a valóságban kevesebb volt az erdő, mint amennyit a könyv mutatott.

Engedély nélküli erdőirtás, művelési ág változtatás 1918 óta tilos (6201/1918. M. E. sz. r.). Ez a rendelkezés a törzskönyvi nyilvántartás számára új, biztos alapot teremtett s ha nyomban utána, vagy azóta bármikor is megállapították volna egy lerögzített időpontban az erdők kiterjedését, akkor: e felvétel után, eltekintve az önkéntes s be nem jelentett erdőtelepítésekből eredő kisebb hibaforrástól, — az évről-évre kiszámított erdőterületadat már valóban nagyobb s elfogadhatóbb pontossággal mutatná erdeink kiterjedését. Az úgynevezett törzskönyvi azonosításokkal kísérlet is történt arra, hogy ennek a követelménynek megfeleljenek, sajnos, statisztikailag nem célravezető módszerrel. Pénzügyi nehézségek és személyzethiány miatt nem egyszerre folytatták le országosan, hanem fokozatosan és alkalomszerűen, községről-községre. E munkálat közel két évtized óta tart s máig sem fejeződött be. Azt a követelményt, hogy egy meghatározott időpontban megismerjük erdeink kiterjedését, ez a módszer nem elégítette ki s ez az egyik fontos oka annak, hogy az általános erdőösszeírás tovább már nem várthat magára.

1935-ben az erdőkre és az erdőgazdaságok minden vonatkozására kiterjedő erdőtvény lépett hatályba. (1935:IV. t.-c.) Ez a törvény az erdővel kapcsolatos új fogalmaknak, minősítéseknek és megkötéseknek egész sorozatát teremtette meg s mindmáig teljes tájékozatlanságban vagyunk afelől, hogy ezek a fogalmak, minősítések s megkötések külön-külön az erdőknek mekkora hányadára terjednek ki és a valóság talajába átültetve mit is jelentenek? Ennek a megállapíthatása ma, amikor a törvény hatályba lépte után immár a hetedik évet ró-

juk, sürgősebb, fontosabb s elodázhatatlannabb, mint valaha s ez a második oka annak, hogy egy erdőgazdaságstatisztikai felvételre inkább ma, mint holnap: szükségünk van.

De erdőgazdaságpolitikánk, különösen az ezt gyakorlatilag alkalmazó földművelési kormányzatunk nemcsak erdőterületi vonatkozásban, hanem minden más tekintetben is érzékenyen érezte és hiányolta eddig egy átfogó erdőgazdaságstatisztika hiányát. Kiváltképen az erdők faállományviszonyainak ismerete elengedhetetlenül szükséges egy újszerű s haladott értelemben vett erdőgazdaságpolitika folytatásához. Ebben a vonatkozásban ezidőszert az erdők törzskönyvéből rendelkezünk bizonyos fafajmegoszlásra vonatkozó adatokkal, de ezek nem kellőképp részletezők. A fafajokat három összevont osztályba foglalva: tölgyerdők, egyéb lomb-erdők, fenyvesek csoportja, — különítik el, ezen belül azonban az egyes állományt alkotó fafajok térfoglalása becslésszerű adatoktól eltekintve külön-külön nem ismeretes, de ismeretlen a fafajok elegyes, avagy elegyetlen volta, a különféle elegyek gyakorisága, a sarj-, vagy száleredet, a sűrűségi viszonyok s mindezek felül, mint legfontosabb tényezők: *a faállománnyal nem borított erdőterületek kiterjedése és a korosztályok alakulása.*

Mindezek nélkül nem ismerjük erdőségeinkben investált tőkének legfontosabb tényezőjét, a faállománytőkét, azaz a fakészletet, a tényleges és a szabályos fakészlet közötti különbséget, tehát a hiányt, de nem ismerjük az évi fatermést, vagyis a növedéket sem és enélkül teljes bizonytalanságban vagyunk afelől, hogy az engedélyezett fahasználatok az évi fatermessel arányban vannak-e, tehát, hogy a fahasználatokkal csak a termést használjuk-e fel, illetve az erdők túltermelt állapotában fakészlethelyreállítás célzatából igen helyesen ezt sem használjuk ki teljesen, avagy már a tőkéhez is hozzányúlunk és jövő közgazdasági egyensúlyunkat ebben a vonatkozásban súlyosan veszélyeztetve a termelő tőkét semmisítjük-e fokozatosan meg? Látnivaló, hogy a fahasználatok engedélyezésében megfelelő mértéknek felállítása csak ezeknek a tényezőknek teljes ismeretében lehetséges. Ez a harmadik s pedig önmagában is döntő jelentőségű érv az erdőgazdasági összeírás sürgős szükségessége mellett.

Pedig vannak még más és nem kevésbé fontos szempontok is, amelyek e felvétel

lehető azonnali megvalósítása mellett szólnak.

Az utódállamok — különösen a románok — által merész fakitermelések formájában folytatott s már a rablógazdálkodás fogalmát érintő erdőgazdálkodás olyan helyzetet teremtett a visszacsatolt területeken, amely valósággal összekuszálta az erdőgazdálkodás egyensúlyi helyzetét és amely a régi bizonytalanságokhoz olyan újabb ismeretlen tényezőket sorakoztatott, hogy a mai adott helyzet gyökeres statisztikai felderítése nélkül alkalmazott erdőgazdaságpolitikánkat teljes bizonytalanságban lennének kénytelenek az arra rendelt fórumok művelni, illetve irányítani.

De maga a tudomány igényeinek kielégítése sem várthat már tovább magára s szent hitem szerint a már felsorolt jelenségek statisztikai kimunkálása, kapcsolatban erdőgazdaságaink s általában erdőségeink számos más felettébb fontos s máig meg nem világított viszonyainak (alkalmazott üzemmód, vágásforduló, vágásmód, a felújítások módja, üzemi felszerelések, épületek, eszközök és berendezések, személyzet, az erdőgazdaságban felhasznált munka mennyisége, kegyúri és egyéb terhek, az erdőgazdaság keretei között űzött ipar adatai stb.) ugyanakkor történő felvételével korszakalkotóan megtermékenyítő hatással lenne a magyar erdészeti tudományosság és szakirodalom fejlődésére és jövő alakulására.

Hogy mindezekről sincs egyelőre képünk, annak eredendő oka az is, hogy napjainkig nem folytattak le nálunk általános erdőgazdasági összeírást. A környező országokban pedig már mindenütt volt ilyen felvétel s például Németország annyira előrehaladott ezen a téren, hogy 60 év óta immár hét ízben bonyolította le nagyvonalúnál-nagyvonalúbb felvételeit.

Ne mulasszuk el azonban, hogy az éremnek másik oldalát is meg ne vizsgáljuk. A felvétel szükségessége a leírtakból ám kristálytisztán állhat már előttünk, de kérdés, hogy a szükségességtől a lehetőség mennyire van s hogy a felvételtől megvalósíthatóság szempontjából mit remélhetünk? Mert hasztalan lenne minden legjobb igyekezet és még maga a megtett kísérlet is, ha a kitűzött feladat az erőt meghaladná és hogyha biztos siker nem kecsegtetne a felvétel nyomán.

Már az elmondottakból is kiviláglik, hogy az összeírás kérdőpontjainak legfontosabbjai az erdők talaj- és faállományviszonyait

fogják tudakolni. Minősítés termőhelyi osztályok szerint, a faállomány sűrűségi viszonzyszámok megállapítása, a fafajok kiterjedésének lehető pontos felderítése, kapcsolatban az elegyülési mód és az elegyarány jelzőszámok kimutatásával állanak ebben a vonatkozásban az élen. Maga ez a felsorolás élénken szemlélteti a felvétel legnagyobb nehézségeit s mindjárt magyarázatot nyújt arra is, hogy miért halasztódott ez a munkálat nálunk mindmáig el? Feliből-harmadából lefolytatott, a szakszerűségnek és pontosságnak még látszatával sem rendelkező eljárást szaktudományosságunk komolyságában és lelkiismeretességében s délkelet-európai vezetőszerépünknek is tudatában nem engedhetett meg magának. Viszont mindennek meggondolása után azt az egyedül célravezető módszert, hogy a felsorolt jelenségeket minden erdőre nézve az ezeknek a fogalmaknak teljes ismeretével felkészült szakember állapítsa meg, a szakemberek szükséges létszáma nélkül volt lehetetlenség megtervezni a múltban. Szakhierarchiánk középfokú képzettségű szakembert az akkori szükségletnek megfelelően nem ismert, az ennek kifejlesztése terén volt átmeneti kísérlet szót alig érdemel, így éppen az a szakember-gárda hiányzik, amely Németországban ezeknek a felvételeknek legfőbb támasza és letéteményese volt mindenkor.

A jövőre nézve az 1935 : IV. t.-c.-kel átformált alerdésképző szakiskolák és a törvényben kimondott alerdész-tartási kötelezettség előnyös változást hozhatnak ebben a vonatkozásban, különösen, ha az alerdészeknek olyan létszámát fogják iskoláink évről-évre életútra bocsátani, hogy megtölthetik derekasan képzett s lelkes szakszere-tetre nevelt seregükkel az erdészeti szolgálat minden kisebbigényű őrhelyét.

Ma csak a tudás felső és alsó határán van szakemberünk: az erdőmérnök és az erdőőr. Az utóbbi nagy tömegben ugyan, de a felvételhez szükséges előképzettség nélkül, az előbbi viszont oly kisedes gárdában sorakozik elő s az erdőgazdaságok oly nagy hányadának éléről hiányzik még biztos irányítást nyújtó keze, hogy az állami erdőmérnöki kar kis létszámának is tudatában a felvétel szakszerű lefolytatása ilyen alapon miként a múltban nem volt, úgy ezután sem lesz biztosítható. Adott helyzetünkben a felvétel eredményessége érdekében számításba kell vennünk és elő kell irá-

nyoznunk erdőmérnökeink és erdőbirtokosaink részéről olyan személyes áldozatot, amely az erdőmérnökök oldalán tevőleges, az erdőbirtokosokén szenvedőleges közreműködés formájában közszolgálatot vesz igénybe a nem közszolgálatban állóktól is. Mielőtt azonban ennek lehetőségeit ismeretnénk, a fokozatos kirekesztés módszerével meg kell állapítanunk a felvételnek minden olyan ágazatát és munkaterületét, ahol rendkívüli eszközök igénybevétele nélkül is teljes eredmény várható. A korlátolt forgalmú erdőket közel 100%-ban okl. erdőmérnök irányításával rendszeres erdőgazdasági üzemterv szerint kezelték már az 1879 : XXXI. t.-c. értelmében is. Ezeknek az erdőknek kisebbjei, amelyek saját erdőmérnök alkalmaztatását csekély jövedelmezőségük miatt nem bírták volna el, az 1898 : XIX. t.-c. értelmében állami kezelés alatt állottak. E két törvényes rendelkezés alkalmazásának terjedelme sohasem volt lebecsülendő. Gondoljuk meg csak azt, hogy a rendszeres terv szerinti kezelésre kötelezett erdők 1914-ben a Horvát-Szlavonország nélkül számított integer Magyarország összes erdeinek 64·1%-át tették ki. Ebből a szám szerint véve 8,224.000 kat. hold rendszeres kezelésre kötelezett összes erdőterületből 1,975.200 kat. hold, az összes erdőknek 15·4%-a kincstári, 3,612.600 kat. hold, az összesnek 28·2%-a állami kezelésbe vett, 2,636.200 kat. hold, az összesből 20·5% pedig önállóan alkalmazott erdőmérnök által kezelt erdőterület volt.

Ugyanezek a számadatok a mai Magyarország területére a biztosan ismert kincstári erdőterület kivételével csak bizonyos áthidaló becslés közbeiktatásával állapíthatók meg. Eszerint erdeinknek terület szerint számítva ma mintegy 16%-át teszik a kincstári, 33%-át az állami kezelésbe vett s 26%-át pedig a saját uradalmi erdőtiszt által kezelt korlátolt forgalmú erdők. Ezekhez járul azonban az 1935 : IV. t.-c. által minden 500 kat. holdnál nagyobb magánerdőre is kimondott kötelezettség alapján azoknak a szabadrendelkezésű erdőknek területe, amelyeket már az új törvényes rendelkezés alapján alkalmazott erdőmérnök, vagy erdőmérnök-szaktanácsadó kezel, mert a statisztikai adatszolgáltatás kérdése ezekben is tökéletesen megoldottnak tekinthető. Ilyen erdő becslés szerint az összes erdőknek ma mintegy 5%-át teszi. A felsorolt kate-

góriák: a kincstári, állami kezelésbe vett, saját erdőtiszt által kezelt és erdőmérnök-szaktanácsadóval ellátott erdők az összes erdőknek ezek szerint együttvéve mintegy 80%-át képviselvén, mivel ezekben az általános időszakai erdőgazdasági statisztikai felvételnek semmi néven nevezendő nehézsége nincs, e munkálatnak olyan szilárd alapot raknak, amelyre már bizton építhetünk. Még megoldásra csak a többi 20%-nak kérdése vár.

Az 1935 : IV. t.-c. területnagyságra tekintet nélkül minden erdőre általános üzemtervi kötelezettséget írt elő, a gyakorlat azonban éppen a fennálló erdőmérnök-hiány okozta nehézségek miatt az 500 kat. holdnál kisebb magánerdőkben alig érvényesítette ezt a törvényes rendelkezést. Ezekről az erdőkről számításba sem jövő kivételektől eltekintve ma még nincs üzemterv, de szakszerű kezelés alatt sem állanak. Ömagukban hordják a nagy ismeretlennek és a megszkott statisztikai eszközökkel ma még hozzá nem férhető amorf tömegnek kérdőjelét.

Itt lép előtérbe: az összes erdőknek ennél a mintegy 20%-ánál annak szükségessége, hogy a statisztikai felvétel lefolytathatásához bizonyos kényszerrendszabályt vegyünk igénybe. A mintegy 400-as létszámú állami erdőmérnöki kar az 1905 : IV. t.-c.-kel kapcsolatos feladatkörnövekedés és átszervezés, nemkevésbé a felszabadult országrészek elhanyagolt erdőségeivel rázúdult munkaáradat következtében úgy túl van már terhelve, hogy a statisztikai felvételnek ráváró irányításán és ellenőrzésén, nemkevésbé a kincstári és az állami kezelésben levő erdőkre nézve az adatszolgáltatói tennivalók ellátásán felül ezzel a felvétellel kapcsolatosan többel már meg nem bízható.

Marad az erdőmérnöki kar többi, mintegy 600-as létszámú része: a nyugdíjasok és azok az erdőmérnökök, akik szabad pályán működnek és akik különféle erdőgazdaságok szolgálatában állanak.

Munkahelyük éppen úgy megoszlik az egész országterületen, mint az állami erdőmérnököké, sőt lakhelyük egy-egy uradalom székhelyén lévén, sokkal inkább az erdőségek között, a helyszínen közelében vannak, mint az inkább városokba telepített állami kartársaik.

A gyakorlati megoldás mindezeknek megmondolása után adva van. Az országot

célszerű csoportosításban felvételi biztosok kerületekre kell felosztani s minden kerületben a biztosok tennivalók ellátására egy-egy nem állami szolgálatban álló erdőmérnököt kijelölni.

Ennek a kényszerű megoldásnak szükségessége az elmondottak megfontolása alapján kétségen felül áll, megvalósíthatósága viszont a honvédelmi szolgáltatások igénybevételéről szóló 1939 : II. t.-c.-ben gyökerezik. Ez a megoldás nem is egészen újszerű s hasonlatos ahhoz, amikor a népszámlálásokon a statisztikai törvény alapján igénybeveszik a tanszemélyzet közreműködését. Minden magánszolgálatban álló erdőmérnök az erdőtörvény értelmében közbiztonsági közeg, mint ilyen, erdőtiszti esküt köteles tenni a hatóság kezébe, a közzel tehát éppen úgy, vagy talán még inkább meg van a kapcsolata, mint a tanítószemélyzetnek.

Már a gyakorlati megvalósítás kérdései közé tartozik, hogy a felvételi biztosok fáradságának díjazására az állami költségvetésbe megfelelő összeget állítsanak be, hogy továbbá a megállapított körzetek biztosául lehetőleg olyan egyéneket válasszanak, akiknek állandó lakóhelye a körzet területére esik, nemkevésbé, hogy a körzetek nagyságát célszerűen úgy állapítsák meg, hogy feladatának a kijelölt erdőmérnök a felvétel évében könnyűszerrel megfelelhessen. Az egyéb foglalkozás nélküli s még munkabíró nyugdíjas körzete eszerint nagyobb lehet, az uradalmi erdőmérnöké viszont csak akkora, hogy azt az erdőgazdasági munkákban nyáron beálló szünet ideje alatt végezhesse el.

A felvételi terv és előkészítő munkálat fontos és a kellő időben, jó előre elvégzendő része eszerint a biztosok körzetek kijelölése. Ennek legcélszerűbb megoldási módja az lehet, ha egyszerű ponttérképen feltüntetik az összeíró biztosok munkakörébe tartozó erdő kiterjedését, ugyanezen jelzik a felvételi biztosok megbízatására tekintetbe jövő szakférfiak lakhelyét, figyelemmel arra is, hogy a jelzésből kiderüljön az a körülmény, miszerint az erdőmérnök nyugdíjas, szabad pályán működik, avagy erdőgazdaság szolgálatában áll. Ezen a kartogrammon a felvételi biztosok személye és körzete a legcélszerűbben s arányosan már könnyűszerrel kijelölhető.

Könnyen felmerülhet az a gondolat, mint ahogy az 1936. évi budapesti nemzetközi erdőgazdasági kongresszuson erre ma-

gam is rámutattam, hogy bizonyos előnyök származhatnak abból, ha az általános erdőgazdasági összeírást egy ugyanilyen természetű mezőgazdasági felvétellel kapcsolnók össze. Valóban első látásra az lenne gondolható, hogy a teljesség követelményének a legkönnyebben és a legbiztosabban így lehet megfelelni, mert ha kivétel nélkül minden ingatlant megfigyelünk, úgy fordulhat elő a legkevésbé, hogy az erdőknek egy része elkerüli a figyelmet és kimarad a felvétellel. Ezzel a felfogással szemben most azt mondhatom, hogy az erdők területének sokirányú nyilvántartása lehetővé teszi, hogy az erdőgazdasági összeírást a siker biztos reményében önállóan is lefolvtathassuk. Sőt akkor követnénk el tekintélyes hibát, ha a mezőgazdasági felvétellel összekapcsolás következtében a földadókataszteri minősítést vennők az erdő művelési ág megállapításakor alapul. Tudjuk, az erdőnek van egy jogi és egy pénzügyi minősítése. A jogi minősítést az erdők törzskönyve, a pénzügyit a földadókataszter mutatja s a kettő között számottevő eltérés van. A faállománnyal nem borított, de jogilag erdőnek számító, mert az erdőtörvény szerint újraerdősítés kötelezettségével terhelt irtásterület a földadókataszterben számos esetben nem szerepel az erdők között, pénzügyi érdekből nem is szerepelhet, mert ha tulajdonosa időlegesen bár, de szántónak használja, ezáltal több hasznot húz belőle, mintha erdőgazdaságilag művelné, fizesse is meg érte a szántó utáni magasabb adót. Ezzel szemben, mint jogilag erdő, a terület törzskönyvezve van. Ez csak egy példa a sok hasonló közül (közérdekű erdőtelepítésre kijelölt terület, legelőerdő stb.), de feltétlen alkalmas annak megállapítására, hogy ha a földadókataszteri erdőfogalmat vennők alapul, jelentékeny hibaforással terhelnők felvételünket s különösen a faállománnyal nem borított, de újraerdősítés, vagy beerdősítés kötelezettsége alatt álló jogilag erdőterületnek olyannyira fontos felderítésében teljes sikertelenség lenne fázisunk osztályrésze.

Szép számmal vannak olyan területek is, amelyek jogilag már erdők, vagy jogilag már nem erdők, de a törzskönyv még mást mutat. Az előbbieket csoportjába tartoznak az olyan újabb erdősítések korábbi nem-erdőterületen, amelyekről az erdészeti hatóság nem szerzett még tudomást, az utóbbiak közé pedig az 1934 előtti irtások, ha még

nem írták le a törzskönyvből területüket. Habár az általános időszakos erdőgazdasági felvétel részletes törzskönyvi azonosítással és helyesbítéssel, hibaigazítással kapcsolatos nem lehet, erre akkor nem lesz sem idő, sem ember, se pénz, — a legkirívóbb esetek feltétlenül felderítődnek az összeírás során és az erdők törzskönyvének helyesbítését, ezáltal a való helyzethez mérföldes léptekkel közeledését fogják maguk után vonni. Gondoljuk meg csak azt, hogy az erdő jellegű faállománnyal borított terület, ha nem volna is erdőként nyilvántartva, a helyszínelést végzőknek nyomban feltűnik, az ilyen területet ugyan nehéz volna véka alá rejteni, az a terepen szinte kiabálva hívja fel magára a figyelmet. Ezzel szemben, ha a helyszínelő a megvizsgálni tervezett törzskönyvezett erdő helyett szántót talál, amely a beszerzett tanúsítványok szerint már emberemlékezet óta nem erdő, akkor a törzskönyv őskori adatát az ellenkező irányban kell helyesbíteni s a területet az erdőgazdasági felvételből és nyilvántartásból is kirekeszteni.

Mindebből kitűnik, hogy az általános erdőgazdasági felvétel mezőgazdasági felvétellel alig kapcsolható össze, sőt egyidejű lefolytatásukból mindkettőre csak kár háramolnék. Ha mégis egymással párhuzamosan bonyolítanók le, egészen külön kellene választani a mezőgazdasági anyagban a mezőgazdaságilag művelt jogilag erdőterületnek adathalmazát.

A két felvétel egyidejű lebonyolítása által még számottevő költségmegtakarítást sem lehetne elérni. Ez a körülmény önmagától következik abból a megismert nagymértékű eltérésekből, amely a két összeírás végrehajtási módja és alapelvei között mutatkozik s amely többek között abban is áll, hogy a két munkálat elejétől-végig külön utakon halad: mások lévén az adatforrásai, számos esetben az adatszolgáltatói, a felvételi biztosai pedig minden esetben. Az elmondottak az erdőgazdasági összeírás önálló megoldásának célszerűbbségét helyezik előtérbe, de még döntőbben hat ebben az irányban az a követelmény, hogy az erdőgazdasági felvételt szakszempontról tovább halasztani már semmiféleképpen sem lehet.

A felvételi terv további általános alapelvei és főbb részletkérdései véleményünk szerint a következők:

Tárgya a területi, talaj- és faállományviszonyok tekintetében kiterjedésre tekintet

nélkül minden erdő, a többi kérdőpontra nézve minden erdőgazdaság. A *felvételi egység* mindkét esetben a gazdasági egységgel azonos (pld. üzemtervi terület, ezen belül gazdasági osztály). Ebben a vonatkozásban minden hatóságilag jóváhagyott erdőgazdasági üzemterv szerint kezelt erdőtest önállóan megszervezett erdőgazdaságnak tekintendő. Erdőgazdaságnak kell minősíteni ezenfelül is minden olyan gazdaságot, amelyben uralkodó szerepet tölt be az erdő művelési ág s amelyben a gazdálkodás elsősorban az erdő jövedelmén alapszik. Az erdőgazdasággal meg nem szervezett erdőket annak a gazdaságnak keretei között kell vizsgálat alá venni, amelybe tartoznak. Ebben az esetben is az egy gazdaságba foglalt erdőtestek összessége adja a felvételi egységet s figyelmen kívül marad az a körülmény, hogy a gazdaság egy, vagy több község határ között oszlik-e meg?

Bizonyos területi határérték alatti erdőgazdaságokról, illetve másnemű gazdaságokról a területi határértéket el nem érő kiterjedésű erdőterületéről (a határérték célszerűen 10 kat. hold lehet) esetleg községenként felfektetett felvételi lajstromok készülhetnének, az ennél nagyobbakról egyéni felvételi lapok. Szó lehet arról is, hogy a mezőgazdaságot s másnemű gazdaságokat kiegészítő erdőkről kiterjedésre tekintet nélkül általában csak lajstromos felvételi lap adna számot község határonként (ekkor a több község határra terjedő gazdaság erdeje annak a községnek lajstromára kerülne, ahol a gazdaság székhelye van) s ez a lajstrom kifejezetten csak a talaj- és faállományviszonyokat tudakolná. Ezzel szemben az erdőgazdaságok egyéni felvételi lapon kerülnének összeírásra s ezen a kérdőpontok számos változata elégíthetné ki a sokoldalú igényeket. Arra is kell azonban gondolni, hogy első erdőgazdasági felvételünk ne legyen túlterhelt kérdőpontokkal, mert túlméretezett terv feltétlenül a siker rovására lenne s megbosszulná magát. Egyszerűbb eljárást, önmérsékletet követelnek a kezdetnek, az első úttörésnek nehézségei, de a felvételt végző szakszemélyzetben előreláthatólag mutatkozó hézagok is. Ezzel szemben az is kell hogy szempont legyen, hogy mindabból, ami egyszerűen megválaszolható, semmi se maradjon ki, mert a felvétel nyilván hosszabb időn (célszerűen 10 éven) belül meg nem ismételtető.

Magáról a felvételi lapról és lajstromról készített tervezetet nem iktatom ide, mert ebben a leginkább érvényesülhetnek az egyéni szempontok és elgondolások s így azok beosztása és kérdőpontjai szerény véleményem szerint még széleskörű megvitatás tárgyai kell, hogy legyenek. Mivel az adatok egy része az összes erdőkre, másrésze pedig csak az erdőgazdaságokra fog vonatkozni, a feldolgozást a kétféle adatcsoportra néve természetesen külön-külön kell majd végrehajtani

Az *összeírás adatforrásai* az erdőgazdasági üzemterv szerint kezelt erdők, illetőleg erdőgazdaságok vizsgálatakor, tehát az erdőknek mintegy 80%-ánál az üzemtervek lapjai lesznek. Az ezekben foglalt faállományadatokat, amelyek régebbi, az erdőgazdasági összeírást esetleg több évvel is megelőző állapotot tüntetnek fel, helyszíni vizsgálattal s a nyilvántartás adatainak is felhasználásával a felvétel időpontjára át kell majd számítani.

A még üzemterv nélkül kezelt erdőknek túlnyomó részéről rendelkezésre fog állni a múltban kiadott egy vagy több fahasználati engedély. Ezekről az erdőkről a felvétel alapja a fahasználati engedéllyel kapcsolatos helyszínelésen felvett, a szakhivatal irattárában őrzött statisztikai adatsor lehet, amelyet helyszíni vizsgálattal ugyancsak át kell dolgozni a felvétel időpontjára.

Az olyan erdőkről, amelyekre vonatkozóan sem üzemterv, sem fahasználati engedély nem áll rendelkezésre, — ilyenek leginkább a feltáratlan helyen levő 20 kat. holdnál kisebb magánerdők soraiból kerülnek ki, — a lefolytatott erdőtörzskönyvi azonosítás adatai nyújthatnak támpontokat.

Ahol azonosítás sem volt, — a keleti és erdélyi országrész kivételével már alig van az országban ilyen terület, — ott egyedül az erdőtörzskönyvi, földadókataszteri nyilvántartás és a helyszíni állapotnak felvétele lesz alkalmazható. A felvétel, — ezt talán megállapítani is fölösleges, — ebben az esetben sem kell, hogy azt a fogalmat fedje, amelyet a műszaki alapossággal végrehajtott rendszeres üzemtervi felvételek fogalma jelent, aminthogy a fahasználati engedélyek statisztikai adatainak megállapítása végett sem szoktak rendszeres üzemtervi külső munkálatot lefolytatni.

A felvétel ellenőrzésével és irányításával, nemkevésbé az egyéni felvételi lapok és

lajstromok felülvizsgálatával az erdőhivatalok, erdőfelügyelőségek, erdőfelügyelőségi kirendeltségek, erdőigazgatóságok volnának megbízhatók a földművelésügyi minisztérium és a Központi Statisztikai Hivatal legfelsőbb irányítása és ellenőrzése mellett.

A feldolgozás csak központilag végezhető a külső erdészeti szakhivatalok és hatóságok nagyfokú túlterheltsége miatt, de a racionális munkabeosztás szempontjából és statisztikai gépek fokozott alkalmazásának bevezethetése végett is. Hogy a feldolgozóközpont a Statisztikai Hivatal, Földművelésügyi Minisztérium, avagy bér munka formájában a Hollerith-művek, vagy más vállalat legyen-e, az már ismét olyan kérdés, amelyben az illetékes fórumok bölcs megfontolása után minden bizonnyal a legmegfelelőbb megoldás fog kialakulni.

A legfontosabb az, hogy magának a felvételnek lefolytatására nézve döntés jöjjön létre s ezt a munkálatot esetleg már az 1942. évre tűzzék ki, továbbá, hogy a végrehajtás előkészületei is a kellő időben megtörténjenek. Ne feledjük, hogy siker csak akkor fogja követni a nem lebecsülhető fáradsággal végzett munkálatot, ha annak előkészítését és előmunkálatait is a legnagyobb alaposág jellemzi majd. Ha a végrehajtásra már 1942-ben kerülne sor, akkor a folyó évet mindenesetre rá kell szánni a területi adatok tisztázására, különösen a keleti és erdélyi országrészen, nemkevésbé az adatforrásoknak az irattárakból felkutatására és célszerű csoportosítására, esetleg kivonatolására is úgy, hogy amikor szükséges lesz, minden adat keresés nélkül azonnal kéznél legyen.

A felvétel *közelebbi időpontjának megválasztása* sem jelentéktelen kérdés, mert tekintettel kell itt lenni az erdőgazdaságok üzemében különösen számottevő szezonális változásokra. Az élő fakészlet, a rakodók, raktárak fakészlete, a felújításra váró területek kiterjedése, a faállományok kormegoszlása, sűrűsége, záródása, a folyamatban levő erdőgazdasági munkálatok mineműsége és terjedelme, az erdei munkások száma stb. az évszakok szerint tetemes változást mutat. A legcélszerűbb lenne a felvételt mindjárt az év elején elkezdni, hogy arra az egész naptári év rendelkezésre álljon. Az erdőgazdasági viszonyok változása, alakulása lassú ütemű, az év elején volt állapot az év folyamán bármikor megállapítható és a felvételi

lapon lerögzíthető. Ez a megoldás. — a felvételnél az év elejére kitűzése — azonban célszerűtlen lenne amiatt, mert az erdőgazdasági év a naptári évvel éppen feleződik, az egyik erdőben már túl vannak ekkor az évi fatermelésen, a másikban még előtte s az adatok összege felemás állapotot tüntetne fel. Javasolom ezért, hogy az időpontot július elsejére tegyék, ez síkvidéktől a magashegységekig mindenütt megfelelő határpont két erdőgazdasági év között. Ez a megoldás természetesen nem zárja ki azt, hogy a felvétel ne legyen gazdaságról-gazdaságra haladva fokozatosan akár a következő év júliusáig is folytatható, mert mint említettem, a felvétel időpontjában volt állapotot egy éven belül bármikor meg lehet az erdőgazdaságokban állapítani.

Befejezésül nem mulaszthatom el, hogy rá ne mutassak az általános időszakos erdőgazdasági összeírásnak egy olyan előnyére, amely nemcsak nagyvonalú eredmények formájában a statisztika területén fog érvényesülni, hanem messze kihat az állami erdészeti közigazgatás egész munkamenetére, beosztására és ezáltal működésének eredményességére is. Ennek a közigazgatásnak tevékenységében jelentékeny részt jelentett

mindíg és foglalt le magának a sziszifuszi munkaként állandóan visszatérő statisztikai adatszolgáltatás gondja. Az általános időszakos erdőgazdasági összeírás lefolytatásával ellenben 10 évre elvetjük az adatszolgáltatók nagyobb igénybevételének terhét, valamint a kiterjedtebb felvételek lebonyolításának fáradságát. Az adatszolgáltatók: szakhivatalok, hatóságok, erdőbirtokosok, erdőgazdák, hogyha nem évről-évre, évnegyedről-évnegyedre tudakolunk tőlük egy s más adatokat, hanem hosszabb időre egyszerre bonyolítjuk le kikérdezésüket, nem fognak kellemetlen terhet látni a statisztikai adatszolgáltatásban, az a munka nem fog megszokott rossznak feltűnni előttük, jobban átlátják fontosságát s valóban gonddal fogják megadni a kérdésekre válaszaikat. Ha utána a legközelebbi általános felvételig évről-évre már csak a fatermelési statisztikához kell adatokat szolgáltatniok, ezt is nagyobb kedvvel és pontosságra törekvéssel fogják megtenni. A szakhivatalok és hatóságok pedig a statisztikai nyilvántartásokra, az évi és évszaki jelentésekre eddig fordított s a jövőben felszabaduló idejüket a passzív adatszolgáltatás helyett az aktív tevékenységi körben gyümölcsöztethetik.

Földváry László dr.

I P A R

Magyarország hűtőházai.

Les établissements frigorifiques de Hongrie.

Résumé. Ce sont les établissements frigorifiques qui sont les plus propres à conserver durablement des denrées périssables.

En Hongrie, l'Office central de statistique s'est mis en 1938 à faire des enquêtes sur les établissements de ce genre. Ces enquêtes laissent de côté les entreprises qui avaient des installations frigorifiques utilisées uniquement par leurs propres exploitations industrielles, ainsi que celles ayant de petits locaux frigorifiques qui ne rentrent pas dans la catégorie des établissements frigorifiques.

L'enquête faite en 1938 pour le territoire de la Hongrie de Trianon a trouvé 32 établissements frigorifiques. Celle qui fut exécutée en 1939 sur notre territoire augmenté de la Zone nord et de la Subcarpathie recouvrées, a enregistré 41 établissements de cette sorte, dont 3 avaient été créés peu de temps auparavant.

On voit, par notre tableau 1er, que la plupart des établissements frigorifiques datent de ces derniers temps. Tandis qu'avant la guerre, on créait en

général toutes les 3 années un établissement de cette sorte, ces dernières années on en a créé en moyenne trois par an. Ajoutons que nos plus grands établissements frigorifiques, dont la plupart sont à Budapest, remontent à l'avant-guerre, et que ces derniers temps, on a créé en province aussi des établissements importants de ce genre.

En octobre 1939, il y avait 41 établissements frigorifiques, qui avaient au total, d'après la Statistique officielle, presque 600 employés et autres salariés, et pour le refroidissement des marchandises, une superficie utile de plus de 34 mille m², où l'on conservait alors 1,3 million de q de marchandises. Dans lesdits établissements, il revenait, de la superficie utile totale destinée aux marchandises, plus de deux tiers aux établissements budapestois, lesquels avaient plus de la moitié de la puissance — 9,2 millions de calories — des machines frigorifiques de l'ensemble des établissements (tableau 4).

Le tableau 2 renseigne, suivant la qualité de

lapon lerögzíthető. Ez a megoldás. — a felvételnél az év elejére kitűzése — azonban célszerűtlen lenne amiatt, mert az erdőgazdasági év a naptári évvel éppen feleződik, az egyik erdőben már túl vannak ekkor az évi fatermelésen, a másikban még előtte s az adatok összege felemás állapotot tüntetne fel. Javasolom ezért, hogy az időpontot július elsejére tegyék, ez síkvidéktől a magashegységekig mindenütt megfelelő határpont két erdőgazdasági év között. Ez a megoldás természetesen nem zárja ki azt, hogy a felvétel ne legyen gazdaságról-gazdaságra haladva fokozatosan akár a következő év júliusáig is folytatható, mert mint említettem, a felvétel időpontjában volt állapotot egy éven belül bármikor meg lehet az erdőgazdaságokban állapítani.

Befejezésül nem mulaszthatom el, hogy rá ne mutassak az általános időszakos erdőgazdasági összeírásnak egy olyan előnyére, amely nemcsak nagyvonalú eredmények formájában a statisztika területén fog érvényesülni, hanem messze kihat az állami erdészeti közigazgatás egész munkamenetére, beosztására és ezáltal működésének eredményességére is. Ennek a közigazgatásnak tevékenységében jelentékeny részt jelentett

mindíg és foglalt le magának a sziszifuszi munkaként állandóan visszatérő statisztikai adatszolgáltatás gondja. Az általános időszakos erdőgazdasági összeírás lefolytatásával ellenben 10 évre elvetjük az adatszolgáltatók nagyobb igénybevételének terhét, valamint a kiterjedtebb felvételek lebonyolításának fáradságát. Az adatszolgáltatók: szakhivatalok, hatóságok, erdőbirtokosok, erdőgazdák, hogyha nem évről-évre, évnegyedről-évnegyedre tudakolunk tőlük egy s más adatokat, hanem hosszabb időre egyszerre bonyolítjuk le kikérdezésüket, nem fognak kellemetlen terhet látni a statisztikai adatszolgáltatásban, az a munka nem fog megszokott rossznak feltűnni előttük, jobban átlátják fontosságát s valóban gonddal fogják megadni a kérdésekre válaszaikat. Ha utána a legközelebbi általános felvételig évről-évre már csak a fatermelési statisztikához kell adatokat szolgáltatniok, ezt is nagyobb kedvvel és pontosságra törekvéssel fogják megtenni. A szakhivatalok és hatóságok pedig a statisztikai nyilvántartásokra, az évi és évszaki jelentésekre eddig fordított s a jövőben felszabaduló idejüket a passzív adatszolgáltatás helyett az aktív tevékenységi körben gyümölcsöztethetik.

Földváry László dr.

I P A R

Magyarország hűtőházai.

Les établissements frigorifiques de Hongrie.

Résumé. Ce sont les établissements frigorifiques qui sont les plus propres à conserver durablement des denrées périssables.

En Hongrie, l'Office central de statistique s'est mis en 1938 à faire des enquêtes sur les établissements de ce genre. Ces enquêtes laissent de côté les entreprises qui avaient des installations frigorifiques utilisées uniquement par leurs propres exploitations industrielles, ainsi que celles ayant de petits locaux frigorifiques qui ne rentrent pas dans la catégorie des établissements frigorifiques.

L'enquête faite en 1938 pour le territoire de la Hongrie de Trianon a trouvé 32 établissements frigorifiques. Celle qui fut exécutée en 1939 sur notre territoire augmenté de la Zone nord et de la Subcarpathie recouvrées, a enregistré 41 établissements de cette sorte, dont 3 avaient été créés peu de temps auparavant.

On voit, par notre tableau 1er, que la plupart des établissements frigorifiques datent de ces derniers temps. Tandis qu'avant la guerre, on créait en

général toutes les 3 années un établissement de cette sorte, ces dernières années on en a créé en moyenne trois par an. Ajoutons que nos plus grands établissements frigorifiques, dont la plupart sont à Budapest, remontent à l'avant-guerre, et que ces derniers temps, on a créé en province aussi des établissements importants de ce genre.

En octobre 1939, il y avait 41 établissements frigorifiques, qui avaient au total, d'après la Statistique officielle, presque 600 employés et autres salariés, et pour le refroidissement des marchandises, une superficie utile de plus de 34 mille m², où l'on conservait alors 1,3 million de q de marchandises. Dans lesdits établissements, il revenait, de la superficie utile totale destinée aux marchandises, plus de deux tiers aux établissements budapestois, lesquels avaient plus de la moitié de la puissance — 9,2 millions de calories — des machines frigorifiques de l'ensemble des établissements (tableau 4).

Le tableau 2 renseigne, suivant la qualité de

P'emploi, sur le personnel de nos établissements frigorifiques. Le tableau 3 présente, selon les entreprises propriétaires, les principales données concernant lesdits établissements. D'après ce dernier tableau, les établissements frigorifiques de Sociétés anonymes ou de Sociétés à responsabilité limitée avaient plus de la moitié du personnel de tous les établissements frigorifiques, et il en est de même de la superficie utile destinée au refroidissement des marchandises; par contre, plus de la moitié des marchandises conservées étaient dans les établissements frigorifiques communaux.

En 1939, la quantité des marchandises conservées dans les établissements frigorifiques a augmenté notablement par rapport à l'année précédente, mais l'utilisation de la capacité de ces établissements était en 1939 légèrement inférieure à celle de 1938 (voyez le graphique ci-dessous).

La plus grande partie des quantités de marchandises conservées dans lesdits établissements consistaient en viandes: 51,5% en 1938, 41,3% en 1939 (on voit cela par le tableau 5, qui indique par catégories de marchandises le mouvement des établissements frigorifiques). Venaient ensuite, sous ce rapport, les graisses, la panne de cochon et la volaille tuée. Parmi les marchandises transportées des établissements frigorifiques à destination de Budapest et de la province, les viandes avaient le plus grand rôle; parmi celles qui furent exportées desdits établissements, la volaille tuée, les graisses et la panne de cochon.

Le cartogramme ci-dessous renseigne sur les endroits où il y a des établissements frigorifiques. On y voit que les plus grands établissements de cette sorte sont à Budapest. Après la capitale, vient à cet égard la Grande Plaine, qui produit particulièrement des marchandises ayant besoin d'être conservées par refroidissement. Dans les établissements frigorifiques du comitat de Pest, on conserve surtout des fruits, la région de Kecskemét, célèbre par sa production fruitière, se trouvant dans ce comitat. Dans ceux des comitats de Jász-Nagykun-Szolnok, de Békés et de Hajdu, comitats où on élève beaucoup de volaille, on conserve principalement de la volaille tuée. En Transdanubie, où l'élevage des bestiaux est développé, les établissements frigorifiques, d'ailleurs bien moins grands que ceux des autres régions, sont aménagés, presque tous, pour conserver de la viande. A Budapest, la circulation des marchandises étant particulièrement intense, on conserve, dans les établissements frigorifiques, toutes sortes de marchandises périssables.

*

Az emberiség jólétének biztosításához feltétlenül szükséges javak közül a legfontosabbak: a táplálkozási célra szolgálók, általában csak korlátolt mennyiségben s főként nem azzal az időbeli egyenletes megoszlással állnak rendelkezésre, amint azt a szükségletek állandósága megkövetelné. A nyers élelmiszerek, illetőleg általában a mezőgazdaság és állattenyésztés köréből származó javak nagyrészt az évnek csak bizonyos részében, többnyire évenként csak egyszer ismétlődő termelési időszakban

nyerhetők s akkor is a természettől, mint sok esetben döntő tényezőtől függően előre nem látható mennyiségben. Az embernek tehát feltétlenül gondoskodnia kell arról, hogy szükségleteinek kielégítése ne csupán a termés, vagy termelés, hanem annak szünetelése időszakában is biztosítva legyen. E gondoskodás legtermészetesebb módja a tárolás, vagyis a bőség idején mutatkozó feleslegeknek szűkösebb időkre való elraktározása.

A táplálkozásra szolgáló javak legfontosabb részét teszik a nyers élelmiszerek, amelyek általában romlandó áruk, azok huzamosabb időn át való tárolása tehát egyszerű elraktározással a legtöbb esetben nem oldható meg anélkül, hogy értékes tulajdonságaik meg ne fogyatkozzanak, eredeti sajátságaik kárt ne szenvedjenek, sőt esetleg teljesen el ne pusztuljanak. Ezért konzerváló megoldásokról kellett gondoskodni, amelyek között az utóbbi időkben főként a hűtéssel való megőrzés lépett előtérbe, mint az élelmiszerek eredeti sajátságainak változatlanságát leginkább biztosító tárolási mód. Nem egészen elhanyagolható indítékként hatott újabban e téren még az a körülmény is, hogy az élelmiszerek vitamintartalmát — kísérletileg kimutathatóan — más konzerválási eljárásokkal szemben éppen a hűtés csökkenti a legkisebb mértékben. A hűtéssel való tárolás a legökéletesebben az erre a célra épített hűtőházakban történik, melyeknek magyarországi állapotáról volna feladata az alábbiaknak némi tájékoztatást nyújtani.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal, átértékelve annak fontosságát, hogy a mezőgazdasági terményekkel való helyes termékgazdálkodásnak, általában romlandó árucikkekkel időben való gazdálkodásnak és ebben a vonatkozásban mint konjunktúrapolitikai beavatkozásnak egyik elengedhetetlen feltétele a tárolási lehetőségek részletes ismerete, az 1939. évben felvette a munkatervébe a hűtőházak statisztikai megfigyelését is. A hűtőházakra vonatkozó statisztikai adatgyűjtést a Hivatal az 1940. évben megismételte s így ezidőszent már mód nyílik arra is, hogy a hűtőházakat nem csupán statikus állapotukban tegyük megfigyelés tárgyává, hanem fejlődésükről is némi fogalmat alkothassunk. A szóbanforgó felvételek az 1938. és az 1939. évre vonatkozólag kérdőívek kiküldésével haj-

tattak végre. A kérdőív megtervezésénél figyelem fordított arra, hogy rendelkezésre álljanak lehetőleg mindazok az adatok, amelyek alapján áttekinthető képen adható Magyarország egész hűtőházrendszeréről.

A kérdőív kérdőpontokat tartalmazott a hűtőházat fenntartó, illetőleg bérlő vállalat megnevezésére, a hűtőház telephelyének, alapítási évének feltüntetésére, valamint a hűtőházzal kapcsolatos egyéb üzemek felsorolására. A felvétel nyáron történt, de a hűtőházak alkalmazottainak számát a július hó 1-i időpontra kívül az október hó 1-i állapotnak megfelelően is ki kellett mutatni, hogy a hűtőházak évszakonként eltérő igénybevételének az alkalmazottak létszámára való kihatása is bizonyos fokig megfigyelhető legyen. Kérdőpontok szolgálták továbbá a hűtőházak műszaki adatainak: így a hűtés módjának, a hűtőgépberendezés teljesítőképességének, azonkívül a tárolási alapterület nagyságának, stb. a kimutatására is. Különösen súlyt helyezett az adatgyűjtés a hűtőházak árucikkek szerint részletezett forgalmának a megállapítására, tehát a betárolás, kitárolás és készlet alakulásának feltüntetésére, továbbá a hűtőházakból történő elszállítás mennyiségének bejegyzésére s a szállítás irányának megjelölésére is.

Az adatszolgáltatók névjegyzékét a Központi Statisztikai Hivatal részben más adatgyűjtései révén rendelkezésre álló nyilvántartásaiból, részben pedig hűtőházi kérdésekben jártas szakemberek közreműködésével állította össze. Az ily módon készült névjegyzék az 1938. évre vonatkozólag összesen 56 vállalat címét tartalmazta. Az adatgyűjtés végrehajtása során azonban kitért, hogy ezek közül csupán 32 vállalat volt olyan, amelynek hűtésre berendezett helyisége valóban hűtőháznak volt tekinthető, a többieknek vagy csupán hűtőkamráik voltak, amelyek hűtőháznak nem minősíthetők, vagy pedig csak kisebb befogadóképességű s kizárólag a saját ipari üzemek (sörgyárak, szalámigyárak, stb.) céljait szolgáló hűtőhelyiségekkel rendelkeztek. Az említett hűtőhelyiségek és hűtőkamrák a begyűjtött adatok feldolgozásánál figyelmen kívül maradtak. Kihagyattak még a Központi Vásárcsarnokok, valamint a Tejüzemek hűtőhelyiségei is, amelyeknek nem a huzamosabb időn át való tárolás a rendeltetésük, hanem csupán a naponta átmenő

árúknak elszállításukig való hűtése, de egy-két nagyobb közvágóhídnak hűtőháza — jelentőségükre való tekintettel — az adatgyűjtés körében maradt. Az 1939. évi adatgyűjtés névjegyzéke, megtisztítva a hűtőháznak nem tekinthető üzemeket fenntartó vállalatoktól, már csupán 45 hűtőházat ölelt fel, amelyek közül 41-nek adatai kerültek feldolgozásra. A hűtőházak száma tehát 1938-ról az 1939. évre 9-cel szaporodott. Ebből az újonnan létesült hűtőházak száma azonban csak 3 volt, a többi ugyanis az adatgyűjtés kiegészítéséből származott.

A hűtőházlétesítés egyébként főleg az újabb idők követelménye, amit jól igazolnak az 1. sz. táblázatban feldolgozott adatok, melyek szerint az 1939. évben fennállott 41 hűtőház közül a trianoni békeszerződés időpontja előtti harminc esztendő alatt csupán 10, a huszas években szintén 10, 1931 óta pedig 21 helyeztetett üzembe. Míg tehát a világháború előtti időben átlag csupán minden harmadik esztendőre esik egy hűtőházlétesítés, addig a huszas években átlag minden évben egy, 1936 óta pedig évenként átlag már több mint 3 hűtőház létesült. A háború előtti években épültek a legnagyobb hűtőházak, még pedig főként az ország gazdasági életének a központjában, Budapesten, a háború után pedig inkább a vidék hűtőházsükségletének biztosítására fordítottak nagyobb gondot. Ezek az új hűtőházak a szűkebb keretek között mozgó vidéki forgalomnak megfelelően ezért lényegesen kisebb méretűek, mint amilyenek a régiak voltak. Egy hűtőház átlagos hasznos tárolási alapterülete ugyanis a béke éveiben létesült hűtőházaknál meghaladta a 2.400 m²-t, teljesítőképessége pedig átlag több, mint félmillió kalória volt, ezzel szemben az újabb hűtőházak hasznos tárolási alapterülete átlag csak egy-kétszáz m² és átlagos teljesítőképességük a 200 ezer kalóriát sem éri el. Szembetűnően támasztják alá az elmondottakat a különböző időben létesült hűtőházak forgalmára vonatkozó adatok is. Az 1920. év előtt létesült 10 hűtőház ugyanis 1939-ben együttesen majdnem 900 ezer métermázsát árut tárolt be, míg az 1936. év óta létesült hűtőházak által betárolt árumennyiség ugyanebben az esztendőben nem sokkal haladta meg a 100 ezer métermázsát, nem is említve az 1931. és 1935. évek között üzembehelyezett 7 hűtőháznak az 50 ezer métermázsát alatt maradó csekély összfor-

1. A hűtőházakra vonatkozó néhány 1939. évi adat a hűtőházak építési éve szerint.

Quelques renseignements de 1939 sur les établissements frigorifiques, selon l'année où ils ont été construits.

A hűtőház építési éve Année de la construction	Hűtőházak száma. — Nombre des établissements frigorifiques	Átlag egy évre eső hűtőházi létszámok száma. — Nombre des établissements frigorif. créés, en moyenne, par an	N o m b r e		Superficie utile destinée aux marchandises		Puissance des machines frigorifiques		Az 1939. év folyamán Marchandises entrées en 1939		
			Az összes total des personnes employées,	Átlag egy hűtőházra eső - moyen des personnes employées, par établissement frigorif.,	Az összes au total	Átlag egy hűtőházra eső en moyenne, par établissement frigorif.	A hűtőgépbereendezés összes teljesítőképessége au total	Átlag egy hűtőházra eső teljesítőképesség — en moyenne, par établissement, frig.	összesen au total	átlag egy hűtőházra eső en moyenne, par établissement, frigorif.	egy m ² tárolási alapterületre eső par m ² de superficie destinée aux marchandises
			alkalmazottak száma október hó 1-én au 1er octobre	hasznos tárolási alapterület m ² -ben en m ²	1000 kaloria 1000 calories	betárolt árumennyiség q					
1890—1920	10	0.3	279	28	24.538	2.453.8	5.110	511.0	892.626	88.926	36.4
1921—1930	10	1.0	110	11	4.682	468.2	1.684	168.4	225.453	22.545	48.2
1931—1935	7	1.4	76	11	1.313	187.6	426	60.9	46.618	6.660	35.5
1936—1939	14	3.5	129	9	3.590	256.4	1.987	142.0	132.447	9.461	36.9
Mindössze : Total général	41	0.8	594	14	34.123	882.3	9.207	224.3	1,297.144	31.638	38.0

galmát. Az egy hűtőházra eső egész évi betárolás mennyisége tehát a régi hűtőházakra adódó több mint 80 ezer métermázsás átlaggal szemben az új hűtőházaknál a 10 ezer métermázsát sem éri el. Hasonló alakulást mutatnak azok az arányszámok is, amelyek az egy hűtőházra átlagosan számítható alkalmazott létszámot tüntetik fel. Az egy hűtőházra átlagosan eső alkalmazottak száma ugyanis a békekötés előtt üzembe helyezett hűtőházaknál 28 fő volt, míg ugyanez az átlag az újabb létesítményeknél csupán 9—11 főt tett. A hűtőházak hasznos tárolási alapterületének 1 m²-ére eső betárolt áru mennyisége — tehát a hűtőházak kihasználása — tekintetében azonban a régi hűtőházak kedvezőtlenebb képet mutatnak az újabbikéval szemben.

Az alkalmazottak létszámára vonatkozó adatok értékelésénél megjegyzendő, hogy a kimutatott létszám tulajdonképpen nem azonos a hűtőházakban tényleg foglalkoztatott alkalmazottak számával. A hűtőházak ugyanis a legtöbb esetben más üzemmel (vágóhíddal, jéggyárral, húсару, zsírolvasztó üzemmel, tárházzal, stb.) is kapcsolatosak s az alkalmazottak a munka menete szerint hol az egyik, hol a másik üzemben teljesítenek inkább szolgálatot. Sokszor maga a vállalat sem tudja pontosan a hűtőházi és az egyéb üzemi alkalmazottait e szempontból különválasztani. Ezért a Hivatalnak minden esetben külön mérlegelés tárgyává kellett tenni, hogy a hűtőházat fenntartó vállalat alkalmazottai közül, akik részben a hűtőházban, részben pedig a vállalat egyéb üzemeiben teljesíte-

nek szolgálatot, hányat tekintsen hűtőházi alkalmazottként. Az elmondottakat szem előtt tartva kell tehát figyelembe venni a 2. számú táblázatban feltüntetett adatokat, melyek szerint a hűtőházakban foglalkoztatott alkalmazottak száma az elmúlt két esztendőben mintegy 4—600 fő körül ingadozott. A hűtőházi statisztikánál megfigyelt két időpont közül általában az októberi esik az erősebb, az őszi üzemmenet időszakába. Ennek megfelelően az alkalmazottak október 1-i létszámában is szaporulat mutatkozik (1939-ben 113 fő) a júliusival szemben. Az 1939. évben egyébként mintegy 50—130 fővel volt nagyobb az alkalmazottak létszáma, mint az 1938. évben. Az 1939. évi adatgyűjtés eredményei az alkalmazottak között 8 mérnökről s a 70 főt meghaladó más tisztviselői létszámról tanuskodnak. A munkáslétszám 360 és 460 fő között ingadozott s emellett még több, mint 40 egyéb alkalmazottról (kocsis, szolga, őr, stb.) is számot lehet adni. A 2. számú táblázat tájékoztatást nyújt még arról is, hogy a hűtőházi alkalmazottak száma hogyan oszlik meg a főváros, a törvényhatósági jogú városok és az egyéb vidéki terület között.

A hűtőházakra vonatkozólag begyűjtött adatok közül a fontosabbakat a 3. számú táblázat a hűtőházat fenntartó vállalat jellege szerint csoportosítva mutatja be. A közölt adatokból kitűnik, hogy az 1939. évben fennállott 41 hűtőház közül 11-et részvénytársaságok, illetőleg korlátolt felelősségű társaságok, 11-et pedig szövetkezetek tartottak fenn, 8 hűtőház községi,

2. A hűtőházak alkalmazottainak száma az alkalmaztatás minősége szerint az 1938. és 1939. években.
Nombre des employés, des ouvriers, etc. des établis. frigorifiques en 1938 et 1939, suivant la qualité de l'emploi.

Év Années	Terület Territoire	Hűtőházak száma Nombre des établissements frigorifiques	F o g l a l k o z t a t o t t — N o m b r e									
			mérnökök des ingénieurs	tisztviselők des employés	munkások des ouvriers	egyéb alkalmazottak - des autres personnes	összes alkalmazottak - de toutes les personnes	mérnökök des ingénieurs	tisztviselők des employés	munkások des ouvriers	egyéb alkalmazottak - des autres personnes	összes alkalmazottak - de toutes les personnes
			száma — y o c c u p é s (- é e s) július 1-én — au 1er juillet					október 1-én — au 1er octobre				
1938	Budapest — Budapest	6	4	47	150	18	219	5	48	148	18	219
	Tj. városok — Villes autonomes	9	2	6	48	1	57	2	6	53	3	64
	Megyei városok vagy községek — Villes départementales et communes	17	—	20	115	16	151	—	20	145	16	181
	Együtt — Ensemble .	32	6	73	313	35	427	7	74	346	37	464
1939	Budapest — Budapest	6	4	37	127	9	177	4	42	194	9	249
	Tj. városok — Villes autonomes	11	3	14	61	13	91	3	15	68	14	100
	Megyei városok vagy községek — Villes départementales et communes	24	1	19	172	21	213	1	21	200	23	245
	Együtt — Ensemble .	41	8	70	360	43	481	8	78	462	46	594

7 egyéni tulajdonban volt, 4 pedig közkezesi társaság kezében működött. A hűtőházak hasznos tárolási területének és teljesítőképességének nagysága tekintetében a részvénytársaságok, ill. a korlátolt felelősségű társaságok tulajdonában lévő hűtőházaké az elsőség (51,0% és 44,9%) s ugyancsak e hűtőházak foglalkoztatták a legtöbb alkalmazottat is (52,4%). A forgalom szempontjából viszont a városi, illetőleg községi hűtőházak emelkednek ki, több mint a felét (57,2%-át) teljesítve az egész hűtőházi forgalomnak, míg a részvénytársaságok, illetőleg korlátolt felelősségű társaságok, valamint a szövetkezetek tulajdonában lévő hűtőházakra különkülön egyaránt csak 19,2%-a jutott a hűtőházakba betárolt összes árumennyiségnek (3. sz. táblázat). Az idézett 3. számú táblázat adataiból tűnik ki még az is, hogy a hűtőházak közül 24 kizárólag saját árut, 17 hűtőház pedig amellet idegen árut is tárolt.

A hűtőházak fontosabb műszaki adatairól; így azok hasznos hűtő- és fagyasztóalapterületéről, a hűtés rendszeréről, valamint a hűtő gépi berendezésének teljesítőképességéről a 4. számú táblázat nyújt az eddigieknél némileg részletesebb tájékoztatást. A kimutatott adatok szerint a hűtő-

házak összes hasznos tárolási alapterülete az 1939. évben 34,1 ezer négyzetméter volt, a hűtőgépek teljesítőképessége pedig meghaladta a 9,2 millió kalóriát. Az 1938. évi eredményekkel szemben a gyarapodás a hűtőterületnél 11,8%-os (mintegy 3,6 ezer négyzetméter), a teljesítőképességnél pedig 8,8% (több mint 700 ezer kalória). A hűtőházak összes hasznos hűtési alapterületének, valamint a hűtőgépek együttes teljesítőképességének a legnagyobb hányada 1938-ban — amint erről az előbbieken már említés történt — a Székesfehérváros területére esik, még pedig az előbbinek több mint kétharmada (68,9%), az utóbbinak pedig több mint a fele (54,5%). Ez a százalékos arány azonban az 1939. évben már esőkénő irányzatot mutat. A törvényhatósági jogú városokban, valamint az egyéb vidéki területeken lévő hűtőházak az 1939. évben a fővárosiakét meghaladó mértékben fejlődtek. A tj. városokban lévő hűtőházak hűtőterülete ugyanis az 1939. évben 23,4%-kal, a hűtőkapacitása pedig 16,7%-kal növekedett a megelőző esztendő hasonló adataihoz képest, az egyéb vidéki területeken lévő hűtőházaknál pedig ugyanez a fejlődés 14,3%-os, illetőleg 22,6%-os volt, szemben a budapesti hűtőterület nagy-

3. A hűtőházakra vonatkozó néhány főbb adat a hűtőházat üzemben tartó vállalat jellege szerint az 1939. évben.

Quelques renseignements, pour 1939, sur les établissements frigorifiques, suivant les entreprises et collectivités auxquelles ils appartenaient.

Az üzemben tartó vállalat jellege <i>Entreprises et collectivités auxquelles appartenaient les établissements frigorifiques</i>	A hűtőházak — <i>Établissements frigorifiques</i>								Betárolás az 1939. év folyamán <i>Marchandises y entrées en 1939</i>		Nombre des établissements frig. <i>Kizárólag saját árut — où on mettait uniquement des marchandises "propres" — Sajat és idegen árut is — où on mettait d'autres marchandises aussi</i>	
	száma <i>leur nombre</i>		alkalmazottainak száma okt. 1-én <i>personnes y employées, selon les chiffres du 1er octobre</i>		hasznos tárolási területe <i>superficie utile y destinée aux marchandises</i>		teljesítő-képessége <i>leur capacité</i>		q <i>q</i>	%	betároló hűtőházak száma	
	összesen <i>absolu</i>	% <i>proportionnel</i>	szám szer. <i>nombr. abs.</i>	%	m ²	%	1000kal. <i>1000 calories</i>	%				
Egyéni cég — <i>Firmes individuelles</i>	7	17.1	52	8.7	1.619	4.8	417	4.4	34.348	2.7	6	1
Közkereseti társaság — <i>Sociétés en participation</i>	4	9.8	22	3.7	664	1.9	145	1.6	22.288	1.7	3	1
Korlátolt felelősségű társaság vagy részvénytársaság — <i>Sociétés à responsabilité limitée et Sociétés anonymes</i>	11	26.8	311	52.4	17.392	51.0	4.136	44.9	249.516	19.2	6	5
Szövetkezet — <i>Coopératives</i>	11	26.8	134	22.6	5.565	16.3	1.964	21.4	249.104	19.2	9	2
Község, város — <i>Communes et villes</i>	8	19.5	75	12.6	8.883	26.0	2.545	27.7	741.888	57.2	—	8
Összesen — Total . .	41	100.0	594	100.0	34.123	100.0	9.207	100.0	1.297.144	100.0	24	17

ságának 8.8%-os fejlődésével, illetőleg a hűtőkapacitás változatlanságával.

A tárgyalt adatgyűjtés révén a hűtőházak kihasználására vonatkozólag is állnak adatok rendelkezésre. Ezek szerint a hűtőházak összes tárolási területe az 1938. évben átlag 70.1%-ig, 1939-ben pedig 67.1%-ig volt kihasználva. Az idézett adatok, a hűtőházak hűtőterületének kihasználására vonatkozólag rendelkezésre álló havi adatok alapján számítva, évi átlagot képviselnek, amelyekből a havonkénti kihasználás mértékét kifejező arányszámok lényeges eltéréseket is mutatnak. A hűtőházak igénybevétele ugyanis havonként eltérő módon alakul. Az egész hazai hűtőházrendszer havi kihasználásának mértékét feltüntető adatsor szélső értéke a tárgyalt években 47.9, ill. 87.2% volt. De még nagyobb szóródás mutatkozik az azonos áruajtát tároló hűtőházak havi kihasználási fokát jelző százaléksornál (pl. a kizárólag vágott baromfit tároló hűtőházaknál 22.3%, ill. 100%). A hűtőházak igénybevétele mértéke ugyanis szoros összefüggésben van a hűtésre kerülő cikkek természetének alakulásával, ami cikkenként általában más és más időpontra esik. A húsfogyasztásra alkalmas vágott állatok és a baromfiak nagybani vágásának, továbbá a

vadon élő állatok vadászatának, valamint a zsírkiolvasztásnak főidőszaka nem esik egybe a hűtésre kerülő gyümölcsök és zöldségfélék beérésének, valamint a tojástermelésnek az időszakával. Ennek következtében évszakonként más és más fajta áruk kerülnek hűtésre és évszakonként lényegesen változik a hűtésre kerülő áruk mennyisége is. Nagy általánosságban a tavaszi hónapokban a legkisebb s a késő őszi és a kora téli hónapokban a legnagyobb a hűtőházak igénybevétele.

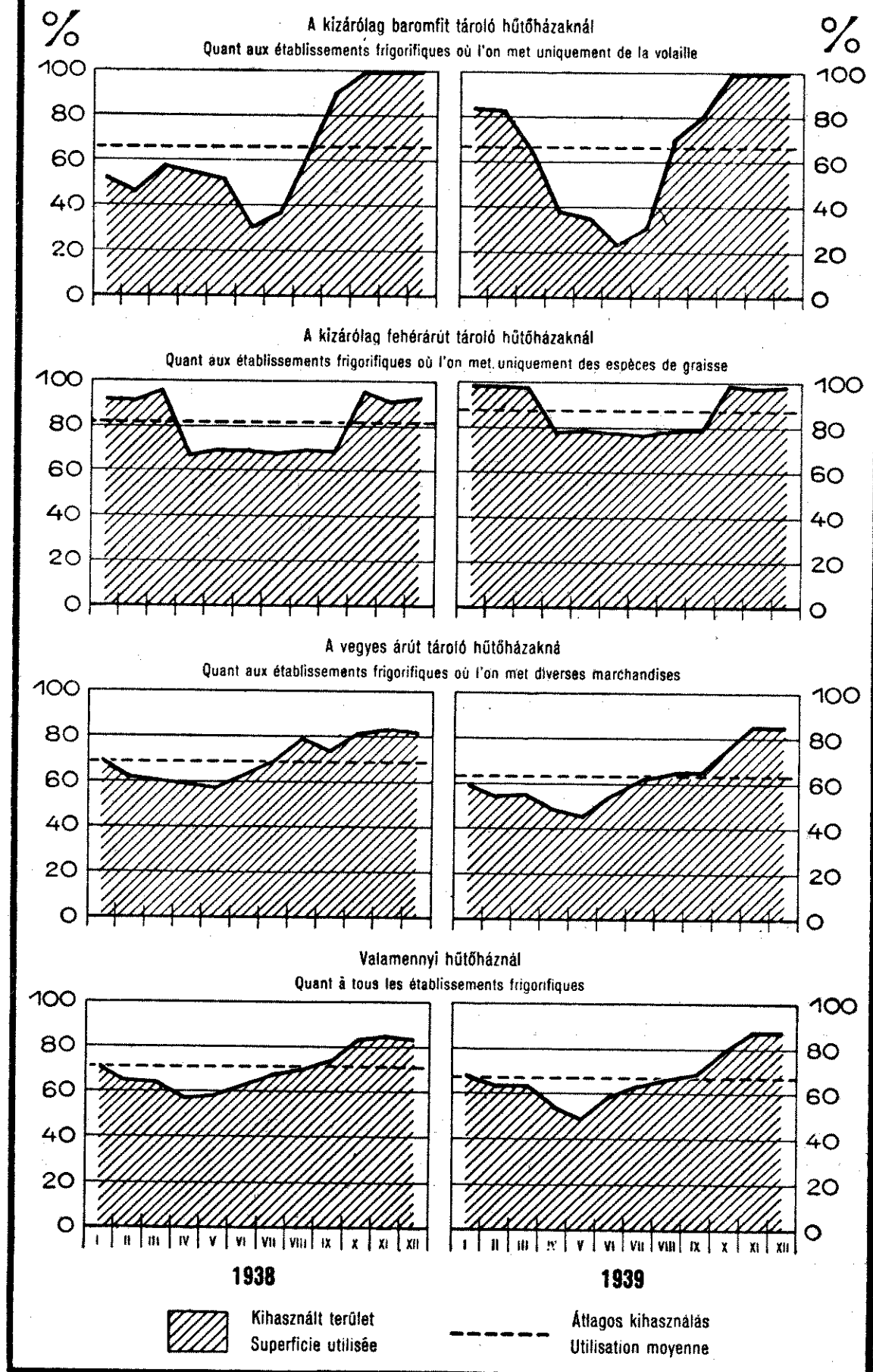
A hűtőházak hűtőterületeinek minél teljesebb kihasználása érdekében célszerű tehát több fajta áru hűtésére is berendezkedni, ami rendszerint szokásos is. Van azonban egynéhány olyan hűtőház is, amely kizárólag vágott baromfi, vagy kizárólag hús, szalonna és zsír hűtésével foglalkozik. A példa kedvéért a mellékelt grafikonok szemléltetően is bemutatják, hogy havonként miként alakult a kizárólag egy fajta árut tároló hűtőházak kihasználása, szemben a különféle árut vegyesen tároló hűtőházak igénybevételeivel. A legjellegzetesebb képet a kizárólag vágott baromfit tároló hűtőházak kihasználásának mértékét jelző grafikon nyújtja, mely szerint a nyári hónapokra majdnem kiürülő hűtőházak a késő őszi hónapokban teljesen

megtelnek. Lényegesen egyenletesebb kihasználásról tanuskodik a kizárólag húst és fehérarut (zsírt, szalonát) tároló hűtőházak igénybevételét tükröző grafikonon, itt is a késő őszi és téli hónapok az áru halmozásának az időszaka s tavasszal és nyáron csökken a hűtésre kerülő árumennyiség. A különféle árut vegyesen tároló s így az összes hűtőházak kihasználásának mértékét jelző grafikonok egyébként szintén hasonló viszonyokat tüntetnek fel s általában megállapítható, hogy az új esztendő beköszöntésével egyidejűleg apadni kezd az ó esztendőben a hűtőházakban felhalmozott árukészlet.

A hűtőházakba betárolt, valamint az onnan elszállított áru mennyiségének és a hűtőházakban az év végén maradt árukészletnek az 1938. és 1939. évi alakulásáról az 5. sz. táblázat nyújt tájékoztatást. A hűtőházak jelentőségének fokozódása mellett szól a hűtésre betárolt áruk évvégi készletének, valamint az év folyamán betárolt áru mennyiségének évről-évre bekövetkezett emelkedése. Az 1938. évben megfigyelt 32 hűtőház árukészlete ugyanis az 1938. év végén 82,2%-kal majdnem 85 ezer métermázsára, az 1939. évben számbavett 41 hűtőház készlete pedig az 1939. év végén 33,4%-kal, több, mint 125 ezer métermázsára duzzadt az előző évi készlettel szemben. Emelkedés tapasztalható — bár lényegesen kisebb mértékben — a betárolásnál is (1,2 millió q-ról 1,3 millió q-ra), viszont az 1 m² hűtőterületre átlagosan eső betárolt árumennyiség az 1938. évi 38,4 q-ról 1939-ben 38,0 q-ra, tehát egy árnyalattal csökkent. Az 1 m²-re eső betárolt áru mennyiségének az 1939. évi tárolás emelkedése ellenére bekövetkezett csökkenése azt mu-

A HŰTŐHÁZAK BEFOGADÓKÉPESSÉGÉNEK KIHASZNÁLÁSA HAVONKINT

UTILISATION, PAR MOIS, DE LA CONTENANCE DES ÉTABLISSEMENTS FRIGORIFIQUES

M. St. Sz. 1941

latja, hogy a hűtőházak kihasználása 1939-ben valamivel alacsonyabb mértékű volt, mint 1938-ban, amint az egyébként az előbbieken más alapon végzett számítás alapján is már megállapítható volt. Az év folyamán kitárolt árumennyiség 1938-ban és 1939-ben is kisebb volt a betárolt mennyiségnél, ami a fentiekben már említett készletnövekedésekből természetesen következik is. A hűtőházakból kitárolt áru-

4. A hűtőházak fontosabb műszaki adatai az 1938. és 1939. évben.

Principaux renseignements techniques sur les établissements frigorifiques en 1938 et 1939.

Év Années	Terület — Territoire	A hűtőházak									
		Superficie utile					hűtőgép berendezésének Installations frigorifiques desdits établissements				
		előhűtőjének des appareils à refroidisse- ment préalable	hűtőjének des refroidis- seurs	fagyasztójának des congélateurs (frigorifères)	összes hasznos alapterülete totale des éta- blissements		hűtőrendszere — avec			teljesítő- képessége leur puissance	
					hasznos alapterülete m ² -ben — des établis- sements frigor., en m ²	m ²	%	közvetlen elpáro- logtatás — refroi- dissement par évap- oration directe	sóléltés refroidissement au sel	egyéb — d'autres procédés de re- froidissement	1000 kal. 1000 calories
1938	Budapest — Budapest . . .	1.209	14.617	5.212	21.038	68.9	2	4	—	4.610	54.5
	Tj. városok — Villes autonomes	398	3.877	559	4.334	14.2	5	3	1	2.150	25.4
	Megyei városok v. községek Villes départementales et communes	1.065	2.254	1.820	5.139	16.9	12	3	2	1.703	20.1
	Együtt — Ensemble . . .	2.672	20.248	7.591	30.511	100.0	19	10	3	8.463	100.0
1939	Budapest — Budapest . . .	1.222	16.050	5.627	22.899	67.1	3	3	—	4.610	50.1
	Tj. városok — Villes autonomes	819	3.609	920	5.348	15.7	7	4	—	2.509	27.2
	Megyei városok v. községek Villes départementales et communes	1.439	2.422	2.015	5.876	17.2	15	7	2	2.088	22.7
	Együtt — Ensemble . . .	3.480	22.081	8.562	34.123	100.0	25	14	2	9.207	100.0

nak 1938-ban 53.7%-a, 1939-ben 45.7%-a került Budapestre, 5.4%-a, ill. 11.7%-a vidékre s 40.9%-a, ill. 42.6%-a külföldre. A Budapestre irányuló szállításokkal szemben tehát 1939-ben számbavehető fejlődés mutatkozik a vidéki és külföldi szállításoknál.

A hűtőházak árúnemenként részletezett forgalmában — a közvágóhíddal kapcsolatos jelentősebb hűtőházak figyelembevétele következtében — a hús képviseli a legnagyobb mennyiséget, még pedig az egész évi összes betárolásnak 1938-ban 51.5%-át, 1939-ben pedig 41.3%-át. A húst a betárolt áruk mennyisége tekintetében jelentőségben mindkét esztendőben a fehéráru, majd a vágott baromfi követi s a negyedik helyet a gyümölcs és zöldség tétele tölti be. A gyümölcs és zöldségfélék hűtőházi forgalma 1939-ben különösképen fokozódott — az összes betárolt áru mennyiségének 5.9%-áról 12.9%-ára — az ez évi nagyszerű terméseredmények következtében. A hűtőházak Budapestre főleg húst, 1939-ben pedig erősen megnövekedett mennyiségben fehérárut szállítottak s figyelmet érdemlő mennyiségben gyümölcsöt, illetőleg zöldségfélét. A vidékre irányuló szállításoknál is a hús állt az első helyen, de emel-

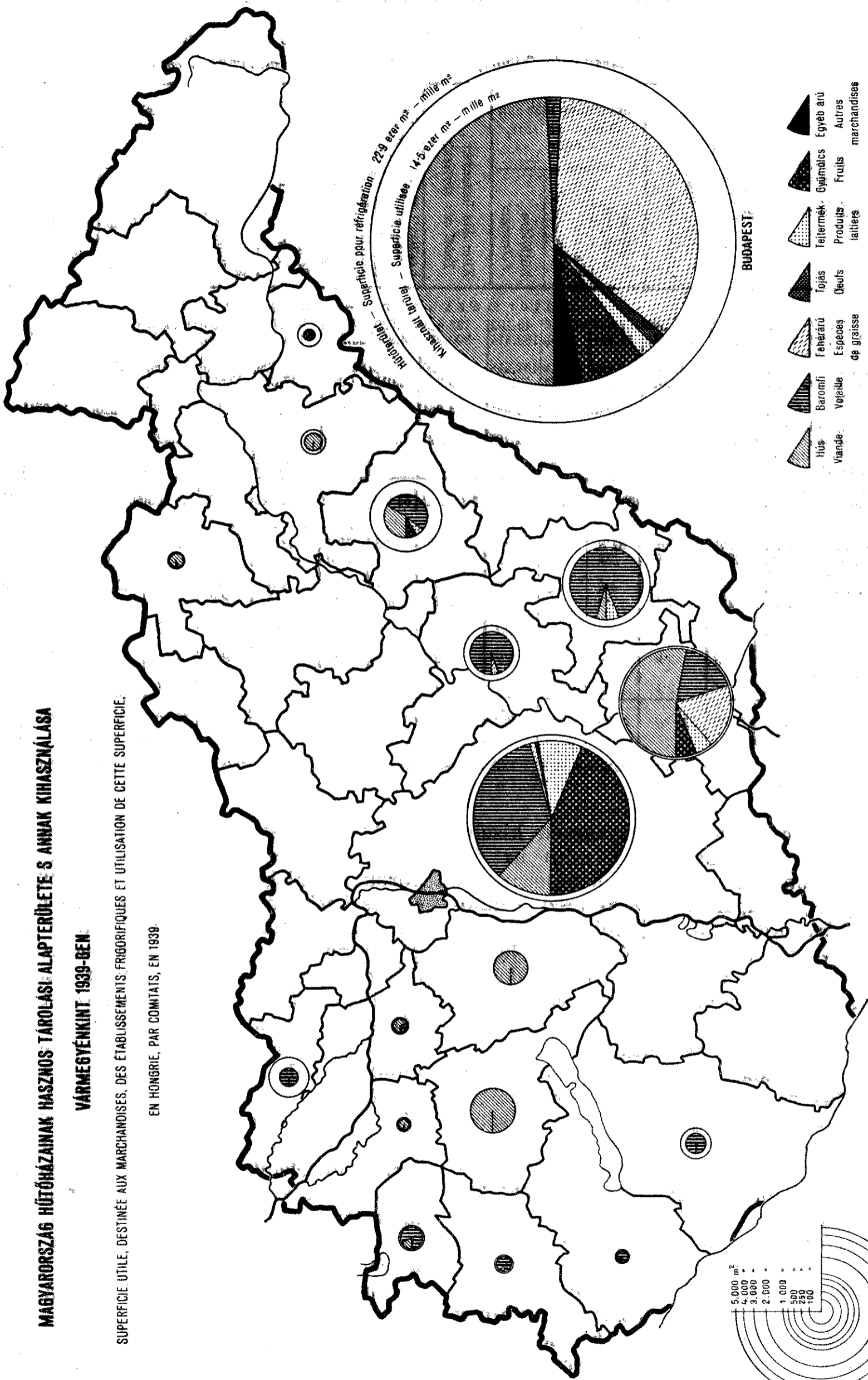
lett számottevő mennyiségben zsírt, illetőleg szalonnát és vágott baromfit is felvett a vidéki piac a hűtőházak készletéből. A hűtőházak exportjában mindkét esztendőben a vágott baromfi játssza a főszerepet. Az évenként több mint 180 ezer métermázsát képviselő hűtőházi vágott baromfikivitel a hűtőházak összes árukivitelének 1938-ban 39.6%-át, 1939-ben pedig 33.4%-át képviselte. Kiemelkedik még a hűtőházi zsír exportja is (az összes hűtőházi kivitel 35.5%-a, illetőleg 25.7%-a), s 1938-ban a húskivitel volt mennyiségi sorrendben a harmadik helyen (10.0%), míg 1939-ben a gyümölcsexport lépett előtérbe (19.0%). Az év végén a hűtőházakban maradt készletek között legnagyobb mennyiségben ugyancsak a fentiekben már említett áruk voltak s csupán a mennyiségük nagysága szerinti sorrendben mutatkozik némi eltérés e két esztendő vonatkozó adatai között. A dolog természetéből folyik, hogy a gyümölcs és zöldségfélék mennyisége az évvégi készlet mennyiségében jelentősen nagyobb hányaddal van képviselve, mint az évi forgalomban s hasonlóképpen nagyobb szerep jut a készletek között a fehérárúnak s a vágott baromfinak is, viszont az évvégi hűtőházi készle-

MAGYARORSZÁG HŰTŐHÁZAINAK HASZNOS TÁROLÁSI ALAPTERÜLETE S ANNAK KIHASZNÁLÁSA

VÁRMEGYÉNKINT 1939-BEN

SUPERFICIE UTILE, DESTINÉE AUX MARCHANDISES, DES ÉTABLISSEMENTS FRIGORIFIQUES ET UTILISATION DE CETTE SUPERFICIE

EN HONGRIE, PAR COMITATS, EN 1939

5. A hűtőházak 1938. és 1939. évi forgalma és készlete főbb árunemenként.
Mouvement et stocks des établissements frigorifiques, par principales marchandises, en 1938 et 1939.

Árucsoportok megnevezése Catégories de marchandises	Készlet 1937. év végén Stocks à la fin de 1937	Betárolás 1938. évben Entrées en 1938	Elszállítás 1938-ban Sorties, en 1938, pour			Kitérítés összesen Total des sorties	Készlet ¹⁾ az 1938. év végén Dans les établissements. fri- gorif. à la fin de 1938 ¹⁾	Készlet ²⁾ az 1938. év végén Dans les établissements. fri- gorif. à la fin de 1938 ²⁾	Betárolás 1939. évben Entrées en 1939	Elszállítás 1939-ben Sorties, en 1939, pour			Kitérítés összesen Total des sorties	Készlet az 1939. év végén Dans les établissements. fri- gor. à la fin de 1939
			Budapest Budapest	Vidékre la province	Külföldre l'étranger					Budapest Budapest	Vidékre la province	Külföldre l'étranger		
m é t e r m á z s á b a n — e n q u i n t a u x														
Hús — Viande . . .	5.510	603.562	497.628	48.716	46.199	592.543	16.529	17.023	536.188	350.556	116.349	66.852	533.757	19.454
Baromfi — Volaille .	21.765	202.443	14.737	2.763	183.414	200.914	23.294	23.993	194.721	7.025	7.496	180.032	194.553	24.161
Fehérrú — Graisse, etc.	2.929	218.964	27.458	8.849	164.613	200.920	20.973	20.975	311.809	128.456	21.209	138.670	288.335	44.449
Tojás — Oeufs . . .	657	37.616	12.192	245	23.823	36.260	2.013	2.023	47.674	20.872	332	28.098	49.302	395
Tejtermékek Produits laitiers .	400	14.870	9.720	10	4.921	14.651	619	644	12.982	10.473	368	2.220	13.061	565
Gyümölcs, zöldség Fruits, légumes verts	14.550	69.385	39.145	540	24.107	63.792	20.143	27.013	167.897	55.400	2.429	102.648	160.477	34.433
Vegyés áruk — Autres marchandises . . .	679	24.788	7.727	27	16.584	24.338	1.129	2.581	25.873	4.919	17	21.284	26.220	2.234
Mindössze Total général . .	46.490	1.171.628	608.607	61.150	463.661	1.133.418	84.700	94.252	1.297.144	577.701	148.200	539.804	1.265.705	125.691
% - b a n — p o u r c e n t a g e														
Hús — Viande . . .	11·9	51·5	81·8	79·7	10·0	52·2	19·5	18·1	41·3	60·7	78·5	12·4	42·2	15·5
Baromfi — Volaille .	46·8	17·3	2·4	4·5	39·6	17·7	27·5	25·5	15·0	1·2	5·1	33·4	15·4	19·2
Fehérrú — Graisse, etc.	6·3	18·7	4·5	14·2	35·5	17·7	24·8	22·3	24·0	22·2	14·3	25·7	22·8	35·4
Tojás — Oeufs . . .	1·4	3·2	2·0	0·5	5·1	3·1	2·4	2·1	3·7	3·6	0·2	5·2	3·9	0·3
Tejtermékek Produits laitiers .	0·8	1·3	1·6	0·0	1·0	1·6	0·7	0·6	1·1	1·8	0·2	0·4	0·9	0·4
Gyümölcs, zöldség Fruits, légumes verts	31·3	5·9	6·4	0·9	5·2	5·6	23·8	28·7	12·9	9·6	1·6	19·0	12·7	27·4
Vegyés áruk — Autres marchandises . . .	1·5	2·1	1·3	0·2	3·6	2·1	1·3	2·7	2·0	0·9	0·1	3·9	2·1	1·8
Mindössze Total général . .	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

¹⁾ Az 1938. évi adatgyűjtésnél számbavett 32 hűtőház készlete. — Pour 32 établissements frigor., notés par l'enquête de 1938.
²⁾ „ 1939. „ „ „ 41 „ „ — „ 41 „ „ „ „ „ 1939.

tek összmenyiségében lényegesen kisebb mértékben részesedik a hús, mint az évi összforgalomban. A tojás és a tejtermékek mennyisége csupán 1—2% -át teszi a hűtőházak áruforgalmának, illetőleg készletének. A vegyes áru elnevezés alatt a legnagyobb tételt a konzervek (főleg dobozsonka) jelentik, amelyek legnagyobb része kivitelre kerül.

A nagy hűtőházak főleg Budapesten létesültek, s azok, amint látható volt, mind kapacitásuk, mind forgalmuk tekintetében lényegesen felülmúlják a vidéki hasonló intézményeket. Nem hagyhatók azonban figyelmen kívül a vidéki hűtőházak sem s joggal lehet már Magyarország vidéki hűtőházrendszeréről is beszélni. A mellékelt kartogramm tájékoztatást kíván nyújtani arról, hogy a hűtőházak befogadóképesség és forgalom tekintetében vármegyénkinti részletezéssel mily megoszlást mutatnak az ország területén. A külső körök területe a vármegyénként rendelkezésre álló, a belső köröké pedig az 1939. év folyamán

az ebből kihasznált hűtőházi hasznos tárolási alapterület nagyságát képviseli. A belső körök százalékos felosztása az 1939. évi összes betárolás áruajták szerinti megoszlása alapján történt. A szóbanlévő kartogrammból kitűnik, hogy a legnagyobb hűtőházak az Alföldön — Pest, Csongrád, Békés, Hajdu és Jász-Nagykun-Szolnok vármegyék területén — létesültek. Az országnak ez a vidéke a fő termőterülete mindazoknak a cikkeknek, amelyek leginkább hűtésre kerülnek, a szállítási költségeknek csökkentése érdekében tehát célirányos volt a nagyobb hűtőházakat elsősorban ide telepíteni. A Pest vármegyei hűtőházak Kecskemét vidékének kiváló gyümölcsstermelése következtében főként gyümölcs tárolásával foglalkoztak, de forgalmukban jelentős szerepet játszott a vágott baromfi is. A vágott baromfi volt egyébként a legnagyobb jelentőségű a Jász-Nagykun-Szolnok, Békés és Hajdu vármegyei hűtőházakban is a hűtésre kerülő árucikkek között, e vármegyék fejlett baromfitenyész-

tésének megfelelően. A dunántúli lényegesen kisebb hűtőházak e vidék állattenyésztésének fejlettségéhez igazodva majdnem kizárólag húsfélék és vágott baromfi tárolására rendezkedtek be. A húsfélék és fehéráru volt legnagyobb százalékkal képviselve a budapesti hűtőházakban is, de a budapesti hűtőházakban a dolog természetének megfelelően megfordult mindenféle hűtésre szoruló árufajta is. A hűtőházipar a fejlettsége tekintetében legelmaradottabb az ország észak-északkeleti — a mezőgazdasági termelés szempontjából kedvezőtlen — területén.

Meg kell emlékezni a Székesfővárosi Statisztikai Hivatalnak a budapesti és a Központi Statisztikai Hivatalnak a vidéki hűtőházakra vonatkozó havi adatgyűjtéseiről is, amelyek félhavasok tudakolják a hűtőházak forgalmára vonatkozó adatokat. A szóbanforgó adatgyűjtések eredményeinek ismertetését ez alkalommal mellőzzük.

Egybevetve az elmondottakat örvendetes tényként lehet megállapítani, hogy Magyarország hűtőházipara az elmúlt esztendőben figyelmet érdemlő fejlődést mutatott s minden remény megvan arra, hogy ennek a kedvező irányban haladó fejlődésnek az elkövetkezendő — talán már az 1940. évre vonatkozó — statisztikai adat-

gyűjtések révén, további lendületéről lehet majd számot adni.

Nem tévesztendő azonban szem elől, hogy a magyar hűtőházipar ismertett megerősödése tulajdonképpen csak mintegy bevezetéseként tekinthető annak a lényegesen nagyobb arányú fellendülésnek, amelyre a hűtőtechnika legújabb időkben bekövetkezett, részben még kísérletezés alatt is álló szédületes fejlődése nyomán joggal számítani lehet. A jelenlegi hűtőházi tárolásnál az árut ugyanis csupán lehűtik (+ 2° és — 1° között) és fagyasztják (— 5 és — 12° között), míg az új eljárásnál — az úgynevezett mélyhűtésnél — hirtelen fagyasztják azt (— 40° és — 50° között) még pedig legcélszerűbben mindjárt a termelés helyszínén. A gyorsfagyasztás következtében a káros élettani folyamatok nagyrészt megszűnnek s az így fagyasztott élelmicikkeket eredeti sajátságaiuknak majdnem maradéktalan megtartása mellett már több éven át is tárolni lehet. Ennek a fejlettebb hűtési rendszernek a hazai meghonosodására s az ahhoz szükséges — a termelés színhelyétől a hűtőházig terjedő — úgynevezett hűtőláncnak (hűtött közlekedési eszközöknek) kiépítésére azonban alighanem majd csak a békegazdálkodásra való áttérés idején kerülhet sor.

Szalay Zoltán.

KERESKEDELEM, KÖZLEKEDÉS

Vámhatárainkon át közlekedett gépjárművek forgalma 1940-ben.

Les véhicules à moteur entrés ou sortis par les frontières hongroises en 1940.

Résumé. En 1940, le nombre des véhicules à moteur étrangers venus en Hongrie a été de 7.002, soit 70·9% de moins que l'année précédente (24.077). Il est venu de l'étranger 6.292 voitures automobiles transportant 17.459 personnes (—70·6% et —72·4% par rapport à l'année d'avant). Parmi les véhicules à moteur venus de l'étranger, le nombre des camions automobiles et celui des motocyclettes ont baissé, par rapport à l'année d'avant, respectivement de 39·5% et de 78·9%.

Pour les véhicules à moteur intérieurs sortis de Hongrie, nous constatons une régression pareille. Il est sorti au total 1.562 véhicules à moteur intérieurs, soit 84·0% de moins que pendant l'année

précédente (9.781). Parmi eux, le nombre des voitures automobiles était de 1.497 (—83·5% par rapport à l'année d'avant); ces voitures portaient 4.176 personnes (—83·6% par rapport à ladite année).

La plupart des voitures automobiles étrangères étaient de Slovaquie (48·7%); les personnes venues avec elles représentaient 45·2% des voyageurs arrivés de l'étranger en voiture automobile. Venaient ensuite, sous ce rapport, les voitures automobiles d'Allemagne (41·3%) et de Yougoslavie (5·6%), qui portaient respectivement 45·9% et 5·1% des voyageurs étrangers en question.

tésének megfelelően. A dunántúli lényegesen kisebb hűtőházak e vidék állattenyésztésének fejlettségéhez igazodva majdnem kizárólag húsfélék és vágott baromfi tárolására rendezkedtek be. A húsfélék és fehéráru volt legnagyobb százalékkal képviselve a budapesti hűtőházakban is, de a budapesti hűtőházakban a dolog természetének megfelelően megfordult mindenféle hűtésre szoruló árufajta is. A hűtőházipar a fejlettsége tekintetében legelmaradottabb az ország észak-északkeleti — a mezőgazdasági termelés szempontjából kedvezőtlen — területén.

Meg kell emlékezni a Székesfővárosi Statisztikai Hivatalnak a budapesti és a Központi Statisztikai Hivatalnak a vidéki hűtőházakra vonatkozó havi adatgyűjtéseiről is, amelyek félhavasok tudakolják a hűtőházak forgalmára vonatkozó adatokat. A szóbanforgó adatgyűjtések eredményeinek ismertetését ez alkalommal mellőzzük.

Egybevetve az elmondottakat örvendetes tényként lehet megállapítani, hogy Magyarország hűtőházipara az elmúlt esztendőben figyelmet érdemlő fejlődést mutatott s minden remény megvan arra, hogy ennek a kedvező irányban haladó fejlődésnek az elkövetkezendő — talán már az 1940. évre vonatkozó — statisztikai adat-

gyűjtések révén, további lendületéről lehet majd számot adni.

Nem tévesztendő azonban szem elől, hogy a magyar hűtőházipar ismertett megerősödése tulajdonképpen csak mintegy bevezetéseként tekinthető annak a lényegesen nagyobb arányú fellendülésnek, amelyre a hűtőtechnika legújabb időkben bekövetkezett, részben még kísérletezés alatt is álló szédületes fejlődése nyomán joggal számítani lehet. A jelenlegi hűtőházi tárolásnál az árut ugyanis csupán lehűtik (+ 2° és — 1° között) és fagyasztják (— 5 és — 12° között), míg az új eljárásnál — az úgynevezett mélyhűtésnél — hirtelen fagyasztják azt (— 40° és — 50° között) még pedig legcélszerűbben mindjárt a termelés helyszínén. A gyorsfagyasztás következtében a káros élettani folyamatok nagyrészt megszűnnek s az így fagyasztott élelmicikkeket eredeti sajátságaiuknak majdnem maradéktalan megtartása mellett már több éven át is tárolni lehet. Ennek a fejlettebb hűtési rendszernek a hazai meghonosodására s az ahhoz szükséges — a termelés színhelyétől a hűtőházig terjedő — úgynevezett hűtőláncnak (hűtött közlekedési eszközöknek) kiépítésére azonban alighanem majd csak a békegazdálkodásra való áttérés idején kerülhet sor.

Szalay Zoltán.

KERESKEDELEM, KÖZLEKEDÉS

Vámhatárainkon át közlekedett gépjárművek forgalma 1940-ben.

Les véhicules à moteur entrés ou sortis par les frontières hongroises en 1940.

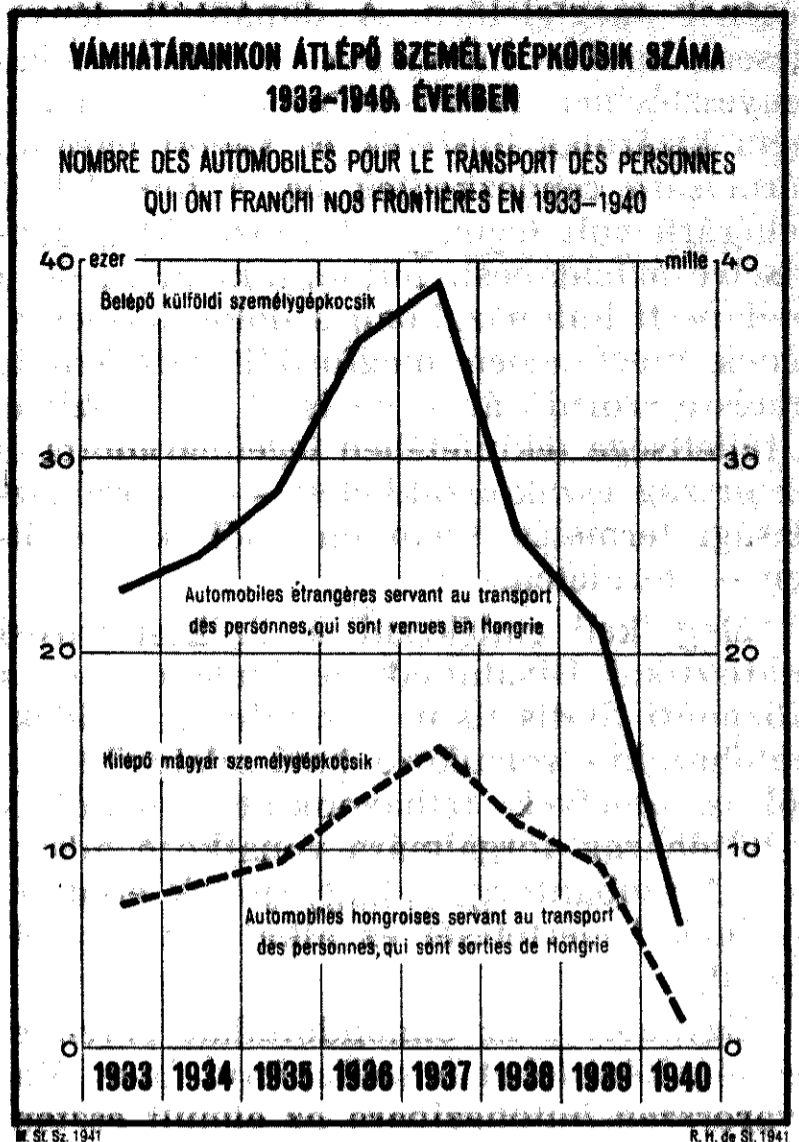
Résumé. En 1940, le nombre des véhicules à moteur étrangers venus en Hongrie a été de 7.002, soit 70·9% de moins que l'année précédente (24.077). Il est venu de l'étranger 6.292 voitures automobiles transportant 17.459 personnes (—70·6% et —72·4% par rapport à l'année d'avant). Parmi les véhicules à moteur venus de l'étranger, le nombre des camions automobiles et celui des motocyclettes ont baissé, par rapport à l'année d'avant, respectivement de 39·5% et de 78·9%.

Pour les véhicules à moteur intérieurs sortis de Hongrie, nous constatons une régression pareille. Il est sorti au total 1.562 véhicules à moteur intérieurs, soit 84·0% de moins que pendant l'année

précédente (9.781). Parmi eux, le nombre des voitures automobiles était de 1.497 (—83·5% par rapport à l'année d'avant); ces voitures portaient 4.176 personnes (—83·6% par rapport à ladite année).

La plupart des voitures automobiles étrangères étaient de Slovaquie (48·7%); les personnes venues avec elles représentaient 45·2% des voyageurs arrivés de l'étranger en voiture automobile. Venaient ensuite, sous ce rapport, les voitures automobiles d'Allemagne (41·3%) et de Yougoslavie (5·6%), qui portaient respectivement 45·9% et 5·1% des voyageurs étrangers en question.

Az 1940. év nemzetközi gépjármű forgalmára az európai háború már erősen rányomta bélyegét. Az egyes országokban bevezetett forgalmi-korlátozások következtében, vagy egyáltalán nem voltak a magánautók forgalomban vagy pedig csak igen szűk keretek között engedélyezték azok forgalmát. Ezek az események és intézkedések hazánk nemzetközi gépkocsiforgalmában is erősen éreztették hatásukat úgy, hogy az 1940. évben vámhatárainkat csak 7.002 külföldi gépjármű lépte át az előző évi 24.077-tel szemben, ami a forgalomnak 70·9%-os visszaesését jelenti. Az év folyamán belépett személygépkocsik száma 6.292 volt, amelyekkel 17.459 utas érkezett az ország területére. A személygépkocsik számának csökkenése az előző évhez viszonyítva 70·6%-ot, az utasoké pedig 72·4%-ot tesz. A tehergépkocsik forgalma is visszaesett, bár nem olyan nagy mértékben, mint a személygépkocsiké, amennyiben 233 külföldi tehergépkocsi lépte át határainkat, 39·5%-kal kevesebb, mint az előző évben. Az érkezett motorkerék-

1. Vámhatárainkon átlépő gépjárművek száma.

Nombre des véhicules à moteur ayant passé les frontières douanières hongroises.

Év Années	N o m b r e d e s				
	Személygépkocsik automobiles pour le trans- port des per- sonnes	Személygépkocsik utasainak occupants de ces automo- biles-là	Tehergépkocsik camions	Motorkerék- párok — moto- cyclettes	Összes gép- járművek véhányes ú m. au total
	s z á m a				
a) Magyarországra belépő külföldi gépjárművek. <i>Véhicules à moteur étrangers entrés en Hongrie</i>					
1933	23.223	79.487	2.129	3.159	28.511
1934	25.095	90.067	2.307	3.516	30.918
1935	28.481	106.001	2.847	4.974	36.302
1936	35.911	139.019	3.197	5.927	45.035
1937	38.972	147.617	5.166	5.150	49.288
1938	26.155	86.016	1.936	2.220	30.311
1939	21.431	63.355	385	2.261	24.077
1940	6.292	17.459	233	477	7.002
b) Külföldre távozó magyar gépjárművek. <i>Véhicules à moteur hongrois sortis</i>					
1933	7.153	28.226	283	1.246	8.682
1934	8.383	33.583	239	1.420	10.042
1935	9.424	37.485	281	1.202	10.907
1936	12.580	47.437	292	1.164	14.036
1937	15.151	53.766	288	978	16.417
1938	11.112	33.728	273	748	12.133
1939	9.085	25.515	122	574	9.781
1940	1.497	4.176	53	12	1.562

2. Magyar gépjárművek forgalma havonként.

Véhicules à moteur intérieurs sortis de Hongrie, par mois.

Hónap Mois	A magyar vámterületről kilépett belföldi gépjárművek Véhicules à moteur intérieurs sor- tis du territoire douanier hongrois				összes total des véhi- cules
	közül — dont				
	száma — en nombres abs.	száma — en nombres abs.	száma — en nombres abs.	száma — en nombres abs.	
Január — Janvier	80	253	—	—	80
Február — Février	12	31	—	—	12
Március — Mars	116	402	1	2	119
Április — Avril	195	550	1	—	196
Május — Mai	176	658	2	1	179
Június — Juin	121	370	—	1	122
Július — Juillet	89	209	1	3	93
Augusztus — Août	137	362	3	3	143
Szept. — Sept.	145	383	1	—	146
Október — Octobre	171	415	5	—	176
November — Novembre	123	253	14	2	139
December — Décembre	132	290	25	—	157
Összesen Total 1940	1.497	4.176	53	12	1.562
1939	9.085	25.515	122	574	9.781

párok száma is jelentékeny hanyatlást mutat, mert az előző évi 2.261-gyel szemben 1940-ben csak 477 külföldi rendszámú motorkerékpár lépte át határainkat; a csökkenés 78·9%-nak felel meg.

A külföldre kilépett magyar rendszámú gépjárművek száma még nagyobb arányú visszaesést mutat. Az év folyamán mindössze 1.562 darab hazai gépjármű távozott külföldre, az előző évi 9.781 darabbal szemben. A forgalom csökkenése 84·0%-ot tesz. A külföldre kilépett 1.497 személygépkocsival 4.176 utas hagyta el az országot, ami az előző évinél 83·5%-kal, illetőleg 83·6%-kal kevesebb. Magyar rendszámú tehergépkocsi mindössze 53, motorkerékpár pedig csak 12 távozott, az előző évi 122-vel, illetve 574-gyel szemben.

A magyar területre érkezett külföldi rendszámú személygépkocsik közül legtöbb

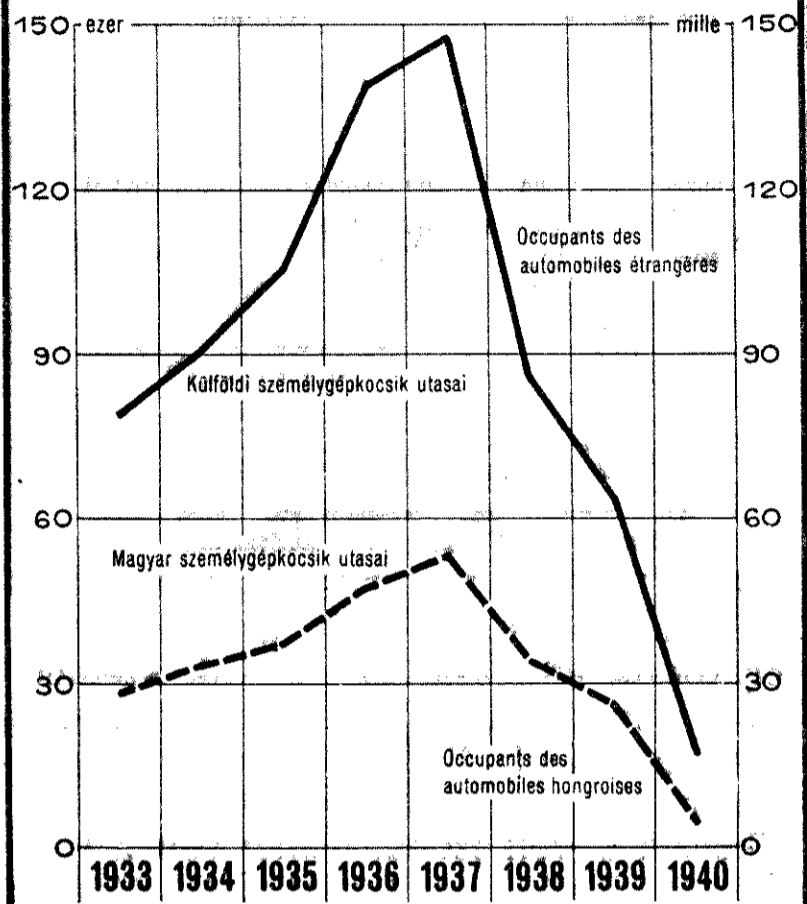
3. Külföldi gépjárművek forgalma országokint.

Véhicules à moteur étrangers venus en Hongrie, suivant les pays.

Származási ország <i>Pays d'origine</i>	A magyar vámterületre belépett külföldi gépjárművek <i>Véhicules à moteur étrangers entrés sur le territoire douanier hongrois</i>				
	közül — dont				
	személygépkocsik <i>automob. pour le transport des personnes</i>		tehergépkocsik <i>camions</i>	motorkerékpárok <i>motocyclistes</i>	összes <i>total des véhicules</i>
	összes <i>total de ces automobiles</i>	utasaiknak <i>leurs voyageurs</i>			
száma — en nombres abs.					
Belgium — Belgique	12	19	—	—	12
Bulgária — Bulgarie	8	20	—	—	8
Franciaö. — France	18	52	—	—	18
Jugoszl. — Yougosl.	350	899	2	1	353
Nagy-Britannia <i>Grande-Bretagne</i>	8	14	—	—	8
N.-alföld — Pays-Bas	42	84	2	—	44
Németo. — Allemagne	2.601	8.022	85	399	3.085
Olaszo. — Italie	34	62	—	—	34
Románia — Roumanie	92	229	18	—	110
Svájc — Suisse	35	78	1	2	38
Szlovákia — Slovaq.	3.062	7.897	125	75	3.262
Egyéb európai orsz. <i>Autres pays d'Eur.</i>	10	24	—	—	10
Am. Egy. Államok <i>Etats-Unis</i>	9	22	—	—	9
Egyéb am. államok <i>Autres pays améric.</i>	2	4	—	—	2
Egyéb országok <i>Autres pays</i>	9	33	—	—	9
Össz. — Total 1940	6.292	17.459	233	477	7.002
1939	21.431	63.355	385	2.261	24.077

VÁMHATÁRAINKON ÁTLÉPŐ SZEMÉLYGÉPKOCSIK UTASAINAK SZÁMA 1933–1940. ÉVEKBEN

NOMBRE DES OCCUPANTS DES AUTOMOBILES POUR LE TRANSPORT DES PERSONNES AYANT FRANCHI NOS FRONTIÈRES EN 1933–1940

M. St. Sz. 1941

R. H. de St. 1941

4. Külföldi gépjárművek forgalma havonként.

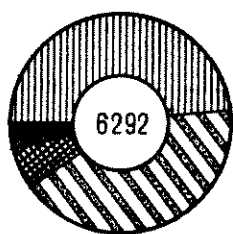
Véhicules à moteur étrangers venus en Hongrie; par mois.

Hónap <i>Mois</i>	A magyar vámterületre belépett külföldi gépjárművek <i>Véhicules à moteur étrangers entrés sur le territoire douanier hongrois</i>				
	közül — dont				
	személygépkocsik <i>automob. pour le transport des personnes</i>		tehergépkocsik <i>camions</i>	motorkerékpárok <i>motocyclistes</i>	összes <i>total des véhicules</i>
	összes <i>nombre total de ces automobiles</i>	utasaiknak <i>leurs voyageurs</i>			
száma — en nombres abs.					
Január — Janvier	343	901	6	4	353
Február — Février	99	264	—	—	99
Március — Mars	414	1.271	6	13	433
Április — Avril	697	1.890	3	38	738
Május — Mai	675	1.794	27	39	741
Június — Juin	552	1.387	20	46	618
Július — Juillet	545	1.471	10	42	597
Aug. — Août	629	1.773	9	69	707
Szept. — Sept.	622	1.914	28	65	715
Október — Octobre	587	1.721	36	54	677
November — Nov.	536	1.391	53	59	648
December — Déc.	593	1.682	35	48	676
Össz. — Total 1940	6.292	17.459	233	477	7.002
1939	21.431	63.355	385	2.261	24.077

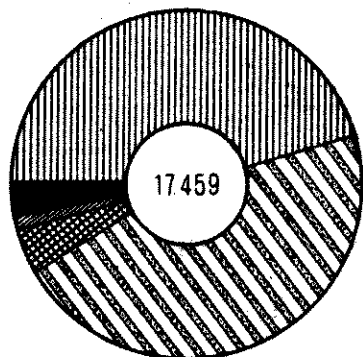
BELÉPETT KÜLFÖLDI SZEMÉLYGÉPKOSIK ÉS UTASAIK SZÁMA 1940-BEN

AUTOMOBILES ÉTRANGÈRES SERVANT AU TRANSPORT DES PERSONNES
QUI SONT VENUES EN HONGRIE EN 1940
NOMBRE DE CES VÉHICULES ET DE LEURS OCCUPANTS

Személygépkocsik
Automobiles servant
au transport des personnes

Utások
Occupants

volt a szlovák rendszámú, az összes személygépkocsik 48,7%-át a szlovák személygépkocsik teszik, a velük érkezett utasok pedig az összes utasok 45,2%-át képviselik. Második helyen a német rendszámú személygépkocsik következnek, német volt a határainkat átlépő személygépkocsik 41,3%-a és velük érkezett az összes utasok 45,9%-a. Harmadik helyen a jugoszláv személygépkocsik következnek, a személygépkocsik 5,6%-os és az utasok 5,1%-os részesedésével. Románia a negyedik helyet foglalja el, ahonnan a gépkocsik 1,5%-a, az utasoknak pedig 1,3%-a érkezett. Ezután a németalföldi, a svájci és az olasz rendszámú kocsik következnek, de ezekből már csak pár darab érkezett hazánkba. Ha a külföldről érkezett tehergépkocsik és mótorkerékpárok forgalmát vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy azok leginkább német és szlovák rendszámot viseltek. A legtöbb kül-

földi személygépkocsi április és május hónapban érkezett hazánkba, a legkevesebb februárban és januárban. A tehergépkocsik forgalma novemberben és októberben volt a legerősebb, míg áprilisban és kb. februárban a legkisebb. Mótorkerékpárból augusztusban és szeptemberben lépte át legtöbb határainkat, míg januárban és márciusban a legkevesebb érkezett.

A legfontosabb határállomásokon az 1940. évben belépett külföldi gépjárművek forgalmát az alábbi táblázat mutatja:

Határállomás	Személykocsi		Teherkocsi	Mótorkerékpár	Együtt
	drb.	utas			
1. Németország felől:					
Horvátjárfalu— Bécsi út	991	2.849	15	23	1.029
Sopron—Bécsi út	627	2.967	—	144	771
2. Szlovákia felől:					
Somorja	855	3.029	6	18	879
Nyitra Nagyker	404	805	13	—	417
Magyarbél	322	696	—	8	330
3. Jugoszlávia felől:					
Röszke	280	714	10	2	292
Rédics	125	282	—	—	125
4. Románia felől:					
Artánd	81	188	1	—	82
5. Szovjet-Unió felől:					
Alsóverecke	—	—	—	—	—
Uzsok	—	—	—	—	—

A legfontosabb határállomások forgalma az előző évhez viszonyítva nagymértékben visszaesett, a Szovjet-Únió felől pedig forgalom egyáltalán nem volt.

Petrichevich-Horváth Miklós br. dr.

A vasutak és hajózási vállalatok közötti átrakóforgalom az 1940. évben.

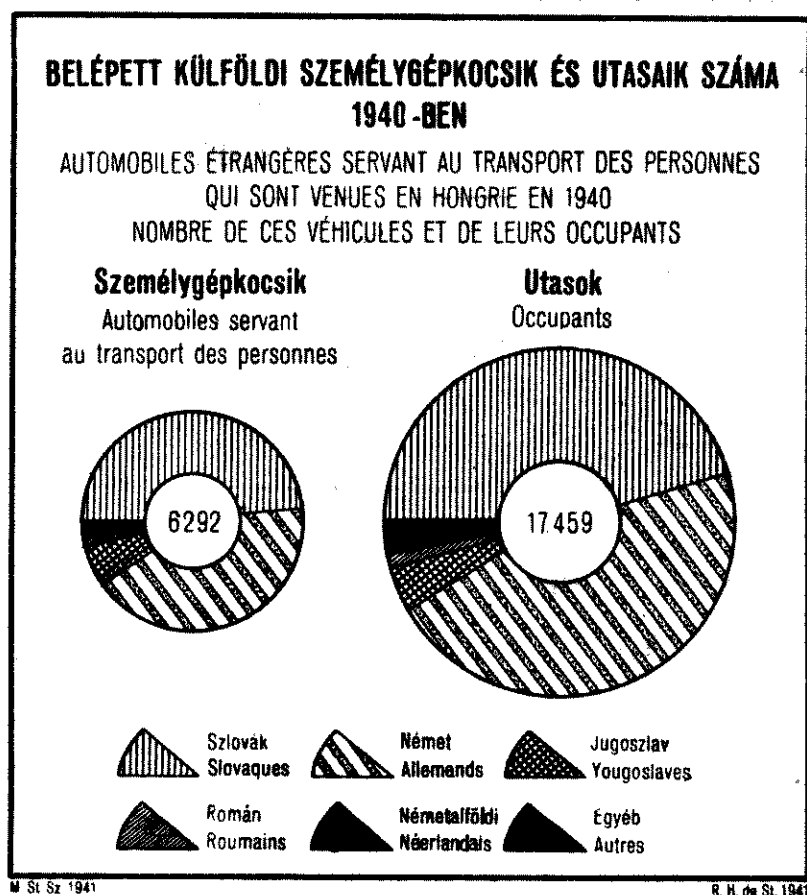
Transbordements entre les chemins de fer et les entreprises de navigation en Hongrie (1940).

Résumé. En 1940, la quantité des marchandises transbordées de trains en bateaux ou vice versa a été de 255.212 tonnes, soit 49,7% de moins que l'année précédente. Il a été transbordé, de trains en bateaux, 149.827 tonnes de marchandises, et de bateaux en trains, 105.385 tonnes de marchandises; chacun de ces chiffres accuse une forte diminution* (— 58,6%, — 27,5%) par rapport à l'année d'avant. De l'ensemble des marchandises transbordées, 58,8% sont allés à l'étranger; 28,2% sont venus de l'étranger; 11,6% passaient en

transit; celles qui n'étaient ni à destination de l'étranger ni envoyés par celui-ci, représentaient 1,4%.

La plupart des transbordements (97,7%) eurent lieu dans les ports du Danube. S'il y a eu très peu de transbordements dans les ports de la Tisza, c'est que la récolte de céréales avait été faible. Dans les ports du lac de Balaton, il n'y eut presque pas de transbordement.

La plupart (44,4%) des transbordements faits dans les ports du Danube eurent lieu à Komárom;

volt a szlovák rendszámú, az összes személygépkocsik 48,7%-át a szlovák személygépkocsik teszik, a velük érkezett utasok pedig az összes utasok 45,2%-át képviselik. Második helyen a német rendszámú személygépkocsik következnek, német volt a határainkat átlépő személygépkocsik 41,3%-a és velük érkezett az összes utasok 45,9%-a. Harmadik helyen a jugoszláv személygépkocsik következnek, a személygépkocsik 5,6%-os és az utasok 5,1%-os részesedésével. Románia a negyedik helyet foglalja el, ahonnan a gépkocsik 1,5%-a, az utasoknak pedig 1,3%-a érkezett. Ezután a németalföldi, a svájci és az olasz rendszámú kocsik következnek, de ezekből már csak pár darab érkezett hazánkba. Ha a külföldről érkezett tehergépkocsik és mótorkerékpárok forgalmát vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy azok leginkább német és szlovák rendszámot viseltek. A legtöbb kül-

földi személygépkocsi április és május hónapban érkezett hazánkba, a legkevesebb februárban és januárban. A tehergépkocsik forgalma novemberben és októberben volt a legerősebb, míg áprilisban és kb. februárban a legkisebb. Mótorkerékpárból augusztusban és szeptemberben lépte át legtöbb határainkat, míg januárban és márciusban a legkevesebb érkezett.

A legfontosabb határállomásokon az 1940. évben belépett külföldi gépjárművek forgalmát az alábbi táblázat mutatja:

Határállomás	Személykocsi		Teherkocsi	Mótorkerékpár	Együtt
	drb.	utas			
1. Németország felől:					
Horvátjárfalu— Bécsi út	991	2.849	15	23	1.029
Sopron—Bécsi út	627	2.967	—	144	771
2. Szlovákia felől:					
Somorja	855	3.029	6	18	879
Nyitra Nagyker	404	805	13	—	417
Magyarbél	322	696	—	8	330
3. Jugoszlávia felől:					
Röszke	280	714	10	2	292
Rédics	125	282	—	—	125
4. Románia felől:					
Artánd	81	188	1	—	82
5. Szovjet-Unió felől:					
Alsóverecke	—	—	—	—	—
Uzsok	—	—	—	—	—

A legfontosabb határállomások forgalma az előző évhez viszonyítva nagymértékben visszaesett, a Szovjet-Únió felől pedig forgalom egyáltalán nem volt.

Petrichevich-Horváth Miklós br. dr.

A vasutak és hajózási vállalatok közötti átrakóforgalom az 1940. évben.

Transbordements entre les chemins de fer et les entreprises de navigation en Hongrie (1940).

Résumé. En 1940, la quantité des marchandises transbordées de trains en bateaux ou vice versa a été de 255.212 tonnes, soit 49,7% de moins que l'année précédente. Il a été transbordé, de trains en bateaux, 149.827 tonnes de marchandises, et de bateaux en trains, 105.385 tonnes de marchandises; chacun de ces chiffres accuse une forte diminution* (— 58,6%, — 27,5%) par rapport à l'année d'avant. De l'ensemble des marchandises transbordées, 58,8% sont allés à l'étranger; 28,2% sont venus de l'étranger; 11,6% passaient en

transit; celles qui n'étaient ni à destination de l'étranger ni envoyés par celui-ci, représentaient 1,4%.

La plupart des transbordements (97,7%) eurent lieu dans les ports du Danube. S'il y a eu très peu de transbordements dans les ports de la Tisza, c'est que la récolte de céréales avait été faible. Dans les ports du lac de Balaton, il n'y eut presque pas de transbordement.

La plupart (44,4%) des transbordements faits dans les ports du Danube eurent lieu à Komárom;

1. Az átrakások áruk szerinti megoszlása az 1940. évben.

Transbordements en 1940, suivant les marchandises.

Áruk megnevezése <i>Marchandises</i>	<i>Marchandises transbordées</i>							
	Az összes <i>au total</i>	A vasútról hajóra <i>de trains en bateaux</i>	A hajóról vasútra <i>de bateaux en trains</i>	A belforga- lomban maradt <i>transports intérieurs</i>	A külföldre irányított expédiées à <i>l'étranger</i>	A külföldről érkezett venues de <i>l'étranger</i>	Az átment <i>en transit</i>	
		átrakott						
	árúk mennyisége tonnában — <i>en tonnes</i>							
1939	1940							
Búza — <i>Froment</i>	96.881	7.148	4.099	3.049	—	7.103	—	45
Rozs — <i>Seigle</i>	15	—	—	—	—	—	—	—
Árpa — <i>Orge</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
Zab — <i>Avoine</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
Búzaliszt — <i>Farine de froment</i>	6.927	986	986	—	124	862	—	—
Egyéb őrlemény — <i>Autres prod. moulus</i>	11.737	3.817	1.929	1.888	117	1.853	—	1.847
Tengeri — <i>Maïs</i>	115	3.913	—	3.913	—	—	3.913	—
Egyéb szemes takarmány — <i>Autres grains pour le bétail</i>	2.595	826	15	811	136	15	493	182
Szálaskormány — <i>Fourrages (plantes)</i>	316	15	15	—	—	15	—	—
Hüvelyesek, magvak — <i>Légumineuses et graines</i>	5.586	4.024	2.612	1.412	—	2.582	270	1.172
Ló — <i>Chevaux</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
Szarvasmarha — <i>Bêtes à cornes</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
Sertés — <i>Porcs</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
Juh — <i>Moutons</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
Baromfi élő — <i>Volaille vivante</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
Baromfi leölt — <i>Volaille tuée</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
Tojás — <i>Oeufs</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
Tej — <i>Lait</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
Só — <i>Sel</i>	23.486	6.360	5.969	391	—	5.969	391	—
Cukor — <i>Sucre</i>	—	9.022	—	9.022	—	—	9.022	—
Bor — <i>Vin</i>	—	3	—	3	3	—	—	—
Egyéb italok — <i>Autres boissons</i>	51	1	—	1	1	—	—	—
Egyéb élelmiszerek — <i>Autres aliments</i>	8.481	2.952	1.890	1.062	7	1.888	23	1.034
Dohány — <i>Tabac</i>	1.456	1.351	381	970	—	382	—	969
Tüzifa — <i>Bois de chauffage</i>	62	5	—	5	—	—	5	—
Gömbölyű fa — <i>Bois ronds</i>	1.672	2.366	—	2.366	—	—	2.366	—
Erdőgazdaság egyéb termékei — <i>Autres produits forestiers</i>	1.445	1.332	76	1.256	28	—	1.304	—
Növényi eredetű nyersanyag és hulladék <i>Matières premières végétales et déchets d'orig. végétale</i>	2.397	2.291	83	2.208	2.056	96	98	41
Kavics, kő — <i>Cailloux et pierres</i>	17.437	408	40	368	352	40	16	—
Mész — <i>Chaux</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
Homok — <i>Sable</i>	58	199	—	199	—	—	199	—
Tégla — <i>Briques</i>	103	1.509	1.509	—	30	1.479	—	—
Cement — <i>Ciment</i>	435	77	15	62	—	15	62	—
Tetőpala — <i>Ardoise de toiture</i>	—	15	15	—	—	15	—	—
Egyéb építőanyag — <i>Autres matériaux de constr.</i>	92	26	26	—	—	26	—	—
Szén — <i>Charbon</i>	3.325	3.886	1.288	2.598	79	—	3.807	—
Ásványok, ércek — <i>Minéraux et minerais</i>	288.646	159.577	121.390	38.187	—	121.375	37.233	969
Nyersolaj, benzin, petróleum — <i>Huile brute, benzine (essence) et pétrole</i>	253	23.301	—	23.301	—	—	4	23.297
Zsiradék — <i>Matières grasses</i>	16	—	—	—	—	—	—	—
Mezőgazdasági gépek — <i>Machines agricoles</i>	1	8	—	8	—	—	8	—
Vas- és acél-(ötvények) — <i>Fer et acier (alliages)</i>	9.956	2.969	1.708	1.261	120	1.588	1.261	—
Egyéb nyersfémek és ötvények — <i>Autres métaux bruts; autres alliages</i>	1.839	451	—	451	—	—	451	—
Vas- és acélárak — <i>Ouvrages en fer et en acier</i>	2.838	4.008	3.813	195	178	3.663	167	—
Gyári termékek — <i>Objets fabriqués par des manufactures</i>	16.957	11.510	1.263	10.247	134	474	10.836	66
Egyéb és ismeretlen áruk — <i>Autres mar- chandises et celles qui n'étaient pas spécif.</i>	2.203	856	705	151	44	679	133	—
Összesen — Total	507.381	255.212	149.827	105.385	3.409	150.119	72.062	29.622

venaient ensuite, sous ce rapport, les ports de Budapest (39,4%). Quant à la quantité des marchandises transbordées dans les autres ports d'habitants, on constate une régression pour les ports considérables et une augmentation pour les petits ports.

Des marchandises transbordées, 50,4% ont été transportées par des chalands allemands; 20,8%, par des chalands hongrois; 11,0%, par des chalands roumains ou slovaques; 6,1%, par des chalands yougoslaves.

*

Magyarországon az 1940. évben vasútról hajóra 149.827 tonna, hajóról vasútra pedig 105.385 tonna árut raktak át. Az összes áruk mennyisége 255.212 tonnát tett. Az átrakásra került áruk súlya mindkét viszonylatban jóval kevesebb az előző évinél, a vasútról hajóra átrakott áruk 58,6%-kal, a hajóról vasútra átrakottaké pedig 27,5%-kal csökkent, míg az összes áruk mennyisége 49,7%-kal maradt alatta az előző évinek. Az átrakásra került áruk szállítási irányát tekintve megállapítható, hogy azoknak 58,8%-a külföldre ment, 28,2%-a külföldről érkezett, belforgalomban maradt az átrakott áruk 1,4%-a, az átrakások 11,6%-a pedig átmenő áru volt. Az átmenő áruk mennyisége az előző évi

2. Az átrakások, víziutak, kikötők és az uszályok nemzetisége szerint az 1940. évben.
Transbordements en 1940, suivant les voies d'eau, les ports et la nationalité des chalands.

A vízi útvonal, vasúti állomás, uszályok nemzetisége Voies navigables, stations de chem. de fer, nationalité des chalands	Marchandises transbordées							
	Az összes au total	A vasútról hajóra de trains en bateaux	A hajóról vasútra de bateaux en trains	A belforgalom- ban maradt transports intérieurs	A külföldre irá- nyított — expé- diées à l'étran- ger	A külföldről érkezett venues de l'étranger	Az átmenő — en transit	
		átrakott						
	árúk mennyisége tonnában — en tonnes							
	1939	1940						
1. Duna — Danube.								
A) Kikötők szerint — Par ports.								
Adony	3.163	3.763	327	3.436	—	250	3.513	—
Baja	2.621	3.601	408	3.193	344	3.174	83	—
Budafok	—	586	—	586	—	—	—	586
Budapest-Dunapart — quai du Danube	22.636	4.361	884	3.477	—	884	3.477	—
Budapest-Kikötő — port	133.601	93.250	21.611	71.639	741	21.261	46.166	25.082
Budapest-Soroksári-út — route de Soroksár	62	616	—	616	—	—	—	616
Győr	78.092	17.293	12.698	4.595	170	11.974	4.287	862
Komárom	146.634	110.794	108.594	2.200	—	108.594	2.200	—
Komárom-Kikötő — port	43.662	10.049	2.655	7.394	2.124	1.362	4.087	2.476
Mohács	4.123	5.070	—	5.070	—	—	5.070	—
Együtt — Ensemble	434.594	249.383	147.177	102.206	3.379	147.499	68.883	29.622
2. Tisza								
Szeged	33.054	2.697	2.620	77	—	2.620	77	—
Szolnok	22.542	3.102	—	3.102	—	—	3.102	—
Tokaj	385	—	—	—	—	—	—	—
Együtt — Ensemble	55.981	5.799	2.620	3.179	—	2.620	3.179	—
3. Balaton								
Fonyód	16.806	30	30	—	30	—	—	—
A) Összesen — Total	507.881	255.212	149.827	105.385	3.409	150.119	72.062	29.622
B) A szállító járművek nemzetisége szerint. Suivant la nationalité des bateaux.								
Belga — Belges	270	—	—	—	—	—	—	—
Bolgár — Bulgares	1.228	1.393	—	1.393	—	—	934	459
Francia — Français	16.235	—	—	—	—	—	—	—
Görög — Grecs	9.321	—	—	—	—	—	—	—
Holland — Néerlandais	12.093	663	533	130	—	533	—	130
Jugoszláv — Yougoslaves	35.249	15.485	3.039	12.446	—	2.963	10.186	2.336
Magyar — Hongrois	169.281	52.963	31.016	21.947	2.923	32.213	16.910	917
Német — Allemands	188.266	128.583	93.320	35.263	81	92.491	35.859	152
Román — Roumains	57.876	28.090	455	27.635	—	455	2.039	25.596
Szlovák — Slovaques	17.562	28.035	21.464	6.571	405	21.464	6.134	32
B) Összesen — Total	507.881	255.212	149.827	105.385	3.409	150.119	72.062	29.622

3. Az átrakások havonkénti alakulása az 1940 évben.
Transbordements en 1940, par mois.

A vizi útvonal megnevezése <i>Voies navigables</i>	Poids des marchandises transbordées												Egész évben pendant l'année
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
	hónapban — aux mois ci-dessus												
átrakott áruk tonnában — en tonnes													
Duna — <i>Danube</i> . .	3.637	1.429	2.842	18.952	23.594	17.379	31.990	32.134	37.957	25.753	32.939	20.777	249.383
Tisza	—	—	—	527	75	—	1.825	3.290	82	—	—	—	5.799
Balaton — <i>Lac Balaton</i>	—	—	—	30	—	—	—	—	—	—	—	—	30
Együtt — Ensemble .	3.637	1.429	2.842	19.509	23.669	17.379	33.815	35.424	38.039	25.753	32.939	20.777	255.212

522 tonnáról 29.622 tonnára emelkedett, míg a többi viszonylatban lebonyolódó áruforgalom jelentékeny mértékben lecsökkent.

Az átrakásra került árukat fajták szerint részletezve megállapítható, hogy a búza mennyisége 96'9 ezer tonnáról 7'1 ezer tonnára, a búzaliszt 6'9 ezer tonnáról 1'0 ezer tonnára, az egyéb őrlmények pedig 11'7 ezer tonnáról 3'8 ezer tonnára csökkentek. Tengeriből viszont 0'1 ezer tonnáról 3'9 ezer tonnára emelkedett az átrakás mennyisége. Az egyéb szemes takarmány súlya 2'6 ezer tonnáról 0'8 ezer tonnára, a hüvelyesek és magvaké pedig 5'6 ezer tonnáról 4'0 ezer tonnára hanyatlott. Élő állatokból átrakás az év folyamán nem volt, tej és tojás sem került átrakásra. Nagymértékben csökkent a só mennyisége is, amiből az előző évi 23'5 ezer tonnával szemben ebben az évben csak 6'4 ezer tonna került átrakásra. Cukorból viszont, amelyből az előző évben forgalom nem volt, 1940-ben 9 ezer métermázsa került átrakásra. Egyéb élelmiszerekből is visszaesett az átrakás, ezekből az előző évi 8'5 ezer tonnával szemben csak 3 ezer tonnát szállítottak. A dohányból 1'4 ezer tonnát raktak át. A tűzifa mennyisége visszaesést, a gömhölyű fáé viszont emelkedést mutat. Kavicsból és kőből jóval kevesebbet raktak át, míg a homok és téglamennyisége megnövekedett. Szénből 3'9 ezer tonnát tett ki a forgalom az előző évi 3'3 ezerrel szemben. Visszaesett ezenkívül az ásványok és ércek mennyisége is, ezekből 160 ezer tonna került átrakásra, míg az előző évben 289 ezer tonna volt az ilyenű szállítás. Nyersolaj, benzin és petróleumból az előző évi 0'3 ezer tonnáról 23'3 ezer tonnára növekedett a forgalom. Vas és acél ötvényekből az átrakások mennyisége 3 ezer tonnát tett, az előző évi 10 ezer tonnával szemben. Megnövekedett még a vas- és acélárak mennyisége is, amiből 4 ezer tonnát raktak át az előző évi 2'8 ezer tonnával szemben. A nyersfémek és ötvények mennyisége 1'8 ezer tonnáról 0'5 ezerre, a gyári termékeké 17 ezer tonnáról 11'5 ezerre, az egyéb

árak összes súlya pedig 2'2 ezer tonnáról 0'9 ezer tonnára hanyatlott.

Az átrakásokat vizi utak szerint vizsgálva megállapítható, hogy azoknak 97'7%-a a Duna kikötőiben bonyolódott le, míg az előző évben az áruk 85'7%-át rakták át a kikötőkben. A Tisza kikötőinek részesedése a rosszabb gabonatermés miatt jelentékenyen visszaesett, míg a balatoni átrakások 37'4%-ával, a harmadik helyen Győr van. kötők közül a legtöbb árut Komáromban rakták át, itt végezték a dunai átrakások 44'4%-át, második helyen a budapesti kikötők állanak a dunai átrakások 37'4%-ával, a harmadik helyen Győr áll. A forgalom általában a nagyobb kikötőkben visszaesett, míg a kisebbeknél, így Adonyánál, Bajánál, Budafoknál és Mohácsnál az átrakások emelkedése észlelhető.

Az átrakott áruk szállításában résztvevő uszályok közül a legtöbb volt a német nemzetiségű, ezek szállították az átrakások 50'4%-át (1939-ben 37'1%), a második helyen a magyar uszályok állanak a szállítások 20'8%-át (1939-ben 33'4%) végezve, a harmadik helyen a románok következnek 11'0%-kal (1939-ben 11'4%), majd a szlovákok ugyancsak 11'0%-kal (1939-ben 3'5%), az ötödik helyen a jugoszlávok vannak 6'1%-os (1939-ben 6'9%) részesedéssel. Az egyes nemzetek uszályaival szállított áruk mennyisége az előző évhez viszonyítva jelentékenyen visszaesett. Így a csökkenés a német uszályoknál 31'7%-ot, a magyaroknál pedig 68'7%-ot tesz. Kivételt a bolgár nemzetiségű uszályok képeznek, amelyek valamivel több árut szállítottak, mint az előző évben.

Az átrakások havonkénti megoszlását a 3. számú tábla mutatja. A dunai kikötőkben a legnagyobb forgalom szeptember és november hónapokban történt. A tiszai kikötőkben augusztusban és július hónapban rakták át a legtöbb árut, míg a Balaton kikötőjében csak április hónapban volt átrakás.

P.-H. M. br. dr.

IRODALMI SZEMLE

Könyvismertetések. — *Chronique de livres.*

C'est le Journal de la Société Hongroise de Statistique qui rend compte en français, dans sa „revue des publications hongroises“, des ouvrages statistiques publiés en Hongrie.)

Gróf Révay István: A belvederi magyar-szlovák határ.

Comte Etienne Révay: La frontière hungaro-slovaque fixée au Belvédère.

A Magyar Statisztikai Társaság kiadványai 14. sz.
Publication no 14 de la Société Hongroise de Statistique.

Budapest. 1941. 66 l. — p.

Varsik Branislav dr., a pozsonyi egyetem tanára „Die slovakisch-magyarische ethnische Gränze in den letzten zwei Jahrhunderten“ címen egy könyvet írt, amelyet a Szlovák Tudományos Társaság adott ki a múlt év folyamán. A könyv 107 lapon foglalkozik a magyar-szlovák nyelvhatár változásaival, hogy milyen módon, milyen tudományos eszközökkel, azt gróf Révay Istvánnak, a nemzetiségi statisztika kitűnő ismerőjének, fenti cím alatt megjelent könyve mutatja meg. Elég, ha csak a könyv előszavából idézünk néhány mondatot. „Sajnálattal kell megállapítanunk, hogy Varsik dr. nem volt képes a higgadt felülemelkedésre“, mondja gróf Révay István munkája előszavában. Továbbá: „Varsik dr. nem tudta magát kivonni propagandisztikus hatások alól; tudományosságot vindikáló munkához nem illő hangnemben illeti a magyar statisztikát“, azután „a baráti nagyhatalmak bécsi döntését bírálja és teszi kedvezőtlen kritika tárgyává“. Ezek a sorok már eléggé rávilágítanak Varsik munkájának irányzatosságára, amit azután gróf Révay István nagy tudományos felkészültséggel, helyi és adatismerettel részletesen kimutat és Varsik célzatosan beállított adatait sorra megcáfolja.

Varsik munkájában, amint azt gróf Révay István megemlíti, az 1930. évi cseh-szlovák népszámlálás adatait veszi alapul és azokat a cseh és szlovák településeket, amelyeket a cseh kormányzat éppen a magyarság ethnikumának a megbontására hozott létre a 20 éves uralom alatt, úgy lünetteti fel, mintha azok őslakosok falvai volnának. A cseh népszámlálás adatait a magyar statisztika már elég sokszor és részletesen megbírálta és kimutatta azok helytelenségét és célzatosságát. A visszafoglalás után, 1938 végén tartott magyar népszámlálás újra bebizonyította ezeknek az ada-

toknak megbízhatatlanságát éppen azzal, hogy a magyar felvétel adatai községenként ismét igazolták a világháború előtti magyar népszámlálásoknak többszörös próbán átment adatait. Gróf Révay István ezeket a legújabb adatokat is felhasználja, amelyeket Varsik is megemlít némely helyen, de általában lehetőleg mellőz, mert ezek mind ellene szólnak.

Gróf Révay István könyvében ugyanazt a sorrendet követi, mint Varsik dr. és főképp a nagysurányi tót, illetőleg magyar félszigetre fekteti a súlyt, ahol a legbonyolultabb a magyar-szlovák nyelvhatár, továbbá a kassakörnyéki nyelvhatárra, ahol viszont az áthasonulásra van legtöbb példa. Úgyszólván községről-községre kimutatja az elmúlt két évszázad rendelkezésre álló adatait és ezekkel bizonyítja be, hogy egyes, eredetileg magyar községek a 18. században és a 19. század első felében hogyan tótosodtak el fokozatosan és hogyan magyarosodtak vissza a világháborúig, s hogyan mutatta ki ezeket a községeket a cseh-szlovák statisztika a tényleges állapotra való tekintet nélkül ismét szlovákoknak. Hogy pedig a 20 éves cseh uralom a valóságban nem tudta ezeknek a jellegét megváltoztatni, azt bizonyítja ismét az 1938. évi népszámlálással, amely ezeket a falvakat majdnem kivétel nélkül éppen úgy magyarnak vagy magyar többségűnek találta, mint az 1910. évi vagy azelőtti népszámlálások. Mennyivel tárgyilagosabb és tudományosabb ez az eljárás, mint a Varsik dr.-é, aki a neki nem tetsző, vagy felállított tételébe bele nem illő adatokat egyszerűen elhallgatja. Ezt teszi még az 1919. évi szlovák és az 1921. évi cseh-szlovák népszámlálás adataival is, amelyek nem olyan kedvezőek az ő szempontjából, mint az 1930. évek. Még szlovák vagy cseh írók adatait és megállapításait is mellőzi, írja gróf Révay, ha nem egyeznek az ő véleményével.

Nagyon ügyesen és eredményesen használja fel gróf Révay István a cseh uralom alatti képviselőválasztások adatait is annak a bizonyítására, hogy mennyire nem állhatnak meg a cseh népszámlálás nemzetiségi adatai. Kassán pl. magukra a kizárólagosan magyar jellegű pártokra több szá-

vázat esett, mint a kizárólag cseh vagy szlovák pártokra. A nemzetiségi tekintetben semleges pártok szavazóiból pedig a köztudomás szerint is több volt a magyar, mint a cseh vagy szlovák. Ezek az adatok élénken bizonyítják Kassa város magyar többségét, amit azután az 1938. évi magyar népszámlálás fényesen beigazolt, nem szólva a nyelvismereti statisztikáról, amely szerint Kassán még a 20 éves cseh-szlovák uralom után is hasonlíthatatlanul többen tudnak magyarul, mint szlovákul. Gróf Révay Istvánnak nagy helyi ismerete és a magyar lakossággal való sűrű érintkezése — tudvalevőleg a cseh uralom idejében is egyik vezető embere volt az ottani magyarságnak — lehetővé tette, hogy egyes községek magyarságának bizonyítására iskolai, egyházi stb. ügyekben megnyilatkozó érzelmi momentumokat is felhozzon a magyar statisztikai adatok helyességének bizonyítására. Sőt sok helyen még az 1919. és 1921. években tartott szlovák, illetőleg cseh-szlovák népszámlálások is sok esetben rácsafolnak az 1930. évi cseh-szlovák adatokra, mert akkor még az új rezsim első idejében maga a magyarság, sőt a magyar érzelmű szlovákság is jobban tudott opponálni a cseh foglalkónak, ami a népszámlálás nemzetiségi adataiban is kifejezésre jut. Ezt az ellenállást 1930-ban már jobban le tudták törni és az eredményeket az ismert módszerekkel jobban tudták a maguk szája íze szerint átformálni.

Szépen bizonyítja be gróf Révay István különösen a visszakerült városoknak magyar jellegét a cseh népszámlálás adataival szemben, amely pl. Lévát, Losoncot, Érsekújvárt, sőt Rozsnyót és Rimaszombatot is vegyes, vagy éppen szlovák többségű városnak mutatja ki. Itt felhasználta az iskolák tanulóinak nyelvi adatait, a különböző nyelvű könyvek kikölcsönzőinek számát és a különböző nyelvű újságok fogyasztásának az adatait is, amelyek a városok magyar jellegét mindennél jobban bizonyítják.

Nagyon messze vezetne, ha Révay könyvének minden részletére ki akarnánk terjeszkedni, annyi bizonyos, hogy a magyar statisztikai irodalomban talán Balogh Pálnak jóindulatú, de tisztán csak matematikai alapon mozgó és a történeti fejlődésre egyáltalán tekintettel nem lévő nagy munkája óta (A népfajok Magyarországon) nem jelent meg olyan munka, amely egy meghatározott terület nemzetiségi változásait ilyen alaposan, teljes statisztikai készültséggel és ilyen meggyőző erővel tárgyalta volna. Természetesen nem feledkezünk meg azokról a nagyérdemű munkákról, amelyeket néhány fiatal történetírónk újabb időben dicsére-

tes buzgalommal egyes megyék nemzetiségi viszonyainak régebbi történeti fejlődéséről közreadott; ezek más lapra tartoznak. Kívánatos lenne, hogy gróf Révay István munkája német nyelven is megjelenjék,¹⁾ mert Varsik munkája is németül jelent meg, hogy így a cáfolatot azok is megismerjék, akik az eredeti német munkát olvasták. Maga a német közönség és a német hivatalos szervek bizonyára nem vették szívesen, hogy Varsik munkája tulajdonképpen az általunk lojálisan elfogadott bécsi döntés ellen irányul, mert mindenáron azt akarja bizonyítani, hogy milyen igazságtalanság történt a szlovákokkal a határmegvonás által. Ezzel szemben gróf Révay tárgyilagosan bizonyítja be, hogy a bécsi döntést az adott körülmények között, a nyelvhatár kuszáltsága és több helyen bizonytalansága folytán aligha lehetett volna másképp meghozni. A két könyv tendenciájának és tudományos módszerének mérlegelése feltétlenül a mi javunkra dönti el az ítéletet és épp ebben van gróf Révay István munkájának nagy érdeme.

Kovács Alajos dr.

Soproni Elek dr.: A kultursarok gondjai.

Dr Alexis Soproni: Les soucis d'une région hongroise fort avancée en culture intellectuelle.

Sopronvármegye szociális és gazdasági viszonyainak feltárása.

Sur la situation sociale et économique du comitat de Sopron.

Budapest, 1940. 286 l. — p.

Az író, mint szociális tanácsadó, küldetése végén vaskos kötetben számol be Sopron megyében végzett megfigyelő tevékenysége közérdekű eredményeiről. Ez a nyugati megye más vidékeinkhez hasonlítva, aránylag haladottabb kulturális és gazdasági viszonyok között él, földjének termőereje jobb, értékesítési lehetőségei kedvezőbbek, kisebb tehát benne a szociális gondozásra szoruló tömege. Az alsóbb mezőgazdasági néprétegnek azonban itt is sok a gondja, baja. A szerző statisztikai eszközökkel kísérli meg elesettségük okainak felkutatását. A községek elszegényedésének ismerető jegyeit a vidék talajminőségre, a szántóföldi termelés és állattenyésztés színvonalára, a téli munkát biztosító erdők és nádasok közelségére, a piaclehetőségekre, a község határának birtokviszonyaira és a népesség tagozódására vonatkozó igen érdekes statisztikai adatok reflektorfényében világítja meg. Különös figyelmet érdemel 23 jól szerkesztett

¹⁾ Tudomásunk szerint ez meg is fog történni.

vázat esett, mint a kizárólag cseh vagy szlovák pártokra. A nemzetiségi tekintetben semleges pártok szavazóiból pedig a köztudomás szerint is több volt a magyar, mint a cseh vagy szlovák. Ezek az adatok élénken bizonyítják Kassa város magyar többségét, amit azután az 1938. évi magyar népszámlálás fényesen beigazolt, nem szólva a nyelvismereti statisztikáról, amely szerint Kassán még a 20 éves cseh-szlovák uralom után is hasonlíthatatlanul többen tudnak magyarul, mint szlovákul. Gróf Révay Istvánnak nagy helyi ismerete és a magyar lakossággal való sűrű érintkezése — tudvalevőleg a cseh uralom idejében is egyik vezető embere volt az ottani magyarságnak — lehetővé tette, hogy egyes községek magyarságának bizonyítására iskolai, egyházi stb. ügyekben megnyilatkozó érzelmi momentumokat is felhozzon a magyar statisztikai adatok helyességének bizonyítására. Sőt sok helyen még az 1919. és 1921. években tartott szlovák, illetőleg cseh-szlovák népszámlálások is sok esetben rácsafolnak az 1930. évi cseh-szlovák adatokra, mert akkor még az új rezsim első idejében maga a magyarság, sőt a magyar érzelmű szlovákság is jobban tudott opponálni a cseh foglalkónak, ami a népszámlálás nemzetiségi adataiban is kifejezésre jut. Ezt az ellenállást 1930-ban már jobban le tudták törni és az eredményeket az ismert módszerekkel jobban tudták a maguk szája íze szerint átformálni.

Szépen bizonyítja be gróf Révay István különösen a visszakerült városoknak magyar jellegét a cseh népszámlálás adataival szemben, amely pl. Lévát, Losoncot, Érsekújvárt, sőt Rozsnyót és Rimaszombatot is vegyes, vagy éppen szlovák többségű városnak mutatja ki. Itt felhasználta az iskolák tanulóinak nyelvi adatait, a különböző nyelvű könyvek kikölcsönzőinek számát és a különböző nyelvű újságok fogyasztásának az adatait is, amelyek a városok magyar jellegét mindennél jobban bizonyítják.

Nagyon messze vezetne, ha Révay könyvének minden részletére ki akarnánk terjeszkedni, annyi bizonyos, hogy a magyar statisztikai irodalomban talán Balogh Pálnak jóindulatú, de tisztán csak matematikai alapon mozgó és a történeti fejlődésre egyáltalán tekintettel nem lévő nagy munkája óta (A népfajok Magyarországon) nem jelent meg olyan munka, amely egy meghatározott terület nemzetiségi változásait ilyen alaposan, teljes statisztikai készültséggel és ilyen meggyőző erővel tárgyalta volna. Természetesen nem feledkezünk meg azokról a nagyérdemű munkákról, amelyeket néhány fiatal történetírónk újabb időben dicsére-

tes buzgalommal egyes megyék nemzetiségi viszonyainak régebbi történeti fejlődéséről közreadott; ezek más lapra tartoznak. Kívánatos lenne, hogy gróf Révay István munkája német nyelven is megjelenjék,¹⁾ mert Varsik munkája is németül jelent meg, hogy így a cáfolatot azok is megismerjék, akik az eredeti német munkát olvasták. Maga a német közönség és a német hivatalos szervek bizonyára nem vették szívesen, hogy Varsik munkája tulajdonképpen az általunk lojálisan elfogadott bécsi döntés ellen irányul, mert mindenáron azt akarja bizonyítani, hogy milyen igazságtalanság történt a szlovákokkal a határmegvonás által. Ezzel szemben gróf Révay tárgyilagosan bizonyítja be, hogy a bécsi döntést az adott körülmények között, a nyelvhatár kuszáltsága és több helyen bizonytalansága folytán aligha lehetett volna másképp meghozni. A két könyv tendenciájának és tudományos módszerének mérlegelése feltétlenül a mi javunkra dönti el az ítéletet és épp ebben van gróf Révay István munkájának nagy érdeme.

Kovács Alajos dr.

Soproni Elek dr.: A kultursarok gondjai.

Dr Alexis Soproni: Les soucis d'une région hongroise fort avancée en culture intellectuelle.

Sopronvármegye szociális és gazdasági viszonyainak feltárása.

Sur la situation sociale et économique du comitat de Sopron.

Budapest, 1940. 286 l. — p.

Az író, mint szociális tanácsadó, küldetése végén vaskos kötetben számol be Sopron megyében végzett megfigyelő tevékenysége közérdekű eredményeiről. Ez a nyugati megye más vidékeinkhez hasonlítva, aránylag haladottabb kulturális és gazdasági viszonyok között él, földjének termőereje jobb, értékesítési lehetőségei kedvezőbbek, kisebb tehát benne a szociális gondozásra szoruló tömege. Az alsóbb mezőgazdasági néprétegnek azonban itt is sok a gondja, baja. A szerző statisztikai eszközökkel kísérli meg elesettségek okainak felkutatását. A községek elszegényedésének ismerető jegyeit a vidék talajminőségre, a szántóföldi termelés és állattenyésztés színvonalára, a téli munkát biztosító erdők és nádasok közelségére, a piaclehetőségekre, a község határának birtokviszonyaira és a népesség tagozódására vonatkozó igen érdekes statisztikai adatok reflektorfényében világítja meg. Különös figyelmet érdemel 23 jól szerkesztett

¹⁾ Tudomásunk szerint ez meg is fog történni.

kartogrammja, amelyeken az említett problémákon kívül a felekezetek, nemzetiségek, szegényellátás, sőt a cigányügy kérdéseit is szemlélteti.

A könyv több fejezetében dícséretes törekvés-sel vázolja a mezőgazdasági munkásság szociális és gazdasági viszonyait, jó szolgálatot téve a mezőgazdasági munkabérstatisztikának. Érdekes munkabéradatokat közöl. Sajnos, szakirodalmunk a természetben adott járandóságok felértékelésének elveire vonatkozóan eddig még nem alakított ki egy-séges gyakorlatot és ezért *Soproni Elek* munkabéradatai a más vidékek járandóságaival való összehasonlításra nem teljesen alkalmasak. A cseléd-béreknél egy-két értékelési módjával nem érthetünk egyet, mert pl. már 1938 végén is, a cseléd sertés-tartása részére bizonyosan nagyobb jövedelmet jelentett 15 P-nél. A számítások azonban bizonyos nagyságrendet képeztek, ami sok érdekes tanul-ságot mutat. Így azt, hogy egyes munkaadók cse-lédbérei között 36%-os eltérés is akad. Érdekes, hogy „a kiscgazdák ritkán járnak elől jó példával a szociálisan megállapított cselédbérek fizetése te-kintetében“.

A megye mezőgazdasági munkásait a téli munkaszünetet leszámítva általában foglalkoztatni tudja. Azonban „az uradalmak, a nagyobb mező-gazdasági birtokok fogynak, egy munkásra kevesebb hold aratás, kapálás, kisebb kenyér esik“. A sok szempontból jogos földigény kielégítésére szolgáló földosztásnak is van más oldala, mert néhol „a mezőgazdasági munkások ellenzik a földreformot és az uradalmaknál eddig kapott munkaalkalmak meghagyásáért szállnak sikra“. A másik fontos agrárpolitikai intézkedésnek, a legkisebb napszám-bérek megállapításának is mutatkozik bizonyos hátránya: „egyes birtokosok a lehetőséghez képest csökkentik a mezőgazdasági napszamosok foglal-koztatását, a kiscgazdák pedig minden munkát csa-ládtagjaikkal végeznek el“.

Az országos mezőgazdasági munkabérstatiszti-kai felvételek nehezen mutathatnának rá azokra a különleges helyi körülményekre, amelyek a munka-bér színvonalának alakulására jelentős kihatással lehetnek. A könyv adatai segítségével híven követ-hetjük nyomon azt a mozgalmat, amely a fejr-megyei példára Sopron megyében is előreviszi a cselédek családi munkabérrendszerének kérdését. Igen érdekes adatokat közöl a szerző egy a megyéje hat községében szokásos különleges munkabér-viszonyról az „arató-zsellér“ szerződésekről. Az arató-zsellér állandó munkás, mert az egész eszten-dőre szegődik. Munkaadójától lakást és nagyobb

szegődményes földet kap, amiért ellenszolgáltatás-ként a gazda egész munkaerejét igénybe veheti. Bizonyos meghatározott időre ingyen „robotot“ végez, más munkákat részes járandóság ellenében teljesít; az átlagosnál előre kisebb összegben kikö-tött napszám fejében, viszont máskor is köteles munkát teljesíteni. Az arató-zsellér a szerző szerint nemzedékeken keresztül szolgálja az uraságot, abban a lakásban lakik, amelyben apja, nagyapja született. Ez a munkaviszony az úrbéri állapotok-hoz hasonlít és igen emlékeztet az alföldi tanyás-szerződésekre, meg a németek által oly kívánatos-nak tartott északnyugat-németországi Heuerling-System-re.

Általános adatfelvétel a mezőgazdasági munká-sok vándorlásának okát is nehezen nyomozhatja ki. Ezért érdekesek a könyvnek vonatkozó adatai is. A megye 112 községéből a vizsgált évben a munka-adók 5 község területére hozták mintegy ezer idénymunkást. 2000 körül lehet azoknak a főleg nemzetiségi községekből származó munkásoknak a száma, akik bizonyos ideig Németországba mennek munkára. A birtokosok idénymunkásaikat rendsze-rint a szomszéd vagy távolabbi községekből veszik fel. Némelyik faluban tavasztól őszig alig akad olyan család, amelynek legalább egy tagja ne volna idegenben mezőgazdasági munkán. A szerző külö-nösen 8 község lakóinak vándorlási kedvét említi fel, ezzel szemben 4 község munkásai alig mutat-nak hajlandóságot arra, hogy lakhelyüktől távol vállaljanak foglalkoztatást. Tehát a munkásvándor-lásban a pszichológiai tényezőknek is nagy szerepük van. A szerző leszögezi, hogy egymáshoz közel fekvő községek közvéleményében is változik az egy és ugyanazon munkafeltételről, javadalmazásról al-kotott vélelem és különböző e felfogások kapcsán a munkakészség is. A munkaerkölcs gyenge lábón áll, nagy a tájékozatlanság és a munkásság köré-ben az egységes, tárgyilagos közvélemény hiányzik.

Ezek a kiragadott példák is bizonyítják, mily értékes tanulmánya *Soproni Elek* könyve az új falukutató irodalomnak, amely közelebb visz ben-nünket a magyar nép igazi gondjainak megismeré-séhez.

Heller András dr.

Demeter Béla és Venczel József dr.: Az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület munkája a román impérium alatt.

Béla Demeter et Dr. Joseph Venczel: L'activité de l'Association Agricole Hongroise de Transylvanie sous le régime roumain.

Budapest, 1940. 51 l. — p.

A tanulságos beszámoló első felében Demeter Béla az EMGE szerepéről, célkitűzéseit és lehető-

kartogrammja, amelyeken az említett problémákon kívül a felekezetek, nemzetiségek, szegényellátás, sőt a cigányügy kérdéseit is szemlélteti.

A könyv több fejezetében dícséretes törekvés-sel vázolja a mezőgazdasági munkásság szociális és gazdasági viszonyait, jó szolgálatot téve a mezőgazdasági munkabérstatisztikának. Érdekes munkabéradatokat közöl. Sajnos, szakirodalmunk a természetben adott járandóságok felértékelésének elveire vonatkozóan eddig még nem alakított ki egy-séges gyakorlatot és ezért *Soproni Elek* munkabéradatai a más vidékek járandóságaival való összehasonlításra nem teljesen alkalmasak. A cseléd-béreknél egy-két értékelési módjával nem érthetünk egyet, mert pl. már 1938 végén is, a cseléd sertés-tartása részére bizonyosan nagyobb jövedelmet jelentett 15 P-nél. A számítások azonban bizonyos nagyságrendet képeztek, ami sok érdekes tanul-ságot mutat. Így azt, hogy egyes munkaadók cse-lédbérei között 36%-os eltérés is akad. Érdekes, hogy „a kiscgazdák ritkán járnak elől jó példával a szociálisan megállapított cselédbérek fizetése te-kintetében“.

A megye mezőgazdasági munkásait a téli munkaszünetet leszámítva általában foglalkoztatni tudja. Azonban „az uradalmak, a nagyobb mező-gazdasági birtokok fogynak, egy munkásra kevesebb hold aratás, kapálás, kisebb kenyér esik“. A sok szempontból jogos földigény kielégítésére szolgáló földosztásnak is van más oldala, mert néhol „a mezőgazdasági munkások ellenzik a földreformot és az uradalmaknál eddig kapott munkaalkalmak meghagyásáért szállnak síkra“. A másik fontos agrárpolitikai intézkedésnek, a legkisebb napszám-bérek megállapításának is mutatkozik bizonyos hátránya: „egyes birtokosok a lehetőséghez képest csökkentik a mezőgazdasági napszamosok foglal-koztatását, a kiscgazdák pedig minden munkát csa-ládtagjaikkal végeznek el“.

Az országos mezőgazdasági munkabérstatiszti-kai felvételek nehezen mutathatnának rá azokra a különleges helyi körülményekre, amelyek a munka-bér színvonalának alakulására jelentős kihatással lehetnek. A könyv adatai segítségével híven követ-hetjük nyomon azt a mozgalmat, amely a fejr-megyei példára Sopron megyében is előreviszi a cselédek családi munkabérrendszerének kérdését. Igen érdekes adatokat közöl a szerző egy a megyéje hat községében szokásos különleges munkabér-viszonyról az „arató-zsellér“ szerződésekről. Az arató-zsellér állandó munkás, mert az egész eszten-dőre szegődik. Munkaadójától lakást és nagyobb

szegődményes földet kap, amiért ellenszolgáltatás-ként a gazda egész munkaerejét igénybe veheti. Bizonyos meghatározott időre ingyen „robotot“ végez, más munkákat részes járandóság ellenében teljesít; az átlagosnál előre kisebb összegben kikö-tött napszám fejében, viszont máskor is köteles munkát teljesíteni. Az arató-zsellér a szerző szerint nemzedékeken keresztül szolgálja az uraságot, abban a lakásban lakik, amelyben apja, nagyapja született. Ez a munkaviszony az úrbéri állapotok-hoz hasonlít és igen emlékeztet az alföldi tanyás-szerződésekre, meg a németek által oly kívánatos-nak tartott északnyugat-németországi Heuerling-System-re.

Általános adatfelvétel a mezőgazdasági munká-sok vándorlásának okát is nehezen nyomozhatja ki. Ezért érdekesek a könyvnek vonatkozó adatai is. A megye 112 községéből a vizsgált évben a munka-adók 5 község területére hozták mintegy ezer idénymunkást. 2000 körül lehet azoknak a főleg nemzetiségi községekből származó munkásoknak a száma, akik bizonyos ideig Németországba mennek munkára. A birtokosok idénymunkásaikat rendsze-rint a szomszéd vagy távolabbi községekből veszik fel. Némelyik faluban tavasztól őszig alig akad olyan család, amelynek legalább egy tagja ne volna idegenben mezőgazdasági munkán. A szerző külö-nösen 8 község lakóinak vándorlási kedvét említi fel, ezzel szemben 4 község munkásai alig mutat-nak hajlandóságot arra, hogy lakhelyüktől távol vállaljanak foglalkoztatást. Tehát a munkásvándor-lásban a pszichológiai tényezőknek is nagy szerepük van. A szerző leszögezi, hogy egymáshoz közel fekvő községek közvéleményében is változik az egy és ugyanazon munkafeltételről, javadalmazásról al-kotott vélelem és különböző e felfogások kapcsán a munkakészség is. A munkaerőkes gyenge lábón áll, nagy a tájékozatlanság és a munkásság köré-ben az egységes, tárgyilagos közvélemény hiányzik.

Ezek a kiragadott példák is bizonyítják, mily értékes tanulmánya *Soproni Elek* könyve az új falukutató irodalomnak, amely közelebb visz ben-nünket a magyar nép igazi gondjainak megismeré-séhez.

Heller András dr.

Demeter Béla és Venczel József dr.: Az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület munkája a román impérium alatt.

Béla Demeter et Dr. Joseph Venczel: L'activité de l'Association Agricole Hongroise de Transylvanie sous le régime roumain.

Budapest, 1940. 51 l. — p.

A tanulságos beszámoló első felében Demeter Béla az EMGE szerepéről, célkitűzéseit és lehető-

ségeit ismerteti, a könyv második felében a megújított Egyesület munkásságát Venczel József dr. tárgyalja.

A trianoni béke következtében a Romániához csatolt Erdélyben élő magyarság nehéz helyzetbe jutott: neki kellett gondoskodnia mindarról, amit népi vonatkozásban a multban saját állama oldott meg. A kisebbséggé lett erdélyi magyarság nem nézhette tétlenül társadalma bomlását és a nagy kérdések megoldását nem várhatta csak a közjogi viszonylatok tatarozásától.

Az a tény, hogy a magyarság háromnegyed része falun él, kijelölte a legfontosabb munkairányt. *Ez a falusi magyarság gazdasági és művelődési megsegítése, öntudatosítása és megszervezése.* Ezt a nehéz feladatot vállalta a százéves Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület. Az új építés a régi alapokon a következő irányítóeszmék szerint történt. Az egyetlen időálló réteg a gazdatársadalom. Ezt kell megszervezni. A kisebbségi életben mindenkire köteleességek hárulnak a népi közösséggel szemben. A nemzeti vagyonnak a közösség érdekeit kell szolgálni; a nemzeti vagyon nemcsak megtartandó, hanem gyarapítása és fejlesztése mindenek felett álló érdek. A magyar földműveseket tanítani kell, hogy megismerjék a gazdasági haladás útjait, mely végeredményben közösségi létkérdés.

Az 1936-ban újjászervezett egyesület Erdély területét három kerületre és tizenhárom alkerületre osztva 18.522 tagot gyűjtött. Az 1936-tól 1939-ig terjedő időben 575 gazdakört szervezett és akcióiba 45.330 magyar gazdát vont bele. Szaklapja, az Erdélyi Gazda 20.000 példányban jelent meg. Téli gazdasági tanfolyamokat szervezett. A 140 tanfolyamon 4.836 gazda nyert módszeres oktatást és oklevelet. A női háztartási tanfolyamokon 500 falusi lány és asszony nyert háztartástani, egészségügyi és háziipari oktatást. 1939-ben a tanítók részére Nagyenyeden rendezett gazdasági tanfolyamot. A magyar gazdáknak nemesített vetőmagot osztott ki, csupán a búzából 783.964 kilogrammot. A tenyészállat- és vetőmagakcióra 7.000.000 lelt áldozott. Ezekon kívül sikeresen rendezte meg a műtrágya és a mezőgazdasági gépakciót és az állatkiállításokat. A nehéz, de hálás feladat eredményesebb megvalósítása érdekében Kolozsvár határában mintagazdaságot rendezett be.

Az Egyesület alapítóinak gondolatát: *„Egy tér sem maradjon elfoglalatlan, hol a nemzet jólétét előmozdítani lehet”,* kézzel fogható sikerek testesítették meg.

A beszámolót térképek és részletes statisztikai táblák teszik szemléletessé; a könyv elejét az Egyesület áldott emlékü elnökének, Mikó Imre grófnak arcképe díszíti. Gy. F. dr.

Hubai Imre dr.: Adatok Kárpátalja gazdasági földrajzához (1919—1939).

Dr. Emeric Hubai: Contribution à la géographie économique de la Subcarpathie (1919—1939).

Munkács, 1940. 47 l. — p.

A kis könyvecske Kárpátalja gazdasági életének vázlatos keresztmetszetét tárja elénk. Az ismertett terület 12.650 km².

Gazdasági jelentőségét a máramarosi sómedencének nagy gazdagsága és a nagykiterjedésű erdőség adja. Szerző rámutat arra, hogy Kárpátalja tájelőnyeinek kihasználását helyi és helyzeti energiáinak kiaknázását a magyarság kezdte meg: magyar uralom alatt született meg mindaz a gazdasági érték, ami a megtelepülés elsődleges mozgatója lett: vásárvárosok, vasútvonalak, sóbányászat, fakitermelés. Kárpátalja hazánk legcsapadékosabb tája. Hegyvidékén évi 190, alföldi területein 100 csapadékos nap van. A vízienergia nincs kellőképpen kihasználva. A Tisza medrének esése 9, később 4 méter. A Latorcáé 10 méter, az Ungé 7 méter. A vízienergia felhasználása csupán az Ungnál 1.000.000 HP-t eredményezne. A tárolással 7—800 millió köbméter vizet lehetne az Alföld öntözésére felhasználni. Sok az ásványvíz: Szolyva, Polena, Bátor, Borkút, Luhi stb., azonban cseh megszállás alatt értékesítésük akadályokba ütközött.

Szerző ismerteti a lakosság nemzetiségi adatait és a magyarság számarányának kedvezőtlen alakulása szempontjából utal a Magyar Statisztikai Társaság Államtudományi Intézetének „A felvidéki magyarság húsz éve 1918—1938” című munkájára, mely világosan kimutatja a cseh-szlovák állami statisztika megbízhatatlan voltát.

A vallási és foglalkozási megoszlás ismertetése után a földművelés kérdéseivel foglalkozik. A földművelés nem emelkedett a kellő fejlettségi fokra. A kis területen folyó termelés különösen kenyérmagvak tekintetében nem fedezi a lakosság szükségletét. Erdőgazdaság folyik 635.367 hektáron. A bányászat terén a sókitermelés a legfontosabb. A napi termelés 40—60 vagón. A faipar 14.183 munkásnak ad kenyeret. 4 társaság 12 gyára foglalkozik a kárpátaljai fa feldolgozásával. Vasútvonalainak hossza 650 kilométer, de ebből 160 kilométer keskenyvágányú. Az állami vasutak hossza 539 km. Ismerteti a cseh földreformot, valamint Kárpátalja kulturális és szociális viszonyait.

A könyv végén 6 kartogramm szolgál a szövegben elmondottak szemléltetésére. Gy. F. dr.

Sipos Sándor dr.: Ipari nyersanyagok világtermelése.

Dr Alexandre Sipos: La production mondiale des matières premières industrielles.

Gergely R. könyvkereskedés. — *Librairie Gergely R.*
Budapest, 1941. 335 l. — p.

Most, amikor a háború megbolygatta a nyersanyag elosztásnak kialakult nemzetközi rendjét, érthető, hogy a közérdeklődés tengelyébe került a nyersanyagkérdés. Az újabb világháború kitörése óta jó egynéhány olyan munka — köztük több értékes magyar nyelvű is — látott napvilágot, melyek a nyersanyagproblémával foglalkoznak. Ez a könyv a világ ipari nyersanyaggyártásának a közgazda tollával és a statisztikus pontosságával megírt kimerítő ismertetése. Egyúttal azonban a nyersanyagok egy körére, az ipari nyersanyagokra korlátozott s a gazdaságtudó alaposságával kezünkbe adott magasabb fokú árú-, illetőleg anyagi is, mert a mellett, hogy a világ nyersanyaggyártását termelési viszonyain és felhasználási eredményein keresztül jelentőségéhez mért tárgylagossággal, tudományosan tárja elénk, terjedelmesen leírja az ásvány- és növényország legfontosabb anyagainak, termékeinek használhatóságát, eredetét, tulajdonságait és előfordulási helyét is.

A munka öt részre tagozódik. Az I. rész 2 fejezetben az elsődleges (kőszén, barnaszén, ásványolaj és ennek származékai: benzín, nyers- vagy gázolaj, továbbá földgáz) és a másodlagos (villamosáram) energiaforrásokkal, 4 fejezetben pedig a nehéz és könnyű fémekkel és azok érceivel foglalkozik. Kimerítő szövegezésben főtárja ezek szerepét és jelentőségét, megismerteti tulajdonságaikkal és felhasználási, illetőleg átalakítási módjukkal, végül pedig termelési adataikkal. Ezeket a minden anyagról külön fejezetben adott ismertetéseket az egyes anyagokra vonatkozó statisztikai táblázatok fejezik be, melyek a szöveges ismertetésekben is bőven előforduló számszerű elemzéseknek is alapját képezik s amelyek egyfelől a tárgyalt anyagok termelési adatait világ-részek szerinti csoportosításban az országok abc sorrendjében mutatják be, másfelől az egyes anyagok termelése szempontjából fontosabb államoknak termelői rangsorát tüntetik fel.

Az energiáról anyagok, a könnyű és nehéz fémek és ércek szerepének, jelentőségének, használhatóságának, lelőhelyeinek és termelésüknek ismertetése után azonos rendszerű és módszerű, az áttekintést megkönnyítő egyöntetű feldolgozásban számol be a könyv II. és III. része további 16 fejezetre tagoltan a többi fontos vegyi és textil ipari nyersanyagnak a világ gazdasági életében játszott szerepéről és termelési eredményeiről. A IV. rész pedig az előzőekben részletesen ismertetett 57 ipari alapanyag megoszlásáról, továbbá lelő- és termelőhelyük nagyságrendjéről, ugyancsak az „utolsó

békeévi“ (1937.) termelési eredmények alapján ad összefoglaló képet. E részben tárgyaltakat egyébként a szerző a Magyar Statisztikai Társaság egyik előadó ülésén is ismertette kivonatban. Ennek az előadásnak vázát a Szemle más helyén mutatja be.

Az V. rész, a könyv zárófejezete, a tárgyalt ipari alapanyagok termelésében az 1929. és 1938. évekkel határolt évtized alatt bekövetkezett konjunkturális hullámzást taglalja. Ez a fejezet talán a legfigyelemreméltóbb része a munkának. Az itt összehordott és megszövegezett rengeteg adat érdekes és sikerült kísérlet az évtized sűrített gazdaságtörténetének az ipari nyersanyagok termelési adatain keresztül való ismertetésére és szemléltetésére.

Mint e rövid beszámolóból is kitűnik, a könyv az olvasót nemcsak megismerteti a legfontosabb ipari nyersanyagok jelentőségével, de a mellett, hogy a jelen és jövő legkülönbözőbb irányú kutatásai számára is biztos és széles alapokat nyújt, tájékoztat az ipari termelés elemének, az összezsúfolódott népek életalapjának, a világpolitika mozgató rugójának legégetőbb kérdéseiről is. S jóllehet nem politizál, nem beszél igazságtalanságokról, mégis a tények tárgyilagos, adatszerű felsorolásával és szövegezésével mindenki számára érthetővé teszi, hogy a világ ipari nyersanyagkincseiből kisemmizett nemzetek ipari létük biztosítására az igazságosabb nyersanyagelosztás érdekében kénytelenek voltak a tettek mezejére lépni s hogy a jelen háború tulajdonképpen a nyersanyagban szűkölködő országok mérközése a nyersanyagban gazdag országok ellen. Más kérdés, hogy ez a nyersanyagok igazságosabb elosztásáért folyó küzdelem mibe kerül, s hogy a most folyó és nemrég lezajlott nagy háborúnak anyagi és szellemi energiájával nem lehetett volna-e megoldani az emberiség energia- és nyersanyagszükségletének kielégítését a tudományok segítségével fegyver nélkül is.

G. G. dr.

Veress Gábor: Közlekedéstudomány. Rendszertanulmány.

Gabriel de Veress: Science des Communications. Etude des systèmes.

A M. kir. Ferenc József-Tudományegyetem és a Rothermere-alap támogatásával kiadja a M. kir. Ferenc József-Tudományegyetem Barátainak Egyesülete.
Publié avec l'aide de l'Université R. Hongroise François-Joseph et de la Fondation Rothermere, par l'Association des amis de cette Université.

Szeged, 1940. 54 l. — p.

A szerző — aki egyébként a Magyar Közlekedéstudományi Társaság egyik szakosztályi elnöke — igen értékes és tömör tanulmányában a közlekedéstudomány rendszerét öleli fel. Mindenekelőtt meghatározza a közlekedés fogalmát: Közlekedésnek nevezzük személyek, dolgok és gondolatok gyakran, szabályszerűen és tervszerűen

megisméltendő minden oly helyváltoztatását, amely a helyváltoztatás lebonyolítására szolgáló eszközök igénybevételével jön létre. Rámutat ezután arra, hogy a külföldi közlekedéstudományi munkák nem nyújtanak tökéletes fogalmi meghatározást. A közlekedéstudomány tárgykörét tekintve három nagy tudománycsoportra oszlik. A közlekedés jelenségeit tárgyalja a közlekedéstan, a közlekedés eszközeit és üzemait a közlekedéstechnika s végül a közlekedés szabályozását a közlekedéspolitiká. A közlekedéstudomány fontos segédtudományainak tekinthetők: a közlekedési statisztika, földrajz és történet. A „Közlekedéstan“ c. fejezetben röviden áttekinti a szerző a közlekedéstan és a közgazdaságtudomány kapcsolatait (a letelepülés, a székhely, a közlekedési vállalatok költségtételeinek problémája).

A tanulmány leghosszabb, de egyúttal legértékesebb fejezete a közlekedéstechnikáról szól, s nemcsak a szakemberek, hanem a közlekedési kérdések iránt fogékony olvasóközönség érdeklődését is méltán felkeltheti. Itt írja le a szerző a közlekedési eszközök három elemét: a pályát (illetve utat), a járművet s a mozdító erőt szolgáltatató gépet. Megkülönbözteti a tágabb értelemben vett közlekedéstechnikát (út-, híd- és vasútépítés, stb.) a szűkebb értelemben vett közlekedéstechnikától, a közlekedési üzemek tudományától. Ez utóbbi foglalkozik a közlekedési üzemek gazdaságosságának (hasznos idő, üzemi koefficiens, üzemi kapacitás) és alkalmassági követelményeinek (gyorsaság, biztonság, olcsóság és pontosság) tényezőivel. A „Közlekedéspolitiká“ c. fejezet tárgyalja a közlekedést szabályozó, illetve előmozdító intézkedéseket (közlekedési jog, tarifapolitika), intézményeket (közlekedési főhatóságok, nemzetközi és nemzeti egyesületek, szervek) és intézeteket (közlekedési üzemek és vállalatok).

Az egész tanulmányon mint piros fonál húzódik végig a közlekedés fontosságának kidomborítása, amit — a mai háborús viszonyok között — nem is hangsúlyozhatunk eléggé.

Német-, francia- és angolnyelvű kivonat fejezi be ezt a magvas tanulmányt, amely már a bőséges külföldi irodalom felhasználása folytán is megtalálja az utat a külföldi közlekedéstudósokhoz is.

Palotay Ferenc.

Dr. Ervin Hacker: Kriminalstatistische und Kriminalaetiologische Berichte IV.—XII.

Miskolc, 1940. 44+92+100+152 l. — p.

Szerzőnek e füzetekben közreadott nemzetközi bűnügyi statisztikai fejtegetései folytatásait képezik azoknak a hasznos füzeteknek, melyeknek ismertetését Szemlénk már közölte.¹⁾ Hacker ezút-

¹⁾ V. ö. 1940. évf. 7. sz. 622. l.

tal is igen gondosan válogatta össze a forrásokat és nagy szakértelemmel használta fel a nemzetközi statisztikai adatokat, hogy helyesen lehessen megítélni a bűnözés igazi természetét és arányát. Ezt a célt szolgálja többek közt az „összehasonlító táblázat“, amelyben szembetűnnek azok a különbségek, melyek a különböző földrajzi fekvésű, más fajú, eltérő társadalomszerkezetű és sok más motívum szerint differenciálódott államok kriminalitása között fennforognak. Tekintettel azonban arra, hogy a legtöbb állam bűnügyi statisztikai adatait nem egységes módszer szerint közli, a legjellemzőbb adatokat és törvényszerűségeket fogjuk csak ismertetni.

Dániában az összes bűncselekményeknek a 69,6%-a esik a lopásokra, míg a testi épség ellen elkövetett bűncselekmények egészen alacsony arányszámot érnek el.

Görögország kriminalitásának jellemző jelensége, hogy az elítéltek többsége (30,4%) a matrózok és kikötőmunkások soraiból kerül ki. A *Dél-afrikai Unióban* az 1933—37. évek átlagában — a forró égövnek a bűnözésre gyakorolt hatását ismerve — igen magas a gyilkosságok és a testi épség ellen elkövetett bűnözések arányszáma. Természetesen itt az elítéltek nagyobb része a bennszülöttekből kerül ki, igaz viszont, hogy a lopások és az ú. n. „intellektuális“ bűncselekmények terén az európaiak viszik a főszerepet. *Jugoszláviában* igen magas arányt (44,6%) öltönek a testi épség ellen elkövetett bűncselekmények. Az elkövetett bűnözések maximuma a téli hónapokra esik. *Ausztriában* a külföldiek kétszer annyit bűnöznek, mint a belföldiek. *Bulgáriában* a városokban több bűncselekményt követnek el, mint vidéken. *Franciaországban* a legtöbb bűnöző a nőtlenek és hajadonok soraiból kerül ki. Az elítéltek maximumát a 25—30 évesek képviselik. A férfiak és nők bűnözési aránya = 5 : 1. *Izlandban* feltűnően magas (80,6%) a lopások arányszáma. Hasonló a helyzet *Norvégiában* is, ahol a nehezebb megélhetési viszonyok (ruházat, élelem, fűtés stb.) ösztönzik az embereket lopásra. Az *Egyesült Államok* adatai azt igazolják, hogy a szigorú törvények és rendszabályok hatása alatt viszonylagosan is keveset bűnöznek a testi épség ellen. A lopásoknak és a betöréseknek a maximuma decemberre és januárra esik. Igen érdekes kombinációt ad az amerikai statisztika, amikor az elítéltek munkanélküliségét hozza összefüggésbe a bűncselekményekkel. A munkanélküli bűnözők között azok vétkeznek legnagyobb arányban a társadalmi rend ellen, akik legalább 3 hónap óta vannak állandó kereset nélkül. *Esztorországban* a 20—24 évesek bűnöznek legtöbbit; *Finnországban* az északi államokhoz viszonyítva még kevesebb lopás fordul elő, a férfiak kilencszer többit bűnöznek a nőknél és több a visszaeső

megisméltendő minden oly helyváltoztatását, amely a helyváltoztatás lebonyolítására szolgáló eszközök igénybevételével jön létre. Rámutat ezután arra, hogy a külföldi közlekedéstudományi munkák nem nyújtanak tökéletes fogalmi meghatározást. A közlekedéstudomány tárgykörét tekintve három nagy tudománycsoportra oszlik. A közlekedés jelenségeit tárgyalja a közlekedéstan, a közlekedés eszközeit és üzemait a közlekedéstechnika s végül a közlekedés szabályozását a közlekedéspolitiká. A közlekedéstudomány fontos segédtudományainak tekinthetők: a közlekedési statisztika, földrajz és történet. A „Közlekedéstan“ c. fejezetben röviden áttekinti a szerző a közlekedéstan és a közgazdaságtudomány kapcsolatait (a letelepülés, a székhely, a közlekedési vállalatok költségtételeinek problémája).

A tanulmány leghosszabb, de egyúttal legértékesebb fejezete a közlekedéstechnikáról szól, s nemcsak a szakemberek, hanem a közlekedési kérdések iránt fogékony olvasóközönség érdeklődését is méltán felkeltheti. Itt írja le a szerző a közlekedési eszközök három elemét: a pályát (illetve utat), a járművet s a mozdító erőt szolgáltatató gépet. Megkülönbözteti a tágabb értelemben vett közlekedéstechnikát (út-, híd- és vasútépítés, stb.) a szűkebb értelemben vett közlekedéstechnikától, a közlekedési üzemek tudományától. Ez utóbbi foglalkozik a közlekedési üzemek gazdaságosságának (hasznos idő, üzemi koefficiens, üzemi kapacitás) és alkalmassági követelményeinek (gyorsaság, biztonság, olcsóság és pontosság) tényezőivel. A „Közlekedéspolitiká“ c. fejezet tárgyalja a közlekedést szabályozó, illetve előmozdító intézkedéseket (közlekedési jog, tarifapolitika), intézményeket (közlekedési főhatóságok, nemzetközi és nemzeti egyesületek, szervek) és intézeteket (közlekedési üzemek és vállalatok).

Az egész tanulmányon mint piros fonál húzódik végig a közlekedés fontosságának kidomborítása, amit — a mai háborús viszonyok között — nem is hangsúlyozhatunk eléggé.

Német-, francia- és angolnyelvű kivonat fejezi be ezt a magvas tanulmányt, amely már a bőséges külföldi irodalom felhasználása folytán is megtalálja az utat a külföldi közlekedéstudósokhoz is.

Palotay Ferenc.

Dr. Ervin Hacker: Kriminalstatistische und Kriminalaetiologische Berichte IV.—XII.

Miskolc, 1940. 44+92+100+152 l. — p.

Szerzőnek e füzetekben közreadott nemzetközi bűnügyi statisztikai fejtegetései folytatásait képezik azoknak a hasznos füzeteknek, melyeknek ismertetését Szemlénk már közölte.¹⁾ Hacker ezút-

¹⁾ V. ö. 1940. évf. 7. sz. 622. l.

tal is igen gondosan válogatta össze a forrásokat és nagy szakértelemmel használta fel a nemzetközi statisztikai adatokat, hogy helyesen lehessen megítélni a bűnözés igazi természetét és arányát. Ezt a célt szolgálja többek közt az „összehasonlító táblázat“, amelyben szembetűnnek azok a különbségek, melyek a különböző földrajzi fekvésű, más fajú, eltérő társadalomszerkezetű és sok más motívum szerint differenciálódott államok kriminalitása között fennforognak. Tekintettel azonban arra, hogy a legtöbb állam bűnügyi statisztikai adatait nem egységes módszer szerint közli, a legjellemzőbb adatokat és törvényszerűségeket fogjuk csak ismertetni.

Dániában az összes bűncselekményeknek a 69,6%-a esik a lopásokra, míg a testi épség ellen elkövetett bűncselekmények egészen alacsony arányszámot érnek el.

Görögország kriminalitásának jellemző jelensége, hogy az elítéltek többsége (30,4%) a matrózok és kikötőmunkások soraiból kerül ki. A *Dél-afrikai Unióban* az 1933—37. évek átlagában — a forró égövnek a bűnözésre gyakorolt hatását ismerve — igen magas a gyilkosságok és a testi épség ellen elkövetett bűnözések arányszáma. Természetesen itt az elítéltek nagyobb része a bennszülöttekből kerül ki, igaz viszont, hogy a lopások és az ú. n. „intellektuális“ bűncselekmények terén az európaiak viszik a főszerepet. *Jugoszláviában* igen magas arányt (44,6%) öltönek a testi épség ellen elkövetett bűncselekmények. Az elkövetett bűnözések maximuma a téli hónapokra esik. *Ausztriában* a külföldiek kétszer annyit bűnöznek, mint a belföldiek. *Bulgáriában* a városokban több bűncselekményt követnek el, mint vidéken. *Franciaországban* a legtöbb bűnöző a nőtlenek és hajadonok soraiból kerül ki. Az elítéltek maximumát a 25—30 évesek képviselik. A férfiak és nők bűnözési aránya = 5 : 1. *Izlandban* feltűnően magas (80,6%) a lopások arányszáma. Hasonló a helyzet *Norvégiában* is, ahol a nehezebb megélhetési viszonyok (ruházat, élelem, fűtés stb.) ösztönzik az embereket lopásra. Az *Egyesült Államok* adatai azt igazolják, hogy a szigorú törvények és rendszabályok hatása alatt viszonylagosan is keveset bűnöznek a testi épség ellen. A lopásoknak és a betöréseknek a maximuma decemberre és januárra esik. Igen érdekes kombinációt ad az amerikai statisztika, amikor az elítéltek munkanélküliségét hozza összefüggésbe a bűncselekményekkel. A munkanélküli bűnözők között azok vétkeznek legnagyobb arányban a társadalmi rend ellen, akik legalább 3 hónap óta vannak állandó kereset nélkül. *Esztorországban* a 20—24 évesek bűnöznek legtöbbit; *Finnországban* az északi államokhoz viszonyítva még kevesebb lopás fordul elő, a férfiak kilencszer többit bűnöznek a nőknél és több a visszaeső

bűnöző is, mint a nőknél. *Olaszországban* a heves vérmérsékletet tükrözi vissza a testi épség ellen elkövetett bűncselekmények magas arányszáma. *Lettországban* főleg télen fordulnak elő lopások sűrűbben, míg a „testi épség ellen” elkövetett bűncselekmények jórészt a nyári hónapokban követik el. *Litvániában* az elváltak képviselik a legmagasabb bűnözési arányszámot. *Romániában* igen nagy arányszámot öltenek a lopások és betörések, és a legtöbb bűnöző, áttörve az általános törvényszerűséget, itt a házasok köréből kerül ki. *Algírban és Tuniszban* kvantitatíve is igen nagy különbség van a férfiak és nők kriminalitása között.

Brit-Indiában magas a lopások és igen jelentős a gyilkosságok arányszáma is. *Belgiumban* más államokhoz viszonyítva kedvező a férfiak kriminalitása. *Cseh-Szlovákiában* az elítéltek vallási megoszlása a zsidók intellektuális bűnözéséről tanuskodik. *Portugáliában* követik el a legtöbb bűncselekményt a testi épség ellen (az összes elkövetett bűncselekményekhez viszonyítva) egész Európában. Az analfabéta bűnözők többet vétének a törvények ellen, mint a művelt bűnözők. *Svédországban* viszonylagosan is kisebb arányban fordulnak elő lopások, mint a vele szomszédos államokban.

ifj. Máday Lajos dr.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. (*Publications d'intérêt international ou de théorie générale.*) — *Bulletin de l'Institut international de statistique.* XXX. köt. Supplément. *Tables des matières.* Contenus dans les tomes I à XXX. La Haye. 1941.

Compass. Finanzielles Jahrbuch, 1941. Personenverzeichnis. (Verwaltungsrate, Aufsichtrate und Direktion.) XIV + 1532 l. Compassverlag. Wien.

Evaluations des besoins du monde en drogues nuisibles en 1941. Société des nations. Genève.

L'année sociale, 1939/40. Bureau international du travail. Genève.

La silicose. Compte rendu de la conférence internationale tenue à Genève du 29 août au 9 septembre 1938. Bureau international du travail. Genève. (Études et documents. F/17.)

Rapport au Conseil sur les statistiques des stupéfians relatives à l'année 1939 et sur les travaux du Comité au cours de l'année 1940. Société des nations. Genève.

Statistique réduite, 1939. Trafic, résultat financier. Bureau international de l'Union postale universelle. Berne.

Bartucz Lajos: Fajkérdés-fajkutatás. 322 l. + képes táblák. Budapest.

Bátor Viktor dr.: Pénztartozás, kamat, kölcsön. 187 l. Budapest. 1940. (Klly. a Magyar magánjog c. műből.)

Bertóty István dr.: A statisztika szerepe a modern városi utak építésében. 54 l. Budapest. 1940. (Klly. a Városi szemle XXVI. évf.-ából.)

Halasy-Nagy József: Mai politikai rendszerek. 145 l. Budapest.

Horváth Barna: A szocializmus új arca. 15 l. Budapest. 1940. (Klly. a Társadalomtudomány 1940. évi 4. számából.)

Lützw Frigyes: Háború a tengeren. Tengeralattjáróval és aknákkal az angol éhségblokád ellen. 77 l. Budapest. 1940.

Woodbury, Robert Morse: Méthodes d'enquête sur les conditions de vie des familles. Revenu, dépenses, consommation. Bureau international du travail. 170 l. Genève. 1941. (Études et documents. N/23.)

Magyarország. (*Hongrie.*) — *A magyar királyi dohánygyedáruság statisztikája, 1938/9.* Kiadja a magyar királyi dohányjövédéki központi igazgatóság. Budapest.

A magyar posta jelentése 1939. évi működéséről. Magyar királyi postavezéregazgatóság. Budapest. 1940.

A magyar szent koronához visszacsatolt keleti és erdélyi országrészen az állami főhatalom változása előtt érvényben volt közadókra vonatkozó jogszabályok. 164 l. Budapest. 1940.

Az 1939. évi kárpátaljai nép-, földbirtok- és állatösszeírás eredményei. Tájékoztató megjegyzések. 7 l. 1. füzet. *Összefoglaló népességi adatok.* 79 l. 2. füzet. *A földbirtokok száma, területe és az állatállomány 1939-ben.* 12 l. 3. füzet. *Terület, lakóházak száma, lélekszám nem szerint és népsűrűség.* 14 l. 4. füzet. *A népesség kisebb korcsoportok szerint 1939-ben.* 14 l. 5. füzet. *A népesség nagyobb korosztályok szerint a nemek megkülönböztetésével 1939-ben.* 14 l. 6. füzet. *A népesség családi állapot, magyarul tudás és írni-olvasni tudás szerint, valamint a 6 évnél idősebb analfabéták száma 1939-ben.* 14 l. 7. füzet. *A népesség vallás és anyanyelv szerint 1939-ben.* 14 l. 8. füzet. *A férjes nők házassági termékenysége 1939-ben.* 14 l. 9. füzet. *A népesség keresők, eltartottak és foglalkozási viszony szerint 1939-ben.* 14 l. 10. füzet. *A népesség foglalkozási főcsoportok szerint 1939-ben.* 14 l. 11. füzet. *Az őstermelő és ipari népesség, továbbá a kereskedők száma 1939-ben.* 14 l. 12. füzet. *A földbirtokok száma 1939-ben.* 14 l. 13. füzet. *A földbirtok területe 1939-ben.* 14 l. 14. füzet. *Állatállomány 1939-ben.* 14 l. M. kir. központi statisztikai hivatal. Budapest. (Statisztikai kéziratok közlemények.)

Földrajzi zsebkönyv, 1941. Szerk.: vitéz Temesy Győző dr. Kiadja a Magyar földrajzi társaság. Budapest.

Magyar biztosítási évkönyv, 1940/1941. Szerk.: Szikszay Károly. Budapest.

Textilalmanach. Küldi a magyar textilgyáripar és nagykereskedelem Erdély és Keletmagyarország kereskedőinek és iparosainak. 94 l. Budapest. 1940.

Baranyovits Rezső: A gépek szerepe a mezőgazdasági termelésben. 14 l. Budapest. 1940.

Bethlen Pál dr. gróf: Mit tett Tisza István Erdélyért. 23 l. Budapest. 1940.

Bikkal Dénes dr.: Társadalombiztosítástán. A társadalombiztosítás elmélete és politikája. 179 l. Budapest. 1941.

Biró József: Kolozsvári képeskönyv. 31 l. + 32 kép. Budapest. 1940. (Officina képeskönyvek.)

Folyóiratszemele. — *Revue*.

Allgemeines Statistisches Archiv (30. köt. 1. sz., Jena 1941, ném.). — Schorer E.: Katonai és háborús statisztika. — Jacobs A.: Új módszerek a német statisztikában. — Mülhaupt L.: A vagyonstatisztika problémájának megoldása. — Marbe K.: A nemek arányának tana. — Grävell W.: A gazdaságstatisztika egyszerűsítése és egységesítése. — Henninger: A statisztika újjászervezése Braziliában.

Annali di Statistica (6. évf. Roma 1940. ol.). — Savorgnan F.: Mikrostatistikai tanulmányok. — De Vergottini M.: A külföldön élő olaszok demografiai helyzete. — Del Chiaro A.: Az olasz nép szaporodási indexe az 1935—1937. évekre. — Tizzano A.: A fertőző betegségek következtében történt halálozások Olaszországban. — Trasimeni R.: Fiatalkorú bűnözők. Bűnügyi szociálstatisztikai tanulmány.

Archiv für Bevölkerungswissenschaft und Bevölkerungspolitik (11. évf. 1. sz., Leipzig 1941, ném.). — Eichler H. W.: Az alacsony és magas születési arányú német nagyvárosok közti különbségek. — Seiwert Th.: Vizsgálatok a rajna—vesztfáliai iparvidék 10 városának születési aránya közti különbségek okairól. — Haag F. E.: A meglévő adatok pótlása. — Dietel E.: Népeség- és településpolitikai felépítés Sziléziában 1933 óta. — Harmsen H.: A statisztika állása és feladatai Németországban. — Haase—Bessell G.: Az emberiség szellemi fejlődése a fajkutatás és genetika megvilágításában. — A népmozgalom Svájcban 1938. évben.

Az Ország Útja (5. évf. 3. sz., Budapest 1941, m.). — Borbély M.: Az Egyesült Tanácskörtársaságok népei. — Jócsik L.: Kelet- és Délkelet-Európa élettere. — Moravek E.: A francia gyarmatbirodalom. — (4. sz.). — Lengyel T.: Nemzetiségi kérdés és asszimiláció. — Jócsik L.: Magyarország és élettere. — Moravek E.: Az Északamerikai Egyesült Államok nyeresanyag-gazdasága. — (5. sz.) — Keményffi J.: Háború és áralakulás.

Deutsche Arbeit (41. évf. 4. sz., Berlin 1941, ném.). — Weingärtner A.: Délkelet-Európa a tegnap és holnap között. — Valjavec F.: A magyarországi németiség kultúrtelejesítménye. — A német népcsoport hazatérése Litvániából. — Német népszámlálás Romániában.

Der deutsche Volkswirt (15. évf. 26. sz., Berlin 1941, ném.). — A műpamut felülmúlja a műselymet. — Aust H. W.: Pénz- és hitelügy a megszállt Németalföldön. — Nölting E.: Az európai biztosítási kartell útján. — A racionalizálás útja Olaszországban. — Államosítások Romániában. — (27. sz.). — Finnország újjáéledő külkereskedelme. — Új települések Norvégiában. — (28/29. sz.). — Holten G.: Dán ipari különlegességek. — Ahlgrimm F.: Délkelet-Európa műtrágyafogyasztása. — Osthold P.: Amerikai számok és európai valóság. — Svédország ipara. — (30. sz.). — Horvátország mint gazdasági tényező. — von Maltzahn R.: Az egykori Jugoszlávia elszegényedett mezőgazdasága. — (31. sz.). — Ahlfeld H.: Elláthatja-e magát Európa cukorral? — (32. sz.). — A görög gazdasági tér. — Az iraki olaj és piaca. — (33. sz.). — Polzin W.: A közkeleti brit ásványolajpozíciók veszélyben vannak. — (34. sz.). — Polzin H.: Olaszország területi gyarapodása a dalmát tengerparton.

Deutschum im Ausland (24. évf. 1/2. sz., Stuttgart 1941, ném.). — Patzelt H.: A svédországi németiség a háború alatt. — Schmidt—Orendi I.: A németiség Litvániában. — Oljančyn D.: Ukrajna politikai és kulturális fejlődése.

Die Volkswirtschaft (14. évf. 3. sz., Bern 1941, ném.). — Építkezések Svájcban 1940-ben. — A svájci be- és kivándorlások 1940-ben. — Az idegenforgalom Svájcban 1940-ben. — (4. sz.). — A svájci építési statisztika 15 éve.

Földrajzi Közlemények. (69. köt. 1. sz., Budapest 1941, m.). — Haltenberger M.: A négy európai román állam területi kialakulása.

Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik. (153. köt., 1. sz., Jena 1941, ném.). — Amonn A.: Nemzetgazdaság és gazdasági valóság. — Bräuer K.: A német széngazdálkodás a háborúban. — (2. sz.). — Amonn A.: Nemzetgazdaság és gazdasági valóság. — Lütge F.: Árpolitika Münchenben a középkor végén. — Bräuer K.: A német széngazdálkodás a háborúban. — Meinow F.: Hadigazdálkodás az életbiztosításban. — (3/4. sz.). — Barbarino O.: Társadalomgazdasági elmélet, statisztika és gazdaságtörténet egymáshoz való viszonya. — Vito F.: Megjegyzések a gazdaságelmélet alapvető kérdéseire. — Heller F.: A tőke nemzetgazdasági tevékenysége. — Navratil A.: A tőkeerő. — Mahr W.: Általános statisztika. — (5. sz.). — Goumas L.: A fogyasztás törvényei egy új statisztikai összeírás megállapításában. — Schuhwerk F.: Az idegenforgalom gazdasági ereje. — Raab J.: A fogyasztás szabályozásának módszerei és nemzetgazdasági jelentősége a német hadigazdálkodásban. — Walter W. F.: Az amerikai külkereskedelem az európai háború kitörése óta.

Kisebbségi Körlevél (5. évf. 3. sz., Pécs 1941, m.). — Szende L.: A bolgár kisebbségek problémája. — Bölönyi J.: A kisebbségek népi iskolai oktatása. — Bédi I.: A baranyai háromszög, a Bácska és a Bánát.

Kisebbségvédelem (4. évf. 1—2. sz., Budapest 1941, m.). — Mikó I.: A jogfolytonosság helyreállítása a nemzetiségi jogalkotás terén. — Oberding J. Gy.: Az erdélyi római katolikusok áttérése a görögkeleti egyházba. — Ruh Gy.: A külföldi németek átköltözésének mérlege. — Az új Románia nemzetiségi térképe. — A Balkán-államok népességének anyanyelvi megoszlása 1910—1940.

Magyar Gazdák Szemléje. (46. évf. 5. sz., Budapest 1941, m.). — Boemelburg K.: Közgazdasági elvek a mezőgazdasági hitel átszervezésében. — Bölöni Darkó Z.: A gazdaadósvédelem és mezőgazdasági hitelügyünk. — Sziártó Á.: Az erdőgazdaság adózása. — Ujlaki Nagy Á.: A világ öntözőgazdaságai.

Magyar Kisebbség. (20. évf. 6. sz., Lugos 1941, m.). — Cseresnyés I.: Bulgária népkisebbségei. — (9. sz.). — Cseresnyés I.: A jugoszláviai „naš narod” és a népkisebbségek lélekszáma. — A horvát nemzet tagjainak száma. — A németek száma négy népszámlálás idején a Bánság és Arad megye azon helységeiben, ahol jelenleg legalább 2000 német él. — (10. sz.). — A feloszlott Jugoszlávia iskolái. — Magyar irodalom és művelődés Jugoszláviában. — A szlovének.

Magyar Szemle. (40. köt., 4. [164.] sz., Budapest, 1941, m.). — Kovalovszky M.: A csángó-

kérdés. — *Ujlaki Nagy Á.*: Öntözés és termelés. — *Trummer Á.*: A magyar víziutak. — *Kovács J.*: Földadóreform. — *Ruisz R.*: A közellátás biztosítása. — *Kovács J.*: Budapest a számok tükrében. — *Benedek A.*: Székelyföldi könyvtárak. — (5. [165.] sz.) — *Rónai A.*: Teleki Pál. — A keleti ortodoxia Magyarországon. — *Haltenberger M.*: Oroszország gazdasági ereje. — *Scheffler J.*: Az „Erdélyi Katolikus Státus” küzdelmes húsz éve.

Mezőgazdasági Közöny (14. évf. 4. sz., Budapest 1941, m.). — *Herke S.*: A mézben szegény szikések javításáról. — *Badics J.*: Abrázolt agrárpolitika. — *Hévey L.*: A szicíliai földkérdés rendezése. — Budapest lisztfogyasztása. — Gépesítési törekvések a mezőgazdaságban. — Argentina súlyos gazdasági problémái. — (5. sz.) — *Diószeghy O.*: A községi közmunka kérdése. — *Zajtay A.*: A sertések tartása csökkentett kukoricaadagokkal. — *Nagy L.*: Mezőgazdasági üzemeink eredményei 1939. évben.

Miskolci Jogászélet (17. évf. 1. sz., Miskolc 1941, m.). — *Hacker E.*: Büntető igazságszolgáltatásunk az utolsó években és kriminálpolitikai teendőink. — (3. és 4. sz.) — *Szepesváraljai Haendel V.*: A nemzetiségi autonómiákról. — (5. sz.) — *Török B.*: Az új német alkotmány egyes alapelveiről.

Munkaügyi Szemle (15. évf. 4. sz., Budapest 1941, m.). — *Nagy J.*: A felvidéki ipari munkavállalók és magánalkalmazottak (magántisztviselők) öregségi stb. biztosításának rendezése. — *Hindy Z.*: Jogorvoslatok a társadalombiztosítás körében. — *Temesváry E.*: Az ideggyógyászati vizsgálat szerepe csonttörések esetén a keresőképesség-csökkenés elbírálásában. — (5. sz.) — *Somogyi F.*: Az Országos Nép- és Cselédvédelmi Alap létesítésének előzményei, szervezete és működése. — *Lőrincz A.*: Munkafelügyelők intézménye Romániában. — *Temesváry E.*: Az ideggyógyászati vizsgálat szerepe csonttörések esetén a keresőképesség-csökkenés elbírálásában.

Nation und Staat (14. évf. 6. sz., Wien 1941, ném.). — Német népszámlálás a román Bánátban. — Erdély és a Bánát a statisztikában.

Népegészségügy (22. évf. 7. sz., Budapest 1941, m.). — *Páter J.*: A balatonmenti vasútvonalak kútjainak egészségügyi vizsgálata 1938 nyarán. — (8. sz.) — *Johan B.*: Mi várható a szervezett közegészségügyi munkától. — *Petrilla A.*: Egészségügyi mérlegünk 1940-ben. — *Kovács Ö.*: A magyar gyermekvédelem jövő útja. — *Szörényi R.*: Nyolc iskolaév szűrővizsgálatainak tapasztalatai. — (9. sz.) — *Makera Gy., Varga L., Ziegler N.*: Egészségügyi vizsgálatok egy budapestkörnyéki községben. — *Krisztinicz A.*: Gömör vármegyében előfordult kiütéses tifusz kórrajza. — *Vida J.*: Adatok a szécsényi járás cigányairól. — *Mészáros E.*: Az alföldi cigányok értéke egészségügyi és nemzeti szempontból. — (10. sz.) — *Dreguss M.*: Tanulmányok az ideai influenzajárvány kóroktanára vonatkozólag. — *Nyirő J.*: Elme- és idegkórtani utasítás a házassági tanácsadáshoz. — *Keresztes Gy.*: Az elmebetegügy praeventív megszervezése. — *Buchmüller J., Gaál G.*: Elmebetegék zárt intézeti elhelyezésének irányelvei.

Notiziario demografico (13. évf. 5. sz., Roma 1940, ol.). — Utcai balesetek Olaszországban az 1939. évben. — A fasiszta kormány demográfiai intézkedései. — Nagy-Britannia népességének fejlődése. — Rákhalandóság az Am. Egy. Államokban 1938-ban. — Új-Zeland népmozgalma

1871—1938. években. — (6. sz.) — A születések, halálozások és a természetes szaporodás megoszlása vidékek szerint. — Géperejű közlekedési eszközök által okozott halálos kimenetelű szerencsétlenségek az 1939. évben. — Francia-Marokkó olasz lakossága. — Németország népességének gazdasági és szociális strukturája. — (14. évf. 1. sz.) — A Földközi tenger vidékének demográfiája. — Az olasz királyság népmozgalma az 1940. évben. — Az élveszületések száma az olasz királyságban 1940-ben. — A nagyvárosok és népességük. — A népesség természetes szaporodásának legújabb irányzata Európában és Európán kívül.

Nouvelle Revue de Hongrie (34. évf. 4. sz., Budapest 1941, fr.). — *Mályusz E.*: Az asszimiláció problémája a középkorban. — *Rác Gy.*: A magyar polgári jog.

Reichsarbeitsblatt (21. évf. 9. sz., Berlin 1941, ném.). — Az árrögzítéstől a jövedelem rögzítésig. — *Hartwich*: Családi munkaerők a mezőgazdaságban. — (11/12. sz.) — *Galland*: Gazdasági fejlődés és munkakérdés Közép-Németországban. — (13. sz.) — *Simon*: Munkaviszonyok a Szudétavidéken.

Revue du Travail (42. évf. 1. sz., Bruxelles 1941, fr.). — Németalföld újjáépítése. — Spanyolország újjáépítése. — Németország ipari szervezete. — Árpolitika a skandináv országokban.

Revue Internationale d'Agriculture (32. évf. 3. sz., Roma 1941, fr.). — *Pavlovsky G.*: Irányított mezőgazdaság és kapcsolata a gazdasági ciklussal. — *Deslarzes J.*: Svájc mezőgazdasága. — Az Egyesült Államok állatállománya. — (4. sz.) — *Kulin S. és Pataky L.*: A kisgazdabirtokok rentabilitása Magyarországon 1929-től 1938-ig.

Schmollers Jahrbuch (65. évf. 1. sz., Berlin 1941, ném.). — *Vleugels W.*: A német nemzetgazdasági elmélet jellegzetessége. — *Tiburtius J.*: A gazdasági rend hatása a vállalkozási kedvre. — *Andreae W.*: Egy nagy gazdasági tér kialakítása tekintettel Nagy-Németország önellátási lehetőségeire. — (2. sz.) — *Boesler F.*: A pénztörténeti kutatás állása és feladatai. — *Tiburtius J.*: A gazdasági rend hatása a vállalkozási kedvre.

Soziale Praxis (50. évf. 7. sz., Berlin 1941, ném.). — Japán társadalompolitikája. — (8. sz.) — *Lorenz Ch.*: A fogyasztás kutatása mint a gazdasági irányítás feladata. — A német nők háborús munkája. — (9. sz.) — *Syrup F.*: Társadalmi feladatok a háború után. — *Weiss A.*: Az üzemi öregségi biztosítás. — *Sperling H.*: Németalföldi összeírások a háztartási költségekről. — (10. sz.) — *Rieber*: A munkanélküliek segélyezése a Protektorátusban. — *Gessler E.*: Kereskedelmi jog a Főkormányzóságban.

Statistik der Karpathenländer. (1. évf. 20. sz., Budapest 1941, ném.). — A törpebirtok munkásszükséglete. — (21. sz.) — Utak és országutak a Kárpátok országaiban. — (22. sz.) — Az építési statisztika szerint tovább tart a népesség özönlése Budapestre és környékére. — (23. sz.) — A magyar pamut- és szövőipar a háború kitörésének évében. — (24. sz.) — Románia hitelügye. — (25. sz.) — Szlovákia állattenyésztése. — Kenyérmagfogyasztás a Kárpátok területén. — (26. sz.) — Jugoszlávia népének korcsoportok szerinti megoszlása 1940 végén. — (27. sz.) — Románia lakossága és területi változásai. — Bulgária mezőgazdasági termelése. — (28. sz.) — Horvátország a világháború előtt. — (29. sz.) —

Hogyan lett egy évszázad alatt a szerb hűbéres fejedelemségből Jugoszlávia. — (30. sz.). — Az ország első vármegyéje állattenyésztés terén a legszegényebb vármegyék mögött áll. — (31. sz.). — A macedón kérdés. — (33. sz.). — A volt Jugoszlávia erdőgazdasága. — (35. sz.). — A szlovák népszámlálás előzetes eredményei. — Nagy-Budapest fejlődése. — Montenegro ismét független lesz. — (36. sz.). — Árszint a fővárosokban New-Yorktól Moszkváig. — A Kárpátországok bányászati és kohászati termelése.

Statistische Rundschau — Statistický Obzor (21. évf. 9/10. sz., Praha 1940, ném., cseh). — *Ullrich Z.*: Tanulmányi sors és öröklött foglalkozások a középiskolát végzetteknél. — *Gruzin V.*: Szovjet-román kiegyezés és a moldvai szovjet állam.

Statisztikai Értesítő. (3. évf. 2. sz., Budapest 1941, m.). — *Szántó E.*: Kor és halálok. — *Marcell Gy.*: A zsír szerepe Budapest táplálkozásában. — *Polinszky Gy.*: Budapest fürdőinek forgalma 1940. évben. — *Kalmár M.*: A szarvasmarhafelhajtás területi eloszlása. — Gépjárműsűrűség a magyar városokban. — (3. sz.). — *Zoltai Gy.*: A népesség kormegoszlásának kiszámítása Budapesten. — *Eöry F.*: A vajtermelés és fogyasztás újabb alakulása. — *Hartai I.*: Budapest búzadarafogyasztása. — A bérlakások szerepe a magyar városokban.

Südost-Economist (3. évf. 5. sz., Budapest 1941, ném.). — A délkelet-európai német gazdasági érdektér kibővítése. — Románia gazdasága a felkelési kísérlet után. — A dobrudzsai népességcsere utójátéka. — Magyarország és a Szovjet-Unió árucserforgalma. — A világ nyersanyagpiaca a háború másfél esztendeje után. — (6. sz.). — A Bagriannoff-féle terv. — Szlovákia külkereskedelmi nehézségei. — Délkelet-Európa kenyere. — A román ásványolaj 1940-ben. — (8. sz.). — *Varga I.*: Magyarország gazdasági helyzete 1941 tavaszán. — A tűzifaellátás javulásának módja Magyarorszá-

gon. — (9. sz.). — Délmagyarországi területrészek visszacsatolása. — Az új Horvátország gazdasági strukturája. — Magyar árpolitika. — Növelik a cukorgyártást Délkelet-Európában. — (10. sz.). — Népfelleg és iparosodás az eddigi Jugoszláviában. — Magyarország külkereskedelme 1940-ben. — (11. sz.). — Mezőgazdasági és ipari feladatok Szlovákiában. — Bankok a visszacsatolt dél-magyarországi területen.

Társadalomtudomány (21. évf. 1. sz., Budapest 1941, m.). — *Dékány I.*: Nép, nemzet, állam viszonya ma. — *Czettler J.*: Agrárállam vagy iparállam és a háborús gazdálkodás. — *Imre I.*: Társadalom- és szociálpolitika. — *Neubauer Gy.*: A magyar társadalom osztálytagozódása. — *Erdei F.*: Vita a parasztság körül.

The American Economic Review (30. köt. 4. sz., Menasha, Wis., U. S. A. 1940, ang.). — *Welfling W.*: A takarékbetétek jellegzetességei. — *Niebyl K. H.*: Az infláció klasszikus elmélete. — *Snyder R. C.*: Az Egyesült Államok kereskedelem-politikája 1931-től 1939-ig. — *Leontief W.*: A kereslet rugalmassága és költségadatok.

The Oriental Economist (8. köt. 2. sz., Tokió 1941, ang.). — Mandzsúria ipari fejlődése. — Japán és Mandzsukuo iparosodása. — *Hunke H.*: A kontinentális Európa gazdasági tömörülése.

The Quarterly Journal of Economics (55. köt. 1. sz., Cambridge, Mass., U. S. A. 1940, ang.). — *Lutz F. A.*: A kamatláb alakulása. — *Sweezy A. R.*: Népszaporodás és beruházási szükségesség. — *Beckett G.*: A kereskedelmi szerződések hatása az Egyesült Államok külkereskedelmére. — *Smithies A.*: A monopolisztikus verseny egyensúlya. — *McC. Wright D.*: A belső államadóság gazdasági határa és gazdasági terhe. — (2. sz.). — *Nourse E. G.*: Az árpolitika értelmezése. — *Backman J.* és *Fishman L.*: A réz, ólom és horgany brit háborús ellenőrzése. — *Malenbaum W.*: Szétosztási költségek.

K Ü L Ö N F É L E

Magyar Statisztikai Társaság.

Société Hongroise de Statistique.

Rendkívüli közgyűlés. — *Assemblée générale extraordinaire.*

Résumé. *La Société Hongroise de Statistique a tenu le 13 mai 1941, sous la présidence de M. Arthur Benisch, vice-président, une assemblée générale extraordinaire, où on a modifié les Statuts, en portant le nombre des membres ordinaires éligibles de 120 à 150.*

Előadóülések. — *Séances d'études.*

Dans la séance d'études tenue également le 13 mai, sous la présidence de M. Arthur Benisch, vice-président, M. Zoltán Gouthfaly Dornier, membre ordinaire, prononça son discours de réception, intitulé Le choix des lieux propres à la création d'établissements manufacturiers et le principe de rationalité.

A Társaság 1941. május 13-án Benisch Artur alelnök elnöklete alatt rendkívüli közgyűlést tartott, amely az alapszabályokat módosítván, a megválasztható rendes tagok létszámát 120-ról 150-re felemelte.

Dans la séance d'études du 20 mai, présidée par M. Jules de Konkoly Thege, ancien président de la Société, M. Alexandre Sipos, membre ordinaire, a fait une conférence intitulée La répartition mondiale des matières premières industrielles.

A Társaság ugyancsak május 13-án tartott előadóülésének, amelyen Benisch Artur alelnök el-

Hogyan lett egy évszázad alatt a szerb hűbéres fejedelemségből Jugoszlávia. — (30. sz.). — Az ország első vármegyéje állattenyésztés terén a legszegényebb vármegyék mögött áll. — (31. sz.). — A macedón kérdés. — (33. sz.). — A volt Jugoszlávia erdőgazdasága. — (35. sz.). — A szlovák népszámlálás előzetes eredményei. — Nagy-Budapest fejlődése. — Montenegro ismét független lesz. — (36. sz.). — Árszint a fővárosokban New-Yorktól Moszkváig. — A Kárpátországok bányászati és kohászati termelése.

Statistische Rundschau — Statistický Obzor (21. évf. 9/10. sz., Praha 1940, ném., cseh). — *Ullrich Z.*: Tanulmányi sors és öröklött foglalkozások a középiskolát végzetteknél. — *Gruzin V.*: Szovjet-román kiegyezés és a moldvai szovjet állam.

Statisztikai Értesítő. (3. évf. 2. sz., Budapest 1941, m.). — *Szántó E.*: Kor és halálok. — *Marcell Gy.*: A zsír szerepe Budapest táplálkozásában. — *Polinszky Gy.*: Budapest fürdőinek forgalma 1940. évben. — *Kalmár M.*: A szarvasmarhafelhajtás területi eloszlása. — Gépjárműsűrűség a magyar városokban. — (3. sz.). — *Zoltai Gy.*: A népesség kormegoszlásának kiszámítása Budapesten. — *Eöry F.*: A vajtermelés és fogyasztás újabb alakulása. — *Hartai I.*: Budapest búzadarafogyasztása. — A bérlakások szerepe a magyar városokban.

Südost-Economist (3. évf. 5. sz., Budapest 1941, ném.). — A délkelet-európai német gazdasági érdektér kibővítése. — Románia gazdasága a felkelési kísérlet után. — A dobrudzsai népességcsere utójátéka. — Magyarország és a Szovjet-Unió árucserforgalma. — A világ nyersanyagpiaca a háború másfél esztendeje után. — (6. sz.). — A Bagriannoff-féle terv. — Szlovákia külkereskedelmi nehézségei. — Délkelet-Európa kenyere. — A román ásványolaj 1940-ben. — (8. sz.). — *Varga I.*: Magyarország gazdasági helyzete 1941 tavaszán. — A tűzifaellátás javulásának módja Magyarorszá-

gon. — (9. sz.). — Délmagyarországi területrészek visszacsatolása. — Az új Horvátország gazdasági strukturája. — Magyar árpolitika. — Növelik a cukorgyártást Délkelet-Európában. — (10. sz.). — Népfelleg és iparosodás az eddigi Jugoszláviában. — Magyarország külkereskedelme 1940-ben. — (11. sz.). — Mezőgazdasági és ipari feladatok Szlovákiában. — Bankok a visszacsatolt dél-magyarországi területen.

Társadalomtudomány (21. évf. 1. sz., Budapest 1941, m.). — *Dékány I.*: Nép, nemzet, állam viszonya ma. — *Czettler J.*: Agrárállam vagy iparállam és a háborús gazdálkodás. — *Imre I.*: Társadalom- és szociálpolitika. — *Neubauer Gy.*: A magyar társadalom osztálytagozódása. — *Erdei F.*: Vita a parasztság körül.

The American Economic Review (30. köt. 4. sz., Menasha, Wis., U. S. A. 1940, ang.). — *Welfling W.*: A takarékbetétek jellegzetességei. — *Niebyl K. H.*: Az infláció klasszikus elmélete. — *Snyder R. C.*: Az Egyesült Államok kereskedelem-politikája 1931-től 1939-ig. — *Leontief W.*: A kereslet rugalmassága és költségadatok.

The Oriental Economist (8. köt. 2. sz., Tokió 1941, ang.). — Mandzsúria ipari fejlődése. — Japán és Mandzsukuo iparosodása. — *Hunke H.*: A kontinentális Európa gazdasági tömörülése.

The Quarterly Journal of Economics (55. köt. 1. sz., Cambridge, Mass., U. S. A. 1940, ang.). — *Lutz F. A.*: A kamatláb alakulása. — *Sweezy A. R.*: Népszaporodás és beruházási szükségesség. — *Beckett G.*: A kereskedelmi szerződések hatása az Egyesült Államok külkereskedelmére. — *Smithies A.*: A monopolisztikus verseny egyensúlya. — *McC. Wright D.*: A belső államadóság gazdasági határa és gazdasági terhe. — (2. sz.). — *Nourse E. G.*: Az árpolitika értelmezése. — *Backman J.* és *Fishman L.*: A réz, ólom és horgany brit háborús ellenőrzése. — *Malenbaum W.*: Szétosztási költségek.

K Ü L Ö N F É L E

Magyar Statisztikai Társaság.

Société Hongroise de Statistique.

Rendkívüli közgyűlés. — *Assemblée générale extraordinaire.*

Résumé. *La Société Hongroise de Statistique a tenu le 13 mai 1941, sous la présidence de M. Arthur Benisch, vice-président, une assemblée générale extraordinaire, où on a modifié les Statuts, en portant le nombre des membres ordinaires éligibles de 120 à 150.*

A Társaság 1941. május 13-án Benisch Artur alelnök elnöklete alatt rendkívüli közgyűlést tartott, amely az alapszabályokat módosítván, a megválasztható rendes tagok létszámát 120-ról 150-re felemelte.

Előadóülések. — *Séances d'études.*

Dans la séance d'études tenue également le 13 mai, sous la présidence de M. Arthur Benisch, vice-président, M. Zoltán Gouthfaly Dornier, membre ordinaire, prononça son discours de réception, intitulé Le choix des lieux propres à la création d'établissements manufacturiers et le principe de rationalité.

Dans la séance d'études du 20 mai, présidée par M. Jules de Konkoly Thege, ancien président de la Société, M. Alexandre Sipos, membre ordinaire, a fait une conférence intitulée La répartition mondiale des matières premières industrielles.

A Társaság ugyancsak május 13-án tartott előadóülésének, amelyen Benisch Artur alelnök el-

nökölt, *Gouthfalvy Dorner Zoltán* r. tag „Az ipar telephelyválasztása és az észszerűség elve“ című székfoglaló előadása volt a tárgya. Az előadást folyóiratunk következő számában közöljük.

Benisch Artur elnök köszönetet mondott a rendkívül értékes előadásért, amely nagyfontosságú problémát fejtegetett. Előadó rámutatott arra, hogy iparfejlesztési szempontból milyen nagy jelentősége van a decentralizációnak, amely Magyarországon kétféleképpen nem érvényesül. Pedig nemcsak racionalizálási szempontok, hanem nemzeti érdekek is kívánatosak teszik az ipar decentralizációját. Számos példa mutatja, hogy ott, ahol ipart fejlesztettünk, a magyarság számbelileg megerősödött. Szükséges volna tehát, hogy az ipart az ország olyan részeibe irányítsuk, ahol a magyarság gyenge. Az ilyen irányú állami beavatkozás a magyarság erősítésének fontos nemzeti szempontját is szolgálja. Megállapította végül az elnök, hogy *Gouthfalvy Dorner Zoltán* székfoglaló tartási kötelezettségének eleget tévén, a teljes jogú tagok sorába lépett.

Az 1941. évi május hó 20-án *Konkoly Thege Gyula* volt elnök elnöklete alatt lefolyt előadóülésein *Sipos Sándor* r. tag „Az ipari nyersanyagok megoszlása a világon“ címen tartott előadást.

Az előadás szerint az ipari élet kialakulásának két fontos pillére van: az *energia* és a *nyersanyag*. Ezek közül az energiahordozó anyagok bírnak nagyobb jelentőséggel. Éppen azért az ipari élet inkább olyan földrészekben fejlődött ki, ahol az energia megfelelő mennyiségben áll rendelkezésre és nem ott, ahol a nyersanyagok vannak bőségben. Hogy az ipari élet szempontjából az energiagazdagság mennyire fontos, azt éppen Európa esete bizonyítja, amely a nyersanyagok terén mutatkozó kedvezőtlen adottságai ellenére is vezető helyet foglal el az ipari termelésben a világon.

A jelenlegi viszonyok szükségessé teszik annak vizsgálatát, hogy a világ nyersanyagkincsei hogyan oszlanak meg a földön, annál is inkább, mert a megoszlás rendkívül egyenlőtlen, s egyetlen olyan anyag sincs, mely a földrészek területének, vagy a földrészekben élő népesség számának arányában oszlana meg. A természet játéka, mely olyan egyenlőtlenül szórta szét az emberi gazdálkodás szempontjából fontos és nélkülözhetetlen energiaszolgáltató anyagokat és nyersanyagkincseket, különösen a mai nehéz időkben érezteti hatását és válik döbbenetes világossá előttünk, hogy a *nyersanyagok lelő- és termelőhelyeinek földrajzi fekvésével, mint változtathatatlan adottságokkal számolni kell mindazoknak a nemzetgazdaságoknak, amelyek iparukat belföldi nyersanyaggal ellátni nem tudják.*

Az energiaszolgáltató anyagok közül, mint nagyhatásfokú energia, a kőszén játszik fontos

szerepet s a termelés két világrész között olyképpen oszlik meg, hogy az 1937. évi 1.3 milliárd tonnát kitevő termelésnek 44.5%-a Európára, 33.1%-a pedig Észak- és Közép-Amerikára esik. Ázsia a széntermelésnek csak 8.6%-a felett rendelkezik, Dél-Amerika és Óceánia pedig együtt is csak 2.5%-át szolgáltatja a világtermelésnek. Ezen földrészek közül tehát az ipari élet számára csak Európában és Észak-Amerikában van meg a megfelelő adottság. A szén megoszlása által adott előnyt azonban a többi energiaszolgáltatók még módosítják. A 231 millió tonnát kitevő barnaszénttermelésnek egyedül Európa 97.3%-át szolgáltatja.

A szén mellett, mely hosszú ideig egyedüli energiaszolgáltató szolgált, az energiaszolgáltató anyagok sora az ásványolajjal gazdagodott. Ennek az energiának a földön való megoszlása a szénénél is egyenlőtlenebb. A 280 millió tonnás világtermelésnek Észak- és Közép-Amerika 65%-át szolgáltatja. Dél-Amerika 13%-kal részesedik. Szovjet-Unió az ásványolajban éppúgy, mint a szénben is 10% körüli mennyiséggel szerepel. Ázsia termelése alig haladja meg a 9%-ot, Európa részesedése pedig 3.1%. Ezidőszere szerint Afrikában ásványolaj csak nyomokban található. Óceánia pedig egyáltalában nem rendelkezik ásványolajjal.

A 74 milliárd m³-t kitevő földgáznak Észak-Amerika 92%-át bírja. Ebből az értékes energiából Európa csak 3.5%-kal részesedik. A negyedik fontos energia, az elektromosság szintén Európa és Amerika között oszlik meg 41.2, illetve 38.5%-os arányban. Ha már most energiagazdaság szempontjából vizsgáljuk a helyzetet, megállapítható, hogy az ásványolaj és a földgáz révén Észak-Amerika a leggazdagabb energiában. Európán kívül tehát az ipari élet számára ott van meg legjobban az adottság.

Az energia mellett természetesen a nyersanyagok megoszlása sem közömbös, s az összes nyersanyagok között a vas megoszlása a legfontosabb, mert e nélkül az ipari élet nem alakulhat ki. A vasérc és ennek folytán természetesen a nyersvasnak és az acélnek a termelése is szintén Európa és Észak-Amerika között oszlik meg. A 98 millió tonnát kitevő vasérc-termelés 35%-a Európára, 39%-a pedig Észak-Amerikára esik. A Szovjet-Unió 14%-kal részesedik a termelésben. A többi földrészek vasércben szegények. Dél-Amerika is mostohán van ellátva ezzel az alapanyaggal. Ázsia mindössze csak 6%-kal, Afrika és Óceánia pedig 3.3, illetve 1.2%-kal szerepel.

Ezek az adatok azt mutatják, hogy a vasérc megoszlása nagyjában megegyezik a legfontosabb energiátároló anyagnak, a szénnek megoszlásával, ami azután döntő módon befolyásolja az ipari élet kialakulását a világon és annak fenntartását és fejlődését Európában és Észak-Amerikában biztosítja.

A nyersvas és az acéltermelés megoszlása Európára nézve kedvezőbb, mert a 104 millió

tonnát kitevő nyersvas és a 135 millió tonnát kitevő acéltermelésben 42·7, illetve 41·4%-kal vezet, Észak-Amerika pedig 37·5, illetve 39·4%-kal részesedik.

Nem véletlen tehát, hogy a nagy ipari államok Európában alakultak ki és az sem, hogy Észak-Amerika ipara az ottani kedvezőbb adottságok folytán olyan gigantikus méreteket öltött.

A vas mellett még néhány fontos fém megoszlására kell rámutatni. Ezek között első helyen kell megemlíteni a még ma is igen nagy szerepet játszó rézet. A 2·3 millió tonnát kitevő rézérc három világrész, Észak-Amerika, Dél-Amerika és Afrika között oszlik meg és pedig 46, 19, illetve 18%-os arányban. A réztermelés ellenben Európa javára tolódik el, mert amíg rézércben csak 6·3%-kal részesedett, addig a réztermelésben 11%-os arányban vesz részt.

Általában az tapasztalható, hogy a fémek és azok érceinek termelése között egyes fémeknél lényeges eltérés mutatkozik, az ércek kohósításhoz szükséges energia mennyiségéhez mérten. Különösen kidomborodik az energia szerepe a horgany és az ón termelésénél. A kereken 2 millió tonnát kitevő horganyérc termelésből Európára 25·1% esik, a horganytermelésben azonban már 45·3%-kal vezet. Még nagyobb százalékos eltolódás jön létre az ónnál. Ónérc-termelésben Ázsia vezet 73·6%-kal. Európa pedig csak alig valamivel több, mint 1·5%-kal részesedik a 211 ezer tonnát kitevő ónérc-termelésből. Az óntermelésben ellenben már 34·9%-kal vesz részt.

Az említett nyersanyagokon kívül különösen fontosak és nagy szerepet játszanak az acél tulajdonságainak javítására szolgáló különleges fémek, mint az antimon, króm, molibden, nikkel és wolfram. Ezek mind hadifémek és rendkívüli jelentőséggel bírnak. Általában véve ezek ritka előfordulásúak és termelésük egy-két országra korlátozódik. Az 586 ezer tonnát kitevő króm termelésének Afrika 36%-át adja, Európa pedig a törökországi termelés révén részesedik 27·4%-kal, a többi földrészek krómban nagyon szegények, de szegény Észak-Amerika is, mert ott mindössze csak 5·5%-nak megfelelő mennyiséget termelnek. A rendkívül becses, különleges tulajdonságokkal rendelkező molibden megoszlása a fontosabb ötvöző-fémek között a leegyenlőtlenebb. A termelés 96%-a Észak-Amerikára esik. Európára pedig csak 2·5% jut. Csaknem azonos arányú megoszlás mutatkozik a nikkelnél, melynek 112 ezer tonnát kitevő világtermeléséből a gazdag kanadai lelőhelyek folytán, Észak-Amerikára 92%-a esik. Az összes többi világrészekre tehát mindössze 8% marad. Szintén

kedvezőtlen megoszlást mutat a wolframtermelés, melynek Ázsia egyedül 73%-át szolgáltatja. Európa és Észak-Amerika pedig, ahol a nehézipar ki van fejlődve, csak 6·7, illetve 8·9%-kal szerepel, pedig erre a fémre az acél feljavításánál feltétlenül szükség van.

A többi ipari nyersanyagok részletes megoszlásának ismertetése messze meghaladja a rendelkezésre álló kereteket s így csak arra mutatunk rá, hogy vannak nyersanyagok, amelyek termelésében Európa kimagasló százalékkal vezet. A bauxittermelésnek Európa például kerekén 57, az alumíniumtermelésnek 53%-át mondhatja magáénak. Vegyipari anyagokban pedig egyenesen gazdagnak mondható a többi világrészekkel szemben. A kadmiumnak 41%-a, a higanynak pedig több, mint 74%-a Európából kerül ki. Európa nemcsak a bauxit-, alumínium- és higanytermelésben vezet, eltekintve a kőszéntől, barnaszéntől, villamosenergiától, nyersvas-tól, hanem piritben és kénsavtermelésben is. Az előbbinek 61·3%-át, az utóbbi világtermelésének pedig 44·7%-át szolgáltatja. De vezet Európa 43·7%-kal még a mészsüperfoszfát és kerekén 84 százalékkal a kálisó terén is. Európa sótermelése megközelíti a 39%-ot, amellyel szintén vezetőhelyen áll az összes világrészek között. A cellulóztermelése is 48·1%-ot tesz. Észak-Amerika 45·3%-ával szemben. De vezet Európa 42%-kal a műselyem-, továbbá 59%-kal a kendertermelésben is. Az emberi táplálkozásra is nagymennyiségben felhasznált növényi olajok közül pedig az olivaolajnak adja 86·5%-át.

A statisztikai adatok világosan mutatják, hogy az ipari élet fenntartásához szükséges nyersanyagokat, vagy azok egy részét igen nagy távolságokról kell beszerezni. Európa fejlett iparából azonban az is bizonyítottan látszik, hogy az ipari élet kifejlesztésében mégis az energiaszolgáltató anyagoknak jut a nagyobb szerep. Jelenleg azonban, amikor a gazdasági kapcsolatok nemcsak meglazultak, de meg is szűntek, a jelentéktelen termelő- és lelőhelyeknek is nagy szerepük van, azért ezeknek a számbavétele fontos feladata a nemzetközi termelési statisztikának. Közgazdasági szempontból az energiaforrásokat csak akkor lehet kihasználni, nemzetgazdasági szempontból hasznosítani, ha a nyersanyagok akadály nélkül szállíthatók a feldolgozás helyszínére, ez pedig csak jól kiépített világgazdasági kapcsolatok révén és a világpiacokon keresztül eszközölhető sikerrel. De ugyancsak ezeken keresztül remélhető az, hogy az ipari államok által termelt készáruk a szükségletnek megfelelően és gazdaságosan legyenek szétszathatók a világon.

Nemzetközi Népeségtudományi Unió Magyarországi Csoportja a Magyar Statisztikai Társaság kebelében.

Comité hongrois, au sein de la Société Hongroise de Statistique, de l'Union internationale pour l'étude scientifique des problèmes de la population.

A Csoport ülései. — Séances du Comité.

Az 1940/41. munkaévi második (a sorrendben tizenkilencedik) ülést a Csoport 1941 április 30-án rendezte meg. Elnökölt Balás Károly dr., a Csoport elnöke. A jól látogatott ülésen Schneller Károly dr. tartott térképekkel és grafikonokkal illusztrált előadást „Ötven év a székely nyelvhatár, az erdélyi magyar szigetek és szórványok életében“ címen.

Schneller Károly dr. mélyen szántó és részletesen kidolgozott előadásában kimutatta, hogy a Székelyföld népesedési válsággal küzdött az impériumváltozás előtt is. A telepítési és kellő iparpolitika hiányában, valamint a színszékely vidékek közlekedési elhanyagoltsága miatt a Romániába és a városok felé irányuló vándorlás a 15—40 éves korcsoportokban nagy réseket ütött, ami miatt megduzzadt az öregek tábora; ez azután a székelység vitalitását a Székelyföld vegyes jellegű községeivel szemben rontotta. Az átlagosnál egy árnyalattal kisebb születési arány és némileg nagyobb halandóság voltak a következmények. A román impérium példátlan egzisztencia-rombolása valóságos bujdosássá fajuló népvándorlást idézett elő. A cselédsor vállalása még gyakoribb lett. A 15—19 éves férfire jutó nők száma az 1930. évi román népszámlálás szerint Udvarhelyen már csak 748, Csík két színmagyar járásában meg éppen csak 680. A négy székely megye színmagyar községeiben a 20 év alatti (1910 és 1930 közti) szaporodás mindössze 1'29%, az 50—90%-ban magyar községekben mégis már 4'13%, ellenben a nem magyar többségűekben 10'49%; ez vádlevel a magyarirtás ténye miatt is. Ilyen jelenséget a magyar államhatalom-

mal szemben sohasem lehetett beigazolni. A nyelvhatár magyar és nemzetiségi zónájában együttesen a magyarság aránya 60'8%-ról 57'4%-ra esett vissza, ami sokkal kisebb hanyatlást jelent az egész Erdélyben mutatkozó visszaesésnél. Mindössze három határsávba eső falu magyar jellege vált kétségesse, ezzel szemben azonban egy hódítás is van (Erősd). A gazdaságilag értékes Maros-völgyét elárasztották a románok és Marosvásárhelytől Szászrégenig a magyarság indexét ez le is szállította 209 : 100-ról 182 : 100-ra. Ezzel szemben néhány nagyobb mezőségi magyar faluban a magyarság aránya javult 126 : 100-ról (románokat 100-nak véve) 138 : 100-ra. A hatalom birtoka az elsőbrendű vidékekre és városokba segítette a románságot. A nagyobb magyar medencék közül legjobban tartotta magyarságát a kalotaszegi 28 falu, ahol 81'9%-ról 78'9%-ra hanyatlott ugyan a magyar elem, de 9 faluban javult a magyarság aránya; több az aggasztó jel a kisküküllői összefüggő magyar falvak közt és nagy a visszaesés a tordavidéki magyar falvakban: 70'4%-ról 60'5%-ra hanyatlott magyarságuknak aránya. De itt még abszolút fogyás nincs. A mezőségi és egyéb szórványok népessége ellenben 50—60%-kal megfogyatkozott. Pedig ezek a hidak az összetartó láncszemek Kolozsvár—Kalotaszeg és a Székelyföld közt.

Balás Károly elnök a nagy tetszéssel fogadott előadásért a Csoport nevében mondott köszönetet és kiemelte az igen mélytartalmú s nagyon tanulságos előadás nemzeti szempontból is rendkívüli jelentőségét.

A Magyar Gazdaságkutató Intézet közgyűlése.

L'Assemblée Générale de l'Institut Hongrois de Recherches Economiques.

A Magyar Gazdaságkutató Intézet 1941. évi április hó 29-én tartotta meg ezévi közgyűlését.

Az elnöki széket Baranyai Lipót foglalta el.

A megjelentek üdvözlése után az elnök az Intézet elnöki tanácsstagjának, Péchy Tibornak elhúnytáról emlékezett meg. Péchy Tibor az állami igazgatás egyik előkelő, nagy teljesítményt és áldozatkészséget igénylő helyét töltötte be és az Intézet munkásságát erről a helyről nemcsak elismeréssel tün-tette ki, hanem közvetlenül is támogatta. A közgyűlés Péchy Tibor emlékét a jegyzőkönyvben megörökítette.

Varga István dr., a Magyar Gazdaságkutató Intézet igazgatója a következőkben terjesztette elő az Intézet működéséről szóló jelentését:

Más években a 13 éve működő Intézet munkásságáról szóló beszámoló homlokterében az Intézet új munkálatainak és további terveinek ismertetése állt. A jelenlegi helyzetben azonban a külföldi kapcsolatoknak kérdése nyomult előtérbe, mert ezeknek fenntartása nélkül nagyon nehéz volna a munka eredményességét biztosítani. Ezért igyekszünk a külföldi országokban létező testvér-intézményekkel a legszorosabb kapcsolatokat fenntartani. Az utolsó esztendőben Európában különösen a Németbirodalomban működő konjunktúra- és gazdaságkutató intézetek tevékenysége bővült. E tekintetben érdekes, hogy a bécsi Institut für Wirtschaftsforschung-ot, amellyel az Intézet régóta igen szoros kapcsolatokat tart fenn, épp az

utolsó esztendő során szervezték át. Új elnevezése Wiener Institut für Wirtschaftsforschung és ezidőszerinti főfeladata Magyarország és a Balkán-országok gazdasági viszonyainak figyelemmel kísérése, amiért is szoros kapcsolatot létesített a Südosteuropa-Gesellschaft-tal. De az is érdekes, hogy Prágában, ahol a cseh-szlovák köztársaság fennállásának idején hasonló intézmény nem működött, csak létesítéséről tárgyaltak többször, ez év márciusában a protekturátusi kormány rendelkezése értelmében Institut für Wirtschaftsforschung in Prag névvel egyesületet alapítottak, amelyet a gazdasági élet és a vele összefüggő jelenségek megfigyelésével, ezek tudományos kiértékelésével és feldolgozásával bíztak meg és amelynek kötelességévé tették, hogy a közgazdasági életet és a közgazgatást tanácsaival támogassa és a tudományos kutatást szintén előmozdítsa. Érdekes az is, hogy az új intézet 10 tagból álló intézőbizottságának egy-egy tagját a kormány, a központi statisztikai hivatal és a Cseh-Morva Nemzeti Bank küldi ki.

Remélhető, hogy a magyar intézetnek sikerül majd ezzel az új intézettel is élénk kapcsolatokat kiépíteni. A nemzetközi kapcsolatok ápolására és további kiépítésére eddig is nagy súly helyeztetett. A körülöttünk dúló háború e törekvést természetesen megnehezítette. Mégis új kapcsolat létesült a németországi Mitteleuropäischer Wirtschaftstag nevű intézménnyel. Említésre érdemes, hogy Howard S. Ellis, a berkeley-i egyetem tanára nagyobb tanulmányt írt a devizakorlátozásokról és azoknak gazdasági hatásáról, amely tanulmány a Quarterly Journal of Economics nagyterjedelmű mellékleteként jelent meg. E tanulmánynak a magyarországi viszonyokat ismertető részéhez az anyagot az Intézet szolgáltatta, amiért a szerző tanulmányának előszavában mondott köszönetet.

Az Intézet külföldi kapcsolatait vezették a m. kir. belügyminiszter urat akkor, amikor felkérte igazgatóját arra, hogy a VI. közigazgatási továbbképző tanfolyamon az Intézet nemzetközi kapcsolatait ismertető előadást tartson.

Az Intézet nemzetközi kapcsolatainak egyik értékes elismerése, hogy módszertanilag új jellegű létfenntartási költségszámítása módszerét a Bolgár Statisztikai Hivatal új létfenntartási költségszámításánál, mint „magyar módszert“ fogja utánozni.

Az Intézet külföldi kapcsolatait újabban könyvtárának kiépítésére is igyekezett hasznosítani. E törekvésében nagy segítségére volt a Südost Economist-tal való összeköttetése, amely lapot cserepéldányként tudta a külföldnek felajánlani. Ezidőszerint 110 magyar és 202 külföldi, összesen tehát 312 gazdasági vagy statisztikai vonatkozású folyóiratot kap rendszeresen. A rendelkezésre álló szerény eszközökkel is arra törekszik, hogy e ha-

talmas anyag kezelhetőségét rendszeres könyvtári feldolgozással előmozdítsa.

Könyvtárának ez a kiépítése az Intézet többféle új munkája szempontjából bizonyult hasznosnak. Mult év folyamán abban a megtiszteltetésben részesült, hogy a Magyar Nemzeti Bank közgazdasági, tanulmányi és statisztikai osztálya az általa megindított, havonként megjelenő Közgazdasági Irodalmi Szemle szerkesztésébe bevonta. Ennek a szemlének rendeltetése, hogy az illetékeseket a bel- és külföldi közgazdasági könyv- és folyóiratirodalom legújabb termékeiről kivonatokat útján tájékoztassa.

A nagyobb nyilvánosság elé nem kerülő, de mégis nagyobb fáradsággal járó 1940-ben teljesített új munkaként megemlíthető, hogy az Intézetnek megbízása volt a háborús eseményeknek a külkereskedelmi kapcsolatokra gyakorolt hatása miatt nagyobb jelentőségre szert tett Balkán-országok közül Bulgária, Törökország, Görögország és Albánia gazdasági viszonyainak feldolgozására, amely megbízásnak összesen 947 gépíráson oldal terjedelemben tett eleget. A Balkán-országok eseményei iránti érdeklődésre való tekintettel a Südost-Economist balkáni levelezőkarának bevonásával kéthetenként árstatisztikai szolgálatot is szervezett be, úgyhogy a Balkán-országok piacainak áralakulását ily módon rendszeresen figyelemmel tudja kísérni.

A rendelkezésre álló, a korábbinál lényegesen nagyobb terjedelmű külföldi anyag lehetővé tette az Intézet gazdasági helyzetjelentéseinek bővítését. Különösen a nemzetközi gazdasági helyzet taglalására helyezte a korábbinál nagyobb súlyt, arra az érdeklődésre való tekintettel, amely a mai viszonyok között ezek iránt a nehezen megszerezhető adatok iránt mindenfelé jelentkezik. A papírellátási helyzetre való tekintettel a jelentések kisebb betűtípussal nyomatnak, mint korábban. Erre is figyelemmel megállapítható, hogy egy-egy jelentés ezidőszerint kb. kétszer akkora, mint régebben. Az, hogy 1940-ben csupán félévenként jelentek meg e gazdasági helyzetjelentések, míg régebben negyedévenként, sajnálatos. Ennek egyrészt az a magyarázata, hogy a nagyobb terjedelmű jelentés elkészítése természetesen lényegesen nagyobb fáradsággal jár, másrészt az, hogy a már felsorolt és más rendkívüli munkálatok az Intézet apparátusát nagyon igénybe vették.

A jelentésekben rendszeresen szereplő újabb számítások és adatsorok a jelentésekből megállapíthatók. Meg kell azonban említeni, hogy az elmúlt év során az Intézetnek 3 különkiadványa jelent meg („Tanulmányok a mezőgazdaság köréből“, „Mezőgazdasági termékek árkérdése“ és „Bor-fogyasztási szokások“). A tagok és előfizetők ezen-

kívül megkapták a kézművesipar konjunkturális helyzetéről az Ipartestületek Országos Központja részére készült és először utóbbinak évi jelentésében közreadott beszámolót, valamint az Intézet munkatársai több folyóiratban megjelent tudományos dolgozatai különlenyomatait.

Egyetemi hallgatók továbbképzése az Intézetben folytatódott. Néhány egyetemi hallgató minden félévben rendszeresen bejárt az Intézetbe, ahol útmutatást nyertek a gazdaságstatisztikai eljárások alkalmazásában. Itt kell megemlíteni azt is, hogy az Intézet igazgatóját a Kormányzó Úr Ófőméltósága a múlt évben az egyetemi rendkívüli tanári címmel volt kegyes kitüntetni.

Azt is meg kell említeni, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr az Intézet díjazott gyakornoka, *Hajpál Gyula* okleveles közgazda részére az Országos Ösztöndíjtanács javaslatára 800 pengő összegű belföldi kutatási ösztöndíjat adományozott.

A m. kir. iparügyi miniszter úr felkérésére a munkaközvetítés reformját célzó előkészítő munkálatok során a munkaközvetítő intézmények tisztviselői számára szervezett továbbképzőtanfolyamon az Intézet igazgatója az ipari foglalkoztatottság és a munkapiac konjunktúrájának problémáit ismertette.

1940 nyarán a Magyar Telefonhírmondó és Rádió Rt. felkérésére az Intézet a rádióknak hosszabb időn keresztül rendszeresen híryanagot bocsátott rendelkezésre, amelyből Erdély népe megismerhette a magyar gazdasági viszonyokat és azoknak fejlődését az utolsó 20 év során.

Az Intézet az iparügyi miniszter úr felkérésére résztvett azokon az előkészítő tárgyalásokon, amelyek a vidéki kisiparosság helyzetének feltárását célzó, szociográfiai eszközökkel végrehajtandó reprezentatív statisztikai adatfelvétellel foglalkoztak, a földművelésügyi miniszter úr felkérésére pedig egyes mezőgazdasági vonatkozású árstatisztikai munkálatok egységesítésének előkészítési tárgyalásain. A földművelésügyi miniszter úr 204.400/1940. F. M. számú rendelete szerint az Intézet egy képviselője az Országos Mezőgazdasági Üzemi és Termelési Költségvizsgáló Bizottságnak rendes tagja. A földművelésügyi miniszter úr az Intézet egy tagját 191.160/1941. számú rendeletével az országos gazdasági munkabérmegállapító bizottság mellé szervezett munkabérelemző szakbizottság tagjává nevezte ki.

A múlt évi közgyűlés alkalmával beszámoltunk arról, hogy az árellenőrzés országos kormánybiztosa által 111 vidéki városban, illetve községben megszervezett kiskereskedelmi áradatgyűjtés nyil-

vántartási munkálatait az Intézet végzi. Ez az adatgyűjtés időközben 124 helységekre terjesztetett ki. Régebben az áradatgyűjtés hetenkint történt, most havonként kétszer hajtatik végre. Ezt azonban újabban kiegészíti 47 cikk piaci árának 160 vidéki helységben hetenkint történő megállapítása. Ennek, az árkormánybiztos úr által megszervezett, adatgyűjtésnek nyilvántartási munkálatait a kormánybiztos úr számára szintén az Intézet látja el, kimutatást készítve az egyes közszükségleti cikkekben jelentkező hiányokról is. E jelentések alapján rendszeresen azt is ellenőrzi, hogy a bejelentett árak megfelelnek-e az előírt áraknak vagy sem.

Eme adatok alapján megállapíttatnak az élelmiszerkosár költségei az árellenőrzés országos kormánybiztosának vidéki áradatgyűjtésébe beszervezett valamennyi községre nézve. Mindezek az adatok, valamint a fontosabb cikkek árainak az országos átlagáraktól való eltérései a közellátási hivatal számára havonta színes térképeken ábrázoltnak.

Az 1940. évi tavaszi haszonállatösszeírás szerzésadatainak feldolgozásában az Intézet résztvett és ezért a földművelésügyi miniszter úr 210.063/1940. számú leiratával köszönetét fejezte ki.

Az Intézet ezidőszent előkészítés alatt álló újabb tervei a következők: Ami a gazdasági helyzetjelentéseket illeti, azok ismét sűrűbb időközökben fognak megjelenni. Ha idén nem is sikerül majd négy jelentést kihozni, mégis valószínű, hogy az év során összesen három jelentés meg fog jelenni.

Az Intézet legfőbb gondját a Magyarországhoz visszatért területek gazdasági adatainak a munkálatokban való figyelembevétele okozza. A nemzeti jövedelem és annak alkotó részeire vonatkozó, most már 15 évre, tehát 1938/39-re is rendelkezésre álló adatsorok ilyen értelemben fognak kiegészíttetni. Az 1939/40. évi adatok már a megnagyobbodott Magyarországra fognak vonatkozni. Az ipari termelés és az ipari fogyasztás indexszámsorait szintén a területi gyarapodásra való figyelemmel kell átdolgozni.

Tanulmány készül arról, mely hatással vannak az időjárási tényezők a különféle terményeknek hozamára, különös tekintettel a termés prognózis-szerű megállapítására is. Számítások készülnek az agrárrolló eltérő megállapítási eljárásaiból adódó számszerű különbségekről. Az Intézet számszerűen megállapítani igyekszik, mi volna a mezőgazdasági termelés átállításának gazdasági haszna, különösen az állatállomány és a takarmánytermelés növelésének a kenyérmagvak termelésének rová-

sára. Megállapítani igyekszik, mi az iparcikkek fogyasztásának megoszlása a mezőgazdasági és városi lakosság között. Foglalkozik az ipar szociális terheinek az ipari termelés rentabilitására gyakorolt hatásával. Az Intézet egyik munkatársa a magyar adóstatistika reformjára vonatkozóan készít tanulmányt. Az Intézetnek szándékában áll, a magyar gazdasági helyzetet befolyásoló tényezőket kis füzetben népszerűen ismertetni.

Az Intézet igazgatója végül őszinte köszönetet mondott mindazoknak a szerveknek és intézményeknek, amelyek az Intézet munkásságát az elmúlt év során anyagilag és erkölcsileg előmozdították. Külön köszönettel emlékezett meg arról a támogatásról, amelyet az Intézet, mint megalakulása óta mindenkor, az elmúlt évben is a Magyar Nemzeti Bank részéről élvezett. Nagy köszönet illeti meg a M. Kir. Központi Statisztikai Hivatalt, ennek minden funkcionáriusát és tisztviselőjét, akik az Intézet munkásságát a legnagyobb megértéssel mozdították elő. Köszönet illeti meg a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarát és a magyar gazdasági élet tényezőit részben azért, hogy anyagi támogatásukkal az Intézet munkásságát lehetővé tették, másrészt azért, hogy e munkásságot adatszolgáltatásokkal és információkkal messzemenően támogatták. Köszönet illeti meg a sajtót is, hogy az Intézet munkáját megértő kritikával ismertette és ezzel hozzájárult ahhoz, hogy az Intézet tevékenysége mind szélesebb körben váljék ismertté. S végül őszinte köszönet illeti meg az Intézet munkatársait, akik fáradtságot nem ismerő munkával, az Intézet eszmei céljainak tudatától áthatva kötelességüket mindenkor híven teljesítették. Megemlítené még, hogy *Matolcsy* Mátyás országgyűlési képviselő az Intézetnél 10 éven át viselt állásáról 1940 szeptember 2-án lemondott. Őszinte hálával kell megemlékezni kifejtett munkásságáról. E munkásság értékes eredményeinek egy része az Intézet különkiadványainak sorában is megjelent.

Baranyai Lipót elnök a közgyűlés köszönetét fejezte ki *Varga* igazgatónak mindenre kiterjedő, mélyen járó beszámolójáért, amelyben az Intézet működését ismertette és azon meggyőződésének adott kifejezést, hogy a beszámolóból azt a megnyugvást lehet meríteni, hogy az Intézet az elmúlt esztendőben is, éppúgy, mint a múltban, hivatása magaslatán állt és minden vonatkozásban megvalósította azokat a célkitűzéseket, amelyeket alapítása alkalmával maga elé tűzött.

A közgyűlés ezután az alapszabálmódosításra vonatkozó indítványokat magáévá tette.

Ezt követte a tisztújítás.

Dobrovits Sándor dr. miniszteri osztályfőnök, a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal elnöke javasolta *Baranyai* Lipót elnök újra való megválasztását.

„Lelépő elnökünk — indokolta javaslatát — nemcsak hivatali tradícióból, nemcsak mint kiváló korábbi elnökeink hivatali utódja foglalta el egyesületünk elnöki székét, hanem azt egyéni érdeklődéssel, munkánk iránti meleg szeretettől vezérelve töltötte be. Elnöki megnyilatkozásai sokszor olyan értékes közgazdasági fejtegetések formájában jelentek meg, amelyek egyesületünk felé fordították a gazdasági élet legszélesebb köreinek figyelmét. Minden munkálatunkban lelkesedéssel, megértéssel és szeretettel vett részt s a legegyszerűbb igazgatási, adminisztratív tevékenységbe is befolyt. Ennek a nagy érdeklődésnek, nagy tekintélye mindenkori latbavetésének köszönhetjük, hogy egyesületünk a rendkívüli idők nehéz viharai között is biztosan és nyugodtan haladhat kitűzött céljai felé.“

A közgyűlés *Baranyai* Lipót elnököt egyhangúlag újból elnökévé választotta. *Baranyai* Lipót a közgyűlés bizalmáért köszönetet mondott. Törekedni fog arra, hogy az Intézet ügyeinek vitelében ne csak azzal a szeretettel és az Intézet által kitűzött célokhoz való ragaszkodással járjon el, mint ahogy azt eddig is tette, hanem arra is, hogy az Intézetet azon az úton, amelyen megindult és amelyen hosszú esztendőkn keresztül haladt, tovább vigye, hogy hivatásának és céljainak mind teljesebb mértékben megfeleljen.

Ezt követte a tisztikar többi tagjainak megválasztása. Mielőtt erre sor került, *Baranyai* Lipót elnök az alapszabályokban bekövetkezett változásra való tekintettel őszinte hálával emlékezett meg *Konkoly Thege* Gyula ny. államtitkárról, az Intézet eddigi ügyvezető alelnökéről, *Székács* Antal m. kir. udvari tanácsosról, az Intézet munkabizottságának eddigi elnökéről és *Vágó* Józsefről, az Egyesület eddigi ügyvezető igazgatójáról. Kifejtette, hogy az Intézet megalakulása elsősorban az ő kezdeményezésüknek köszönhető és az, hogy az Intézet fejlődése során szép eredményeket ért el, szintén sok tekintetben az ő munkásságuknak eredménye. E köszönetnek a közgyűlés jegyzőkönyvében is kifejezést adott.

Az Intézet új tisztikara a következő lett:

Elnök: *Baranyai* Lipót m. kir. titkos tanácsos, a Magyar Nemzeti Bank elnöke.

Alelnökök: sipeki *Balás* Károly egyetemi ny. r. tanár, országgyűlési képviselő, vitéz *Gyulay* Tibor, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara miniszteri biztosa és gróf *Khuen-Héderváry* Károly, az Országos Mezőgazdasági Kamara elnöke.

A munkabizottság tagjai:

Bornemisza Géza, *Fabinyi* Tihamér, *Haggemacher* Harry, *Judik* József, *Knob* Sándor, *Lamotte* Károly, *Mutschenbacher* Emil, *Navratil* Ákos, *Szigeti* Gyula, gróf *Teleki* Ernő.

Az elnöki tanács tagjai:

Altenburger Gyula, Bányász Jenő, Bárányos Károly, vitéz Barczy-Barczen Gábor, Belatiny Iván, Bene Lajos, Bereczky Ernő, Bertalan István, Bőszörményi Sándor, Bud János, Chorin Ferenc, Cszik Béla, Dálnoki-Kovács Jenő, Darányi Béla, Dehmel Aladár, Dobrovits Sándor, Fabinj István, Fábry Dániel, Farkasfalvy Sándor, Fellner Frigyes, Fuchs Albert, Furtkovits Béla, Gál László, György Ernő, Halács Agoston, Hallóssy István, Halmi Gyula, Hegedüs Loránt, Heller Farkas, gróf Hoyos Miksa, Hubay Sándor, Hubert István, Ihrig Károly, Illyefalvy Lajos, Istók Sándor, Jakabb Oszkár, Jancsár József, Kádas Károly, Kállay Albert, Kelemen Móric, Kenéz Béla, Kesztyüs Lajos, Konkoly Thege György, Konkoly Thege Gyula, Konkoly Thege Pál, Koós Mihály, Koós Zoltán, Kovács Alajos, Kovrig Béla, Kresz Károly, Krudy Ferenc, Kun Attila, Kunder Antal, Laky Dezső, László Géza, Liptay Lajos, Mally Ferenc, Markos Béla, Márkus Jenő, Marschall Ferenc, Mátyás Jenő,

Metzler Jenő, Módos József, Moór Elemér, K. Nagy Dénes, Neubauer Gyula, Oberschall Viktor, Ormándy János, Ottlik György, Perczel György, Posch Gyula, Quandt Richárd, Rácz Jenő, Rege Károly, Reichenbach Béla, Reményi-Schneller Lajos, Reichweisz Ferenc, Rimanóczy Kálmán, Sajóhelyi István, Schober Béla, Schweng Loránd, Serbán Iván, Sipos Aladár, Sipos Sándor, gróf Somssich László, Stromfeld Ferenc, vitéz Surányi-Unger Tivadar, Szádeczky-Kardoss Tibor, Szél Jenő, Szilágyi Ernő, Szöllössy Zoltán, gróf Teleki Andor, Tormay Béla, Udvarhelyi Károly, Vágó József, Veress Gábor, Vida Jenő, Walder Gyula, Witthen Béla, Wünsch Frigyes.

Ellenőr: Fuchs Albert.

A számvizsgáló bizottság elnöke: Kresz Károly, tagjai: Bertalan István, György Ernő és Walder Gyula.

Az Intézetet fenntartó Egyesület főtitkárává újból az Intézet igazgatója, Varga István dr. egyetemi c. ny. rk. tanár választotta meg.

Az Amerikai Egyesült Államok és birtokainak népességi és gazdasági adatai.

Données démographiques et économiques des Etats-Unis d'Amérique et de ses possessions.

Az Amerikai Egyesült Államok kongresszusa 1776 július 4-én fogadta el az akkori 13 állam függetlenségi nyilatkozatát. Jelenleg az Unió 49 államból áll. Ezek együttes területe 7,839.432 km².

Az Unióban 1940 április 1-én tartották az utolsó népszámlálást, amelynek végleges eredménye szerint az Egyesült Államok lélekszáma 131,669.275.¹⁾

1790-től 1940-ig tizenhat tízévenkénti népszámlálást tartottak, amelyek a következő eredményt mutatták:

A népszámlálás éve	Népesség	Két népszámlálás közötti emelkedés %
1790	3,929.214	—
1800	5,308.483	35.1
1810	7,239.881	36.4
1820	9,638.453	33.1
1830	12,866.020	33.5
1840	17,069.453	32.7
1850	23,191.876	35.9
1860	31,443.321	35.6
1870	39,818.449	26.6
1880	50,155.783	26.0
1890	62,947.714	25.5
1900	75,994.575	20.7
1910	91,972.266	21.0
1920	105,710.620	14.9
1930	122,775.046	16.1
1940	131,669.275	7.3

Míg az 1920. és 1930. évek között a tényleges szaporodás 16.1% volt, addig 1930 és 1940 között csak 7.3%-kal szaporodott az Egyesült Államok né-

pessége. Ennek oka az, hogy az 1920 és 1930 közötti időszakban még erős bevándorlás volt az U. S. A.-ba: a vándorlási különbözet mintegy 3,250.000-rel növelte a lélekszámot. 1930 és 1940 között a vándorlási különbözet kb. — 40.000 volt, tehát az Egyesült Államokból visszavándorlók száma ennyivel haladta meg az oda bevándorlókat. Így az utolsó két népszámlálás közötti 7.3%-os emelkedést tisztán a természetes népszaporodás idézte elő.

Az Egyesült Államok ezer lelkére kiszámított természetes népszaporodása az utóbbi években így alakult:

	1930	1935	1937	1939
Élveszületések	18.9	16.9	17.1	17.3
Halálozások	11.3	10.9	11.3	10.6
Természetes szaporodás	7.6	6.0	5.8	6.7

Mint köztudomású, az Egyesült Államok népességének világháborúelőtti magas tényleges szaporodását a nagyarányú bevándorlás idézte elő, mely 1821-től 1938-ig így oszlott meg:

1821—1830	143.439
1831—1840	599.125
1841—1850	1,713.251
1851—1860	2,598.214
1861—1870	2,314.824
1871—1880	2,812.191
1881—1890	5,246.613
1891—1900	3,844.420
1901—1910	8,795.386
1911—1920	9,844.227
1921—1930	
1931—1938	224.999
1821—1938	38,136.689

¹⁾ Population Index, Princeton University, USA. 1941. évf., 1. sz.

Az elnöki tanács tagjai:

Altenburger Gyula, Bányász Jenő, Bárányos Károly, vitéz Barczy-Barczen Gábor, Belatiny Iván, Bene Lajos, Bereczky Ernő, Bertalan István, Bőszörményi Sándor, Bud János, Chorin Ferenc, Cszik Béla, Dálnoki-Kovács Jenő, Darányi Béla, Dehmel Aladár, Dobrovits Sándor, Fabinj István, Fábry Dániel, Farkasfalvy Sándor, Fellner Frigyes, Fuchs Albert, Furtkovits Béla, Gál László, György Ernő, Halács Agoston, Hallóssy István, Halmi Gyula, Hegedüs Loránt, Heller Farkas, gróf Hoyos Miksa, Hubay Sándor, Hubert István, Ihrig Károly, Illyefalvy Lajos, Istók Sándor, Jakabb Oszkár, Jancsár József, Kádas Károly, Kállay Albert, Kelemen Móric, Kenéz Béla, Kesztvűs Lajos, Konkoly Thege György, Konkoly Thege Gyula, Konkoly Thege Pál, Koós Mihály, Koós Zoltán, Kovács Alajos, Kovrig Béla, Kresz Károly, Krudý Ferenc, Kun Attila, Kunder Antal, Laky Dezső, László Géza, Liptay Lajos, Mally Ferenc, Markos Béla, Márkus Jenő, Marschall Ferenc, Mátyás Jenő,

Metzler Jenő, Módos József, Moór Elemér, K. Nagy Dénes, Neubauer Gyula, Oberschall Viktor, Ormándy János, Ottlik György, Perczel György, Posch Gyula, Quandt Richárd, Rácz Jenő, Rege Károly, Reichenbach Béla, Reményi-Schneller Lajos, Reichweisz Ferenc, Rimanóczy Kálmán, Sajóhelyi István, Schober Béla, Schweng Loránd, Serbán Iván, Sipos Aladár, Sipos Sándor, gróf Somssich László, Stromfeld Ferenc, vitéz Surányi-Unger Tivadar, Szádeczky-Kardoss Tibor, Szél Jenő, Szilágyi Ernő, Szöllőssy Zoltán, gróf Teleki Andor, Tormay Béla, Udvarhelyi Károly, Vágó József, Veress Gábor, Vida Jenő, Walder Gyula, Witthen Béla, Wünsch Frigyes.

Ellenőr: Fuchs Albert.

A számvizsgáló bizottság elnöke: Kresz Károly, tagjai: Bertalan István, György Ernő és Walder Gyula.

Az Intézetet fenntartó Egyesület főtitkárává újból az Intézet igazgatója, Varga István dr. egyetemi c. ny. rk. tanár választotta meg.

Az Amerikai Egyesült Államok és birtokainak népességi és gazdasági adatai.

Données démographiques et économiques des Etats-Unis d'Amérique et de ses possessions.

Az Amerikai Egyesült Államok kongresszusa 1776 július 4-én fogadta el az akkori 13 állam függetlenségi nyilatkozatát. Jelenleg az Unió 49 államból áll. Ezek együttes területe 7,839.432 km².

Az Unióban 1940 április 1-én tartották az utolsó népszámlálást, amelynek végleges eredménye szerint az Egyesült Államok lélekszáma 131,669.275.¹⁾

1790-től 1940-ig tizenhat tízévenkénti népszámlálást tartottak, amelyek a következő eredményt mutatták:

A népszámlálás éve	Népesség	Két népszámlálás közötti emelkedés %
1790	3,929.214	—
1800	5,308.483	35.1
1810	7,239.881	36.4
1820	9,638.453	33.1
1830	12,866.020	33.5
1840	17,069.453	32.7
1850	23,191.876	35.9
1860	31,443.321	35.6
1870	39,818.449	26.6
1880	50,155.783	26.0
1890	62,947.714	25.5
1900	75,994.575	20.7
1910	91,972.266	21.0
1920	105,710.620	14.9
1930	122,775.046	16.1
1940	131,669.275	7.3

Míg az 1920. és 1930. évek között a tényleges szaporodás 16.1% volt, addig 1930 és 1940 között csak 7.3%-kal szaporodott az Egyesült Államok né-

pessége. Ennek oka az, hogy az 1920 és 1930 közötti időszakban még erős bevándorlás volt az U. S. A.-ba: a vándorlási különbözet mintegy 3,250.000-rel növelte a lélekszámot. 1930 és 1940 között a vándorlási különbözet kb. — 40.000 volt, tehát az Egyesült Államokból visszavándorlók száma ennyivel haladta meg az oda bevándorlókat. Így az utolsó két népszámlálás közötti 7.3%-os emelkedést tisztán a természetes népszaporodás idézte elő.

Az Egyesült Államok ezer lelkére kiszámított természetes népszaporodása az utóbbi években így alakult:

	1930	1935	1937	1939
Élveszületések	18.9	16.9	17.1	17.3
Halálozások	11.3	10.9	11.3	10.6
Természetes szaporodás	7.6	6.0	5.8	6.7

Mint köztudomású, az Egyesült Államok népességének világháborúelőtti magas tényleges szaporodását a nagyarányú bevándorlás idézte elő, mely 1821-től 1938-ig így oszlott meg:

1821—1830	143.439
1831—1840	599.125
1841—1850	1,713.251
1851—1860	2,598.214
1861—1870	2,314.824
1871—1880	2,812.191
1881—1890	5,246.613
1891—1900	3,844.420
1901—1910	8,795.386
1911—1920	9,844.227
1921—1930	
1931—1938	224.999
1821—1938	38,136.689

¹⁾ Population Index, Princeton University, USA. 1941. évf., 1. sz.

A régi Magyarbirodalomból¹⁾ az Egyesült Államokba vándorlók száma 1821-től 1939-ig a következő volt:

1821—1890	138.125
1891—1898	181.288
1899—1913	1,196.747
1914—1919	77.542
1920—1930	41.168
1930—1939	5.179
1821—1939	1,640.049

A Magyarbirodalomból kivándoroltaknak mintegy 35%-a (kb. 575 ezer) volt magyar anyanyelvű.

Az 1930. évi népszámlálás időpontjában az Unió népessége *fajok* szerint az alanti megoszlást mutatta:

	Abszolút szám	%
Fehér	108,864.207	88·7
Néger	11,891.143	9·7
Mexikói	1,422.533	1·2
Indián	332.397	0·3
Japán	138.834	0·1
Kinai	74.954	0·0
Filippino	45.208	0·0
Hindu	3.130	0·0
Kóreai	1.860	0·0
Hawai-i	660	0·0
Maláji	96	0·0
Sziámi	18	0·0
Szamoai	6	0·0
Összesen:	122,775.046	100·0

Az Egyesült Államokban *anyanyelvi statisztikát* csak a külföldi születésű fehér népességről vezetnek, amely az utolsó előtti három népszámlálás adatai szerint így oszlott meg:

	1910	1920	1930
Angol és kelta	3,363.792	3,007.932	3,097.021
Német	2,759.032	2,267.128	2,188.006
Olasz	1,365.110	1,624.998	1,808.289
Zsidó (jiddis)	1,051.767	1,091.820	1,222.658
Lengyel	943.781	1,077.392	965.899
Svéd	683.218	643.203	615.465
Francia	528.842	466.956	523.297
Norvég	402.587	362.199	345.522
Orosz	57.926	392.049	315.721
Magyar	229.094	290.419	250.393
Szlovák	166.474	274.948	240.196
Cseh	228.738	234.564	201.138
Görög	118.379	174.658	189.066
Dán	183.844	187.162	178.944
Litván és lett	140.963	182.227	172.643
Holland	126.045	136.540	133.142
Spanyol	46.838	98.751	126.288
Finn	119.948	132.543	124.994
Portugál	72.649	105.895	110.197
Horvát	78.380	85.175	79.802
Szlovén	123.631	80.437	77.671
Rutén és ukrán	25.131	55.672	68.485
Arab	32.868	57.557	67.830
Román	42.277	62.336	56.964
Örmény	23.938	37.647	51.741
Egyéb és ismeretlen	219.000	125.186	155.035
Összesen:	13,134.312	13,255.394	13,366.407

¹⁾ A világháború után a trianoni Csonka-Magyarországból, ill. 1939-ben a felvidéki terület-sávval és Kárpátaljával megnövekedett Csonka-Magyarországból.

A külföldi születésű magyar anyanyelvűek száma származási országok szerint így alakult:

Magyarországról	202.875
Cseh-Szlovákiából	19.863
Ausztriából	12.390
Romániából	8.830
Jugoszláviából	4.506
Lengyelországból	474
Egyéb országokból	1.455
Összesen:	250.393

A külföldi származású⁴⁾ fehér népességről az 1930. évi népösszeírás alapján származási országok szerint a következő összeállítás nyújt tájékoztatást.

Származási ország	Külföldön	Az Am. Egy. Áll.-ban	Összesen
	született		
Németország	1,608.814	5,264.289	6,873.103
Olaszország	1,790.424	2,756.453	4,546.877
Lengyelország	1,268.583	2,073.615	3,342.198
Irország	744.810	2,341.712	3,086.522
Oroszország	1,153.624	1,516.214	2,669.838
Anglia	808.672	1,713.589	2,522.261
Kanada ²⁾	907.569	1,323.617	2,231.186
Svédország	595.250	967.453	1,562.703
Cseh-Szlovákia	491.638	890.441	1,382.079
Kanada ³⁾	370.852	735.307	1,106.159
Norvégia	347.852	752.246	1,100.098
Ausztria	370.914	583.734	954.648
Skócia	354.323	545.268	899.591
Észak-Irország	178.832	517.167	695.999
Magyarország	274.450	316.318	590.768
Dánia	179.474	349.668	529.142
Franciaország	135.232	336.373	471.605
Jugoszlávia	211.416	257.979	469.395
Litvánia	193.606	245.589	439.195
Németalföld	133.133	280.833	413.966
Svájc	113.010	260.993	374.003
Finnország	142.478	178.058	320.536
Görögország	174.526	129.225	303.751
Románia	146.393	147.060	293.453
Wales	60.205	176.462	236.667
Portugália	69.974	97.917	167.891
Palesztina és Sziria	63.362	84.660	148.022
Belgium	64.194	82.897	147.091
Spanyolország	58.302	52.305	110.607
Mexikó	23.743	42.225	65.968
Egyéb országok	330.752	341.519	672.271
Összesen:	13,366.407	25,361.186	38,727.593

Az Egyesült Államok össznépességének 31·5%-a, a fehér népességnek 35·6%-a külföldi származású. Az összes népességnek 5·6%-a Németországból, 3·7%-a Olaszországból, 2·7%-a Lengyelországból, 2·5%-a Írországból, 2·2%-a Oroszországból, 2·1%-a Angliából és 0·5%-a Magyarországról származik. Ezek szerint az Egyesült Államok népességének

¹⁾ Külföldi származásúnak számít az, aki maga, mindkét vagy legalább egyik szülője vándorolt be az Egyesült Államokba.

²⁾ Franciák kivételével.

³⁾ Csak franciák.

mindössze 61%-a angolszász származású. Az Unió magyar anyanyelvű lakosait 580.000-re tehetjük.¹⁾

A népesség a főbb vallások szerint az utolsó három felekezeti összeírás időpontjában így oszlott meg:

Felekezetek	1906	1916	1926
Protestáns egyházak	20,287.742	24,566.763	30,135.565
Ebből:			
Evangélikus . . .	2,112.494	2,467.516	3,966.003
Református . . .	449.514	537.822	617.551
Unitárius	—	82.515	60.152
Római katolikus . .	12,079.142	15,721.815	18,605.003
Görög keleti	129.606	249.840	259.394
Izraelita ²⁾	—	—	4,081.242

Az 1940. évi népszámlálás szerint az USA népességének 56·5%-a városlakó és 43·5%-a vidéki.

Az Egyesült Államoknak 1940-ben 14 félmillión felüli népességű városa volt, Ezek lélekszáma 1910-ben és 1940-ben így alakult:

Város	Népesség		Szaporodás	
	1910	1940	absz. szám	%
New-York	4,766.883	7,454.995	2,688.112	56·4
Chicago	2,185.283	3,396.808	1,211.525	55·4
Philadelphia . . .	1,549.008	1,931.334	382.326	24·7
Detroit	465.766	1,623.452	1,157.686	248·6
Los Angeles . . .	319.198	1,504.277	1,185.079	371·3
Cleveland	560.663	878.336	317.673	56·7
Baltimore	558.485	859.100	300.615	53·8
St. Louis	687.029	816.048	129.019	18·8
Boston	670.585	770.816	100.231	14·9
Pittsburgh	533.905	671.659	137.754	25·8
Washington . . .	331.069	663.091	332.022	100·3
San Francisco . .	416.912	634.536	217.624	52·2
Milwaukee	373.857	587.472	213.615	57·1
Buffalo	423.715	575.901	152.186	35·9

Az Egyesült Államok 1930. évi népszámlálásának adatai szerint írni-olvasni tud a tíz éven felüli népesség 95·7%-a. Az Unióban született fehér népesség 1·5%-a, a külföldön született fehérek 9·9%-a, a négerék 16·3%-a és az egyéb színes fajúak 25·0%-a volt analfabéta.

1936-ban a *tanügyi statisztika* szerint a 49 állam területén összesen 257.826 állami elemi iskola, 25.652 állami középiskola, 13.319 magán elemi és középiskola, 254 állami és 41 magán tanítóképző, 1.799 egyetem és főiskola, 651 középfokú kereskedelmi iskola, 154 középfokú ipariskola működött, valamint 264 iskola testi vagy szellemi hibában szenvedő gyermekek részére.

A tíz éven felüli összes népesség *foglalkozások* szerint 1930-ban így oszlott meg: östermelés 22·0%, bányászat, kohászat és ipar 31·8%, kereskedelem

¹⁾ vitéz Nagy Iván dr.: Öt világrész magyarsága.

²⁾ Csak a családfők adatai állnak rendelkezésre: 1906-ban 101.457 és 1916-ban 357.135 családfő.

18·2%, közlekedés 9·1%, véderő 0·2%, közszolgálat és szabadfoglalkozások 8·9%, házi cselédek 7·1%, egyéb és ismeretlen foglalkozásúak 2·7%. Az östermelő népesség arányszáma állandóan csökken. 1870-ben még 53% volt, 1900-ban 37·5%, 1920-ban 27%.

A munkaelhelyező hivatalok adatai szerint a *munkanélküliek* száma az Unióban, az 1938. év átlagában 7,408.000 volt, az összes népességnek 5·6%-a. Ez a szám főleg az állandóan fokozódó hadiipari tevékenység következtében az 1939. év átlagában már 6,240.000-re, 1940 augusztusában pedig 5,212.000-re csökkent.

Az Egyesült Államok összes területének (783,943.200 hektár) 1934-ben 48·5%-a (380,299.000 hektár) volt mezőgazdaságilag megművelve. A *földterület művelési ágak* szerint így oszlott meg:

Szántóföld	172,694.000 hektár
Kert és szőlő . . .	2,630.000 „
Rét és legelő . . .	204,975.009 „

A földbirtokok *nagyságcsoport* szerint a három utolsó összeírás időpontjában így oszlottak meg:

Földbirtok nagyság-csoportok	A földbirtokok száma		
	1920	1930	1935
3 acre ¹⁾ -en alul	20.350	43.007	35.573
3— 10 acre	268.422	315.497	535.258
10— 20 „	507.763	559.617	683.452
20— 50 „	1,503.732	1,440.388	1,440.143
50— 100 „	1,474.745	1,374.965	1,444.007
100— 500 „	2,456.107	2,314.858	2,417.803
500—1000 „	149.819	159.696	167.452
1000 acre-en felül	67.405	80.620	88.662
Összesen:	6,448.343	6,288.648	6,812.350

¹⁾ 1 acre = 4046·9 m².

Ebből az összeállításból megállapítható, hogy az Egyesült Államokban a középbirtokok (100—500 acre, illetve 70—350 kat. hold) vannak túlsúlyban.

1939-ben az állatállomány így oszlott meg: ló 10,800.000, öszvér 4,389.000, szarvasmarha 66,821.000, juh 53,762.000, sertés 49,011.000.

Az U. S. A. *erdőségei* 461,697.000 acre (186,838.600 hektár) területet borítanak, mely az összes területnek 23·8%-a. (Ez az arányszám alig múlja felül a háromszor megnövekedett Magyarország erdőségeinek a területhez viszonyított 22·0%-os arányszámát.) A fűrészfaállományból 52% fenyőfa, 33% egyéb puhafa és 15% keményfa. A kitermelés és tűzkárok által elpusztított fa évi átlagos mennyisége 13.463 millió köbláb¹⁾ az évi át-

¹⁾ 1 m³ = 31·67 köbláb.

lagos szaporulat mintegy 11.000 millió köbláb. Tulajdonjog szerint az erdőségek 20'9%-a állami tulajdon, 5'2%-a törvényhatósági és egyéb közigazgatási tulajdon, 73'9%-a magántulajdon.

1937-ben az Egyesült Államokban 166.794 gyáripari vállalat működött, amelyek összesen

8,569.231 személyt foglalkoztattak. A kifizetett munkabérek 10.112,883.000 dollárt és az üzemi költségek 35.539,333.000 dollárt tettek, míg az össztermelés értéke 60.712,872.000 dollár volt. Iparágak szerint a gyáripari vállalatok adatai a következők voltak:

I p a r á g	A vállalatok száma	A foglalkoztatott személyek száma	Munkabérek	Üzemi költségek	Termelési érték
			e z e r d o l l á r		
Élelmezési ipar	48.727	888.298	977.776	7,911.368	11,265.610
Ruházati ipar	20.616	1,814.387	1,549.559	4,089.124	7,061.609
Faipar	18.012	694.341	636.724	1,173.931	2,439.530
Papírosipar	3.053	264.455	307.270	1,208.154	2,060.849
Sokszorosítóipar	22.751	353.108	532.985	793.092	2,585.699
Vegyészeti ipar	7.419	314.520	381.405	1,927.948	3,721.531
Szén- és ásványolajipar	675	106.473	176.904	2,366.802	2,954.465
Ruggyantaipar	478	129.818	171.305	514.260	883.033
Bőripar	3.364	331.955	311.293	899.469	1,491.513
Kő-, agyag- és üvegipar	6.071	300.278	348.521	523.112	1,395.858
Vas- és acélipar	8.345	1,166.287	1,661.045	4,047.687	7,480.360
Egyéb fémek ipara	5.303	270.327	349.276	1,926.526	2,783.285
Gépipar	9.961	955.975	1,375.506	2,424.495	5,891.599
Hajó-, vagon- stb. gyártás	1.942	623.845	967.231	4,099.756	5,985.889
Egyéb iparágak	10.077	355.164	366.083	1,633.610	2,712.042
Összesen:	166.794	8,569.231	10,112.883	35,539.333	60,712.872

Az ipari termelési index változásait a következő összeállítás tünteti fel.

Iparcikkek	1929	1932	1935	1936	1937	1938	1939	1940
	é v i á t l a g j ú n i u s							
	1 9 3 5 - 3 9 = 1 0 0							
Köszén	135	78	94	110	112	88	99	117
Ásványolaj	86	67	85	94	109	104	108	119
Vas és acél	135	33	82	114	123	68	114	154
Gépek	130	43	83	105	126	82	104	128
Gőzhajó	98	58	68	97	111	98	127	171
Repülőgép	—	32	50	79	108	99	164	316
Fa	146	51	85	105	113	90	106	111
Élelmiszerek	101	79	89	98	103	101	108	114
Pamut	105	75	84	106	111	88	110	112
Gyapjú	97	60	107	107	103	76	108	87
Selyem	148	131	115	104	103	92	91	57
Műselyem	42	46	81	97	97	91	129	142
Bőr	95	76	99	103	102	93	104	95
Papíros és papírosanyag	90	66	86	98	107	95	113	—
Ruggyanta	100	64	93	107	104	83	113	115

A legtöbb iparcikk termelésénél azonos konjunktúramozgás észlelhető. A világháború utáni konszolidációt 1929-től kezdődőleg gazdasági válság követte, amely 1932-ben érte el mélypontját. Ettől kezdve a termelés ismét lassú fellendülésnek indult, majd az 1938. évi átmeneti visszaesést — az új háború megkezdésétől — eddig nem észlelt fellendülés követte a hadifontosságú iparcikkek gyártásában.

A nagykereskedelmi árindex és a létfenntartási költségek indexe az utóbbi években így alakult:

É v	Nagykereskedelmi	Létfenntartási
	i n d e x	
	1 9 2 9 = 1 0 0	
1934	78·6	79·0
1935	83·9	81·1
1936	84·8	82·0
1937	90·6	84·7
1938	82·5	83·3
1939	80·9	82·6
1940 (június)	81·3	83·3

Az Egyesült Államok 1939. évi külkereskedelmében az árucsereforgalom szempontjából fontosabb országok részesedése így alakult:

O r s z á g o k	Az Egyesült Államok	
	behozatala	kivitele
	ezer dollár	
Kanada	340.066	493.450
Japán	161.196	231.405
Nagy-Britannia	149.669	505.227
Brit-Malakka	148.965	9.971
Brazília	107.243	80.441
Kuba	104.930	81.644
Holland-India	92.971	35.470
Fülöp-szigetek	91.927	100.018
Brit-India	66.409	42.813
Kína és Hongkong	65.286	73.937
Belgium	63.296	64.567
Franciaország	62.375	181.825
Argentína	61.920	71.114
Mexikó	56.319	83.117
Németország	52.447	47.374
Olaszország	39.921	58.864
Magyarország	4.333	6.408

A behozatal értékében a következő áruk részesedése volt a legnagyobb: nyerskaucsuk 77%,

kávé 6'0%, nádcukor 5'4% nyersselyem 5'2%, újságpapíros 5'0%, cellulóze 3'3%, ón 3'0%, bor és fogyasztási szesz 2'5%.

A *kivitel* értéke legfontosabb cikkek szerint így oszlott meg: ipari gépek 9'1%, gépkocsik 8'0%, pamut 7'7%, ásványolaj és derivátumok 5'8%, repülőgépek 3'7%, villamosgépek és készülékek 3'3%, réz 2'8%, dohány 2'4%.

Az utóbbi években a nemesfémek nagyarányú behozatala figyelhető meg az Egyesült Államokban. 1933-tól 1939-ig az arany- és ezüstrudak, valamint érmék behozatali és kiviteli értéke a következő volt:

É v	B e h o z a t a l		K i v i t e l	
	arany	ezüst	arany	ezüst
e z e r d o l l á r				
1933	193.197	60.225	366.652	19.041
1935	1,740.979	354.531	1.960	18.801
1936	1,144.117	182.816	27.534	11.965
1937	1,631.523	91.877	46.020	12.042
1938	1,979.458	230.531	5.889	7.082
1939	3,574.151	85.307	508	14.630

Az Egyesült Államok birtokai.

Alaszka. Alaszkát 1731-ben fedezték fel. 1867-ig Oroszország birtoka volt, majd ebben az évben az Egyesült Államok 7,200.000 dollárért Oroszországtól megvásárolta. Alaszka területe 1,518.782 km², lélekszáma 1939-ben 72.524 volt. A népességéből 48'5% fehér, 18'6% indián, 32'2% eszkimó, 0'5% japán és kínai, 0'2% néger.

1930-ban a kereső népesség az össznépségnél 46'8%-a volt.

Dél-Alaszka egyes részei a rövid nyár alatt mezőgazdaságilag is művelhetők. Itt hatalmas erdőségek is vannak. Alaszka haszonállományában 37.287 kutya, 463 ló és kb. 600.000 rénszarvas volt 1930-ban. Alaszka rendkívüli gazdagságát a szörmés vad, arany és halászat képezi. A nők által kedvelt sealskin (fókabőr) 85%-a Alaszkából származik. Az 1880-tól 1940-ig eltelt hatvan év alatt felszínre hozott bányakincsek (arany, ezüst, réz, ólom, horgany, platina, kőszén) értéke mintegy 750 millió dollár, több mint százszorosa az Oroszországnak Alaszkáért fizetett összegnek. Az alaszka kiépíthető vízierőt amerikai szakemberek 2'8 millió HP-re teszik, ebből 50 ezer HP van kiépítve.

Alaszka 1937. évi külkereskedelmében a behozatal 42'7 millió dollárt, a kivitel 81'9 millió dollárt tett. Fontosabb kiviteli cikkek: dobozos pisztráng, egyéb hal, arany, réz és szörme.

Hawaii. A Hawaii szigetcsoporthat 1778-ban fedezték fel. 1898-ban lett az Egyesült Államok birtoka. Területe 16.675 km², népessége 1940-ben 423.330 volt. A népesség 37'4%-a japán, 5'1%-a bennszülött és 10'3%-a félvér. Az egyéb népesség főleg amerikai, angol, filippino, portugál, kínai, koreai, spanyol, német és orosz.

A mezőgazdasági termelés 5.955 farmon folyik, összesen 1,139.180 hektár területen. Hawaii legfontosabb terményei cukornád, ananász, kávé és banán. Ipari termeléséből említésre méltó a nyersbőr és gyapjú.

Puerto-Rico. Puerto-Rico szigetét Spanyolország engedte át az Egyesült Államoknak 1898-ban. Területe 8.808 km², lélekszáma 1940-ben 1,869.255 volt. A népesség 76'2%-a fehér, 23'8%-a színes.

A sziget legfontosabb mezőgazdasági terményei cukornád, dohány, kávé, ananász, grapefruit, kókuszdió, narancs és főzelékfélék. Iparcikkei finomított cukor, férfiruha, szalmakalap, rum, cukrozott gyümölcs, gyümölcslé, alkohol, szivar és cigaretta. Puerto-Ricon aranyat, ezüstöt, vasat, rézet, mangánércet, bizmutot, ónt, higanyt, sót, platinát és nikkelt bányásznak kisebb mennyiségben.

1939-ben a behozatal értéke 82,724.182 dollár, a kivitelé 86,263.926 dollár volt.

Virgin-szigetek. Az Egyesült Államok 1917-ben vásárolta meg ezt az apró szigetcsoporthat Dániától 25 millió dollárért. A Virgin-szigetek összes területe 344 km², lakosainak száma 1940-ben 24.889 volt. A lakosság 78'3%-a néger, 9'1%-a fehér és 12'4%-a félvér. A lakosság főfoglalkozása szarvasmarhatenyésztés, cukornád termelés és olajgyártás a babérfa leveleiből.

A behozatal értéke 1935-ben 1,375.582 dollárt, a kivitelé 586.936 dollárt tett ki.

Panama-csatorna. A Panama-csatornát környező területek örökös használatának jogát az Egyesült Államok 1903-ban szerezte meg 10 millió dollárért Panama köztársaságtól. Ez a terület 1.432 km² kiterjedésű, népessége 1940-ben 51.827 lélek volt. A népességből 14.796 katona (3.532 fehér és 11.264 bennszülött). A polgári népesség 24'1%-a amerikai angol. A polgári lakosság legnagyobb része a csatorna és vasút munkálatainál nyer alkalmazást.

A Panama-csatorna hossza 81'3 km, szélessége 91'4 m, legkisebb mélysége 13'7 m. 1914-ben nyitották meg a forgalomnak. 1938-ban a csatornán a következő államok hajói haladtak át:

Ország	A h a j ó k	
	száma	netto tonnatartalma
Amerikai Egyesült Államok	1.780	9,905.991
Brit birodalom	1.281	7,265.195
Norvégia	667	3,289.366
Németország	357	1,461.033
Japán	300	1,846.345
Németalföld	285	825.287
Dánia	223	909.514
Panama köztársaság	182	368.885
Svédország	119	579.572
Franciaország	105	587.292
Görögország	94	423.646
Olaszország	52	357.925
Honduras	22	37.384
Összesen:	5.524	28,058.100

Az Amerikai Egyesült Államok és birtokainak gazdasági jelzőtáblája (1937).

Tableau économique des Etats-Unis d'Amérique et de ses possessions (1937).

Megnevezés — Spécification	Egység Unités	Amerikai Egyesült Államok <i>Etats-Unis d'Amérique</i>	Az Amerikai Egyesült Államok birtokai <i>Possessions des Etats-Unis d'Amérique</i>	Összesen <i>Ensemble</i>	A rendelkezésre álló világhoz % -ában - Pro- portion en % aux données mondi- ales disponibles
Terület — <i>Territoire</i>	km ²)	7,839.432	1,843.071	9,682.503	7.3
Népesség — <i>Population</i>	absz. szám <i>nombre absolu</i>	¹⁾ 131,669.275	¹⁾ 18,951.956	¹⁾ 150,621.231	7.0
Népsűrűség — <i>Densité de la population</i>	"	16.8	10.2	15.6	.
Mezőgazdaság — <i>Agriculture</i>					
a) Vetésterület — <i>Superficies ense-</i> <i>mencées</i>					
Búza — <i>Froment</i>	1000 ha	32.809	—	32.809	22.2
Árpa — <i>Orge</i>	"	4.034	—	4.034	10.7
Rozs — <i>Seigle</i>	"	1.556	—	1.556	3.7
Zab — <i>Avoine</i>	"	14.268	—	14.268	25.5
Tengeri — <i>Maïs</i>	"	37.936	690	38.626	48.6
Rizs — <i>Riz</i>	"	440	1.915	2.355	4.0
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	"	1.289	2	1.291	6.2
Dohány — <i>Tabac</i>	"	708	94	802	31.1
Gyapot — <i>Coton</i>	"	13.607	3	13.610	36.0
b) Termelés — <i>Récoltes</i>					
Búza — <i>Froment</i>	1000 q	238.324	—	238.324	15.8
Árpa — <i>Orge</i>	"	47.970	—	47.970	11.1
Rozs — <i>Seigle</i>	"	12.657	—	12.657	2.4
Zab — <i>Avoine</i>	"	168.608	—	168.608	24.2
Tengeri — <i>Maïs</i>	"	673.453	4.722	678.175	57.1
Rizs — <i>Riz</i>	"	10.894	22.814	33.708	3.5
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	"	107.583	54	107.637	5.7
Kávé — <i>Café</i>	"	—	126	126	0.6
Répacukor — <i>Sucre de betterave</i>	"	11.685	—	11.685	11.5
Nádcukor — <i>Sucre de canne</i>	"	3.917	26.538	30.455	17.6
Dohány — <i>Tabac</i>	"	7.089	493	7.582	31.6
Gyapotmag — <i>Graines de coton</i>	"	76.430	2	76.432	45.3
Lenmag — <i>Graines de lin</i>	"	1.801	—	1.801	5.5
Kopra — <i>Coprah</i>	"	—	4.954	4.954	2.9
Földdidió — <i>Arachides</i>	"	5.553	54	5.607	8.1
Szójabab — <i>Soya</i>	"	12.321	—	12.321	17.6
Gyapot — <i>Coton</i>	"	41.076	—	41.076	49.5
Manilla — <i>Manille</i>	"	—	2.006	2.006	100.0
Vaj — <i>Beurre</i>	1000 t	967	—	967	28.9
Sajt — <i>Fromage</i>	"	294	—	294	14.7
Mest. ételsír — <i>Margarine</i>	"	180	—	180	15.0
Tej — <i>Lait</i>	1000 hl	466.164	—	466.164	23.8
Ipari és bányászati termelés <i>Production industrielle et minière</i>					
Gyapjú — <i>Laine</i>	1000 t	206	—	206	11.6
Műselyem — <i>Soie artificielle</i>	"	145.914	—	145.914	26.8
Műrost — <i>Fibres text. artif.</i>	"	9.185	—	9.185	3.2
Cellulóze — <i>Pâte de bois</i>	"	5.963	—	5.963	24.6
Papíros és papíroslemez — <i>Papier et carton</i>	"	11.645	—	11.645	39.6
Cement — <i>Ciment</i>	"	20.138	150	20.288	25.1
Benzol — <i>Benzol</i>	"	390	—	390	26.1
Ásványolaj — <i>Pétrole brut</i>	"	172.866	—	172.866	61.8
Benzin — <i>Essence</i>	"	60.725	—	60.725	70.3
Nehézolaj — <i>Huiles lourdes</i>	"	65.920	—	65.920	53.9
Földgáz — <i>Gaz naturel</i>	1,000.000 m ³	68.179	—	68.179	89.8
Köszén — <i>Houille</i>	1000 t	448.432	26	448.458	34.2
Villamos energia — <i>Energie électrique</i>	millió kw. óra <i>million de kWh</i>	123.000	—	123.000	30.7
Kálisó — <i>Sel potassique</i>	1000 t	258	—	258	8.1
Term. foszfátok — <i>Phosphates naturels</i>	"	4.330	—	4.330	29.9

¹⁾ 1940. évi népszámlálási eredmény. — *Résultat du recensement de 1940.*

Megnevezés — <i>Spécification</i>	Egység <i>Unités</i>	Amerikai Egyesült Államok <i>Etats-Unis d'Amérique</i>	Az Amerikai Egyesült Álla- mok birtokai <i>Possessions des Etats-Unis d'Amérique</i>	Összesen <i>Ensemble</i>	A rendelkezésre álló világotok %-ában — Pro- portion en % aux données mondi- ales disponibles
Mészsuperfoszfát — <i>Superphosphates de chaux</i>	1000 t	4.019	—	4.019	25.5
Vasérc — <i>Minerai de fer</i>	"	37.290	400	37.690	38.6
Nyersvas — <i>Fonte et ferro-alliages.</i>	"	37.723	—	37.723	36.4
Acél — <i>Acier</i>	"	51.380	—	51.380	38.2
Rézérc — <i>Minerai de cuivre</i>	"	764	1	765	32.5
Réz — <i>Cuivre</i>	"	820	—	820	35.0
Ólomérc — <i>Minerai de plomb</i>	"	422	—	422	24.8
Ólom — <i>Plomb</i>	"	424	—	424	25.1
Horganyérc — <i>Minerai de zinc</i>	"	568	—	568	30.6
Horgany — <i>Zinc</i>	"	505	—	505	31.1
Krómérc — <i>Minerai de chrome</i>	"	1	35	36	6.0
Bauxit — <i>Bauxite</i>	"	427	—	427	10.6
Aluminium — <i>Aluminium</i>	"	133	—	133	26.8
Wolframérc — <i>Min. de tungstène</i>	t	1.905	—	1.905	8.8
Antimonérc — <i>Min. d'antimoine</i>	"	1.148	—	1.148	2.7
Kadmium — <i>Cadmium</i>	"	2.188	—	2.188	53.0
Vanadiumérc — <i>Min. de vanadium</i>	"	493	—	493	25.4
Molibdenérc — <i>Min. de molybdène.</i>	"	13.344	—	13.344	91.8
Higany — <i>Mercure</i>	"	569	—	569	11.6
Ezüst — <i>Argent</i>	"	2.221	22	2.243	26.4
Arany — <i>Or</i>	kg	128.056	22.300	150.356	14.2
Pirit — <i>Pyrites</i>	1000 t	594	—	594	5.6
Kén — <i>Soufre</i>	"	2.786	—	2.786	80.8
Kénsav — <i>Acide sulfurique</i>	"	4.506	—	4.506	27.7
Só — <i>Sel</i>	"	8.384	49	8.433	22.9
Kereskedelem és közlekedés <i>Commerce et transports</i>					
Behozatal — <i>Importations</i>	millió dollár <i>million de dollars</i>	²⁾ 3.084	134	3.218	11.4
Kivitel — <i>Exportations</i>	"	²⁾ 3.349	116	3.465	13.0
Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet — <i>Excéd. des imp. sur les exp. (—) ou des exp. sur les imp. (+).</i>	"	+ 265	— 18	+ 247	.
Vasútvonalhossz — <i>Longueur des chemins de fer</i>	km	405.268	3.071	408.339	30.7
Keresk. flotta — <i>Marine marchande</i>					
a) hajóállomány — <i>navires march.</i>	drb. — <i>unités</i>	26.588	—	26.588	20.5
b) bruttó tonnatartalom — <i>tonnage brut</i>	1000 t	14.676	—	14.676	22.1
c) a kikötőkbe érkező hajók tonnatar- talma — <i>tonnage des navires entrés dans les ports</i>	"	71.560	11.745	83.305	6.2
Gépjárműállomány — <i>Véhicules à mo- teur en service</i>	drb. — <i>unités</i>	30,041.392	106.565	30,147.957	70.0
Pénzügy — <i>Finances</i>					
Aranytartalék — <i>Réserve-or</i>	millió dollár <i>million de dollars</i>	12.760	1	12.761	51.0
Bankjegyforg. — <i>Billets en circulation</i>	"	6.013	70	6.083	.
Államadósság — <i>Dette publique</i>	"	36.427	103	36.530	.
Állami bevétel — <i>Recettes de l'Etat</i>	"	6.234	137	6.371	.
Állami kiadás — <i>Dépenses de l'Etat</i>	"	5.361	117	5.478	.

²⁾ Alaszkával, Hawaiiál és Puerto-Ricoval együtt. — Y compris Alaska, Hawaï et Porto-Rico.

Fülöp-szigetek (Philippines). A Fülöp-szigeteket Spanyolország engedte át az Egyesült Államoknak 1899-ben, a spanyol-amerikai háborút követő békekötés értelmében. A Fülöp-szigetek 7.083 kisebb-nagyobb szigetből állnak. Ezek közül 466 egy négyzetmérföldnél nagyobb területű. Összes területük 296.296 km². A népesség száma 1939-ben

16.000.303 volt. A lakosság az amerikai helyőrség és tisztviselők, valamint néhány ezer bevándorolt kínai és japán kivételével bennszülött maláji (filippino). A bennszülöttek 91%-a római katolikus, a többi protestáns (kb. félmillió), mohamedán és pogány.

Legfontosabb mezőgazdasági terményei rizs,

manillakender, kopra, cukornád, gabona és dohány. 1938-ban 818.073 tonna nyerscukrot és 50.180 tonna finomított cukrot exportáltak a szigetekről. A gumifa és cinchonafa (kinin) ültetését a kormányzat szorgalmazza. A Fülöp-szigeteken sajtoltják a legtöbb kókuszolajat. Az 1938. évi állatösszeírás időpontjában 4,329.436 szarvasmarha, 504.967 ló és öszvér, valamint 3,558.274 sertés volt a Fülöp-szigeteken. Az ásványi kincsek közül 1938-ban 903.265 uncia aranyat, 38.865 tonna krómércet és 870.151 tonna vasércet bányásztak. Ezenkívül mangán-, szén- és aszfaltbányák is vannak. A szigeteken 1938-ban 4 cukorfinomító, 7 szappangyár, 3 textilárugyár, 70 szeszfinomító, 8 olajgyár, 6 kakaógyár, 8 cipőgyár, 2.391 rizsmalom és 92 dohánygyár volt üzemben. A szövő-fonó és kerámiai ipar igen fejlett.

1938-ban a Fülöp-szigetek behozatalának értéke 265,215.095 peso¹⁾, kivitelének értéke 231,590.555 peso volt. Az árucserforgalom külö-

¹⁾ 1 peso = —.50 dollár.

nösen az Egyesült Államokkal, Japánnal, Nagy-Britanniával, Németalfölddel, Németországgal és Holland-Indiával jelentékeny.

Guam. Guam szigetét Spanyolország engedte át az Egyesült Államoknak 1898-ban. Területe 534 km², 1940. évi népessége 22.290 lélek. A lakosság 98%-a bennszülött chamorro.

A sziget főterményei tengeri, kopra, rizs, kávé, banán, ananász, citrom, kakaó, yamgyökér, cukornád és müfa.

1939-ben a behozatal értéke 659.649 dollár, a kivitelé 124.178 dollár volt.

Amerikai Szamoa. A Szamoa szigetcsoporthoz ez a kis része 1899 óta van az Egyesült Államok birtokában. Területe 197 km², lélekszáma 1940-ben 12.908 volt.

Főterményei narancs, banán és kopra.

1938-ban 194.138 dollár értékű behozatallal 102.818 dollár értékű kivitel állt szemben.

Ruh György.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

Népmozgalom. — Munkapiac. — Vetésjelentés. — Termelés. — Fogyasztás. — Közlekedés. — Áralakulás. — Megélhetési költségek. — Pénz és hitel. — Gazdasági jelzőtábla.

Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Rapport sur les cultures. — Production. — Consommation. — Transports. — Mouvement des prix. — Coût de la vie. — Monnaie et crédit.

Tableau économique.

Graphiques au tableau économique.

I. 1941. március havi adatok. — *Chiffres de mars 1941.*

Résumé. Avant de présenter les chiffres du 1er trimestre de 1941, nous indiquons les éléments ajoutés, à partir du présent numéro, à notre compte rendu et au tableau économique y joint:

1. *Le rapport sur les cultures.* Le ministre hongrois de l'Agriculture publie périodiquement un rapport sur les cultures, en se basant sur les rapports reçus des correspondants et Inspectorats agricoles et des rapporteurs centraux allés en province. Le rapport ministériel rend compte des conditions atmosphériques (température, précipitations atmosphériques, gelées et sécheresses éventuelles) et de l'état des champs ensemencés. Nous ne parlerons que des conditions atmosphériques essentielles pour la récolte et des principales cultures, en indiquant l'état des semences et les prévisions. Dans le présent numéro, nous faisons connaître lesdits rapports ministériels depuis le début de janvier 1941.

2. *Mouvement de l'Abattoir de bêtes à cornes de la Ville de Budapest.* Nous indiquons, à partir de janvier 1940, le nombre des animaux amenés et abattus et (en kilos) le mouve-

ment du marché aux viandes froides. Dans la partie relative aux animaux abattus, nous entendons par gros bétail les taureaux, les vaches, les boeufs et les buffles (y compris les jeunes animaux de ces espèces). Nous entendons par veaux les veaux de lait et les veaux de 4 semaines à 4 mois; par petit bétail, les moutons, les brebis, les agneaux et les chèvres.

Par bestiaux amenés au marché, nous entendons ceux qu'on amène aux marchés du lundi et du jeudi, pour les vendre ou abattre. Par arrivages à l'abattoir, nous entendons le nombre des bestiaux achetés en province et conduits directement à l'abattoir par leurs propriétaires (bouchers). Là aussi, nous indiquons le gros bétail, les veaux et le petit bétail.

Au marché dit aux viandes froides, tenu à l'Abattoir de bêtes à cornes, on vend des viandes de bestiaux abattus à des abattoirs de province. Outre les viandes des trois sortes d'animaux mentionnées plus haut (gros bétail, veaux, petit bétail), on vend aussi des porcs au marché aux viandes froides.

manillakender, kopra, cukornád, gabona és dohány. 1938-ban 818.073 tonna nyerscukrot és 50.180 tonna finomított cukrot exportáltak a szigetekről. A gumifa és cinchonafa (kinin) ültetését a kormányzat szorgalmazza. A Fülöp-szigeteken sajtoltják a legtöbb kókuszolajat. Az 1938. évi állatösszeírás időpontjában 4,329.436 szarvasmarha, 504.967 ló és öszvér, valamint 3,558.274 sertés volt a Fülöp-szigeteken. Az ásványi kincsek közül 1938-ban 903.265 uncia aranyat, 38.865 tonna krómércet és 870.151 tonna vasércet bányásztak. Ezenkívül mangán-, szén- és aszfaltbányák is vannak. A szigeteken 1938-ban 4 cukorfinomító, 7 szappangyár, 3 textilárugyár, 70 szeszfinomító, 8 olajgyár, 6 kakaógyár, 8 cipőgyár, 2.391 rizsmalom és 92 dohánygyár volt üzemben. A szövő-fonó és kerámiai ipar igen fejlett.

1938-ban a Fülöp-szigetek behozatalának értéke 265,215.095 peso¹⁾, kivitelének értéke 231,590.555 peso volt. Az árucsereforgalom külö-

¹⁾ 1 peso = —.50 dollár.

nösen az Egyesült Államokkal, Japánnal, Nagy-Britanniával, Németalfölddel, Németországgal és Holland-Indiával jelentékeny.

Guam. Guam szigetét Spanyolország engedte át az Egyesült Államoknak 1898-ban. Területe 534 km², 1940. évi népessége 22.290 lélek. A lakosság 98%-a bennszülött chamorro.

A sziget főterményei tengeri, kopra, rizs, kávé, banán, ananász, citrom, kakaó, yamgyökér, cukornád és müfa.

1939-ben a behozatal értéke 659.649 dollár, a kivitelé 124.178 dollár volt.

Amerikai Szamoa. A Szamoa szigetcsoporthoz ez a kis része 1899 óta van az Egyesült Államok birtokában. Területe 197 km², lélekszáma 1940-ben 12.908 volt.

Főterményei narancs, banán és kopra.

1938-ban 194.138 dollár értékű behozatallal 102.818 dollár értékű kivitel állt szemben.

Ruh György.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

Népmozgalom. — Munkapiac. — Vetésjelentés. — Termelés. — Fogyasztás. — Közlekedés. — Áralakulás. — Megélhetési költségek. — Pénz és hitel. — Gazdasági jelzőtábla.

Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Rapport sur les cultures. — Production. — Consommation. — Transports. — Mouvement des prix. — Coût de la vie. — Monnaie et crédit.

Tableau économique.

Graphiques au tableau économique.

I. 1941. március havi adatok. — *Chiffres de mars 1941.*

Résumé. Avant de présenter les chiffres du 1er trimestre de 1941, nous indiquons les éléments ajoutés, à partir du présent numéro, à notre compte rendu et au tableau économique y joint:

1. *Le rapport sur les cultures.* Le ministre hongrois de l'Agriculture publie périodiquement un rapport sur les cultures, en se basant sur les rapports reçus des correspondants et Inspectorats agricoles et des rapporteurs centraux allés en province. Le rapport ministériel rend compte des conditions atmosphériques (température, précipitations atmosphériques, gelées et sécheresses éventuelles) et de l'état des champs ensemencés. Nous ne parlerons que des conditions atmosphériques essentielles pour la récolte et des principales cultures, en indiquant l'état des semences et les prévisions. Dans le présent numéro, nous faisons connaître lesdits rapports ministériels depuis le début de janvier 1941.

2. *Mouvement de l'Abattoir de bêtes à cornes de la Ville de Budapest.* Nous indiquons, à partir de janvier 1940, le nombre des animaux amenés et abattus et (en kilos) le mouve-

ment du marché aux viandes froides. Dans la partie relative aux animaux abattus, nous entendons par gros bétail les taureaux, les vaches, les boeufs et les buffles (y compris les jeunes animaux de ces espèces). Nous entendons par veaux les veaux de lait et les veaux de 4 semaines à 4 mois; par petit bétail, les moutons, les brebis, les agneaux et les chèvres.

Par bestiaux amenés au marché, nous entendons ceux qu'on amène aux marchés du lundi et du jeudi, pour les vendre ou abattre. Par arrivages à l'abattoir, nous entendons le nombre des bestiaux achetés en province et conduits directement à l'abattoir par leurs propriétaires (bouchers). Là aussi, nous indiquons le gros bétail, les veaux et le petit bétail.

Au marché dit aux viandes froides, tenu à l'Abattoir de bêtes à cornes, on vend des viandes de bestiaux abattus à des abattoirs de province. Outre les viandes des trois sortes d'animaux mentionnées plus haut (gros bétail, veaux, petit bétail), on vend aussi des porcs au marché aux viandes froides.

3. Le marché aux porcs de la Ville de Budapest et l'Abattoir de porcs. (Là aussi, nous faisons connaître les chiffres par mois, en remontant à janvier 1940.) Le nombre des abattages est indiqué par les catégories suivantes: porcs de plus de 51 kilos, jeunes porcs de 21 à 50 kilos, cochons de lait de 20 kilos et au-dessous.

En parlant des porcs amenés, nous distinguons ceux qui sont amenés au marché ordinaire de ceux qui sont amenés au marché fermé, ou directement à l'Abattoir. Au marché ordinaire, tout le monde peut amener des porcs provenant d'endroits non infectés. Ces porcs ne sont pas toujours tués sur place: on peut les emmener vivants. Au marché fermé, on amène des porcs provenant de propriétés non infectées se trouvant en des secteurs infectés; ces porcs-là ne peuvent être emmenés vivants, ils doivent être abattus. A l'Abattoir, on amène directement des porcs achetés par des bouchers en gros. Ces porcs-là ne peuvent être emmenés qu'après avoir été tués.

4. Etablissement des boucheries chevalines de la Ville de Budapest. Nous entendons par achats de chevaux ceux qui sont effectués par cet établissement. Celui-ci achète des chevaux au marché hebdomadaire, ou par l'intermédiaire de marchands de chevaux (il prend aussi des chevaux blessés par accident ou autrement). Les chevaux abattus sont examinés par des vétérinaires pour voir si la viande en est propre à la consommation humaine. La viande des bêtes acceptées par les vétérinaires est débitée et mise en vente par ledit établissement. Nous indiquons les articles vendus par trois catégories: viandes, parties internes et saucisses.

5. Société anonyme des transports en commun de la Ville de Budapest (B. Sz. K. R. T.). Les données fournies par cette Société concernent les tramways, les autobus, le chemin de fer à crémaillère, le funiculaire de Buda, les trolleybus et le H. É. V. (chemins de fer d'intérêt local) de Budapest. Nous les faisons connaître par mois, en remontant à janvier 1940.

Quant au nombre des voitures ayant circulé, nous indiquons combien de voitures ont été en service, en moyenne par jour, en ne prenant en considération que les jours de semaine.

Pour les tramways, les autobus, les trolleybus et le H. É. V. de Budapest, le rendement est indiqué en voyageurs kilomètres, montrant, en km., les trajets faits, par mois, par toutes les voitures.

Pour le chemin de fer à crémaillère (long de 39 km.), le rendement indique, en km., le chemin fait par chaque rame (locomotive + voiture dite rowen + balladeuse); donc, il s'agit là de trains kilométriques. Pour le trafic du funiculaire de Buda (long de 96 m.), nous

indiquons par mois le nombre des allers et retours.

Le nombre des usagers comprend le nombre des personnes transportées par mois par les moyens de transport que nous venons d'énumérer. Ce nombre est obtenu par calcul, fait d'après le nombre des tickets vendus et fondé sur les valeurs suivantes: 1 correspondance = 1 personne; 1 ticket d'aller et retour = 2 personnes; 1 carte hebdomadaire = 2 personnes par jour; 1/2 petite section = 1 personne, valeur calculée en comptant les voyageurs.

Par recettes, nous entendons pour chacun des moyens de transport mentionnés plus haut, les recettes brutes provenant du transport de personnes. Pour la B. Sz. K. R. T., qui transporte le plus de personnes, les recettes sont indiquées par tickets à distance, tickets de section et tickets de petite section. Par tickets à distance, nous entendons les correspondances, les tickets d'aller et retour, les cartes hebdomadaires et les diverses cartes d'abonnement.

*

Sur notre territoire agrandi du fait de la 2e Sentence de Vienne, il y eut en mars 1941 7.183 nouveaux mariages, 22.521 naissances vivantes et 18.602 décès, soit respectivement 6'2, 19'6 et 16'2 pour 1000 habitants. L'accroissement naturel de la population y a été de 3.919 unités (3'4‰). — Sur notre territoire d'avant la 2e Sentence de Vienne, par rapport à mars précédent, la nuptialité a fort baissé, et la proportion des naissances vivantes, ainsi que celle de la mortalité, accusaient une régression. En mars 1941, la nuptialité y représentait 5'9‰; la proportion des naissances vivantes, 19'9‰; la mortalité, 16'1‰, contre 7'7‰, 22'4‰ et 19'0‰ un an auparavant. L'accroissement naturel (3'8‰) y dépassait légèrement celui du même mois de l'année précédente (3'4‰).

Dans le 1er trimestre de cette année, d'après les rapports sur les cultures, les conditions atmosphériques n'étaient pas en général favorables pour l'agriculture. Les travaux des champs furent retardés par de forts gels, survenus dans la plupart du pays, et par des inondations. Les semences de froment et de seigle d'automne avaient bien passé l'hiver, sauf dans les endroits inondés. Dans les terres sèches et dans les endroits plats, on a commencé à semer l'orge et l'avoine. Ça et là, l'hiver a notablement détérioré les pommes de terre. Quant au bétail, il se portait assez bien; pourtant, la plupart des champs et pâturages étaient inondés.

Dans le 1er trimestre, le chômage a atteint son maximum dès la fin de janvier, comme l'année dernière. Ensuite, il a diminué, baissant considérablement vers la fin du 1er trimestre.

En mars, par rapport à février, le nombre des sans-travail a décliné dans le Bâtiment, dans l'industrie de l'habillement, chez les employés d'hôtel et de restaurant et dans la polygraphie; il

a grandi chez les travailleurs intellectuels, dans les industries du fer, de l'alimentation, du bois et du cuir.

En plusieurs industries, le chômage montrait, par rapport au 1er trimestre de l'année précédente, de grands changements. Cela tenait d'une part à des causes saisonnières et d'autre part, à des mesures forcées, qui eurent une influence sur les salaires horaires aussi, ainsi que cela ressort de notre tableau économique.

Sur la production, on n'a de chiffres publiables que quant au charbon et à l'énergie électrique. Par rapport au 1er trimestre de l'année dernière, la production augmentait bien. Les établissements industriels ont continué à se servir notablement de leur capacité de produire. En mars, la production de houille et celle de lignite ont grandi, par rapport au mois précédent, respectivement de 6·4% et de 4·3%.

Pendant les trois premiers mois de l'année en cours, comparativement au premier trimestre de l'année précédente, la production d'énergie électrique de la Ville de Budapest augmentait. En mars dernier, il en était de même par rapport au mois d'avant. Malgré cela et bien que le nombre des usagers de l'énergie électrique ait grandi, la consommation du courant électrique baissait, et cela du fait de causes saisonnières et des restrictions prescrites.

Sur les Abattoirs de la Ville de Budapest, nous donnons, à partir du présent numéro, ainsi que nous l'avons dit au début de ce résumé, des renseignements. A l'Abattoir de bêtes à cornes, le nombre des bêtes abattues a en mars dernier baissé de 43·2% par rapport au même mois précédent. Le mouvement du marché aux viandes froides tenu à cet Abattoir augmentait, comparativement aux chiffres d'un an auparavant, de 2·9%. Par rapport à février, le nombre des abattages et celui des bêtes amenées ont grandi. Le mouvement du marché aux viandes froides était semblable à celui de février.

En mars dernier, par rapport au même mois précédent, à l'Abattoir de porcs de la Ville de Budapest, le nombre des arrivages a baissé de 39·8% et celui des porcs tués, de 46·2%. Par rapport à février dernier, le nombre des arrivages n'a guère varié, et celui des porcs tués a baissé.

A l'Etablissement des boucheries chevalines de la Ville de Budapest, en mars dernier, le nombre des chevaux achetés a dépassé de 32·0% celui du même mois de l'année d'avant, et le nombre des chevaux abattus a fort grandi (+ 71·1% par rapport à mars de l'année précédente). Comparativement à février dernier, on constate à ces égards une régression considérable. Somme toute, les données indiquent une forte augmentation des viandes de cheval mises en vente. Cette augmentation tenait aux mesures de restriction prises pour d'autres viandes.

Le trafic ferroviaire, malgré les restrictions y apportées et les inondations, progressait. En mars, par rapport à février, il a grandi de 22·5% pour la quantité des marchandises transportées, de 11·9% pour les tonnes kilométriques, de 22·5% pour le nombre des wagons chargés, de 6·3% pour celui des voyageurs, de 6·5% pour les voyageurs kilomètres.

Le trafic postal progressait également en mars tant par rapport au mois précédent que par rapport au mois de mars de l'année dernière. Pour le 1er trimestre de l'année en cours, on constate, comparativement au trimestre correspondant précédent, une augmentation considérable, même si on laisse de côté les chiffres de Transylvanie, indiqués dans notre tableau économique depuis le 1er janvier 1941. En janvier, février et mars derniers, par rapport à la même période de l'année d'avant, le nombre des lettres ordinaires et recommandées a grandi de 18·4%, le montant des mandats-poste, de 28·0%, le nombre des télégrammes, de 32·5%.

Pour le trafic téléphonique, ainsi que pour le nombre des postes téléphoniques principaux et des usagers de la Radio, on voit aussi, quant à mars dernier, un accroissement sur le mois précédent et sur le mois correspondant de l'année dernière.

Les principaux chiffres des entreprises budapestoises de transports en commun, que nous indiquons pour la première fois dans le tableau économique, montrent également pour mars dernier une augmentation sur le mois précédent et sur mars de l'année d'avant.

Le nombre des voitures kilomètres et le montant des recettes ont augmenté quant aux tramways, au Service d'autobus, au H. É. V., au chemin de fer à crémaillère, au Funiculaire de Buda et aux trolleybus. Le nombre des voyageurs a grandi, sauf pour le Service d'autobus et le H. É. V. de Budapest.

Le niveau des prix de gros intérieurs augmentait, à cause de la guerre, chaque mois, de plus en plus vite. Cette augmentation tenait aussi aux difficultés d'avoir des matières premières et à la faible récolte de 1940. La politique des prix du gouvernement a ralenti en mars la hausse. En un an, le niveau des prix a monté de 20·4%. Le niveau des prix agricoles montait bien plus vite que celui des prix industriels. En mars, la hausse des prix des produits agricoles et de l'élevage était due surtout au renchérissement des produits d'origine animale; ceux d'origine végétale jouaient dans cette hausse un rôle de second ordre. En mars dernier, l'indice des produits d'origine animale montait principalement à cause de la hausse du prix de la volaille et des animaux abattus pour la consommation; et celui des produits d'origine végétale, à cause de la hausse des céréales et des produits de cultures sarclées. Le prix

des articles de l'industrie agricole a très peu monté; là, la hausse tenait à celle des produits moulus et des déchets. L'indice des produits coloniaux s'est élevé du fait de la hausse du riz. Le niveau des prix industriels a monté surtout en raison de la hausse des objets fabriqués. L'indice des matières nécessaires à l'industrie et des objets fabriqués a en un mois augmenté de 1·4%, à cause de la hausse du prix du bois et des articles en laine. Le prix des matières premières industrielles s'est élevé bien peu — de 0·3 point—; la hausse y était due à celle du caoutchouc brut. Le niveau du prix du chauffage a monté à cause du renchérissement du charbon. En mars dernier, le niveau des prix agricoles dépassait de 2·5% celui des prix industriels, contre 2·6% au mois précédent; au mois correspondant de l'année d'avant, il y avait encore, entre eux, au profit des prix industriels, une disparité de 8·4%.

En mars dernier, l'indice du coût de la vie a monté, y compris le loyer, de 0·3%, et sans compris le loyer, de 0·2%. La hausse tenait à celle des oeufs, de la farine, de la choucroute, des chaussettes pour hommes et des bas pour enfants. Par rapport au mois précédent, les indices du chauffage, de l'éclairage et du loyer n'ont pas changé. Pour la réalisation des travaux prévus par le programme d'investissements, l'Etat avait besoin plus de crédits qu'auparavant. Dans l'économie privée, c'était le contraire: à cause des difficultés d'avoir des marchandises et de la diminution du crédit en marchandises, il y avait là beaucoup d'argent disponible. Les marchands faisant bien moins de crédit, la sécurité du crédit ne s'est pas aggravée dans le 1er trimestre.

D'après les chiffres de la Banque Nationale de Hongrie, la circulation des billets de banque était à peu près la même pendant les 3 premiers mois de l'année. En mars, elle a monté de 1·8%, grandissant de 42·5% en un an; et le portefeuille commercial accusait, par rapport au mois précédent, une augmentation de 37·8 millions de p. La réserve-or était depuis des années de 124·1 millions de p. Le total des monnaies et devises, qui était de 34·4 millions de p. en décembre de l'année d'avant, a baissé à 27·1 millions en mars, diminuant fort (14·2%) par rapport au mois précédent. L'encaisse métallique a, elle aussi, fort diminué. Le taux de l'intérêt n'a pas changé.

Les dépôts en banque ont continué à monter en mars. Pendant le 1er trimestre, ils étaient presque égaux à ceux du 4e trimestre de l'année d'avant, où ils avaient particulièrement grandi. Les dépôts d'épargne ont monté de 0·1% en un mois; les dépôts sur comptes courants, de 1·4%. L'ensemble des dépôts en banque s'est élevé en un mois de 0·8%, et en un an, de 17·1%. Dans les 28 princi-

paux établissements de crédit provinciaux, les dépôts ont également grandi.

En mars dernier, à la Bourse de Budapest, l'indice des actions a, par rapport au mois précédent, baissé de 0·1%. Les cours stagnaient presque; cela eut sa répercussion sur le mouvement boursier. Le nombre des actions vendues a baissé de 58·5%; à cause de cela, le montant des livraisons et des réceptions a fort diminué (—51·5%). Cependant, il faut tenir compte du fait que pendant les deux premiers mois de l'année en cours, le mouvement boursier avait une ampleur comme on n'en avait pas vue depuis longtemps; de sorte que les chiffres de mars, bien que faibles par rapport au mois précédent, dépassaient ceux du mois de mars de l'année d'avant.

En mars dernier, le nombre des nouvelles insolvabilités a été de 5, contre 13 au mois précédent. Il y eut 4 concordats privés ou judiciaires et 1 faillite.

Le nombre et le montant des lettres de change protestées ont baissé respectivement de 7·5% et de 14·8%. Cependant, les chiffres publiés ici sur la sécurité du crédit ne reflètent pas exactement la situation: les marchands faisant moins de crédit, il faut payer plutôt au comptant, ce qui a sa répercussion sur le nombre des concordats judiciaires et des lettres de change protestées.

A Budapest, aux monts-de-piété de la Caisse d'épargne postale, en mars dernier le nombre et le montant des engagements ont grandi respectivement de 7·9% et de 9·8% par rapport au mois précédent. Le montant des dégagements a augmenté de 34·8%. Le montant des gages a baissé à 21·1 millions de p. (—7·0%). En mars, le nombre des reconnaissances ayant fait l'objet de ventes par contrainte a été de 3.555 (—2·4% comparativement au mois précédent).

· *

A gazdasági helyzetjelentés új adatainak ismertetése.

Az időlegesen rendelkezésünkre nem álló adatsorok pótlása és a gazdasági jelzőtábla konjunktúraérzékeny sorainak kibővítése céljából a gazdasági helyzetjelentésben néhány új adatsort vettünk fel, amelyeknek ismertetését alább adjuk:

1. *Vetésjelentés.* A vetésjelentést a m. kir. földművelésügyi miniszter meghatározott időpontokban a gazdasági tudósítóktól, a m. kir. gazdasági felügyelőségektől, valamint a kiküldött központi szakelőadóktól beérkezett jelentések alapján közli. A vetésjelentés a vonatkozó időszak időjárását (csapadék, hőmérséklet, esetleges fagykár, vagy aszály), valamint a vetések állását tartalmazza. A helyzetjelentésben természetesen az időjárásra csak abban a vonatkozásban térhetünk ki, amely lényegesen befolyá-

solja a terméseredményeket, továbbá csak a főbb mezőgazdasági termények vetésállapotát közöljük, illetőleg csak a főbb termények előzetes becslési adatait ismertetjük. Tekintettel arra, hogy a vetésjelentések közzététele nem mindig esik egybe a naptári hónappal, gazdasági helyzetjelentésünkben a tárgyalt időszak alatt kiadott vetésjelentést (vetésjelentéseket) közöljük. Előfordulhat az az eset, hogy a tárgyalt időszak alatt vetésjelentést nem adnak ki, ebben az esetben természetesen vetésjelentést nem közlünk. A tárgyalt időszak helyzetjelentésében visszamenőleg az 1941 január hó eleje óta kiadott vetésjelentéseket közöljük.

2. *Budapest székesfővárosi szarvasmarháköztávóhid forgalmi adatai.* A vágásokat, valamint a felhajtást darabszámban, a hideghúsvásár forgalmi adatait kilogrammokban 1940 január havától visszamenőleg ismertetjük.

A vágásoknál az ú. n. „nagymarha“ elnevezés alatt a bika, tehén, ökör, bivaly (esetleg növendék) értendő. *Borjú* elnevezés alatt általában a szopósborjúkat, illetőleg a vágásra került négyhetes—négyhónapos borjúkat értjük. Aprómarháknak jelöltük a juhot, birkát, bárányt és kecskét.

Vásári felhajtáson a hétfői és csütörtöki vásárra eladás, illetőleg vágás céljából felhajtott állatok értendők, *vágóhídi érkezés* pedig a tulajdonosok (mészárosok) által már vidéken megvásárolt állatoknak közvetlenül a vágóhídra történő felhajtása. Az állatok darabszámát itt is a már előbb ismertett nagymarha, borjú, aprómarha részletezésben közöljük.

A szarvasmarháköztávóhídon megtartott ú. n. *hideghúsvásár* a vidéki vágóhidakon leölt állatok húsának árusítása. Ez az áru természetesen már vágott állapotban érkezik, s az előbbieken említett három állatfajtán kívül (nagymarha, borjú, aprómarha) a hideghúsvásáron sertéseket is árusítanak.

3. *Budapest székesfővárosi sertésvásár és sertésköztávóhid.* (Az adatokat itt is 1940 január havától kezdődőleg havonta ismertetjük.) A sertésköztávóhídon a darabszámban kimutatott *vágások* három csoportra oszlanak: sertés 51 kg-tól feljebb, süldő 21—50 kg-ig és malac 20 kg-ig.

Az ugyancsak darabszámban kimutatott felhajtásnál megkülönböztetünk nyiltvásári, zártvásári és közvetlenül vágóhídra történő felhajtást. *Nyiltvásári felhajtásra* a bárki által felhajtott, nem fertőzött területről származó sertések kerülnek. Ezeket nem vágják le okvetlenül, élőállapotban is bárki által bárhová elszállíthatók. *Zártvásári felhajtásra* a fertőzött területről, de vészmentes udvarból származó sertéseket viszik. A vágóhídról csak vágott állapotban szállíthatók el. *Közvetlenül vágóhídra* történő felhajtásra a nagyvágók nevére érkező, már előbb megvásárolt állatok kerülnek,

amelyek szintén csak levágott állapotban szállíthatók el.

4. *Budapest székesfővárosi községi lóhúsüzeme.* Az itt szereplő „lóvásárlás“ alatt a lóhúsüzem által heti lóvásáron, valamint a lókereskedők útján megvásárolt lovakat értjük (idetartoznak még a sérült és balesetes lovak is). Vágás után az állatorvos által megvizsgált és emberi fogyasztásra alkalmasnak minősített állatokat feldolgozzák, illetőleg forgalomba hozzák. A forgalomba hozott lóhúsüzemi terméket három főcsoportban mutatjuk ki, ezek a következők: húсарu, belsőrész, valamint kolbászaru.

5. *Budapest székesfővárosi közlekedési rt.* által megadott adatokat a BSZKRT, a BSZKRT autóbusz, fogaskerekű, a budai hegypálya, a trolleybusz, valamint a bpesti HÉV-re vonatkozólag 1940 januárra visszamenőleg havonta közöljük.

A futott kocsik száma alatt egy hétköznap átlagát értjük, vagyis, hogy naponta átlag hány kocsi volt forgalomban.

A teljesítmény a BSZKRT-nál, a BSZKRT-autobusznál, a trolleybusznál, valamint a bpesti HÉV-nél *kocsikilométert* jelent, vagyis az összes *kocsik által* egy hónap alatt *megtett* utat kilométerekben kifejezve. A *fogaskerekűnél* (a pálya hossza 3'9 km) a teljesítmény vonatkilométerre vonatkozik, vagyis az összes *szerelevény* (mozdony + rowenkocsi + pótkocsi) által megtett út kilométerekben kifejezve. A budai hegypályánál (a pálya hossza mindössze 96 m) a teljesítmény a *gépmenetek* számát jelzi, vagyis azt, hogy egy hónap alatt hányszor működött a vonógép.

Az utasok száma a különböző közlekedési eszközöknél egy hó folyamán szállított összes utasok számát mutatja. Ez nem abszolút, hanem számított érték. A számítás alapja az eladott jegyek száma; 1 db átszállójegy = 1 utas, 1 menettérti jegy = 2 utas, 1 hetijegy = napi 2 utas, 1'2 korszakasz = 1 utas, utóbbi utasszámlálás alapján kiszámított érték.

Bevétel alatt értjük az egyes közlekedési eszközöknél a személyszállításhoz elért bruttó bevételt. A bevételt a BSZKRT-nál, mint a legnagyobb forgalmat lebonyolító vállalatnál távolsági jegy, vonalszakaszjegy, valamint kisszakasz szerint is közöljük. Távolsági jegy az átszállójegy, a térítijegy, a hetijegy, valamint a különböző bérletjegyek.

Népmozgalom.

Magyarországnak a második bécsi döntés előtti területén az előző év megfelelő hónapjához viszonyítva a házasságkötések száma igen jelentős mértékben csökkent. Kisebb az elveszületések száma is, de a halálozásnál javulás mutatkozott. Ez a javulás úgy a csecsemők, mint az 1—6 éves gyermekek és a 7 éven felüliek adatánál jelentkezik, a legnagyobb mértékben mégis a gyermek-

halálzásnál. A természetes szaporulat némileg kedvezőbb, mint az előző év megfelelő hónapjában.

A második bécsi döntéssel visszatért terület házasságkötési arányszáma valamivel nagyobb, elveszületési arányszáma, halálzása és természetes szaporulata gyengébb mint az ország többi részén.

Az 1941. év március havi népmozgalmi főeredményeit az előző év megfelelő adataival veti össze következő kis összeállításunk:

	Magyarország a második bécsi döntés előtt		A második bécsi döntés területe	Összesen ¹⁾
	1940 március	1941 március		
Házasságkötés	7.126	5.510	1.673	7.183
ezer lélekre	7·7	5·9	7·5	6·2
Élveszületés	20.628	18.436	4.085	22.521
" " " " " " " "	22·4	19·9	18·3	19·6
Egy éven aluli elhalt	3.851	2.958	681	3.639
" " " " " " " "	18·7	16·0	16·7	16·2
1—6 éves elhalt	1.212	788	205	993
7 évnél idősebb elhalt	12.446	11.165	2.805	13.970
Elhalt összesen	17.509	14.911	3.691	18.602
" " " " " " " "	19·0	16·1	16·5	16·2
Természetes szaporodás	3.119	3.525	394	3.919
" " " " " " " "	3·4	3·8	1·8	3·4

¹⁾ Délvidék nélkül.

A gyakoribb halálokok közül emelkedés csupán a gümőkór és kanyaró áldozatainak számánál

A halálokok megnevezése	Magyarország a második bécsi döntés előtt		A második bécsi döntés területe	Összesen ¹⁾
	e l h a l t a k s z á m a			
	1940 március	1941 március		
Gümőkór	1.509	1.676	414	2.090
Kanyaró	17	30	19	49
Vörheny	7	5	5	10
Influenza	265	195	22	217
Szamárhurut	73	45	6	51
Roncsoló toroklob	38	17	12	29
Hasi hagymáz	23	19	11	30
Vérhas	5	4	1	5
Agyvérzés-agyguta	867	676	106	782
Szervi szívbaj	855	720	70	790
Tüdőlob	3.315	2.258	488	2.746
Hörghurut	164	101	19	120
Rák és rosszindulatú daganat	921	907	131	1.038
Gyermekágyi betegség	64	47	13	60
Bélhurut	281	208	68	276

¹⁾ Délvidék nélkül.

mutatkozik. Kiseb volt a vörhenyben, influenzában, szamarhurutban, roncsoló toroklobban, hasi hagymázban, vérhasban, agyvérzés-agygutában, szervi szívbajban, tüdőlobban, hörghurutban, rák és rosszindulatú daganatban, gyermekágyi betegségben és bélhurutban elhaltak száma. Az adatok a következők:

Ezer lélekre az országnak a második bécsi döntés előtti területén 1'81 (1940 március 1'64), a második bécsi döntés területén 1'85, a Délvidék nélküli egész területen 1'82 gümőkóros halálzás esett.

Márciusi népmozgalmunk országrészek szerint részletezett főeredményeit mutatja be végül alábbi összeállításunk:

O r s z á g r é s z	Házasságkötés	Élveszületés	Halálzás	Természetes szaporodás
a) szám szerint				
I. Kisalföld	364	1.860	1.488	372
II. Dunántúli dombosvidék	769	3.327	3.120	207
III. Duna-Tisza köze				
a) Budapest nélkül	824	2.559	2.001	558
b) Budapesttel együtt	1.900	4.381	3.508	873
IV. Tiszántúl	1.607	4.414	3.302	1.112
V. Északi dombosvidék	597	2.786	2.192	594
VI. Kárpátalja	228	1.496	1.177	319
VII. Erdély ¹⁾	1.718	4.257	3.815	442
Összesen:	7.183	22.521	18.602	3.919
b) ezer lélekre				
I. Kisalföld	3·8	19·5	15·6	3·9
II. Dunántúli dombosvidék	4·2	18·2	17·1	1·1
III. Duna-Tisza köze				
a) Budapest nélkül	5·5	17·0	13·3	3·7
b) Budapesttel együtt	7·8	18·1	14·5	3·9
IV. Tiszántúl	7·2	19·9	14·9	5·0
V. Északi dombosvidék	4·5	21·0	16·5	4·5
VI. Kárpátalja	4·4	28·7	22·6	6·1
VII. Erdély ¹⁾	7·7	19·0	17·0	2·0
Összesen:	6·2	19·6	16·2	3·4

¹⁾ Nem egyezik a második bécsi döntés területével.

Munkapiac.

A szociáldemokrata és keresztény szocialista szakszervezetek által kimutatott munkanélküliek száma 13.085-tel január hó végén kulminált. Az évszaki tetőpont tehát ez alkalommal is az év első hónapjában következett be. Február hónapban egész lényegtelen visszaesés mutatkozott a munkanélküliek számában. Március hó folyamán a munkapiaci feszültség már jelentős mértékben enyhült és a munkanélküliségi számsor megkezdte szokásos hanyatlását. 1941 márciusában 11.434 munkanélkülit tartottak nyilván, 1.563-mal (12·0%-kal) kevesebbet, mint februárban. A munkapiaci helyzet az egy év előttihez képest lényegesen kedvezőbb.

A munkanélküliek száma ugyanis 4.567-tel (28,5%-kal) hanyatlott. A beruházási program folytán keletkezett konjunktúra tehát még mindig tart, a foglalkoztatottság mértéke az egyes iparágakban kielégítő. A tárgyalt hónapban a munkanélkülieknek 84,2%-a férfi, 15,8%-a pedig nő volt. A férfimunkanélküliek száma 11,8%-kal, a női munkanélkülieké pedig 1,7%-kal csökkent az előző hónappal szemben.

A tárgyalt hó végén kimutatott munkanélküliek közül 7.029 (61,5%) Budapestre, 4.405 (38,5%) pedig vidékre esett. Az előző hónappal szemben a budapesti munkanélküliek száma 8,9%-kal (— 686), a vidékieké pedig 16,6%-kal (— 877) csökkent.

Az alábbi összeállítás a munkanélküliek számának alakulását és százalékos változását tünteti fel az első negyed végén tíz évre visszamenően:

Időszak	Munkanélküliek száma	Változás %-ban
1932 márc. végén	32.364	—
1933 " "	30.902	— 4,5
1934 " "	25.320	— 18,1
1935 " "	20.791	— 18,0
1936 " "	18.769	— 9,7
1937 " "	16.889	— 10,0
1938 " "	18.636	+ 10,3
1939 " "	21.268	+ 14,1
1940 " "	16.001	— 24,8
1941 " "	11.434	— 28,5

Az adatok azt mutatják, hogy amíg 1939 március végén az előző év azonos időpontjához képest

a munkanélküliek száma 14,1%-kal emelkedett, addig a múlt évi és az idei március hó végén már igen jelentős arányú (— 24,8%, — 28,5%) hanyatlás mutatkozik az egy év előttihez képest.

A foglalkoztatottság mértékében az egy hó előtti állapothoz viszonyítva számottevő változások következtek be. Csökkent a munkanélküliek száma az építőiparban 53,9%-kal, a ruházati iparban 14,3%-kal, a szállodai és éttermi alkalmazottaknál 3,0%-kal és a sokszorosító iparban 1,1%-kal. Ezzel szemben a szellemi munkásoknál 23,6%-os, a vasiparban 11,6%-os, az élelmezési iparban 10,9%-os, a faiparban 1,3%-os és végül a bőriparban 0,4%-os emelkedés jött létre az előző hónappal szemben.

Ha az egyes szakmákban a munkanélküliség mértékét az egy évvel ezelőtti állapottal összevetjük, azt látjuk, hogy a szállodai és éttermi alkalmazottaknál 242,9%-kal, az élelmezési iparban 92,2%-kal, a vasiparban pedig 12,4%-kal több munkanélkülit tartottak nyilván 1941 március hó végén, mint egy évvel azelőtt. Ezzel szemben a munkanélküliek száma az építőiparban 72,2%-kal, a faiparban 31,7%-kal, a bőriparban 29,1%-kal, a ruházati iparban 14,6%-kal és a sokszorosító iparban 11,9%-kal csökkent. A változások oka nemcsak az idényszerűségben, hanem az egyes iparágakban történt különböző rendelkezésekben keresendő. A fontosabb foglalkoztatási ágazatokban a munkanélküliek március hó végi alakulását 10 évre visszatekintően a következő összeállítás tünteti fel:

I d ő s z a k	Építőipar	Vasipar	Bőripar	Ruházati	Élelme-	Faipar	Szállodai	Sokszoro-
				ipar	zési ipar		és éttermi	
M u n k a n é l k ü l i e k s z á m a								
1932 III. hó végén .	7.525	8.648	1.388	418	1.432	4.105	664	3.212
1933 " " "	5.710	9.123	938	258	1.324	3.937	850	3.292
1934 " " "	4.242	8.553	786	163	1.053	2.824	771	2.779
1935 " " "	4.328	6.987	658	260	997	1.687	371	2.378
1936 " " "	4.683	5.180	580	124	1.327	1.436	261	2.206
1937 " " "	3.824	3.442	1.328	268	1.634	1.300	172	2.059
1938 " " "	5.268	3.491	604	420	1.954	1.656	160	1.767
1939 " " "	6.335	3.290	670	338	1.871	3.612	135	1.853
1940 " " "	6.394	1.232	1.073	357	838	2.314	28	1.966
1941 " " "	1.779	1.385	761	305	1.611	1.580	96	1.732

V á l t o z á s s z á z a l é k b a n

1932 III. hó végén	—	—	—	—	—	—	—	—
1933 " " "	— 24,1	— 5,5	— 3,2	— 38,3	— 7,5	— 4,9	+ 28,0	+ 2,5
1934 " " "	— 25,7	— 6,3	— 16,2	— 36,9	— 20,5	— 28,3	— 9,3	— 15,6
1935 " " "	+ 2,3	— 18,3	— 16,2	+ 59,6	— 5,3	— 40,3	— 55,9	— 14,4
1936 " " "	+ 8,2	— 25,9	— 11,9	— 52,4	+ 33,1	— 14,9	— 29,7	— 7,2
1937 " " "	— 18,3	— 33,6	+ 128,9	+ 116,2	+ 23,1	— 9,5	— 34,2	— 6,7
1938 " " "	+ 37,7	+ 1,4	— 54,5	+ 56,8	+ 19,6	+ 27,4	— 7,0	— 14,2
1939 " " "	+ 20,2	— 5,8	+ 10,9	— 19,5	— 4,2	+ 118,1	— 15,6	+ 4,9
1940 " " "	+ 0,9	— 62,6	+ 60,1	+ 5,6	— 55,2	— 35,9	— 79,3	+ 6,1
1941 " " "	— 72,2	+ 12,4	— 29,1	— 14,6	+ 92,2	— 31,7	+ 242,9	— 11,9

A munkakeresők számának változása természetesen az egyes szakmákban fizetett órabérekre is hatással volt. A Budapestre nézve kiszámított felajánlott órabérek egy hónap leforgása alatt a

bádogosoknál 1 fillérrel 80 fillérről 79 fillérre, a szabóiparban 8 fillérrel 82 fillérről 74 fillérre, csökkentek. Ezzel szemben az asztalosoknál a felajánlott órabérek 4 fillérrel 71 fillérről 75 fillérre,

a napszámosoknál 6 fillérrel 49 fillérről 55 fillérre, a gyárimunkásnőknél 1 fillérrel 34 fillérről 35 fillérre és végül a napszámosnőknél 3 fillérrel 41 fillérről 44 fillérre emelkedtek.

Vetésjelentés.

Az időjárás január hó folyamán változékony, nagyjából hideg és csapadékban gazdag volt. A változékonyra jellemző, hogy mind a nappali, mind pedig az éjszakai hőmérséklet egyik napról a másikra hol a fagypontra alul, hol pedig a fagypontra felül állott. Egynéhány napon keresztül országsherte —10 fok alá szállott le a hőmérséklet, sőt a Felvidék, Kárpátalja és Erdély egyes részein —25 fokos hideget is mértek. A csapadék mennyisége az ország legnagyobb részében meghaladta az átlagot. A hórétegek vastagsága a hirtelen fellépő fagyok, esőzések és olvadások következtében az egész országban rendkívül változó volt. A január hónap változó, szeszélyes, csapadékban gazdag időjárása a mezőgazdaságra nézve nem mondható kedvezőnek éppúgy, mint a február hónapé, amikor is a nappali felmelegedés néhány kárpátaljai esettől eltekintve az olvadáspont felett állott és így erős árvizeket okozott. Az éjszakai lehűlés az évszakhoz képest gyenge volt, az erős nappali felmelegedéseket gyenge éjszakai fagy követte. A csapadékmennyiség az ország legnagyobb részében, különösen Kárpátalján és Erdélyben az évi átlagot erősen meghaladta. A hótakaró az enyhe időjárás és esőzés következtében a mezőgazdaságilag művelhető területekről — kevés kivétellel — csaknem mindenütt eltűnt. Így márciusban — különösen a hónap első részében — szakadatlanul hideg és csapadékos időjárás uralkodott, a fellépő árvizek pedig nagy pusztításokat okoztak a vetésekben.

A mezőgazdasági munkálatok január és február hónapokban főként trágyahordásra, jégvágásra és hordásra, fák galyazására, kerti munkálatokra, tavaszi vetőmagvak előkészítésére, valamint a belső munkálatok végzésére szorítkoztak. A mindjobban sürgető tavaszi szántási munkálatok a talaj nedvessége miatt az ország sok helyén csak március hó második felében indultak meg.

Vetések állása. Az őszi búzavetések közül a koraiak jól teleltek, szépen megbokrosodtak, a késői búzavetések gyengék és ritkák, fejlődésükhöz melegebb idő lett volna kívánatos. Az őszi búzavetés-terület lényegesen kisebb, mint az elmúlt évben. A tavaszi búza talajelőkészítő munkálatainak befejezése után a legtöbb megyében már a vetés is befejeződött.

Az őszi rozsvetések, a vízkárosult területektől eltekintve, elég szépek, jól megbokrosodtak. Helyenkint kisebb fagykárt szenvedtek, fejlődésükhöz meleg idő lett volna szükséges.

Az igen kevés helyen termelt tavaszi rozs, valamint a tavaszi árpa és zab vetése a száraz és sík vidékeken a tárgyalt időszakban folyamatban volt. Az északkeleti és erdélyi vármegyékben — tekintettel az őszi szántások elmaradására — még csak a talajelőkészítő munkálatok indultak meg.

A burgonya helyenkint számottevő romlással telelt át.

A cukorrépa vetését egyes helyeken már megkezdték, a legtöbb vidéken azonban még csak a talajelőkészítő munkálatok voltak folyamatban.

A rétek és legelők nagyrésze még víz alatt állt, a hűvös idő miatt a sarjadzás nehezen indult meg.

A jószág egészségi állapota szörványos megbetegedéstől eltekintve, kielégítőnek mondható. A gyenge takarmányok miatt a jószág kondíciója egyes vidékeken kissé leromlott.

Termelés.

A termelési adatok közül ezidőszerint csupán a szén és az elektromosáram termelésére vonatkozóak állnak rendelkezésünkre. Éppen ezért az alább közölt adatok Magyarország általános termelésére nézve nem adnak kielégítő képet, mindamelllett megállapítható, hogy az ipari üzemek kapacitásának erősebb kihasználása nem csökkent ez év első három hónapjában, sőt, ha a március havi adatokat vizsgáljuk, inkább a termelés növekedéséről beszélhetünk. A március havi 1'1 millió q-t kitevő kőszéntermelés 6'4%-kal több a február havinál, az egy év alatti növekedés pedig 16'9%-ot tesz ki. A barnaszéntermelés számsoránál 1'5%-os csökkenés mutatkozik egy hónap alatt, úgyhogy március hónapban 9'3 millió q barnaszén termeltünk, ami erősen megközelíti az 1941. év januári rekordtermelést. Az 1940 március havi termeléshez képest 1'3 százalékos növekedés állapítható meg.

A január-márciusi időszak széntermelési adatait több évre visszatekintően a százalékos változásokkal együtt az alábbi összeállítás tünteti fel:

Időszak	Kőszéntermelés 1.000 q-ban	Változás %-ban	Barnaszéntermelés 1.000 q-ban	Változás %-ban
1932. I—III.	2.202·0	—	16.121·8	—
1933. I—III.	2.171·6	— 1·4	14.717·8	— 8·7
1934. I—III.	2.014·8	— 7·2	16.698·9	+ 13·5
1935. I—III.	2.046·4	+ 1·1	17.118·6	+ 2·5
1936. I—III.	2.064·9	+ 0·9	17.564·0	+ 2·6
1937. I—III.	1.928·4	— 6·6	20.382·6	+ 16·0
1938. I—III.	2.624·9	+ 36·1	21.629·4	+ 6·1
1939. I—III.	2.588·5	— 1·4	25.240·6	+ 16·7
1940. I—III.	3.011·5	+ 16·3	27.730·9	+ 9·9
1941. I—III.	3.489·7	+ 15·9	29.164·4	+ 5·2

A Budapest székesfőváros elektromosáram termelése, bár a tárgyalt hónapban több volt, mint februárban, a januári rekordtermelést mégsem

érte el. Az áramfogyasztási adatoknál részben az évszaki erők, részben pedig a korlátozó rendelkezések következtében visszaesés mutatkozik. A *termelt áram mennyisége* összesen 40.139 ezer kwó-t tett ki, 1.827 ezer kwó-val többet, mint a múlt hónapban és 3.359 kwó-val többet, mint 1940 márciusában (+ 4'8%, + 9'1%). A *motorikus célra elosztott áram mennyisége* egy hónap alatt 4'2%-kal csökkent és 19.868 ezer kwó-t tett ki, az egy évvel ezelőtti helyzethez képest azonban 10'9% növekedés állapítható meg. A takarékosági okokból elrendelt csökkentett világitásra vonatkozó rendelkezések eredménye úgylátszik először ebben a hónapban mutatkozik, amennyiben a *magánvilágitásra elosztott áram mennyisége* egy hónap alatt 12'1%-ot csökkent és összesen 8.606 ezer kwó-t tett ki, ami még az elmúlt év márciusához képest is 1'0%-kal kevesebb. Az *egyéb célra elosztott áram mennyisége* egy hónap alatt 13'5%-ot esett vissza, az elmúlt év márciusához képest is 9'7%-ot csökkent, úgy-hogy végeredményben egyéb célra 3.988 ezer kwó-t használtak fel. Az árammal való takarékoskodás eredménye annál is inkább feltűnő, mert a 300.291-t kitevő elektromosáramfogyasztók száma 0'2%-kal több a tárgyalt hónapban, mint 1941 februárjában és 5'9%-kal több, mint 1940 márciusában.

Fogyasztás.

1941 március havi gazdasági helyzetjelentésünkben először szerepel a Budapest székesfővárosi szarvasmarhaközvágóhíd, a Budapest székesfővárosi sertésközvágóhíd és a Budapest székesfővárosi községi lóhúsüzem forgalmi adata. Helyzetjelentésünk bevezetésében már ismertettük az erre vonatkozó adatközlésünket, alább a tárgyalt hó adatait adjuk összehasonlítva az előző esztendő hasonló hónapjának adataival.

A *Budapest székesfővárosi szarvasmarhaközvágóhídon vásári felhajtással és vágóhídi érkezéssel* együtt a tárgyalt hónapban 7.291 nagymarhát, 5.263 borjút és 5.220 aprómarhát hajtottak fel. A *vágások száma* összesen 17.136 volt, amelyből 6.772 nagymarhára, 5.143 borjúra és 5.221 aprómarhára esett. A vágások száma az elmúlt év márciusához viszonyítva 34'2%-kal visszaesett. A szarvasmarhaközvágóhíd *hideghús vásárára* 1.034 ezer kg nagymarha, borjú, aprómarha és sertés került, itt már az egy évvel ezelőtti helyzethez viszonyítva 7'9%-os javulásról számolhatunk be. Februárhoz viszonyítva a vágások száma 4.060 drb-bal, a felhajtások száma pedig 3.920 drb-bal volt több, a hideghúsvásár, hozzávetőlegesen az előző hónap színvonalán mozgott.

A *Budapest székesfővárosi sertésközvágóhídról* nyílt-, zártvásári és közvetlen vágóhídi *felhajtás* 28.478 drb volt, 39'8%-kal kevesebb, mint az elmúlt év hasonló hónapjában, de majdnem ugyan-

annyi, mint az elmúlt hónapban. Ezzel szemben a *vágások száma* 26.090 drb volt, 46'2%-kal kevesebb, mint tavaly márciusban. Február hónaphoz képest is 2.387-tel kevesebb sertést vágta le.

A *Budapest székesfőváros községi lóhúsüzemének* lóvásárlásai március hónapban 496 ezer kg-ot tettek, 32'0%-kal többet, mint 1940 márciusában, a lóvágások száma pedig 1540-et tett 71'1%-kal többet, mint tavaly. Február hónaphoz képest azonban mind a lóvásárlások, mind pedig a lóvágások lényegesen visszaestek.

Az előbb felsorolt adatokból azt a következtetést lehet levonni, hogy a húsfogyasztás korlátozása lényeges eredménnyel járt. A teljes és a részleges hústalan napok következménye viszont az volt, hogy a forgalmazott lóhúsárak mennyisége erősen megnövekedett. A tárgyalt hónapban összesen 354 ezer kg lóhúsárút, lófelsőrészt és lókolbászárút fogyasztottak 367 ezer P értékben. 1941 márciusában több, mint kétszer annyi értékben vásároltak lóhúsárút, mint egy évvel azelőtt.

Közlekedés.

Vasuti forgalom. A vasuti forgalom alakulásában januártól kezdve emelkedő tendenciát látunk annak ellenére, hogy az árvizek és egyéb okok néha nagyobbmértvű szállítási zavarokat okoztak. Az egy évvel ezelőtti forgalommal való összehasonlításnál számításba kell azonban venni azt, hogy 1941. év január-február és március havi adataiban már Erdély egy részének forgalma is bentfoglaltatik. A *szállított áruk mennyisége* februárról márciusra 22'5%-kal nőtt és 2.535 ezer tonnát tett ki, az emelkedés itt egy hónap alatt nagyobb, mint egy év alatt, mert 1940 márciusához viszonyítva a szállított áruk mennyisége csupán 13'4%-kal volt nagyobb. Az *árútonkilométerek* hossza márciusban 433'9 millió km volt, 11'9%-kal több, mint februárban és kereken 10%-kal több, mint az elmúlt év márciusában. Ebből is következik, hogy a vasuti kocsikat jobban kihasználták. A *megrakott teherkocsik* száma márciusban 173.549 drb-ot tett ki, ami 22'5%-os emelkedést jelent, majdnem ugyanennyi, 21'1%-os emelkedés mutatkozik az egy évvel ezelőtti helyzethez képest is. Az *áruszállítás* nagyobb mértékben emelkedett, mint az utasforgalom, mert a *szállított utasok számában* egy hónap leforgása alatt csupán 6'3%-os emelkedést látunk, számuk 7'5 milliót tett ki, amely szám 12'5%-kal maradt alul 1940 márciusánál. Az *utaskilométerek* hossza 15 millió km-rel 245 millió km-re nőtt (+ 6'5%), az egy év előtti helyzethez képest itt ugyancsak emelkedés állapítható meg (+ 1'1%). Ez egyrészt azzal magyarázható, hogy a személyszállító vonatok jobban kihasználtattak, mint az elmúlt időben, másrészt Erdély egy részének for-

galmának bekapcsolódása nagy távolságnövekedést hozott létre. Tíz évre visszamenőleg az első évnegyedekre vonatkozó fontosabb vasútforgalmi számsorok alakulását az alábbi összeállítás tünteti fel:

Időszak	Szállított áru 1.000 tonna	Árutonna-kilométer millió km.	Megrakott teherkocsik száma e z r e k b e n	Szállított utasok száma
1932. I—III.	3.066	410·8	210·2	13.159·4
1933. I—III.	2.669	359·2	204·0	12.249·7
1934. I—III.	3.315	478·5	232·0	13.592·3
1935. I—III.	3.138	433·4	222·3	14.509·8
1936. I—III.	3.284	437·9	233·3	15.107·0
1937. I—III.	4.111	587·3	272·1	16.966·7
1938. I—III.	4.288	549·3	284·8	17.750·1
1939. I—III.	4.887	711·5	323·1	22.716·5
1940. I—III.	5.411	913·0	361·2	23.629·2
1941. I—III. ¹⁾	6.805	1.231·3	465·0	21.996·4

V á l t o z á s s z á z a l é k b a n

1932. I—III.	—	—	—	—
1933. I—III.	—12·9	—12·9	— 2·9	— 6·9
1934. I—III.	+24·2	+33·2	+13·7	+11·0
1935. I—III.	— 5·3	— 9·4	+ 4·2	+ 6·8
1936. I—III.	+ 4·7	+ 1·0	+ 5·0	+ 4·1
1937. I—III.	+25·1	+34·1	+16·7	+11·0
1938. I—III.	+ 4·3	— 6·5	+ 4·7	+ 4·6
1939. I—III.	+14·0	+29·5	+13·4	+28·0
1940. I—III.	+10·7	+28·3	+11·8	+ 4·0
1941. I—III. ¹⁾	+25·8	+34·9	+28·7	— 6·9

¹⁾ Ideiglenes adatok.

Postaforgalom. Márciusban a postaforgalmi adatok alakulása kedvezőbb képet mutatott. A postaforgalom minden ágában úgy az egy hónappal, mint az egy évvel ezelőtti helyzethez képest emelkedést láthatunk. A 65·7 millió drb *levélküldemény* 6·5 millió drb-bal szárnyalta túl a február havit, s a tavalyinál is 5·7 millióval állott magasabban (+11·0%, +9·5%). A *csomagküldemények* darabszáma 110 ezerrel 1.438 ezerre emelkedett, a tavalyit pedig 316 ezerrel multa felül (+8·3%, +28·1%). A *postautalványok* számánál is 231 ezres növekedés jött létre és a feladott postautalványok darabszáma 1.480 ezer drb volt, ami egy hónap alatt 18·5%-os, egy év alatt pedig 46·4%-os növekedésnek felel meg. Ha nem is ilyen arányban, természetesen a feladott postautalványok értékösszege is emelkedett, amely márciusban már 113 millió P-t tett ki (+6·0%). Egy év alatt a feladott postautalványok értékösszege 52·0%-kal gyarapodott. A *táviratok* darabszáma 521 ezer drb-ra rugott és ezzel a számmal eddig a legnagyobb értéket érte el, különösen feltűnő az egy hónap alatti 21·9%-os emelkedése. 1940 márciusához képest a tárgyalt hónapban 41·3%-kal több táviratot adtak fel. Az első negyedévi eredményeket összehasonlítva az előző év hasonló negyedével, megállapítható, hogy a postaforgalom minden ágában jelentős emelkedés jött létre, még akkor is, ha az erdélyi postaforgalomnak 1941 januárjától való bekapcsolódását figyelembe vesszük, így a január-márciusi időszakban a *közönséges és ajánlott leve-*

lek darabszáma megközelítette a 189 milliót, s 18·4%-kal multa felül a mult év azonos időszakának eredményeit. A postautalványok összegénél 40·4 számánál 28·0% volt a gyarapodás. A táviratok darabszáma pedig 32·5%-kal volt nagyobb az elmúlt év hasonló negyedénél. Néhány fontosabb postaforgalmi számsor 1932—1941. elsőnegyedévi alakulását a százalékos változásokkal együtt a következő táblázatunk tünteti fel:

Időszak	Közönséges és ajánlott levelek sz. 1.000 db.	Postautalványok száma 1.000 db.	Postautalványok összege millió P	Táviratok száma 1.000 db.
1932. I—III.	83.948	2.268·8	190·5	629·9
1933. I—III.	89.679	2.151·5	191·1	588·2
1934. I—III.	89.607	2.233·9	183·7	576·9
1935. I—III.	94.324	2.280·1	186·7	586·0
1936. I—III.	108.809	2.382·0	199·0	564·0
1937. I—III.	116.985	2.446·6	158·9	608·0
1938. I—III.	120.426	2.516·8	174·3	637·2
1939. I—III.	145.498	3.161·5	200·2	832·4
1940. I—III.	159.677	3.136·4	235·4	1.042·1
1941. I—III.	188.995	4.013·8	330·5	1.380·8

V á l t o z á s s z á z a l é k b a n

1932. I—III.	—	—	—	—
1933. I—III.	+ 6·8	— 5·2	+ 0·5	— 7·4
1934. I—III.	— 0·1	+ 3·8	— 4·1	— 1·1
1935. I—III.	+ 5·3	+ 2·1	+ 1·6	+ 1·6
1936. I—III.	+15·4	+ 4·5	+ 6·6	— 3·8
1937. I—III.	+ 7·5	+ 2·7	—20·2	+ 7·8
1938. I—III.	+ 2·9	+ 2·9	+ 9·7	+ 4·8
1939. I—III.	+20·8	+25·6	+14·9	+30·6
1940. I—III.	+10·0	— 0·8	+17·4	+25·2
1941. I—III.	+18·4	+28·0	+40·4	+32·5

A *helyközi beszélgetések*, vagyis a budapesti központ által kapcsolt vidéki, vagy külföldi beszélgetések száma februárhoz képest 12·4 ezerrel (+1·4%-kal) 923 ezerre növekedett. A mult évvel szemben pedig 32·8%-os javulás mutatkozik. A *budapesti helyibeszélgetések* 9·0%-kal csökkentek, a 14.119 ezret kitevő helyibeszélgetések száma 7·5%-kal volt nagyobb a mult év márciusánál. Az országban lévő *távbeszélőállomások száma*, annak ellenére, hogy az új távbeszélőállomások felszerelését megnehezítették, 0·8%-kal 153.416-ra nőtt. Az országban a tárgyalt hónapban 11·5%-kal volt több a távbeszélőállomások száma, mint 1940 márciusában. A *rádióvevőengedélyesek* száma ha kisebb mértékben is, mint az elmúlt hónapban, emelkedett és 643.217-et tett ki, ami 8.157-tel (+1·3%-kal) több, mint februárban és 114.628-cal (+21·7%-kal) több, mint az elmúlt év hasonló hónapjában. A *budapesti rádióvevőengedélyesek* száma március hónapban 184.934-et tett ki, ami annyit jelent, hogy márciusban 1.631-en léptek be az előfizetők sorába. A *vidéki rádióelőfizetők* száma nagyobb mérvben emelkedik, mint a budapesti, ami abból is kitűnik, hogy egy év alatt csupán 19.510-zel lett több a rádióelőfizetők száma Budapesten.

A *Budapesti Székesfővárosi Közlekedési Rt.* forgalmi és bevételi adatait első ízben közöljük. A

BSzKRt vonalain futott 1.535 kocsi, teljesítményük 1941 márciusában 7.725.130 kocsikilométer, ami több, mint 600 ezerrel, 8'4%-kal múlta felül az 1940 márciusi teljesítményt. Az *utasok száma* 33'6 millióra rúgott, 5'9 millióval, 21'3%-kal többre, mint 1940 márciusában. Természetesen a bevétel is nagyarányban növekedett, úgyhogy 1941 március hóban a távolsági, a vonalszakasz és a kisszakasz-jegyekből 5'7 millió P-t bevételeztek. Az egy év alatti növekedés 1'1 millió P, illetőleg 25%.

Az *autobuszüzem átlagban* 218 kocsival bonyolította le a forgalmat és ezzel a kocsiszámmal 1'3 millió kocsikilométert eredményezett, 5'8%-kal kevesebbet, mint az elmúlt év hasonló hónapjában. Az *utasok száma* 1940 márciusához képest 116 ezerrel (—2'2%-kal) 5'1 millióra esett vissza. Az *autobuszforgalom* adatainak csökkenése jórészt azzal magyarázható, hogy a háborús viszonyok miatt gyakran kellett csökkenteni részint az üzemidőt, részint a relációk számát. Az *autobuszüzem* bevétele azonban 13'6%-kal 1'6 millió P-re emelkedett, ami az *autobuszjegyek* áremelésének a következménye.

A *budapesti helyiérdekű vasútak* kocsikilométer hossza 1'3 milliót tett, 2'6%-kal többet, mint egy évvel azelőtt. Az *utasok* számában azonban 5'7%-os visszaesés mutatkozik, úgyhogy számuk nem egészen 3 millióra rug. A bevétel összege azonban egy év alatt 20'1%-kal 819.982 P-re nőtt.

A *fogaskerekű, a budai hegyháza, a trolleybusz* futott kocsijainak száma 6, illetőleg a két utóbbinál 2—2. Ezzel a kevésszámú kocsiparkkal a fogaskerekű március hónapban 99.210, a budai hegyháza 84.310, a trolleybusz pedig 57.359 utast szállított, akik a szállításért 29.821, 6.669, illetőleg 9.177 P-t fizettek. Mindhárom közlekedési eszköz forgalmában úgy a teljesítményre, az *utasok* számára, mint a bevételre nézve egy év alatt lényeges emelkedés tapasztalható.

Rendelkezésre álló adataink szerint a BSzKRt, az *Autobusz* és a *HÉV* forgalmi és bevételi adataiban egy hónap leforgása alatt is jelentős emelkedések mutatkoztak. A BSzKRt-nál februárról márciusra a kocsikilométerek hossza 13'3%-kal, az *Autobusznál* 12'5%-kal, a *HÉV-nél* pedig 21'6%-kal emelkedtek. Az *utasok* számánál a BSzKRt 16'6%-kal, az *Autobusz* 12'6%-kal, a *HÉV* pedig 11'1%-kal növelte a forgalmat. Hasonló gyarapodások mutatkoznak természetesen a bevételnél is, ahol 17'7, 13'6, illetőleg 16'1%-os növekedés észlelhető.

Aralakulás.

A háborús viszonyok az árszínvonalat hazánkban nemcsak hogy hónapról-hónapra emelték, hanem mindjobban ki is szélesítették. Az emelkedés üteme 1940. év végére meggyorsult, a mindjobban fokozódó nyersanyagbeszerzési nehézségek és drá-

gulások, továbbá az adóemelések, a munkabéremelkedések és általában az áralakulást befolyásoló tényezők következtében erre a gyorsulásra 1941-re is következtetni lehetett, annál is inkább, mert Magyarországon a fentemlített tényezőkhöz még egy rendkívül fontos és különleges tényező csatlakozott: az 1940. évi kedvezőtlen termés. Hogy ez a körülmény 1941 első három hónapjában mégsem következett be, az elsősorban a kormányzat sikeres árpolitikájának tudható be. Így a tárgyalt hónapban is már a nagykereskedelmi árszínvonal emelkedésének lassúbbodásáról számolhatunk be. A hivatalos nagykereskedelmi árindex ugyanis a tárgyalt hó végén 112'7-en állott, az előző hóvégi 111'2-del és az egy év előtti 93'6-del szemben. Egy év leforgása alatt az árszínvonal emelkedése 20'4 %-ot tett ki. Az áralakulás a háborús konjunktúrában azonban nem mutat egyöntetű képet. A mezőgazdasági termékek árszínvonala ugyanis gyorsabb ütemben emelkedik, mint az iparcikkeké, amit a tárgyalt hónap áralakulásában is látunk. Az árindex két főkomponense közül ugyanis a „mezőgazdaság és állattenyésztés“ indexe az előző hónaphoz képest 1'7 ponttal emelkedett, míg az „ipari anyagok és termékeinek“ indexénél csak 1'4 pontos emelkedést látunk. Egy év alatt a növekedés a mezőgazdaság és állattenyésztés termékeinél 27'3%, az ipari anyagok és termékeinél pedig csak 17'4%. A tárgyalt hónapban a mezőgazdaság és állattenyésztés termékeinek emelkedése főként az *állati eredetű termékek* drágulása következtében jött létre, a növényi eredetű termékek áremelkedése csak másodrangú szerepet töltött be. Az állati eredetű termékek indexe március hó végén 100'3 ponton állott, ami egy hónap alatt 3'5 pontos növekedést jelent, egy év alatt 31'6%-os emelkedés állott elő. A *növényi eredetű termékek* indexe március hó végén 115'7 pontot tett ki, 0'9 ponttal többet, mint az előző hónapban és 25'6%-kal többet, mint egy évvel azelőtt. Az állati eredetű termékek indexének emelkedése e hónapban elsősorban a baromfi és vágott állatok drágulásával magyarázható, a növényi eredetű termékekénél pedig az emelkedés a gabona- és kapásnövények áremelkedésének tudható be.

A *mezőgazdasági ipar* termékeinek csoportindexénél ebben a hónapban is csak egész jelentéktelen, 0'2%-os növekedés látható, egy év alatt is csak 12'0%-os az emelkedés, úgyhogy végeredményben a mezőgazdasági ipar csoportindexe a tárgyalt hónapban 107'9 pontot ért el. A februárról márciusra való indexnövekedés az örlemények és hulladéktermékek drágulásával magyarázható.

A *gyarmatárak* csoportindexénél a rizs árának hatalmas emelkedése következtében 22'5%-os növekedés állapítható meg. A gyarmatárak csoportindexe 1929-hez viszonyítva ma már 362'0-en áll,

ami az összes többi árindexszámok közül a legmagasabb és növekedése egy év alatt 40'3%-ot tesz ki.

Az ipari árszínvonal egy hónap alatt elért 1'4 pontos emelkedését elsősorban a gyártmányok áremelkedése okozta. Az *ipari anyagok és termékek* árindexe ugyanis március hó végén 114'3 ponton állott, 1'2%-kal magasabban, mint egy hónappal és 17'4%-kal magasabban, mint egy évvel azelőtt. A fa- és gyapjúárak áremelkedése következtében az ipari gyártmányok árindexe 113'7 pontra nőtt a hónap végére, ami egy hónap alatt 1'4%-os, egy év alatt pedig 19'6%-os emelkedésnek felel meg. Az *ipari nyersanyagok* csoportindexénél a nyerskaucsuk áremelkedése következtében csupán 0'3

pontos növekedés következett be, egy év alatt is csak 6'1% az indexnagyobbodás.

A tüzelőanyag árszínvonala a múlt havihoz képest a szén drágulása következtében 0'8%-kal 119'6 pontra nőtt, az emelkedés egy év alatt itt már 13'2%-ot tesz ki.

A mezőgazdasági áraknak az ipari gyártmányokhoz 1929 = 100 alapon számított *diszparitása* a tárgyalt hónapban az előző havi 2'6%-kal szemben 2'4%. A diszparitás egy év előtt még 8'4%-ot tett ki.

A nagykereskedelmi árindexnek és komponenseinek az utolsó 10 év március hóvégi állását a százalékos változásokkal együtt az alábbi összeállítás tünteti fel:

Időpont	Főátlag	Mezőgazdaság és állattenyésztés			Ipari anyagok és termékek			Agráröllő
		Állati eredetű	Növényi termékek	Összesen	Nyersanyagok	Gyártmányok	Összesen	
1932 III. hó végén . . .	86·0	57·6	87·2	77·9	71·2	87·4	85·3	10·8
1933 " " " . . .	75·7	53·9	60·0	58·1	69·4	81·9	81·1	29·1
1934 " " " . . .	68·9	51·7	49·7	50·3	77·0	80·6	81·3	37·6
1935 " " " . . .	75·0	49·6	66·3	61·0	81·3	81·7	82·3	25·3
1936 " " " . . .	81·4	61·8	73·8	70·1	88·9	87·0	87·8	19·4
1937 " " " . . .	87·2	70·4	69·9	70·0	101·1	94·4	95·6	25·7
1938 " " " . . .	86·2	67·3	71·8	70·4	100·7	93·2	94·1	24·5
1939 " " " . . .	86·0	64·1	80·8	75·6	99·0	90·9	92·0	16·8
1940 " " " . . .	93·6	76·2	92·1	87·1	108·7	95·1	97·4	8·4
1941 " " " . . .	112·7	100·3	115·7	110·9	115·3	113·7	114·3	2·5

V á l t o z á s s z á z a l é k b a n

1932 III. hó végén . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
1933 " " " . . .	- 12·0	- 6·4	- 31·2	- 25·4	- 2·5	- 6·3	- 4·9	+ 0·2
1934 " " " . . .	- 9·0	- 4·1	- 17·2	- 13·4	+ 10·9	- 1·6	+ 0·2	+ 29·2
1935 " " " . . .	+ 8·9	- 4·1	+ 33·4	+ 21·3	+ 5·6	+ 1·4	+ 1·2	- 32·4
1936 " " " . . .	+ 8·5	+ 24·6	+ 11·3	+ 14·9	+ 9·3	+ 6·5	+ 6·7	- 23·3
1937 " " " . . .	+ 7·3	+ 13·9	- 5·3	- 0·1	+ 13·7	+ 8·5	+ 8·9	+ 32·5
1938 " " " . . .	- 1·1	- 4·4	+ 2·7	+ 4·3	- 0·4	- 1·3	- 1·6	- 4·7
1939 " " " . . .	- 0·2	- 4·8	+ 12·5	+ 7·4	- 1·7	- 2·5	- 2·2	- 31·4
1940 " " " . . .	+ 8·8	+ 18·9	+ 14·0	+ 15·2	+ 9·8	+ 4·6	+ 5·9	- 50·0
1941 " " " . . .	+ 20·4	+ 31·6	+ 25·6	+ 27·3	+ 6·1	+ 19·6	+ 17·4	- 70·2

Megélhetési költségek.

A 27 cikk alapján számított létfenntartási index a tárgyalt hó végén *lakbérrel* együtt számítva 119'3-re emelkedett. A növekedés az előző hónaphoz képest 0'3%, illetőleg az egy év előttihez képest 13'2%. A *lakbér nélkül* számított megélhetési index március hó folyamán 129'6-re ugrott fel. Az emelkedés az előző hónappal szemben 0'2%-ot, egy év előtthöz képest pedig 16'3%-ot tesz ki.

A megélhetési index főkomponensei közül a tojás, a főzöliszt, a savanyúkáposzta drágulása következtében a 115'5 pontot kitevő *élelmezés*-index egy hónap alatt 0'3, egy év alatt pedig 17'4%-os növekedésre mutat.

A *ruházat* a férfiharisnya, gyermekharisnya áremelkedése következtében 170'6-ről 171'2-re 0'4 %-kal emelkedett. A múlt év hasonló hónapjához viszonyítva a drágulás 25'1%-ot tesz ki.

A *fűtés és világítás* indexe március hónapban is változatlanul 147'8 ponton állott, ami az egy év előtti helyzethez képest 3'9%-os emelkedést jelent.

A *lakásindex* a kötött lakberek következtében természetesen e hónapban is változatlanul 86'3-en áll.

Az alábbi összeállítás a megélhetési költségek indexét tünteti fel tíz évre visszatekintően a százalékos változásokkal együtt:

		Élelmezés	Ruházat	Fűtés, világítás	Össz. lakbér nélkül
1932 III. hó végén		89·8	113·8	138·1	101·1
1933 " " "		86·1	101·7	129·4	95·3
1934 " " "		75·7	102·1	134·6	89·0
1935 " " "		78·2	101·7	133·1	90·4
1936 " " "		87·3	114·6	133·1	98·8
1937 " " "		93·4	136·9	136·4	107·1
1938 " " "		96·1	136·0	138·1	109·3
1939 " " "		90·9	134·3	138·1	105·2
1940 " " "		98·4	136·9	142·2	111·4
1941 " " "		115·5	171·2	147·8	129·6

V á l t o z á s s z á z a l é k b a n

		Élel- mezés	Ruházat	Fűtés, világítás	Össz. lakkbór nélkül
1932	III. hó végén	—	—	—	—
1933	"	— 4.1	— 10.6	— 6.3	— 5.7
1934	"	— 12.1	+ 0.4	+ 4.0	— 6.6
1935	"	+ 3.3	— 0.4	— 1.1	+ 1.6
1936	"	+ 11.6	+ 2.9	0.0	+ 9.3
1937	"	+ 7.0	+ 28.2	+ 2.5	+ 8.4
1938	"	+ 3.2	— 0.7	+ 1.2	+ 2.1
1939	"	— 5.7	— 1.3	0.0	— 3.8
1940	"	+ 8.3	+ 1.9	+ 3.0	+ 5.9
1941	"	+ 17.4	+ 25.1	+ 3.9	+ 16.3

Pénz és hitel.

A beruházás programmszerű lebonyolítása az államnak fokozódó hitelszükségletet jelentett, a magángazdaság hitelszükségleteivel ellentétben, ahol az árubeszerzés nehézségei és az áruhitelzés csökkenése következtében pénzbőség uralkodott. A hitelbiztonság az elmúlt három hónapban nem romlott, ez főleg azzal magyarázható, hogy az áruhitelzés nagyrészt megszűnt.

A Magyar Nemzeti Bank *jegyforgalma* az év első három hónapjában hozzávetőlegesen egy szintvonalon mozgott. A forgalomban lévő *bankjegyek mennyisége* a hó végén 1.369.1 millió P volt, az előző havi 1.344.5 és a múlt évi március havi 960.9 millió P-vel szemben. A bankjegyforgalom emelkedése tehát egy hónap alatt 1.8%-ot, egy év alatt pedig 42.5%-ot tett ki. A *váltótárcaállomány* 37.8 millió P-vel 729.1 millió P-re emelkedett egy hónap alatt, a tavalyinál pedig 164.3 millió P-vel állt magasabban. Az év első negyedében a váltótárca állománya átlagban ugyanazon a szinten mozgott, mint az előző negyedben. Az *aranytartalék* évek óta változatlanul egy szinten mozog és a tárgyalt hóban is 124.1 millió P-n állott. A *devizák és valuták állománya* e hónapban is jelentősen csökkent. A *múlt év* decemberi 34.4 millió P-ről ez év márciusára 27.1 millió P-re csökkent, de különösen feltűnő az utolsó hónap nagyarányú visszaesése, mikoris 14.2%-os csökkenés állapítható meg. Az egy évvel ezelőtti állapottal szemben 40.3 millió P-s (—59.8%-os) hanyatlás állott elő. Természetesen ugyanez a helyzet az *érckészletállomány*-nál is, amely az előző havi 155.7 millió P-ről és az előző évi 191.5 millió P-ről 151.1 millió P-re süllyedt. A *kamatlábak* közül a *bankkamatláb* múlt év október 22-től 3%, a betéti kamatláb a budapesti nagybankoknál három havi lekötéssel 2.5%, lekötés nélkül pedig 1.5%. Az elsőrendű üzleti váltó kamata 3.5% és 6.0% között mozog.

Betétállomány. A tárgyalt hóban a betétállomány gyarapodása, ha nem is olyan nagymértékben, mint az előző hónapokban, tovább folytatódott. Az év első negyedében majdnem olyan magas szintvonalon mozgott a betétállomány, mint a csúcseredményt jelentő múlt év utolsó negyedében.

A postatakarékpénztárnál és a P. K. budapesti pénzügyintézeténél elhelyezett *takarékbetétállomány* 834.8 millió P-ről 835.6 millió P-re emelkedett. Az egy év előttinél 86.2 millió P-vel állott magasabban, vagyis egy hónap alatt 0.1%-kal, egy év alatt pedig 11.5%-kal növekedett. A *folyószámlabetétek* összegénél 14.2 millió P-s gyarapodás következett be, az 1.052.6 millió P-t kitevő betétösszeg a tavalyihoz képest 189.9 millió P emelkedést mutat. Itt a növekedés egy hónap alatt 1.4%, egy év alatt pedig 22.0% volt. Az *összes betétállomány* így egy hónap leforgása alatt 15 (+0.8%), egy év alatt pedig 276.1 millió P-vel (+17.1%-kal) nőtt és 1.888.2 millió P-t tett ki. A 28 legnagyobb vidéki pénzügyintézet betétállományában szintén növekedés állapítható meg, amennyiben a tárgyalt hó 137.7 millió P-t kitevő betétállományával szemben az előző hónapban 133.3 millió P, az előző év márciusában pedig csak 124.8 millió P volt a betétállomány.

Tőzsde. Március hó folyamán a budapesti értéktőzsdén jegyzett részvények árfolyamában alig következett be változás. Az átlagos árfolyamnívó jelzésére szolgáló 1926 = 100 alapra számított *részvényindex* 149.6-en, a február havi szintnél 0.1%-kal alacsonyabban állott. Egy év leforgása alatt azonban az index 30.5 ponttal szökött magasabbra (+25.6%). Az index *március havi* állását tíz évre visszamenőleg külön összeállítás tünteti fel:

Időszak	A részvényindex 1929=100	Változás %-ban
1932 III. hó végén .	—	—
1933 " " "	79.1	—
1934 " " "	79.1	0.0
1935 " " "	104.0	+ 31.5
1936 " " "	115.3	+ 10.9
1937 " " "	185.5	+ 61.0
1938 " " "	100.9	— 45.6
1939 " " "	84.3	— 16.5
1940 " " "	119.1	+ 41.3
1941 " " "	149.6	+ 25.6

Az árfolyam-alakulás stagnációja kihatással volt a tőzsdei forgalomra. Az *eladott részvények darabszáma* csupán 191 ezer volt, 269 ezerrel (—58.5%-kal) kevesebb, mint az elmúlt hónapban. Természetes, hogy a *szállítások és átvételek összege* a forgalom összezsugorodása folytán 19 millió P-vel (—51.1%-kal) 18.6 millió P-re zuhant vissza. Figyelemmel kell azonban lenni a tőzsdei forgalom alakulásánál arra, hogy 1941 január és február hónapokban már hónapok óta nem tapasztalt élénk folyamat uralkodott, amit igazol az a körülmény is, hogy a tárgyalt hó tőzsdei forgalmának összezsugorodása után is jóval magasabb a forgalom az egy évvel ezelőttinél, így 1940 márciusához képest ez év márciusában az eladott részvények darabszáma 176.4%-kal, a *szállítások és átvételek összege* pedig 215.3%-kal volt magasabb.

A tőzsdei forgalomra vonatkozó két fontos számsor változását 1932 január—márciusi állapottól kezdve az alábbi táblázat tünteti fel.

Időszak	Az eladott részvények darabszáma ezrekben	Változás %/ban	Szállítások és átvételek összege millió P	Változás %/ban
1932. I—III.	—	—	—	—
1933. I—III.	127	—	8·8	—
1934. I—III.	335	+ 163·8	10·9	+ 23·9
1935. I—III.	629	+ 87·8	28·4	+ 160·6
1936. I—III.	856	+ 36·1	65·7	+ 131·3
1937. I—III.	1.582	+ 84·8	116·6	+ 77·5
1938. I—III.	593	— 62·5	39·2	— 66·2
1939. I—III.	401	— 32·4	21·1	— 46·2
1940. I—III.	328	— 18·2	29·9	+ 41·7
1941. I—III.	1.005	+ 206·4	82·9	+ 177·3

Hitelbiztonság. Az új fizetésképtelenségek száma az elmúlt hónap 13 db-jával szemben 5-re esett vissza, a tavalyinál is 14-gyel kevesebb fizetésképtelenség fordult elő Magyarországon. Az új fizetésképtelenségi esetekből 4 magán- és kényszerügyességre, 1 pedig csődre esett. A magán- és kényszerügyességek passzíváinak számsora márciusban 182 ezer P-re zuhant vissza, aktíváinak összege pedig 90 ezer P-re csökkent, ezek a számok természetesen az elmúlt évhez viszonyítva is jóval alacsonyabbak. A váltóóvási számsorok is visszaeső irányzatot mutatnak, amennyiben a tárgyalt hónapban az óvatolt váltók száma 7·5%-kal 1.779-re esett vissza, s az elmúlt év hasonló hónapjánál is 19·9%-kal volt kevesebb. Az óvatolt váltók összege szintén visszaesést mutat, amennyiben az 1·3 millió P-t kitevő februári helyzettel szemben márciusban az óvatolt váltók összege 14·8%-kal kevesebbet, 1·1 millió P-t tett ki. Az elmúlt év óvatolt váltóinak összegétől 12·6%-kal maradt el.

A váltóóvások számára és összegére vonatkozó adatokat első negyedévenként tíz évre visszamenőleg az alábbi összeállításunkban közöljük:

Időszak	Váltóóvások száma	Változás %/ban	Váltóóvások összege 1.000 P-ben	Változás %/ban
1932. I—III.	32.340	—	23.280	—
1933. I—III.	15.540	— 52·1	11.258	— 51·6
1934. I—III.	10.580	— 32·0	6.666	— 40·7
1935. I—III.	9.826	— 6·2	5.181	— 22·4
1936. I—III.	7.948	— 19·1	4.148	— 19·9
1937. I—III.	8.004	+ 0·7	4.125	— 0·6
1938. I—III.	7.904	— 1·2	3.495	— 15·4
1939. I—III.	9.422	+ 19·2	4.629	+ 32·5
1940. I—III.	7.193	— 23·7	4.663	+ 0·7
1941. I—III.	4.228	— 41·2	3.548	— 23·9

A hitelbiztonsági helyzet megítélésére azonban a közölt adatok még mindig nem alkalmasak, mert a mai gazdasági helyzet az áruhitelvezést mindjobban kiszorítja és helyébe a készpénzfizetés lép, ami természetesen, úgy a kényszerügyességek, mint az óvatolt váltók számában kifejezésre jut.

A fontosabb hitelbiztonsági számsorok alakulását és százalékos változását negyedévenként tíz évre visszamenőleg az alábbi összeállítás tünteti fel:

Időszak	Fizetésképtelenségek száma	Magán- és kényszerügyességek aktívája ezer	Magán- és kényszerügyességek passzívája pengőben
1932. I—III.	731	31·4	44·7
1933. I—III.	179	15·8	19·9
1934. I—III.	174	2·8	4·4
1935. I—III.	213	3·2	5·0
1936. I—III.	236	3·2	5·5
1937. I—III.	224	4·9	7·4
1938. I—III.	234	5·3	8·5
1939. I—III.	277	6·5	9·6
1940. I—III.	75	2·5	3·3
1941. I—III.	29	3·3	3·8

V á l t o z á s s z á z a l é k b a n

1932. I—III.	—	—	—
1933. I—III.	— 75·5	— 49·7	— 55·5
1934. I—III.	— 2·8	— 82·3	— 77·9
1935. I—III.	+ 22·4	+ 14·3	+ 13·6
1936. I—III.	+ 10·8	— 3·3	+ 10·0
1937. I—III.	— 5·1	+ 53·1	+ 34·6
1938. I—III.	+ 4·5	+ 8·2	+ 14·9
1939. I—III.	+ 18·4	+ 22·6	+ 12·9
1940. I—III.	— 72·9	— 61·5	— 65·6
1941. I—III.	— 61·3	+ 32·0	+ 15·2

Zálogházi forgalom. A postatakarékpénztár budapesti zálogházi forgalma március hó folyamán megélnkült. A zálogfelvételek összege 4·5 millió P-t tett, 10·4%-kal többet, mint februárban és 5·7%-kal többet, mint az elmúlt év márciusában. A zálogfelvételek száma 14 ezer tétellel szaporodott és 191 ezerre rúgott. Egy év alatt itt csupán 2·1%-os csökkenés mutatkozik. A zálogkiváltások összege Budapesten 1·6 millió P-vel, 34·0%-kal 6·2 millió P-re emelkedett, az elmúlt év márciusához képest is 52·7%-os növekedés jelentkezik. Az elzálogosított tárgyakra adott kölcsönök álladéka március hó végére 7·1%-kal 21·1 millió P-re esett vissza. A kényszerárverésekre került zálogtárgyak száma március hónapban 3.555-öt tett ki, 2·4%-kal kevesebbet, mint februárban és 16·8%-kal kevesebbet, mint 1940 márciusában.

II. 1941. április havi adatok. — Chiffres d'avril 1941.

Népmozgalom. — Munkapiac. — Vetésjelentés. — Termelés. — Fogyasztás. — Közlekedés. — Áralakulás. — Megélhetési költségek. — Pénz és hitel.

Gazdasági jelzótábla.

Rajzok a gazdasági jelzótáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Rapport sur les cultures. — Production. — Consommation. — Transports. — Mouvement des prix. — Monnaie et crédit.

Tableau économique.

Graphiques au tableau économique.

Résumé. Nous présentons les chiffres de statistique d'avril 1941.

Sur notre territoire agrandi par la 2e Sentence de Vienne, il y eut, en avril 1941, 8.083 nouveaux mariages, 21.965 naissances vivantes et 16.357 décès (pour 1000 habitants, respectivement 7·2, 19·6 et 14·6). L'accroissement naturel de la population y a été de 5.608 unités (5·0‰). Par rapport au mois d'avril précédent, sur le territoire d'avant la 2e Sentence de Vienne, la nuptialité a légèrement monté et la proportion des naissances vivantes a un peu baissé, tandis que la mortalité diminuait fortement. En avril 1941, la nuptialité y représentait 7·2‰, la proportion des naissances vivantes, 19·5‰, la mortalité, 14·3‰, contre 6·7‰, 21·1‰ et 18·3‰ un an auparavant. Et l'accroissement naturel (5·2‰) y dépassait bien celui du mois correspondant de l'année précédente (2·8‰).

En avril dernier, il faisait un temps capricieux, trop frais, et on a eu trop de pluies. De sorte que les conditions atmosphériques n'étaient pas favorables pour le développement des plantes.

Le printemps est arrivé en retard, ce qui a contrarié le développement du froment d'automne et du seigle d'automne et de printemps. L'orge d'automne venait bien. On a fini, sauf dans l'Est et dans le Nord-Est, les semailles d'orge de printemps. L'avoine a, en général, bien sorti de terre. Les semailles de maïs n'étaient pas encore terminées. Dans la plupart des endroits, on a fini de planter la pomme de terre. On était en train de planter des betteraves à sucre et fourragères.

Le nombre des chômeurs des Syndicats ouvriers a baissé de 5%; il était à la fin d'avril de 10.862. Parmi les sans-travail, il y avait 84·0% d'hommes et 16·0% de femmes. Le nombre des chômeurs a baissé dans le Bâtiment (—6·4%), parmi les travailleurs intellectuels (—10·8%), dans l'Alimentation (—11·4%), dans la polygraphie (—13·8%), parmi les employés d'hôtel et de restaurant (—8·3%); il a grandi dans les industries du bois (+0·3%), du fer (+4·0%), du cuir (+10·4%) et de l'habillement (+16·1%).

Notre production de houille a, par rapport au mois précédent, baissé de 125·2 mille q (—10·9%), tombant à 1.023·4 mille q. Celle de lignite représentait 8.426·0 mille q, accusant sur le mois précédent une diminution de 9·6%.

En ce qui concerne la production d'énergie électrique de la Ville de Budapest, elle a baissé à 36.363 mille kWh (—3.776 mille kWh, soit —9·4% comparativement au mois précédent). On y a distribué, comme force motrice, 21.806 mille kWh; pour l'éclairage privé, 7.552 mille kWh; pour d'autres besoins, 4.212 mille kWh. Le nombre des usagers de l'énergie électrique, grandissant en un mois de 1.132 (0·4%), monta à 301.423.

A l'Abattoir de bêtes à cornes de la Ville de Budapest et au marché de l'Abattoir, il a été amené 7.616 gros bestiaux, 7.572 veaux et 4.505 petits bestiaux. Le nombre des abattages, montant de 959 en un mois (+5·6%), s'est élevé à 18.095 (—37·5% par rapport à avril de l'année dernière). — Pour ce qui est du mouvement du marché aux viandes froides de l'Abattoir, il a augmenté en un mois de 14 mille kilos, s'élevant à 1.048 mille kilos (+1·4%). Les viandes y mises en vente se répartissaient ainsi: 7·4%, gros bestiaux; 53·2%, veau; 13·3%, petits bestiaux; 26·1%, porc.

A l'Abattoir de porcs de la Ville de Budapest, on a amené 25.215 porcs (—3.263, soit —11·5% par rapport au mois précédent, —46% par rapport à avril de l'année dernière). On y a tué 26.451 porcs (+361, soit +1·4% comparativement au mois précédent).

L'Etablissement des boucheries chevalines de la Ville de Budapest a acheté en avril dernier 1.411 chevaux. Le nombre des abattages, baissant de 230 (—14·9%) comparativement au mois précédent, a été de 1.310, chiffre accusant une augmentation considérable (+36·8%) sur celui d'avril de l'année dernière. En ce qui concerne les articles vendus par lesdites boucheries, par rapport au mois précédent la quantité en a augmenté de 85·5 mille kilos, s'élevant à 268·6 mille kilos; et la valeur (266·4 mille pengős) en a baissé, comparativement au même mois, de 100·2 mille p.; il y eut donc là des régressions (—24·2% et —27·3%).

A cause de certaines restrictions, le trafic ferroviaire a sensiblement diminué, baissant de 14·6% pour la quantité des marchandises, de 9·8% pour les tonnes kilométriques et de 20·1% pour le nombre des wagons chargés. Mais le nombre des voyageurs, ainsi que celui des voyageurs kilomètres, ont grandi comparativement à mars dernier.

Le trafic postal, accusant une augmentation presque à tous égards, a monté de 4·9% pour le

nombre des correspondances, de 0·5% pour celui des colis. Il a baissé —de 8·2% — pour le nombre des mandats, s'élevant de 3·7% pour le montant de ceux-ci. On voit encore une progression pour le nombre des télégrammes, des conversations téléphoniques (interurbaines ou ayant eu lieu à Budapest), des postes téléphoniques principaux et des usagers de la Radio. L'accroissement du trafic postal a été dû en partie à la récupération de la Zone méridionale.

Les transports en commun assurés par la Société des transports en commun de la Ville de Budapest étaient en régression. Notamment, en un mois ils ont baissé de 3·4% pour le nombre des voitures kilomètres, de 1·8% pour le nombre des voyageurs, de 3.000 pengős pour les recettes; le trafic-autobus a également diminué, tombant de 27·8% pour les voitures kilomètres, de 22·2% pour le nombre des voyageurs, de 24·8% pour les recettes.

Par rapport au mois précédent, le trafic des chemins de fer d'intérêt local de Budapest et celui du Funiculaire de Buda ont monté; mais le trafic du chemin de fer à crémaillère et du Trolleybus diminuait.

La hausse des prix, qui a commencé en juillet 1939, a continué en avril dernier, faisant monter l'indice des prix de gros (de 20 points) à 114·7 (+ 20·4 points comparativement au mois d'avril précédent). Cette augmentation tenait en premier lieu à la hausse des produits de l'agriculture et de l'élevage, et en second lieu à celle des objets fabriqués et des matières nécessaires à l'industrie. Le niveau des prix des produits de l'agriculture et de l'élevage a en un mois grandi de 3·6 points. — Ajoutons que le niveau des prix des produits d'origine animale a monté bien plus (+ 9·6 points) que celui des prix des produits végétaux (+ 0·9 point). Pour le premier, la hausse tenait au renchérissement des bestiaux, de la viande et de la graisse; pour le second, au renchérissement du maïs, des pommes de terre et de quelques autres articles. Ni l'indice de l'industrie agricole, ni celui des denrées coloniales, n'ont varié. Le niveau des prix industriels a en un mois monté de 1·1 point, en raison de la hausse (+ 1·4 point) des matières premières nécessaires. Il est à remarquer que l'indice de la catégorie des objets fabriqués a grandi en un mois de 0·7 point seulement; là, l'augmentation tenait à la hausse du coton et de la laine. Le prix des combustibles a, dans le même temps, monté (de 4·4 points) à 124·0, montrant depuis avril de l'année dernière un renchérissement de 17·3%. Entre les prix industriels et les prix agricoles, la disparité (en prenant pour base: 1929 = 100) a, au profit des premiers, représenté 0·2% (au mois précédent, — 2·4%).

L'indice du coût de la vie, calculé d'après 27 articles, a, y compris le loyer, monté en un mois à 123·3, et sans le loyer, à 134·9 (+ 3·4% et + 4·1%). Là, l'augmentation tenait à celle des vivres, dont l'indice, progressant de 6·6%, s'est élevé à 123·1. L'indice de l'habillement a monté en

avril de 0·4%; celui du chauffage et de l'éclairage n'a pas varié, et il en a été de même de l'indice du loyer (147·8 points et 86·3 points).

D'après les chiffres de la Banque Nationale de Hongrie, la circulation des billets de banque a, en raison de la récupération de la Zone méridionale, monté à 1.680·8 millions de pengős (+ 22·8% par rapport au mois précédent). Le total des effets escomptés et des avances s'est élevé en un mois de 15·7%. L'effectif des monnaies et lingots en or était de 124·1 millions de p.; celui des devises et monnaies représentait à la fin d'avril 27·5 millions de p. De sorte que l'encaisse métallique a monté à 151·6 millions de pengős, s'élevant, par rapport à mars dernier, de près d'un demi-million.

En avril, les dépôts d'épargne ont baissé de 56·2 millions (— 6·7%), tombant à 779·4 millions; les dépôts sur comptes courants, s'accroissant de 11·2 millions, ont monté à 1.063·8 millions. Le total des dépôts en banque a baissé à 1.843·1 millions (— 2·4% comparativement au mois précédent).

A la Bourse de Budapest, il y eut de vives hausses. L'indice des actions s'y est élevé à 189·4 (+ 39·8 points par rapport à mars dernier). Le total des livraisons et réceptions s'éleva à 45·2 millions; il a dépassé, à la fin d'avril, de 26·6 millions de pengős celui du mois précédent.

En avril dernier, il n'y eut que 11 insolabilités (4 faillites et 7 concordats privés ou judiciaires). Pour les concordats privés ou judiciaires, les actifs représentaient 640 mille pengős; les passifs, 785 mille p. En vertu d'un nouvel arrêté, on n'a pu protester les lettres de change venues à échéance à partir du 1er avril 1941. Le nombre de celles qui ont été protestées a baissé de 30·9% comparativement à mars dernier; par rapport à ce mois-là, le montant de ces lettres de change a augmenté de 23·6%.

Aux monts-de-piété indiqués par notre tableau, le nombre des engagements a été de 191 mille, comme au mois précédent. Par rapport à mars dernier, le nombre des reconnaissances dégagées a baissé de 6 mille, et leur montant, de 3·2%. En un mois, l'effectif des gages a diminué de 7·7%, et le total des prêts y relatifs, de 8·1%. 3.577 reconnaissances furent l'objet de ventes par contrainte (+ 0·6% par rapport au mois précédent, — 28·3% par rapport à avril de l'année dernière).

*

Népmozgalom.

Magyarországnak a második bécsi döntés előtti területén az előző év megfelelő hónapjához viszonyítva a házasságkötések száma áprilisban némileg emelkedett. Valamivel kisebb volt az elveszületések száma is, de a halálozásnál jelentős javulás mutatkozott. Ez a javulás úgy a csecsemők, mint az 1—6 éves gyermekek és a 7 éven felüliek adatánál jelentkezik, a legnagyobb mértékben mégis a csecsemőhalálozásnál. A természetes szaporulat jóval kedvezőbb, mint az előző év megfelelő hónapjában.

A második bécsi döntés: visszatért terület

házasságkötési arányszáma ugyanakkora, elveszületési arányszáma valamivel kedvezőbb, halálozása és természetes szaporulata gyengébb, mint az ország többi részén.

Az 1941. év április havi népmozgalmi főeredményeit az előző év megfelelő adataival veti össze a következő kis összeállításunk:

	Magyarország a második bécsi döntés előtt		A második bécsi döntés területe	Összesen ¹⁾
	1940 április	1941 április		
Házasságkötés	5.940	6.564	1.519	8.083
" ezer lélekre	6·7	7·2	7·2	7·2
Élveszületés	18.731	17.724	4.241	21.965
" ezer lélekre	21·1	19·5	20·0	19·6
1 éven aluli elhalt	3.844	2.535	661	3.196
" " " " száz				
" élveszületésre	20·5	14·3	15·6	14·5
1—6 éves elhalt	912	625	202	827
7 évnél idősebb elhalt	11.472	9.808	2.526	12.334
Elhalt összesen	16.228	12.968	3.389	16.357
" ezer				
lélekre	18·3	14·3	16·0	14·6
Természetes szaporodás	2.503	4.756	852	5.608
" ezer lélekre	2·8	5·2	4·0	5·0

¹⁾ Délvidék nélkül.

A gyakoribb halálokok közül emelkedés csupán a gümőkór, kanyaró és vérhas áldozatainak számánál mutatkozik. Kisebb volt a vörhenyben, influenzában, szamárhurutban, roncsoló toroklobban, hasi hagymázban, agyvérzés-agygutában, szervi szívbajban, tüdőlobban, hörghurutban, rák és rosszindulatú daganatban, gyermekági betegségben és bélhurutban elhaltak száma. Az adatok a következők:

A halálokok megnevezése.	Magyarország a második bécsi döntés előtt		A második bécsi döntés területe	Összesen ¹⁾
	e l h a l t a k s z á m a			
	1940 április	1941 április		
Gümőkór	1.578	1.649	458	2.107
Kanyaró	18	25	18	43
Vörheny	16	3	5	8
Influenza	192	89	13	102
Szamárhurut	60	17	7	24
Roncsoló toroklob	29	14	6	20
Hasi hagymáz	20	15	10	25
Vérhas	3	8	3	11
Agyvérzés-agygut	787	687	75	762
Szervi szívbaj	742	637	64	701
Tüdőlob	2.865	1.740	407	2.147
Hörghurut	139	74	8	82
Rák és rosszindulatú daganat	887	838	130	968
Gyermekági betegség	55	34	12	46
Bélhurut	330	222	71	293

¹⁾ Délvidék nélkül.

Ezer lélekre az országnak a második bécsi döntés előtti területén 1'81 (1940 április 1'81), a második bécsi döntés területén 2'17, a Délvidék nélküli egész területen 1'88 gümőkóros halálozás esett.

Áprilisi népmozgalmunk országrészek szerint részletezett főeredményeit mutatja be végül alábbi összeállításunk:

O r s z á g r é s z	Házasságkötés	Élveszületés	Halálozás	Természetes szaporodás
	a) szám szerint			
I. Kisalföld	682	1.791	1.217	574
II. Dunántúli dombosvidék	1.221	3.268	2.725	543
III. Duna-Tisza köze				
a) Budapest nélkül	942	2.404	1.830	574
b) Budapesttel együtt	2.152	4.077	3.277	800
IV. Tiszántúl	1.591	5.448	3.979	1.469
V. Északi dombosvidék	1.086	2.751	1.841	910
VI. Kárpátalja	175	1.464	930	534
VII. Erdély ¹⁾	1.176	3.166	2.388	778
Magyarország összesen:	8.083	21.965	16.357	5.608
	b) ezer lélekre			
I. Kisalföld	7·3	19·1	13·0	6·1
II. Dunántúli dombosvidék	6·7	18·0	15·0	3·0
III. Duna-Tisza köze				
a) Budapest nélkül	6·5	16·5	12·6	3·9
b) Budapesttel együtt	8·9	16·9	13·6	3·3
IV. Tiszántúl	5·9	20·2	14·8	5·4
V. Északi dombosvidék	8·3	21·1	14·1	7·0
VI. Kárpátalja	3·4	28·6	18·2	10·4
VII. Erdély ¹⁾	7·6	20·4	15·4	5·0
Magyarország összesen:	7·2	19·6	14·6	5·0

¹⁾ Nem egyezik a második bécsi döntés területével.

Munkapiac.

A szociáldemokrata és keresztényszocialista szakszervezetek által kimutatott munkanélküliek száma április hó végén 10.862 volt. Az előző év ugyanezen hónapjához, valamint a múlt hónaphoz viszonyítva csökkenés mutatkozik (—20·5%, —5·0%).

A kimutatott munkanélküliekből 84·0% a férfiakra és 16·0% a nőkre esik. A munkanélküli férfiak száma az előző hónappal szemben 5·2%-kal, a női munkanélküliek száma pedig 3·9%-kal csökkent. A kimutatott munkanélküliek közül 6.471 (59·6%) Budapestre és 4.391 (40·4%) pedig vidékre esik.

Foglalkozás szerint csökkent a munkanélküliek száma az építőiparban (—60·4%), a szellemi munkásoknál (—10·8%), az élelmezési iparban (—11·4%), a sokszorosító iparban (—13·8%), valamint a szállodai és éttermi alkalmazottaknál (—8·3%).

Ezzel szemben emelkedett a munkanélküliek száma a faiparban (+ 0'3%), a vasiparban (+ 4'0%), a bőriparban (+ 10'4%), s végül a ruházati iparban (+ 16'1%).

A munkanélküliség számsorának változása magával vonta az egyes szakmákban fizetett órabérek változását is. A Budapestre nézve kiszámított felajánlott órabérek egy hónap alatt a következő változásokat mutatják: emelkedtek a bádogosoknál 79 fillérről 90 fillérre, a szabóiparban 74 fillérről 79 fillérre, a kőművesiparban 90 fillérről 93 fillérre, a gyárimunkásnőknél 35 fillérről 40 fillérre, valamint a napszámosnőknél 44 fillérről 46 fillérre. Az asztalosiparban a múlt hónaphoz képest a felajánlott órabér változatlanul 75 filléren maradt, a napszámosoknál pedig 55 fillérről 54 fillérre csökkent.

Vetésjelentés.

Az április hónap változékony, az évszakhoz képest hűvös és csapadékban bő időjárása a növényzet fejlődését megakasztotta és a tavaszi munkálatokat egyes helyeken hátráltatta. A növényzet fejlődése lassú. A tavaszi kalászosok, melyeket a folyó évben az őszi kalászosok pótlására a szokásosnál nagyobb területen vetettek, általában elég jól állanak, bár fejlődésükhöz száraz és meleg idő lenne kívánatos. A kapásnövények vetése az ország legtöbb területén a tárgyalt hónapban még folyamatban volt.

Az őszi búzavetések a csapadékban bő és hűvös időjárás miatt az ország legnagyobb részében lassan fejlődtek. A tavaszi búzavetések egyenletesen, jól keltek, szépen bokrosodtak és fejlődtek, erősebb fejlődésükhöz azonban meleg idő lett volna kívánatos.

Az őszi és tavaszi rozsvetések ugyancsak a hűvös időjárás és késői kitavaszkodás következtében csak lassan fejlődtek.

Az őszi árpa egyenletesen fejlődik és szárba indul. A tavaszi árpa vetése az északkeleti és keleti vármegyék kivételével csaknem mindenütt befejeződött. A későbbi vetések az időjárás kedvezőtlen volta miatt csak lassan fejlődtek.

A zabvetések általában jól keltek. Vetésük április hó folyamán helyenkint még folyt.

A tengeri vetése áprilisban még folyamatban volt. Az északkeleti és keleti vármegyékben azonban még csak a talajelőkészítő munkálatok folytak.

A burgonya korai fajtájának ültetését befejezték, a késői fajták ültetése pedig a tárgyalt hónapban folyamatban volt.

A cukor- és takarmányrépa vetése még tartott. A korán vetett jól, egyenletesen és sűrűn kelt.

Termelés.

Hasonlóan a múlt hónaphoz, a tárgyalt hónapban is csak a szén- és elektromosáramtermelés adatai állanak rendelkezésünkre.

Köszéntermelésünk a múlt hónaphoz képest 125'2 ezer q-val 1.023'4 ezer q-ra csökkent. A csökkenés százalékban 10'9-et tesz ki; csaknem ennyi (10'1%) a csökkenés a múlt év hasonló időszakához képest.

A barnaszéntermelés április hónapban 8.426'0 ezer q-t eredményezett, ami az elmúlt hónap termeléséhez képest 9'6%-os csökkenést jelent, az 1940. évi április hóval szemben pedig csak 7'6%-os csökkenés mutatkozik.

Budapest székesfőváros elektromosáram termelése a tárgyalt hónapban az elmúlt hónaphoz képest visszaesést mutat. A termelt áram mennyisége összesen 36.363 ezer kwó-t tett ki, 3.776 ezer kwó-val kevesebbet, mint az előző hónapban és 793 ezer kwó-val kevesebbet, mint a múlt év hasonló időszakában (— 9'4%, — 2'1%).

A motorikus célra elosztott áram mennyisége egy hónap alatt 9'8%-kal emelkedett és 21.806 ezer kwó-t tett ki, az egy évvel ezelőtti helyzethez képest azonban 14'7% a növekedés.

A takarékosági okokból elrendelt csökkentett világításra vonatkozó rendelkezések folytán a magánvilágításra elosztott áram mennyisége 7.552 ezer kwó-t tett ki, vagyis 12'2%-kal csökkent. A múlt év hasonló időszaka 2'5%-os emelkedést mutat. A tárgyalt hónapban a visszaesés azzal is magyarázható, hogy erre az időszakra esett Budapesten a teljes légvédelmi készültség elrendelése is.

Az egyéb célra elosztott áram mennyisége április hó folyamán 224 ezer kwó-val 4.212 ezer kwó-ra emelkedett, vagyis egy hónap alatt 5'6%-os növekedés állapítható meg a múlt év hasonló időszakának 1'2%-os csökkenésével szemben.

A 301.423-t kitevő elektromosáram fogyasztók száma egy hónap alatt 1.132-vel, 0'4%-kal szaporodott, az előző év hasonló időszakának 6'3%-os növekedésével szemben.

Fogyasztás.

A Budapest székesfővárosi szarvasmarhaköztérhídön a tárgyalt hónapban 7.616 db. nagymarhát, 7.572 db. borjút és 4.505 db. aprómarhát hajtottak fel. A felhajítás 47'1%-a vásári felhajítás és 52'9%-a vágóhídi érkezés. Az összes felhajításnál a múlt hónaphoz viszonyítva a nagymarhák és borjúk felhajítása emelkedett (+ 4'5%, + 43'9%), az aprómarha felhajítása pedig csökkent (— 13'7%). A múlt év hasonló időszakával összehasonlítva mind a három számsornál jelentékeny csökkenés mutatkozik (— 11'0%, — 45'2% és — 35'2%).

Az összes vágások száma egy hónap alatt 959 db-bal (+ 5'6%) 18.095-re gyarapodott. Az egy év előtti helyzethez képest itt is 37'5%-os csökkenést állapíthatunk meg. Az összes vágásból 6.073 db. (33'6%) a nagymarhára, 7.547 db. (41'7%) a borjúra és 4.475 db. (24'7%) az aprómarhára esett. A szarvasmarhaköztérhídi hideghús vásáron a forgalom egy hónap alatt 14 ezer kg-mal 1.048 ezer kg-ra emelkedett (+ 1'4%). Ez a szám az egy

év előtti állapothoz képest is jelentős növekedést mutat (+25·2%). A hideghúsvásár forgalmának 7·4%-a nagymarha, 53·2%-a borjú, 13·3%-a aprómarha és 26·1%-a sertés volt.

A Budapest székesfővárosi sertésközvágóhídon az összes felhajtás száma a tárgyalt hónapban 25.215 db-ot tett ki. Ebből 22·9% nyiltvásári, 6·5% zártvásári felhajtás és 70·6% pedig közvetlenül vágóhídra történő felhajtás volt. A felhajtás darabszáma a mult hónaphoz képest 3.263 db-bal (—11·5%) csökkent. A mult év hasonló időszakához képest a csökkenés 46·0%. A vágások száma egy hónap alatt 361 db-bal 26.451 db-ra emelkedett (+1·4%). A mult év hasonló időszakához viszonyítva 38·5% (16.587 db.) csökkenés mutatkozik.

Budapest székesfővárosi községi lóhúsüzemének lóvásárlása április hó folyamán 1.411 db-ot, illetőleg 521·6 ezer kg-ot tett ki. A növekedés darabszámban 91 db-ot (+6·9%) és kg-ban 25·4 ezer kg-ot (+5·1%) tett ki. A lóvágás darabszáma a mult hónaphoz képest 230 db-bal (—14·9%) 1.310 db-ra csökkent. A csökkenés kg-ban 119·5 ezret, 20·8%-ot tesz ki. A mult év hasonló időszakához viszonyítva azonban még mindig jelentős növekedést láthatunk (darabban +35·7%, kilogrammban 20·5%).

Jelentékeny csökkenést mutat mind mennyiségben, mind pedig értékben a forgalmazott összes árú. A forgalmazott összes árú súlya egy hónap alatt 85·5 ezer kg-mal 268·6 ezer kg-ra csökkent (—24·2%). Ennek az árúnak az értéke pedig ugyanennyi idő alatt 100·2 ezer P-vel 266·4 ezer P-re csökkent (—27·3%). Természetesen mint a budapesti községi lóhúsüzem többi számsoránál, úgy ezeknél is a mult év hasonló időszakával történő összehasonlításnál eléggé jelentékeny emelkedésről számolhatunk be. Ez az emelkedés a forgalmazott összes árú súlyánál 18·9%-ot, a forgalmazott összes árú értékében pedig 27·4%-ot tesz ki. A forgalmazott összes árúból a húsarú mennyiségben 45·2%-ot, értékben 44·5%-ot, a belső-rész mennyiségben 8·0%-ot, értékben 3·7%-ot, a kolbászárú pedig mennyiségben 46·8%-ot, értékben 51·8%-ot tettek ki.

Közlekedés.

Vasúti forgalom. Április hó folyamán a fokozottabb korlátozások a közlekedési számsorok legtöbbjében éreztették hatásukat. A szállított árúk mennyisége a tárgyalt hónap folyamán 369 ezer tonnával 2.166 ezer tonnára csökkent. Ez a csökkenés, mely a mult év áprilisához képest 20·3% volt, a tárgyalt hó folyamán 14·6%-ot tesz ki. Visszaesést mutat még az árútonnakilométer számsora, mely 42·4 millió km-rel 391·5 millió km-re (—9·8%), valamint a megrakott teherkocsik számsora, mely 34.963 db-

bal 138.586 db-ra csökkent (—20·1%). Április hó folyamán a szállított utasok száma 7.658 ezret tett ki. Az emelkedés a mult hónaphoz képest 114 ezer, vagyis 1·5%. Ugyancsak emelkedett az utaskilométerek számsora is, 17·0 millió km-rel 262·0 millió km-re (+6·9%).

Postaforgalom. A postaforgalmi számsorok csaknem kivétel nélkül emelkedést mutatnak. A levélküldemények darabszáma 3·2 millióval majdnem 69·0 millióra emelkedett, ami 4·9%-os növekedésnek felel meg. Emelkedést mutat a csomagküldemények darabszáma, mely a mult havhoz képest 7·4 ezer db-bal 1.444·9 ezer db-ra emelkedett (+0·5%). A postautalványok darabszámánál 8·2%-os visszaesés mutatkozik, s így a mult havi 1.480·3 ezer db-bal szemben a tárgyalt hó folyamán csak 1.359·2 ezer db. a forgalom. Ezzel szemben a postautalványok összege 4·2 millió P-vel 117·3 millió P-re emelkedett (+3·7%). Jelentékeny (21·5%-os) növekedés mutatkozik a táviratok darabszámánál, mely csaknem 112 ezer db-bal 633 ezer db-ra emelkedett egy hónap alatt. A helyközi beszélgetések száma 18·5%-kal 1.094·2 ezerre, a budapesti helyibeszélgetések száma pedig 9·0%-kal 15.385 ezerre emelkedett. A távbeszélőfőállomások száma 154.731 db, az emelkedés itt mindössze 1.315 db. (0·9%). A rádióvevőengedélyesek száma Magyarországon a mult havi 643.217-ről 650.341-re emelkedett (+1·1%). Ennél kisebb arányú, +0·7%-os emelkedést mutat a budapesti rádióvevőengedélyesek száma, mely 1.371-gyel 186.305-re emelkedett.

A közölt postaforgalmi számsorok általános emelkedéséhez az újonnan visszatért és a forgalomba fokozatosan bekapcsolódó délvidéki terület is hozzájárult.

A Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. forgalmi számsorai általában csökkenést mutatnak. A kocsikilométerek száma április hó folyamán 7.466 ezer km., 259 ezer km-rel kevesebb, mint az előző hónapban (—3·4%). Az utasok száma a mult hónaphoz viszonyítva 604 ezerrel 32.969 ezerre hanyatlott (—1·8%). A bevétel összege a tárgyalt hó folyamán mindössze 3.000 P-vel csökkent, s így 5.697 ezer P-t tett ki. A mult év hasonló időszakához viszonyítva mind a három számsor emelkedést mutat (+5·1%, +13·4%, +17·0%).

Autobusz. A kocsikilométerek számsora a mult hónaphoz képest 353 ezer kocsikilométerrel 917 ezer kocsikilométerre hanyatlott (—27·8%). Az utasok száma 22·2%-kal, 3.984 ezerre csökkent. Ugyancsak visszaesést mutat a bevétel is, mely a mult havi 1.594 ezerrel szemben a tárgyalt hónapban csak 1.199 ezer P-t tesz ki. A csökkenés itt 395 ezer P, vagyis 24·8%.

A Budapesti Helyérdekű Vasút kocsikilométereinek hossza 1.316 ezer km-t tett ki, 0·5%-kal többet,

Gazdasági jelzőtábla.^{*)}

Megnevezés	Egység	1939	1940	1939		január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾		nov. Nov.	dec. Déc.							
Népmozgalom.²⁾												
1	Házasságkötés	szám	7.277	6.924	11.326	7.639	8.922	7.519	7.126	5.940	9.676	6.149
2	Házasságkötés 1000 lélekre	"	8·6	7·7	13·6	8·9	9·7	8·8	7·7	6·7	10·5	6·9
3	Élveszületés	"	16.199	18.403	15.035	14.555	19.397	18.741	20.628	18.731	18.464	17.092
4	Élveszületés 1000 lélekre	"	19·1	20·3	18·1	16·9	21·1	21·9	22·4	21·1	20·0	19·2
5	Halálozás	"	11.454	13.046	9.900	10.998	15.312	14.894	17.509	16.228	13.617	11.591
6	Halálozás 1000 lélekre	"	13·5	14·4	11·9	12·8	16·6	17·4	19·0	18·3	14·8	13·0
7	Egy éven aluli elhalt	"	2.039	2.554	1.601	1.740	2.471	2.917	3.851	3.844	2.499	2.115
8	Egy éven aluli elhalt 100 élveszülöttre	"	12·6	13·9	10·6	12·0	12·7	15·6	18·7	20·5	13·5	12·4
9	Gümőkórban elhalt	"	1.114	1.218	837	897	1.359	1.288	1.509	1.578	1.655	1.341
10	Gümőkórban elhalt 1000 lélekre	"	1·32	1·35	1·01	1·04	1·48	1·50	1·64	1·78	1·80	1·51
11	Természetes szaporodás	"	4.745	5.358	5.135	3.557	4.085	3.847	3.119	2.503	4.847	5.501
12	Természetes szaporodás 1000 lélekre	"	5·6	5·9	6·2	4·1	4·5	4·5	3·4	2·8	5·2	6·2
13	Kivándorolt	"	179	96	207	212	231	174	243	226	157	1
14	Visszavándorolt	"	16	13	8	14	25	15	5	13	15	19
Munkapiac.												
15	Társadalombiztosító szervek taglétszáma	1.000	—	1.318·9	1.325·2	1.224·6	1.240·8	1.261·3	1.246·2	1.331·4	1.364·6	1.341·6
Ebből:												
16	Férfi	"	—	870·5	894·9	810·0	817·5	834·0	816·6	881·0	902·2	881·8
17	Nő	"	—	448·4	430·3	414·6	423·3	427·3	429·6	450·4	462·4	459·8
Munkanélküli:												
18	Szociáldem. szakszervezeti összesen	szám	16.039	16.843	11.054	12.359	13.091	15.367	15.365	13.089	11.232	8.527
19	Szociáldem. szakszervezeti Budapesten	"	8.909	6.201	5.763	6.220	6.746	7.773	8.678	6.783	6.656	5.726
20	Ker. szoc. szakszervezeti Budapesten	"	867	594	769	774	788	729	636	569	565	492
21	Szakszervezeti munkanélküli együtt	"	16.906	11.437	11.823	13.133	13.879	16.096	16.001	13.658	11.797	9.019
Hatósági és ingyenes magánközvetítés:³⁾												
22	Munkahely	szám	17.743	18.926	17.283	13.534	15.074	17.010	17.278	23.025	20.494	20.220
23	Munkakereső	"	48.348	43.684	43.799	41.811	46.767	48.239	47.028	48.955	42.826	40.396
24	100 munkahelyre esett munkakereső	"	282	241	253	308	310	283	272	213	209	199
25	Munkaközvetítés	"	13.702	14.421	13.537	11.160	12.220	13.168	12.993	17.393	15.286	14.244
26	100 munkahelyre esett közvetítés	"	77·8	78·0	78·3	82·4	81·1	77·4	75·2	75·5	74·5	70·4
Felajánlott órabérek:												
27	Bádgos	Pengő	0·66	0·83	0·75	0·71	0·70	0·72	0·77	0·77	0·83	0·95
28	Asztalos	"	0·58	0·70	0·60	0·62	0·57	0·61	0·63	0·66	0·70	0·69
29	Szabó	"	0·67	0·76	0·71	0·75	0·80	0·75	0·71	0·61	0·75	0·71
30	Kőműves	"	0·81	0·92	.	.	0·82	0·86	0·92	0·81	0·97	0·93
31	Napszámos	"	0·45	0·53	0·50	0·46	0·55	0·57	0·54	0·47	0·53	0·53
32	Gyári munkásnő	"	0·29	0·34	0·30	0·28	0·30	0·30	0·30	0·36	0·36	0·38
33	Napszámosnő	"	0·36	0·42	0·41	0·39	0·41	0·35	0·44	0·40	0·41	—
Termelés.												
34	Kőszén	1.000 q	922·5	1.006·2	1.023·4	967·3	1.050·8	977·9	982·8	1.138·7	968·7	977·3
35	Barnaszén ⁴⁾	"	7.932·0	7.903·8	9.436·0	8.981·6	9.601·5	8.932·4	9.197·0	9.117·9	8.118·8	7.990·2
36	Vasérc és vassalak ⁵⁾	"	535·8	—	617·8	489·3	—	—	—	—	—	—
37	Finomításra való nyers vas	"	341·1	—	358·3	344·7	—	—	—	—	—	—
38	Szesz	1.000 hl.	40·4	—	49·2	73·1	59·8	53·2	41·9	43·4	43·0	48·6
39	Cukor ⁶⁾	1.000 q	108·6	—	447·3	1·9	0·0	0·0	0·0	0·0	—	—
Budapest Szív. Elektromos Művei												
40	Villamosáram ⁴⁾	1.000 kw. óra	33.246	32.156	38.485	38.856	40.767	36.731	36.780	37.156	34.617	32.600
41	Motorikus célra elosztott áram ⁵⁾	"	16.324	19.801	18.958	18.456	17.569	19.391	17.918	19.009	20.821	19.375
42	Magánvilágítási célra elosztott áram ⁵⁾	"	6.183	6.823	6.550	8.359	8.710	9.620	8.691	7.369	6.769	5.946
43	Egyéb célokra elosztott áram ⁶⁾	"	3.992	4.338	4.585	4.696	4.691	5.039	4.414	4.263	4.316	3.998
44	Elektromosáramfogyasztók	szám	—	—	276.389	278.117	279.856	282.592	283.638	283.582	284.392	285.027

^{*)} A közölt adatsorok részletes magyarázata a Magyar Statisztikai Szemle 1931. évi 2. és 9. számában található. (Gazdaságstatisztikai adatok 1926—32.) — ¹⁾ Az 1940. évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ²⁾ 1939 január havától a visszacsatolt felvidéki rész, 1940 január havától Kárpátalja adatai is bennfoglaltak. — ³⁾ 1939 január havától a visszacsatolt felvidéki rész termelésével együtt. — ⁴⁾ A vásárolt árammennyiséggel együtt. — ⁵⁾ A budapestkörnyéki városok fogyasztása nélkül. — ⁶⁾ A budapestkörnyéki városok fogyasztása is bennfoglaltatik.

Tableau économique.*)

1 9 4 0						1 9 4 1				Unités	Désignation
július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril		
Mouvement de la population.²⁾											
4.506 4·9	4.812 5·2	4.440 5·0	6.210 6·7	10.560 11·9	7.232 7·8	8.230 7·2	16.759 16·1	7.183 6·2	8.083 7·2	nombre	Mariages 1
18.690 20·3	19.349 21·0	19.953 22·4	18.082 19·6	15.703 17·6	16.011 17·4	22.051 19·2	20.618 19·8	22.521 19·6	21.965 19·6	"	Mariages pour 1000 habitants 2
11.197 12·2	11.900 12·9	10.301 11·6	10.952 11·9	10.686 12·0	12.361 13·4	17.551 15·3	18.918 18·2	18.602 16·2	16.357 14·6	"	Nés vivants 3
2.107 11·3	2.470 12·8	2.219 11·1	2.216 12·3	1.967 12·5	1.974 12·3	2.991 13·6	3.364 16·3	3.639 16·2	3.196 14·5	"	Nés vivants pour 1000 habitants 4
1.140 1·24	983 1·07	843 0·95	943 1·02	882 0·99	1.089 1·18	1.603 1·39	1.718 1·65	2.090 1·82	2.107 1·88	"	Décès 5
7.493 8·1	7.449 8·1	9.652 10·8	7.130 7·7	5.017 5·6	3.650 4·0	4.500 3·9	1.700 1·6	3.919 3·4	5.608 5·0	"	Décès pour 1000 habitants 6
6 5	— 1	65 12	6 18	12 11	35 12	38 5	22 4	40 4	74 4	"	Décédés au-dessous d'un an 7
										"	Décédés au-dessous d'un an, pour 100 enf. nés viv. 8
										"	Décès par tuberculose 9
										"	Décès par tuberculose pour 1000 habitants 10
										"	Accroissement naturel 11
										"	Accroissement naturel pour 1000 habitants 12
										"	Émigrés 13
										"	Émigrés rentrés 14
Marché du travail.											
1.301·7	1.311·1	1.308·8	1.347·7	1.388·1	1.307·9	.	.	.	.	1.000	Nombre des membr. des caiss. d'assur. soc. 15
										"	Dont:
852·8	857·1	865·2	891·1	920·5	856·5	.	.	.	.	"	Sexe masc. 16
448·9	454·0	443·6	456·6	467·6	451·4	.	.	.	.	"	Sexe fémin. 17
Chômeurs:											
7.574	7.210	8.425	9.028	9.968	11.240	12.371	12.269	10.399	10.114	nombre	Aux syndicats soc.-démocrates de Hongrie 18
5.017	4.791	5.137	5.136	5.495	6.474	7.325	6.987	5.994	5.723	"	Aux syndicats soc.-démocrates de Budapest 19
431	441	538	542	679	718	714	728	1.035	748	"	Aux syndicats chr. soc. de Budapest . . 20
8.005	7.651	8.963	9.570	10.647	11.958	13.085	12.997	11.434	10.862	"	Chômeurs parmi les syndiqués, au total . 21
Bureaux de placem., offic. et privés grat.²⁾											
23.045	20.337	19.323	17.504	16.324	13.473	17.790	18.819	25.463	23.907	nombre	Offres d'emploi 22
40.641	37.894	40.243	42.872	44.615	43.735	56.998	56.741	57.405	49.283	"	Demandes d'emploi 23
176	186	207	244	273	325	320	302	225	206	"	Demandes pour 100 offres d'emploi . . 24
17.064	15.741	15.545	15.431	13.647	11.316	14.615	14.993	20.997	18.047	"	Placements 25
74·0	77·4	80·4	82·4	83·6	84·0	82·1	79·6	82·5	75·5	"	Placem. pour 100 offres d'emploi . . . 26
Salaires horaires offerts:											
0·85	0·84	0·92	0·91	0·90	0·84	0·83	0·80	0·79	0·90	pengős	Ferblantiers 27
0·77	0·75	0·73	0·69	0·77	0·78	0·71	0·71	0·75	0·75	"	Menuisiers 28
0·78	0·85	0·82	0·79	0·76	0·75	0·79	0·82	0·74	0·79	"	Tailleurs 29
0·91	0·93	0·98	0·95	0·94	0·96	0·96	—	0·90	0·93	"	Maçons 30
0·52	0·51	0·51	0·57	0·50	0·50	0·48	0·49	0·55	0·54	"	Journaliers 31
0·33	0·33	0·41	0·35	0·35	0·33	0·33	0·34	0·35	0·40	"	Ouvrières de fabrique 32
0·41	0·43	0·44	0·50	0·45	0·44	0·43	0·41	0·44	0·46	"	Journalières 33
Production.											
1.073·2	1.026·4	979·6	849·8	1.081·0	968·1	1.261·1	1.080·0	1.148·6	1.023·4	1.000 q	Houille 34
8.256·4	8.212·9	8.601·8	6.922·0	9.062·7	9.044·9	10.385·9	9.461·0	9.317·5	8.426·0	"	Lignite ³⁾ 35
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"	Minerai de fer et scorie de fer ³⁾ . . . 36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"	Fonte à affiner 37
21·6	8·2	3·0	15·0	53·9	84·6	—	—	—	—	1.000 hl	Alcool 38
0·0	1·0	4·7	879·9	898·2	183·6	—	—	—	—	1.000 q	Sucre ³⁾ 39
Usines Electr. de la V. de Budapest:											
34.169	35.150	37.218	41.783	41.781	40.944	42.023	38.312	40.139	36.363	1.000 kWh	Energie électrique ⁴⁾ 40
18.137	20.128	21.292	21.156	21.781	21.031	19.726	20.732	19.868	21.806	"	Energie él. distr. comme force motrice ⁵⁾ . 41
4.868	1.843	6.794	5.732	6.824	8.713	9.045	9.790	8.606	7.552	"	Energie él. distr. pour l'éclairage privé ⁵⁾ 42
4.071	3.893	4.002	4.047	4.773	4.552	4.698	4.608	3.988	4.212	"	Energie él. distribuée à d'autres fins ⁶⁾ . 43
285.495	286.619	288.258	290.798	293.778	297.157	299.057	299.728	300.291	301.423	nombre	Consommateurs d'énergie électrique . . 44

*) Pour l'explication détaillée des séries de données indiquées ici, voir les numéros 2 et 9 de l'année 1931 de cette Revue (Données de statistique économique de Hongrie, 1926—1932). — ¹⁾ Pour 1940, moyennes provisoires. — ²⁾ Y compris, à partir de janv. 1939, la zone nord recouvrée, et à partir de janv. 1940, la Subcarpathie. — ³⁾ A partir de janv. 1939, y compr. le territoire septentr. rétrocedé. — ⁴⁾ Y compr. le courant acheté. — ⁵⁾ Sans les villes situées aux environs de Budapest. — ⁶⁾ Y compris les villes situées aux environs de Budapest.

Megnevezés	Egység	1939	1940	1939		1941						
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾		nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	március Mars	április Avril	május Mai	június Juin	
Bszkrt Fogaskerekű.												
96	Futott kocsik száma	db. szám	—	8	—	—	8	6	5	5	9	10
97	Teljesítmény	1000 vonat km.	—	12	—	—	9	8	8	8	16	15
98	Utások száma	1000	—	115	—	—	86	87	71	96	117	153
99	Bevétel	1000 P	—	33	—	—	28	28	20	27	33	44
Budai hegyhálya.												
100	Teljesítmény	gépmenetek sz. 1000 km.	—	6	—	—	6	5	6	6	6	6
101	Utások száma	1000	—	72	—	—	49	54	65	70	75	66
102	Bevétel	1000 P	—	6	—	—	4	4	5	6	6	5
Trolleybusz.												
103	Futott kocsik száma	db. szám	—	2	—	—	2	2	2	2	2	2
104	Teljesítmény	1000 kocsi km.	—	10	—	—	9	7	10	10	11	10
105	Utások száma	1000	—	55	—	—	33	32	46	52	59	64
106	Bevétel	1000 P	—	9	—	—	5	5	7	8	9	10
Bpesti HÉV.												
107	Teljesítmény	1000 kocsi km.	—	1.328	—	—	1.265	1.049	1.276	1.299	1.383	1.398
108	Utások száma	1000	—	3.278	—	—	3.038	2.824	3.136	3.127	3.363	3.438
109	Bevétel	1000 P	—	753	—	—	649	603	683	701	724	676
Áralakulás.³⁾												
Nagykereskedelmi árindex:												
110	Főátlag	1929 = 100	86.3	100.3	88.2	89.2	91.7	93.0	93.6	94.3	97.5	98.7
111	Mezőgazdaság és állattenyésztés termékei	"	75.2	96.7	76.3	77.8	83.4	86.3	87.1	87.9	90.3	92.2
112	Állati eredetű termékek	"	65.6	85.1	68.4	67.7	71.3	75.9	76.2	77.9	83.9	83.1
113	Növényi eredetű termékek	"	79.5	101.9	79.9	82.5	88.8	91.0	92.1	92.5	93.2	96.4
114	Mezőgazdasági ipar termékei	"	93.9	101.0	95.0	95.7	96.6	95.8	96.3	96.5	98.9	99.0
115	Gyarmatárúk	"	154.8	261.9	258.0	258.0	258.0	258.0	258.0	258.0	259.4	259.4
116	Ipari anyagok és termékek	"	93.1	102.4	95.3	96.0	96.5	97.0	97.4	98.1	102.2	103.1
117	Nyersanyagok	"	101.8	110.7	107.2	108.6	108.7	108.7	108.7	109.7	109.9	110.8
118	Gyártmányok	"	91.7	100.3	93.2	93.5	94.1	94.7	95.1	95.8	100.2	100.8
119	Tüzelő anyagok	"	102.6	113.5	101.6	105.0	105.3	105.2	105.7	105.7	113.5	116.9
120	Agrárrolló ²⁾	"	18.0	3.6	18.1	16.8	11.4	8.9	8.4	8.2	9.9	8.5
Megélhetési index:												
121	Összesen lakbérrel	1913 = 100	101.6	110.1	102.0	102.3	103.9	105.1	105.4	105.5	107.6	108.3
122	Összesen lakbér nélkül	"	106.4	117.6	106.9	107.4	109.5	111.0	111.4	111.6	114.3	115.2
123	Élelmezés	"	92.8	105.1	93.8	94.0	97.1	97.3	98.4	99.4	102.2	102.6
124	Ruházat	"	134.3	147.4	134.3	134.3	134.3	136.9	136.9	136.9	142.4	144.5
125	Fűtés, világítás	"	137.5	141.7	136.4	138.5	138.5	144.3	142.2	138.5	138.5	140.5
126	Lakás	"	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3
Nagykereskedelmi árak:												
127	Búza tiszavidéki 78 kg-os	P/q	20.31	22.09	20.30	20.45	20.55	20.65	21.00	21.00	21.00	21.00
128	Rozs, pestvidéki elsőrendű	"	14.24	17.86	15.03	15.23	15.83	16.13	16.43	16.58	16.73	16.73
129	0-ás liszt	P/kg	0.37	0.41	0.38	0.38	0.38	0.38	0.38	0.38	0.39	0.39
130	2-es „	"	0.36	—	0.36	0.36	0.36	0.36	0.33	0.33	0.34	0.34
131	6-os „	"	0.28	—	0.27	0.28	0.28	0.28	0.33	0.33	0.34	0.34
132	Tengeri, dunántúli származású	P/q	17.33	22.96	17.25	19.75	20.83	21.58	21.43	22.45	22.43	26.13
133	Marhahús, elsőrendű, hátulja	P/kg	1.63	2.14	1.74	1.76	1.76	1.79	1.82	1.90	2.00	2.05
134	Borjú	P/kg élőszűly	0.84	1.08	0.82	0.73	0.82	0.93	0.93	0.85	1.18	1.03
135	Sertés, fiatal nehéz, 300 kg-on felül	"	1.07	1.40	1.15	1.10	1.12	1.22	1.23	1.36	1.40	1.39
136	Sertézsír	P/kg	1.55	1.97	1.68	1.80	1.80	1.80	1.80	1.96	1.98	1.98
137	Tojás, friss teatojás	P/kg	1.50	2.07	2.40	2.28	2.30	2.25	1.78	1.45	1.68	1.80
138	Borjúbőr	P/kg	1.73	1.78	1.75	1.75	1.75	1.75	1.75	1.79	1.79	1.79
139	Marhabőr	P/kg	1.27	1.29	1.32	1.32	1.32	1.32	1.32	1.33	1.28	1.28
140	Nyers gyapjú A/AA minőségű	"	1.66	2.41	1.90	1.90	1.90	1.90	1.90	2.58	2.58	2.58
141	Nyers pamut, amerikai	"	1.69	1.92	1.92	2.16	2.10	2.07	2.03	2.01	1.90	1.90
142	Barnaszén, hazai	P/q	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22
143	Kőszén, porosz	"	6.80	—	—	—	—	—	—	—	—	—
144	Árpa takarmányozásra I. r.	"	16.78	19.39	17.53	17.73	17.93	18.23	18.43	18.63	18.73	18.73
145	Zab I. r.	"	20.52	21.09	19.33	19.73	20.10	20.60	20.93	21.13	21.23	21.23
146	Burgonya, Ella	"	8.07	10.46	8.—	8.—	10.03	11.05	11.05	11.05	11.05	11.05
147	Maláta	"	27.08	40.08	33.—	37.—	37.—	39.—	39.—	39.—	39.—	39.—
148	Cukor, kocka	"	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—

¹⁾ Az évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ²⁾ A mezőgazdasági és állattenyésztési termékek és az ipari gyártmányok ára közötti diszparitást jelzi. — ³⁾ Új mérlegelt nagykereskedelmi árindex. — ⁴⁾ Egységes búzakenyérliszt.

1 9 4 0						1 9 4 1				Unités	Désignation	
július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril			
10	10	9	5	5	8	8	6	6	—	nombre 1000 trains km.	Chemin de fer à crémaillère de la Baskrt.	
16	16	15	9	8	90	9	8	9	9		Voitures ayant circulé	
201	178	127	93	69	100	84	82	99	98		Rendement	
58	52	35	25	19	31	27	24	30	28	1000	Nombre de voyageurs	
										1000 p	Recettes	
7	7	6	6	6	6	6	6	7	6	allers et retours 1000 km.	Funiculaire de Buda.	
83	107	81	77	72	64	62	64	84	88		Rendement	
7	8	6	6	6	4	5	5	7	7		1000	Nombre de voyageurs . . . . .
										1000 p	Recettes	
2	2	2	2	2	2	2	2	2	—	nombre 1000 voit. km.	Trolleybus.	
10	10	10	11	10	10	10	9	10	9		Voitures ayant circulé	
68	62	62	70	62	50	40	41	57	50		Rendement	
11	10	10	11	10	7	6	7	9	8	1000	Nombre de voyageurs	
										1000 p	Recettes	
1.446	1.441	1.383	1.383	1.276	1.339	1.309	1.166	1.309	1.316	1000 voit. km.	HEV. de Budapest.	
3.638	3.486	3.605	3.551	3.047	3.087	2.694	2.628	2.956	3.114		Rendement	
806	745	846	824	805	978	736	706	820	894		1000	Nombre de voyageurs . . . . .
										1000 p	Recettes	
											Mouvement des prix.³⁾	
											Indice des prix de gros:	
101.9	104.0	105.7	107.0	107.5	108.7	109.3	111.2	112.7	114.7	1929 = 100	Moyennes générales	
99.4	102.4	105.9	108.3	108.6	108.1	108.3	109.2	110.9	114.5		Produits de l'agriculture et de l'élevage	
84.3	88.4	87.3	98.6	98.3	96.2	96.3	96.8	100.3	109.9		Produits d'origine animale	
106.3	108.8	114.4	112.8	113.3	113.5	113.7	114.8	115.7	116.6		Produits végétaux	
99.0	104.2	104.6	106.6	106.8	107.2	107.4	107.7	107.9	107.9		Produits de l'industrie agricole	
259.4	259.4	259.4	259.4	259.4	295.1	295.1	295.6	362.0	362.0		Denrées coloniales	
103.9	104.5	105.1	105.5	106.2	108.7	109.7	112.9	114.3	115.4		Matières nécess. à l'indust. et prod. industr.	
111.2	111.3	111.6	112.1	112.2	113.0	113.2	115.0	115.3	116.7		Matières premières	
101.8	102.6	103.2	103.8	104.5	107.3	108.5	112.1	113.7	114.3		Objets fabriqués	
117.8	118.0	118.3	118.3	118.6	118.6	118.6	118.6	119.6	124.0		Combustibles	
2.4	0.2	+ 2.6	+ 4.3	+ 3.9	+ 0.7	0.2	2.6	2.4	+ 0.2		Ciseaux agricoles ²⁾	
110.4	110.8	112.3	117.4	117.3	117.5	118.9	119.0	119.3	123.3		1913 = 100	Indice du coût de la vie:
118.0	118.5	120.5	127.2	127.1	127.3	129.2	129.3	129.6	134.9			Au total, y compris le loyer . . . . .
104.7	105.3	108.3	115.1	115.0	115.3	115.6	115.1	115.5	123.1	Au total, non compris le loyer		
151.7	151.7	151.7	160.6	160.6	160.6	168.4	170.6	171.2	171.8	Alimentation		
141.0	141.0	141.4	144.9	144.9	144.9	147.8	147.8	147.8	147.8	Vêtement		
86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	Chauffage et éclairage		
										Logement		
											Prix de gros:	
23.00	23.00	23.20	23.40	23.55	23.70	23.80	23.90	24.00	24.00	1 q, en pengós	Froment de la rég. de la Tisza, de 78 ko	
19.00	19.00	19.20	19.40	19.55	19.70	19.80	19.90	20.00	20.00	"	Seigle de 1er ordre, de la rég. de Pest	
0.42	0.42	0.42	0.44	0.44	0.44	0.44	0.45	0.45	0.45	1 kg, en pengós	Farine No 0	
0.36	0.36	0.36	0.36	0.31	0.32	0.32	0.32	0.32	0.32	"	" No 2	
										"	" No 6	
27.63	25.10	24.60	21.20	21.20	20.90	20.33	20.80	21.35	21.70	1 q, en pengós	Maïs, de la région d'au delà de la Tisza	
2.35	2.38	2.38	2.40	2.40	2.43	2.43	2.47	2.48	2.53	1 kg, en pengós	Viande de boeuf, 1re qual., partie postér.	
0.72	1.11	1.10	1.16	1.22	1.29	1.19	1.25	1.41	1.47	1 kg de poids vif, en p.	Veaux	
1.40	1.44	1.44	1.60	1.60	1.60	1.64	1.63	1.64	2.02	1 kg, en pengós	Porcs, jeunes, lourds, au-dessus de 300 kilos	
1.98	1.98	1.98	2.14	2.14	2.14	2.14	2.14	2.14	3.10	1 kg, en pengós	Saindoux	
1.68	2.—	2.—	2.60	2.70	2.60	2.35	1.98	2.03	2.08	1 kg, en pengós	Oeufs frais dits à thé	
1.79	1.79	1.79	1.79	1.79	1.79	1.96	1.96	1.96	1.96	"	Cuir de veau	
1.28	1.28	1.28	1.28	1.28	1.28	1.38	1.38	1.38	1.38	1 kg, en pengós	Cuir de boeuf	
2.58	2.58	2.58	2.58	2.58	2.58	2.58	2.58	2.58	3.71	"	Laine brute	
1.84	1.84	1.84	1.84	1.84	1.84	1.84	1.84	3.22	3.22	"	Coton brut, américain	
3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	—	—	—	—	1 q, en pengós	Lignite, indigène	
										"	Houille, prussienne	
18.73	20.—	20.40	20.70	21.—	21.20	21.40	21.60	21.80	21.80	"	Orge fourrag., de 1er ordre	
20.70	20.70	21.10	21.50	21.80	22.05	22.30	22.50	22.70	22.70	"	Avoine de 1er ordre	
12.65	9.55	9.50	9.50	9.50	9.50	10.25	10.25	10.25	10.25	"	Pommes de terre dites Ella	
39.—	42.—	42.—	42.—	42.—	42.—	42.—	42.—	42.—	42.—	"	Malt	
106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	"	Sucre en morceaux	

¹⁾ Moyennes ann. provisoires. — ²⁾ Indique la disparité entre les prix agricoles, y compr. les produits de l'élevage, et les prix industriels. — ³⁾ Nouvel indice pondéré des prix de gros. — ⁴⁾ Farine de froment à pain, dite unique.

M e g n e v e z é s	Egység	1939	1940	1 9 3 9		1941					
		átlag <i>Moyennes</i>		nov. <i>Nov.</i>	dec. <i>Déc.</i>	január <i>Janvier</i>	február <i>Février</i>	március <i>Mars</i>	április <i>Avril</i>	május <i>Mai</i>	június <i>Juin</i>
149 Ácsolt épületfa	P/m ³	70·63	88·13	73—	73—	81·50	83·50	83·50	82—	85—	88—
150 Len I.	P/kg.	2·07	2·27	2·15	2·15	2·20	2·20	2·20	2·20	2·20	2·20
151 Kender	P/kg.	1·04	1·14	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10
152 Rotációs-papíros	P/q	28·04	29·64	28—	28—	28—	28—	28—	28—	30·46	30·46
153 Tűzifa	P/q	3·48	3·40	3·40	3·80	3·30	3·30	3·30	3·30	3·30	3·30
Pénz és hitel.											
Magyar Nemzeti Bank:											
154 Jegyforgalom	1,000.000 P	—	—	965·3	974·8	953·8	967·9	960·9	975·8	1.039·7	1.077·5
155 Leszámtolt váltók és előlegek	"	—	—	593·1	585·3	607·4	599·5	564·8	539·0	646·5	670·2
É r c k é s z l e t :											
156 Arany	1,000.000 P	—	—	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1
157 Deviza és valuta	"	—	—	76·4	77·3	76·6	74·5	67·4	63·2	59·0	59·1
158 Összesen	"	—	—	200·5	201·4	200·7	198·6	191·5	187·3	183·1	183·2
159 Fedezeti arány	%	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
160 Leszámtási kamatláb	"	4·0	3·8	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0
161 Elsőrendű üzleti váltók kamattétele	"	4·5—6·5	4·4—6·5	4·5—6·5	4·5—6·5	4·5—6·5	4·5—6·5	4·5—6·5	4·5—6·5	4·5—6·5	4·5—6·5
162 Betéti kamatláb 3 havi lekötésre	"	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
163 Betéti kamatláb lekötés nélkül	"	2—2	2—2	2—2	2—2	2—2	2—2	2—2	2—2	2—2	2—2
Betétállomány:											
T a k a r é k b e t é t :											
164 Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	131·5	135·4	141·0	143·2	141·9	147·5	140·2	136·4
165 A PK. budapesti pénztárcájánál ¹⁾	"	—	—	554·8	590·8	598·1	601·6	607·5	600·2	572·2	580·4
166 Összesen	"	—	—	686·3	726·2	739·1	744·8	749·4	747·7	712·4	716·8
F o l y ó s z á m l a b e t é t :											
167 Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	111·9	116·5	105·4	100·1	110·0	101·8	110·5	124·2
168 A PK. budapesti pénztárcájánál	"	—	—	737·9	755·8	738·6	735·2	752·7	766·1	757·2	753·8
169 Összesen	"	—	—	849·8	872·3	844·0	835·3	862·7	817·9	867·7	878·0
B e t é t e k e g y ü t t :											
170 Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	243·4	251·9	246·4	243·3	251·9	249·3	250·7	260·6
171 A PK. budapesti pénztárcájánál	"	—	—	1.292·7	1.346·6	1.336·7	1.336·8	1.360·2	1.366·3	1.329·4	1.334·2
172 Összesen	"	—	—	1.536·1	1.598·5	1.583·1	1.580·1	1.612·1	1.615·6	1.580·1	1.594·8
173 A 28 legn. vidéki pénzt. betétállománya	"	—	—	115·8	120·9	121·4	123·8	124·8	123·2	120·8	123·0
Tőzsde:											
174 Részvényindex ⁴⁾	1926 = 100	92·1	108·4	110·4	111·5	120·9	119·1	119·1	111·9	104·2	100·2
175 Eladott részvény	szám	123·378	89·285	110·217	87·719	151·797	107·129	69·186	77·976	141·332	69·181
176 Szállítások és átvételek összege	1,000.000 P	8·4	7·7	10·7	8·6	13·9	10·1	5·9	7·6	11·6	6·0
Hitelbiztonság:											
177 Csőd ²⁾	szám	3	2	2	5	2	1	2	2	1	2
178 Magán- és kényszeregyesség ²⁾	"	57	12	50	34	33	20	17	17	8	16
179 Össz. új fizetésképtelenségek Magyarországon ³⁾	"	60	14	52	39	35	21	19	19	9	18
Ebből:											
180 Új fizetésképtelenség Budapesten	"	15	4	7	6	6	10	3	6	4	6
181 Magán- és kényszeregyesség aktíva	1.000 P	3.343	792	1.225	519	1.928	426	175	407	79	3.440
182 Magyarországon passzíva	"	4.145	974	1.841	806	2.216	755	326	673	176	3.775
183 Magán- és kényszeregyesség aktíva	"	2.442	1.216	512	219	305	350	103	289	62	120
184 Budapesten passzíva	"	2.816	195	760	294	326	610	171	490	155	265
185 Övatolt váltók Magyarországon ⁴⁾	szám	2.832	1.284	2.436	2.107	2.611	2.360	2.222	1.953	2.284	2.223
186 Övatolt váltók Budapesten	1.000 P	1.378	784	1.459	948	2.096	1.284	1.283	1.002	1.325	1.128
187 Övatolt váltók Budapesten	szám	1.192	445	1.006	888	947	807	827	637	805	726
188 Övatolt váltók Budapesten	1.000 P	723	336	822	466	773	584	582	412	601	470
Z á l o g h á z i f o r g a l o m :											
189 Zálogfelvétel Budapesten	1.000 tétel	220	209	205	184	213	188	195	244	228	201
190 Zálogfelvétel Budapesten	1.000 P	4.544	4.664	4.445	4.134	4.504	4.224	4.303	5.306	5.001	4.557
191 Zalogkiváltás Budapesten	1.000 tétel	240	210	227	225	202	191	196	218	217	197
192 Zalogkiváltás Budapesten	1.000 P	4.850	4.563	4.760	4.738	4.420	4.184	4.034	4.544	4.817	4.344
193 Zalogálladék Budapesten	1.000 tétel	—	—	1.079	1.038	1.049	1.046	1.045	1.071	1.082	1.085
194 Zalogálladék Budapesten	1.000 P	—	—	22.719	22.115	22.199	22.239	22.508	23.270	23.454	23.668
195 Kényszerárverésre került Budapesten	tétel	6.205	4.248	5.138	2.765	5.846	4.649	4.274	4.991	4.206	3.799

1) Csak 18 részvény alapján számítva. — 2) Csak azok az esetek vannak feltüntetve, amelyeket más eljárás nem előzött meg.
3) 1939 szeptember havától a visszacsatolt felvidéki rész és Kárpátalja, 1941 januárjától pedig a visszacsatolt Keletmagyarország és Erdély adataival együtt. — 4) 1940 január havától a visszacsatolt felvidéki rész, Kárpátalja, a visszacsatolt keletmagyarországi és erdélyi területek adataival együtt. 5) A váltóvások felvételét a 7.670/1940 M. E. sz. rendelet átmenetileg, 1940 dec. 31-ig elengedte.

1 9 4 0						1 9 4 1				Unités	Désignation	
július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril			
91.—	91.—	91.—	95.—	93.—	93.—	93.—	93.—	93.—	93.—	1 m ³ , en pengős	Bois de construct., charpenté	149
2·20	2·20	2·20	2·20	2·20	3·05	3·05	3·05	3·05	3·05	1 kg, en pengős	Lin de 1er ordre	150
1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	1·56	1·56	1·56	1·56	1·56	"	Chanvre	151
30·46	30·46	30·46	30·46	30·46	30·46	30·46	37·38	37·38	37·38	1 q, en pengős	Papier p. rotatives	152
3·45	3·50	3·50	3·50	3·50	3·50	3·50	3·50	3·50	3·50	"	Bois à brûler	153
Monnaie et crédit.												
Banque Nationale de Hongrie :												
1.157·7	1.199·7	1.357·3	1.378·6	1.365·8	1.386·6	1.345·5	1.344·5	1.369·1	1.680·8	1,000.000 p	Circulation des billets de banque	154
692·6	849·4	814·9	688·8	728·3	710·3	691·6	691·3	729·1	843·6	"	Effets escomptés et avances	155
Encaisse métallique :												
124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	1,000.000 p	Or	156
57·3	49·7	42·7	40·0	35·4	34·4	35·6	31·6	27·1	27·5	"	Devises et monnaies	157
181·4	173·8	166·8	164·1	159·5	158·5	159·6	155·7	151·1	151·6	"	Total	158
										%	Proportion de la couverture	159
4·0	4·0	4·0	3·0	3·0	3·0	3·0	3·0	3·0	3·0	"	Taux d'escompte	160
4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	3·5-6·0	3·5-6·0	3·5-6·0	3·5-6·0	3·5-6·0	3·5-6·0	"	Taux d'effets de comm. de prem. ordre	161
3	3	3	3	2·5	2·5	2·5	2·5	2·5	2·5	"	Taux de dépôts à préavis de 3 mois	162
2-2	2-2	2-2	2-2	1·5-1·5	1·5-1·5	1·5-1·5	1·5-1·5	1·5-1·5	1·5-1·5	"	Taux de dépôts à vue	163
Effectif des dépôts :												
Dépôts d'épargne :												
136·1	138·4	142·7	150·7	150·8	159·1	167·4	174·5	175·6	173·6	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	164
578·6	580·2	591·1	595·7	601·8	649·1	653·5	660·3	660·0	605·8	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F.	165
714·6	718·5	733·8	746·4	752·6	808·2	821·0	834·8	835·6	779·4	"	Total	166
Dépôts s. comptes courants :												
120·0	136·2	134·9	133·2	153·3	180·4	157·9	172·0	166·0	164·8	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	167
781·1	775·2	796·8	822·0	846·5	854·8	859·8	866·4	886·6	899·0	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F.	168
901·1	911·4	931·7	955·2	999·8	1.035·2	1.017·8	1.038·4	1.052·6	1.063·8	"	Total	169
Ensemble des dépôts :												
256·1	274·6	277·6	283·9	304·1	339·5	325·4	346·5	341·6	338·4	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	170
1.359·7	1.355·4	1.387·9	1.417·7	1.448·3	1.503·9	1.513·4	1.526·7	1.546·6	1.504·7	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F.	171
1.615·7	1.629·9	1.665·5	1.701·6	1.752·4	1.843·4	1.838·7	1.873·2	1.888·2	1.843·1	"	Total	172
122·6	124·2	129·1	131·2	132·6	138·7	138·7	133·3	137·7	132·1	"	Dép. dans les 28 princ. établ. de c. de prov.	173
Bourse :												
104·7	107·0	101·8	96·2	100·2	115·9	142·0	149·8	149·6	189·4	1926 = 100	Indice des actions ¹⁾	174
59.590	51.299	59.946	80.027	51.720	152.234	353.137	460.382	191.234	451.722	nombre	Actions vendues	175
4·1	4·0	5·6	6·2	4·6	12·2	26·3	38·0	18·6	45·2	1,000.000 p	Montant des livraisons et des récept.	176
Sécurité du crédit :												
1	2	1	2	2	1	3	3	1	4	nombre	Faillites ²⁾	177
3	4	8	6	8	8	8	10	4	7	"	Concordats privés et judiciaires ³⁾	178
4	6	9	8	10	9	11	13	5	11	"	Nouvelles insolvabilités en Hongrie ³⁾	179
2	2	3	2	2	2	1	1	2	1	"	Dont :	
54	132	246	79	2.170	369	74	3.131	90	640	1,000 p	Nouv. insolvabilités à Budapest	180
104	206	404	134	2.420	493	170	3.487	182	785	"	Concord. privés et judiciaires (actifs	181
7	3	48	3	24	145	28	46	72	46	"	en Hongrie ³⁾) passifs	182
40	4	75	4	53	148	78	59	145	59	"	Concord. privés et judiciaires (actifs	183
1.615 ⁵⁾	42 ⁵⁾	16 ⁵⁾	43 ⁵⁾	24 ⁵⁾	30	1.525	1.924	1.779	1.349	nombre	à Budapest) passifs	184
1.084	41	12	43	44	63	1.111	1.316	1.121	1.386	1,000 p	Lettres de change protest. en Hongrie ⁴⁾	185
549	9	5	9	12	9	451	682	631	407	nombre	Lettres de change protest. à Budapest	186
486	28	6	24	33	32	441·4	579·2	487·8	465·8	1,000 p	Engagem. aux monts-de-piété de Bpest	187
213	200	200	221	209	199	205	177	191	191	1,000 reconn.	Mouv. des monts-de-piété :	
4.652	4.436	4.589	5.128	4.692	4.570	4.570	4.120	4.548	4.246	1,000 p	Engagem. aux monts-de-piété de Bpest	189
213	198	201	244	215	222	196	200	269	263	1,000 reconn.	Dégagem. aux monts-de-piété de Bpest	190
4.539	4.142	4.403	5.298	4.916	5.119	4.669	4.598	6.160	6.019	1,000 p	Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest	191
1.085	1.088	1.086	1.064	1.057	1.034	1.043	1.021	943	870	1,000 reconn.	Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest	193
23.781	24.075	24.261	24.090	23.866	23.317	23.218	22.740	21.129	19.356	1,000 p	Ventes par contr. aux m.-de-p. de Bpest	194
4.438	3.999	4.124	4.495	3.757	2.393	5.177	3.642	3.555	3.577	reconnais.		195

¹⁾ Seulement d'après les cours de 18 actions cotées à ce moment. — ²⁾ Cas n'ayant pas été précédés d'autres procédures. — ³⁾ Y compris, à partir de sept. 1939, la zone nord recouvrée et la Subcarpathie; à partir de janv. 1941, les territoires oriental et transylvain recouverts. — ⁴⁾ Y compris, à partir de janv. 1940, la zone nord recouvrée et la Subcarpathie, ainsi que les territoires oriental et transylvain recouverts. — ⁵⁾ En vertu de l'arrêté 7.670/1940, pris par le président du Conseil, il n'y a pas eu de protêts jusqu'au 31 déc. 1940.

mint a múlt hónapban. Az *utasok száma* 5'3%-kal 3.114 ezerre emelkedett. A *bevétel* az előző hónap 820 ezer P-jével szemben a tárgyalt hó folyamán 894 ezer P-re szökött fel (+ 9'0%).

A *Fogaskerekű*, a *Budai Hegypálya* és a *Trolleybusz* a tárgyalt hó folyamán 98.010, 88.207, illetőleg 50.393 utast szállított. Ezekből a szállításokból 28.069, 6.899, illetőleg 8.063 P-t bevételeztek. A múlt hónaphoz viszonyítva a Fogaskerekű és Trolleybusz forgalma csökkent, a Budai Hegypálya forgalma pedig növekedett. Az egy év előtti helyzethez képest pedig a Trolleybusz forgalma csökkenést, a Fogaskerekű és Budai Hegypálya forgalma pedig emelkedést mutat.

Áralakulás.

Az 1939 júniusa óta megindult áremelkedések hónapról-hónapra állandóan tartanak. Április hónapban a hivatalos *nagykereskedelmi árindex* további 2'0 ponttal emelkedett, s a hó végén 114'7-en állott. Egy év leforgása alatt az index 20'4 ponttal szökött magasabbra. Az áremelkedés általános jellegű volt, elsősorban azonban a *mezőgazdaság és állattenyésztés termékeinek* és csak másodsorban az *ipari anyagok és termékek* számájára irandó.

A *mezőgazdaság és állattenyésztés* főcsoportjának emelkedése a múlt hónaphoz képest 3'6 pontot tesz ki. Ezzel a 3'2%-os emelkedéssel a múlt havi 110'9-es átlag a tárgyalt hónapban 114'5-re emelkedett, a múlt év április havi 87'9-del szemben pedig az emelkedés 30'3%-os. A *mezőgazdaság és állattenyésztés* főcsoportjának két főkomponense közül az állati eredetű termékek árszínvona sokkal nagyobb emelkedést mutat, mint a növényi eredetűeké. Az *állati eredetű termékek* indexe ugyanis 100'3-ról 109'9-re nőtt, ami egy hónap alatt 9'6 pontos és ugyanannyi százalékos emelkedést jelent. Az itt feltűnő arányban szereplő áremelkedés a vágóállatok, de különösen az élőállatok, a hús és a zsír áremelkedése következtében jött létre. A *növényi eredetű termékek* csoportindexe egy hónap alatt 115'7-ről 116'6-re nőtt, ami csupán 0'8%-os növekedésnek felel meg. Ez a 0'8%-ot kitevő emelkedés a kapásnövények: a tengeri és a burgonya, valamint az egyéb termékek: a vöröshagyma és a fokhagyma áremelkedését érzékelteti. Érdekes visszapillantásra ad alkalmat, ha az egy évvel ezelőtti csoportindexeket nézzük. Megállapítható, hogy míg az állati eredetű termékek indexe 1940 áprilisában 77'9-en állott és egy év leforgása alatt 41'1%-ot nőtt, addig a növényi eredetű termékek 1940 áprilisában 92'5 pontot kitevő csoportindexe csupán 26'1%-ot emelkedett.

A *mezőgazdasági ipar* termékeinek csoportindexénél a tárgyalt hónapban nem mutatkozik

emelkedés, most is 107'9-en áll, ami egy év alatt is csak 11'8%-os emelkedésre mutat.

A *gyarmatárúk* csoportindexe áprilisban szintén nem változott, az index a tárgyalt hónapban is 362'0-en állt, az előző évnél azonban 104'0 ponttal (+ 40'3%-kal) volt magasabb.

Az *ipari árszínvonal* egy hónap alatt elért 1'1 pontos emelkedését az *ipari nyersanyagok* csaknem hasonló (1'4 pontot kitevő) növekedése okozta. Az ipari nyersanyagok közül ugyanis a nyersgumi és a nyersgyapjú drágult. Az ipari főcsoport másik főkomponense, a *gyártmányok csoportja* egy hónap alatt a pamut, a gyapjú jelentéktelen áremelkedése következtében 0'7 ponttal nőtt. A tárgyalt hónapnak a múlt év hasonló hónapjával való összevetése az ipari anyagok és termékeinél 17'6%-os, a nyersanyagoknál 6'4%-os, a gyártmányoknál pedig 19'3%-os emelkedést mutat.

A *tüzelőanyagok* árszínvonala a múlt havinhoz képest a szénárak emelése következtében 4'4 ponttal 124'0 pontra nőtt, ami egy év alatt már 17'3%-os drágulást jelent.

A mezőgazdasági áraknak az ipari gyártmányokhoz 1929 = 100 alapon számított *diszparitása* a tárgyalt hónapban az előző havi — 2'4%-kal szemben + 0'2%, így tehát ebben a hónapban már ismét ipari ollóról beszélhetünk. A diszparitás egy év előtt még — 8'2 volt, ami arra mutat, hogy az agráröllő (ami most már ipari olló) állásában a mezőgazdaság javára egy év alatt lényeges változás következett be.

Megélhetési költségek.

A 27 cikk alapján számított létfenntartási index a tárgyalt hó végén *lakbérrel együtt* számítva 123'3 pontra emelkedett. Az emelkedés az előző hónaphoz képest 3'4%, illetőleg az egy év előttihez képest 16'9%. A *lakbér nélkül* számított megélhetési index április hó folyamán 134'9-re ugrott fel. Az emelkedés itt 4'1%-ot jelent, az egy év előttihez képest a növekedés pedig 20'9%-ot tesz ki.

A *megélhetési index* növekedése elsősorban az élelmezési cikkek drágulása következtében állott elő. Az *élelmezési index* ugyanis áprilisban a sertésárúk drágulása következtében 115'5-ről 6'6%-kal 123'1-re szökött fel, ami egy év alatt 23'8%-os növekedésnek felel meg.

Emelkedett még a *ruházati index*, mely a múlt havinhoz képest 0'4%-kal 171'8 pontra növekedett. A múlt év hasonló hónapjához viszonyítva a drágulás itt 25'5%-ot tesz ki.

A *fűtés és világítás indexe*, valamint a *lakbér-index* nem változott. Az előbbi 147'8-en, az utóbbi pedig 86'3-en áll. De míg a kötött lakberek következtében a lakás egy év alatt nem drágult, addig a fűtés és világítás költségei egy év alatt 6'7%-kal nőttek.

Pénz és hitel.

A Magyar Nemzeti Bank *jegyforgalma* a tárgyalt hó végén 1.680'8 millió P-t tett, s 311'7 millió P-vel, 22'8%-kal magasabb volt, mint egy hónap előtt. A bankjegyforgalom emelkedése a délvidéki területek visszacsatolásával van kapcsolatban, amint ez már a Felvidék és Erdély egy részének visszatérésekor is mutatkozott. Egy év alatt a bankjegyforgalom 72'2%-kal növekedett. A *leszámitott váltók és előlegek* állománya 843'6 millió P-n állott, amely összeg az előző hóvégi álladéknál 15'7%-kal, az egy évvel ezelőtti álladéknál pedig 56'5%-kal volt magasabb. Az *érckészletből* az *aranyérmék és rudak* állománya változatlanul 124'1 millió P, míg a *devizák és valuták* összege április hó végére 0'4 millió P-vel emelkedett és 27'5 millió P-n állott, egy év előtti összegénél azonban még így is 56'5%-kal kevesebb volt. Így az *összes érckészlet* is az elmúlt hónaphoz képest majdnem fél millió P-vel 151'6 millió P-re nőtt, az előző év azonos hónapjához képest pedig 35'7 millió P-vel, 19'1%-kal fogyott és összesen 151'6 millió P-t tett ki.

Betétállomány. A postatakarékpénztárnál és a P. K. budapesti tagintézeteinél elhelyezett betétállomány alakulása a tárgyalt hónapban nem volt egyöntetű. A takarékbetétállomány a hónap folyamán 56'2 millió P-vel (—6'7%-kal) 779'4 millió P-re süllyedt, azonban még így is az elmúlt év április havi állományánál 4'2%-kal állott magasabban. A *folyószámlabetétállomány* a takarékbetétekkel szemben 11'2 millió P-vel 1.063'8 millió P-re emelkedett és április hó folyamán már 30'1%-kal állott magasabban, mint az elmúlt év hasonló hónapjában. Így az *összes betétállomány* 1.843'1 millió P-t tett ki, ami 2'4%-kal kevesebb, mint márciusban annak következtében, hogy a takarékbetétek összege nagyobb arányban esett, mint amennyivel a folyószámlabetétállomány nőtt. Az összes betétállomány azonban az elmúlt év áprilisi értékénél 14'1%-kal volt magasabb.

Tőzsde. A tőzsdei forgalom április hó folyamán nagymértékben élénkült. A részvények árnívója emelkedett és ennek következtében a *hivatalos részvényindex* is a hó végén 189'4-en állott, 39'8 ponttal magasabban, mint az előző hónapban. A múlt év azonos szakához viszonyítva az index 77'5 ponttal magasabb. Az *eladott részvények* száma a hó folyamán 452 ezret eredményezett, ami úgy az előző havi, mint az előző évi számot erősen felül-

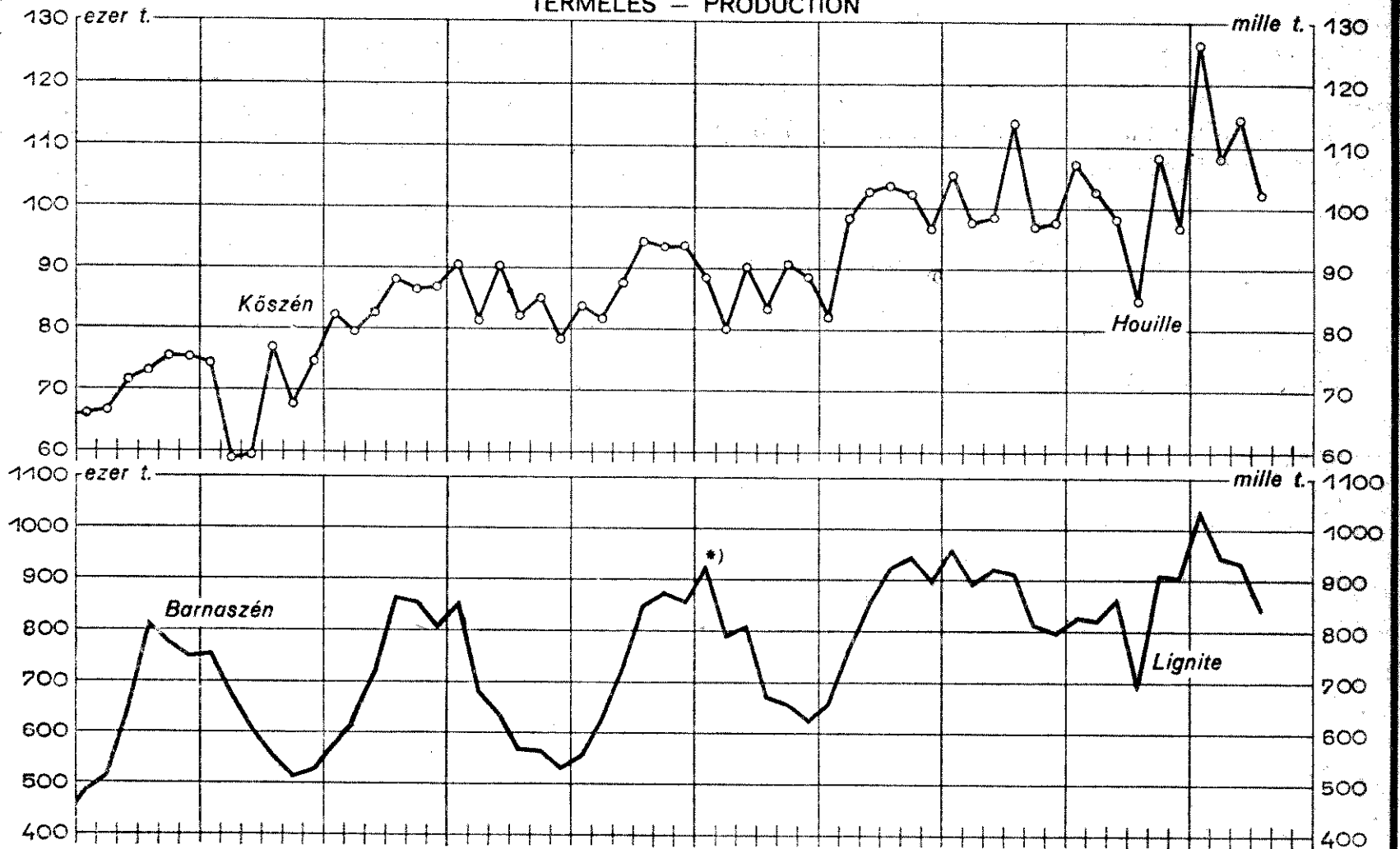
múlta. A magasabb árnívón lebonyolódó, s az előző hónaphoz mérten lényegesen élénkebb forgalom értékösszegben is magasabb eredményeket mutat. A *szállítások és átvételek összege* ugyanis a tárgyalt hónapban 45'2 millió P-t tett, ami az előző havi összegnél 26'6 millió P-vel, az előző évinél pedig 37'6 millió P-vel volt több.

Hitelbiztonság. Az új *fizetéseképtelenségi esetek* száma Magyarországon április hónapban mindössze 11 volt, hattal több, mint az előző hónapban. Az új fizetéseképtelenségi esetekből 4 a *csődökre*, míg 7 a *magán- és kényszeregyességekre* esett. A bejelentett magán- és kényszeregyességi esetek aktívája 640 ezer P-re rúgott, szemben az előző havi 90 ezer P-vel, míg a múlt év hasonló szakában még 407 ezer P-t tett az ezeknél az eseteknél mutatkozó aktívák összege. A magán- és kényszeregyességi esetek *passzívája* szintén emelkedett; a múlt hónapnál 603 ezerrel, a múlt év áprilisánál pedig 112 ezer P-vel volt magasabb és végeredményben 785 ezer P-t tett ki. Újabb rendelet alapján 1941 április 1-én, vagy azután lejárató váltókat sem bemutatás, sem fizetés végett óvatoltatni nem kellett, ennek következtében természetesen az óvatolt váltók száma Magyarországon lényegesen visszaesett. Az *óvatolt váltók* száma 1.349-re esett, s a múlt évinél is 604-gyel állott alacsonyabban (—30'9%, —24'1%). A *váltóóvások összegénél*, mely meghaladta az egy millió P-t, 265 ezer P-s növekedés jött létre az előző havihoz és 384 ezer P-s növekedés a tavalyihoz képest (+23'6%, +38'3%).

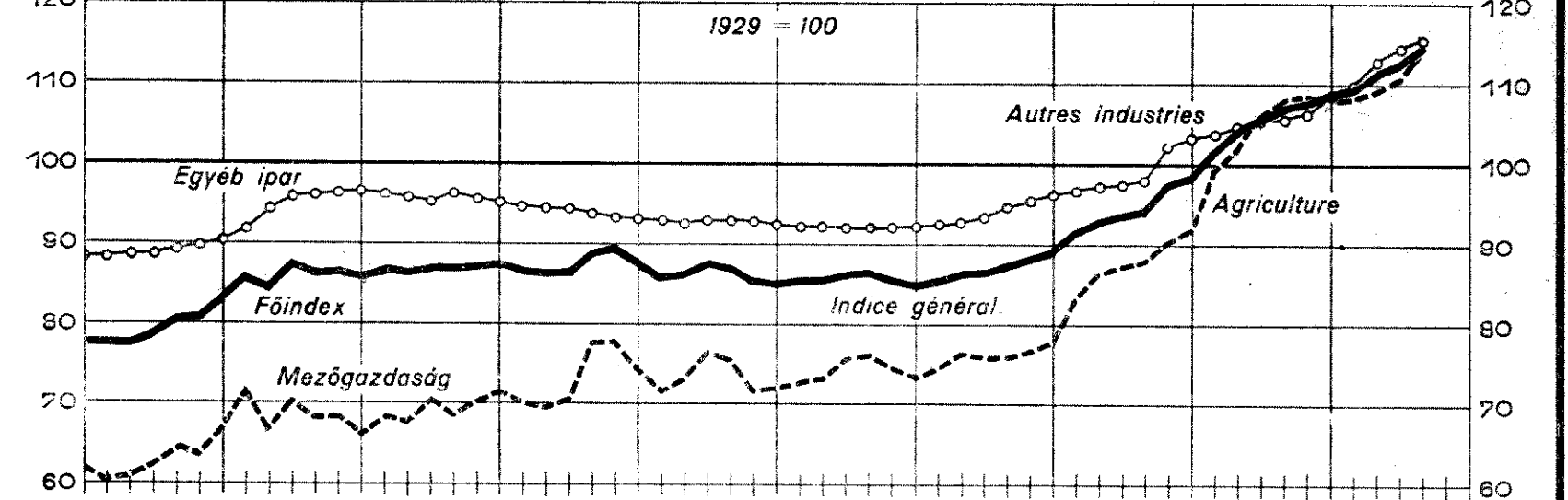
Zálogházi forgalom. A postatakarékpénztár zálogházi forgalma április hó folyamán valamit visszaesett. A *zálogfelvételek száma* 191 ezret tett ki, ugyanannyit, mint az elmúlt hónapban. A *zálogfelvételek összege* azonban 4'5 milliőről 4'2 millióra esett vissza. A *zálogkiváltások száma* Budapesten 263 ezer tételt tett ki, 6 ezerrel kevesebbet, mint márciusban, *összegük* is 2'3%-kal 6'2 millió P-ről 6'0 millió P-re csökkent. Végeredményben a *zálogálladék* Budapesten április hó folyamán 870 ezer tétellel 19'4 millió P-vel szerepel, így az elmúlt hónaphoz viszonyítva a zálogálladékok száma 7'7%-kal, a zálogálladékok összege pedig 8'4%-kal esett vissza. Az elmúlt évhez viszonyítva is 18'8, illetőleg 16'8%-os csökkenés mutatkozik. A *kényszerárverésre került zálogtárgyak száma* az előző hó nívóján mozgott, 3.577 tételt tett ki, ami az elmúlt hónaphoz képest 0'6%-os emelkedést, az elmúlt év hasonló hónapjához képest pedig 28'3%-os csökkenést jelent.

RAJZOK A GAZDASÁGI JELZÓTÁBLÁHOZ — GRAPHIQUES AU TABLEAU ÉCONOMIQUE

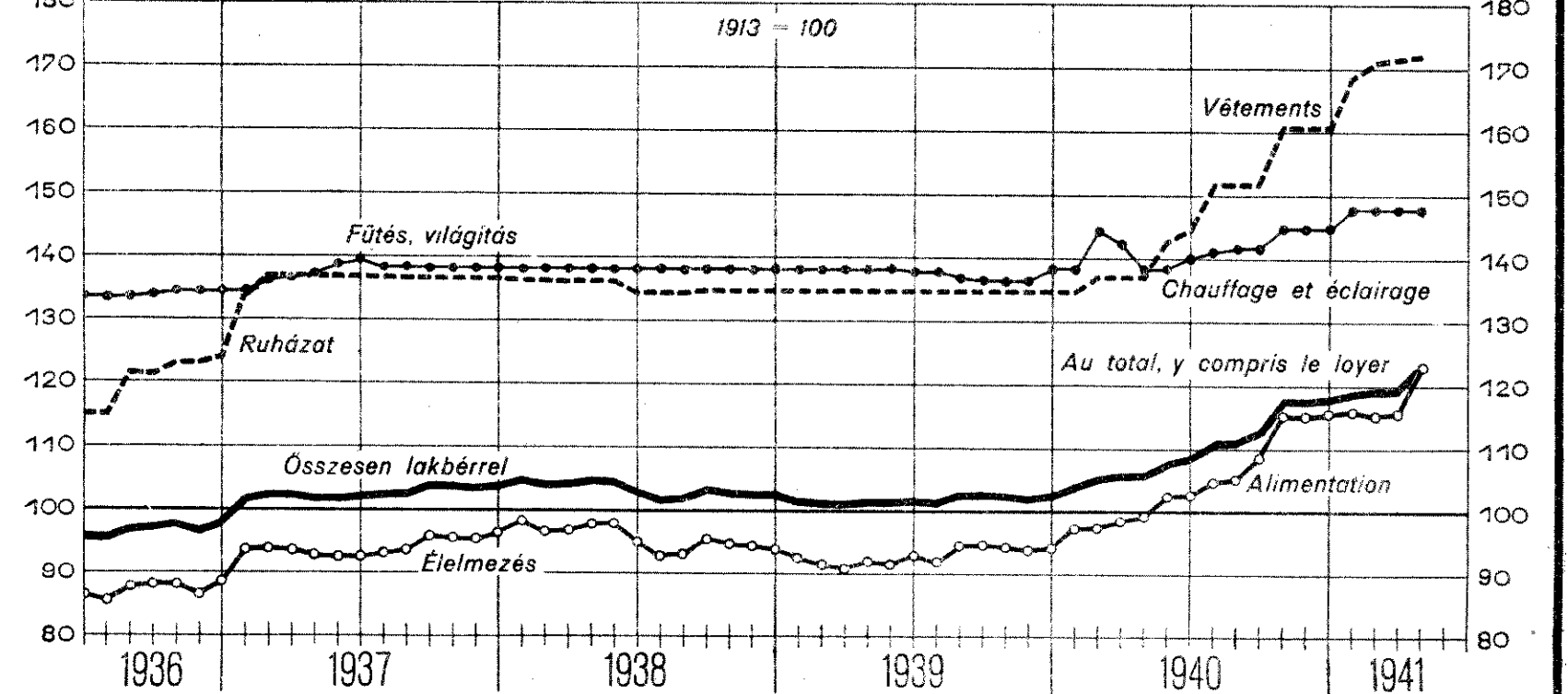
TERMELÉS — PRODUCTION

NAGYKERESKEDELMI ÁRINDEX — INDICE DES PRIX DE GROS

MEGÉLHETÉSI INDEX — INDICE DU COUT DE LA VIE

*) 1939 januártól a visszacsatolt felvidéki rész termelésével együtt. — A partir de janv. 1939, y compris la production de la Zone nord réincorporée.